

รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจิตสาธารณะของนักเรียนระดับชั้น
มัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสกลราชวิทยานุกูล

โดย

นายวิโรจน์ เฉลยสุข

ตำแหน่ง ครู โรงเรียนสกลราชวิทยานุกูล

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 23

โครงการวิจัยนี้ ได้รับงบประมาณสนับสนุนจากสำนักพัฒนา
นวัตกรรมการจัดการศึกษา สำนักคณะกรรมการการศึกษาขั้น
พื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ ปี 2561

คำนำ

รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจิตสาธารณะของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสกลราชวิทยานุกูล เป็นการวิจัยและพัฒนาที่ได้รับงบประมาณสนับสนุน จากโครงการวิจัยและพัฒนา(แลกเปลี่ยน) สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ประจำปีการศึกษา 2561 มีจุดมุ่งหมายเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะภาวะผู้นำเชิงจิตสาธารณะของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสกลราชวิทยานุกูล ซึ่งรูปแบบการพัฒนา มีกิจกรรมเพื่อมุ่งเสริมสร้างภาวะผู้นำ โดยเน้นตรวจสอบความสามารถพิเศษ (ขั้นพื้นฐาน) และสำรวจภาวะผู้นำ/นักสังคมของนักเรียน เพื่อเป็นพื้นฐานของการพัฒนานักเรียนต่อยอด และกิจกรรมเสริมสร้างจิตสาธารณะของนักเรียน ซึ่งมีองค์ประกอบ 3 ด้าน คือ การช่วยเหลือผู้อื่น การเสียสละเพื่อสังคมและการมุ่งมั่นพัฒนาสังคม ด้วยกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นให้นักเรียนได้ฝึกและเรียนรู้จากการปฏิบัติแบบทีม/กลุ่ม เพื่อให้ นักเรียนสามารถนำความรู้และประสบการณ์เชื่อมโยงกับแหล่งเรียนรู้ในชุมชนท้องถิ่นนำไปใช้ประโยชน์ได้จริงในชีวิตประจำวันและสามารถเป็นแบบอย่างให้กับนักเรียนกลุ่มอื่นได้ โดยมีกิจกรรมการเรียนรู้ 11 กิจกรรม ประกอบด้วย 1. หลักการวิเคราะห์ตนเอง 2. การตรวจสอบความสามารถเพื่อฐานของตนเอง 3. การเรียนรู้ เรื่อง ภาวะผู้นำและจิตสาธารณะ 4. การพัฒนาตนเองผ่านกระบวนการกลุ่ม 5. การวิเคราะห์สภาพสังคมท้องถิ่นตนเอง 6. การสังเคราะห์งานเพื่อแก้ปัญหา 7. การวางแผนและออกแบบการพัฒนา 8. การทดลองปฏิบัติตามแผนการพัฒนา 9. การประเมินผลงาน 10. การบูรณาการเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาสังคม และ 11. การสะท้อนความคิดเห็นจากการทำกิจกรรมเรียนรู้

ผู้วิจัยและทีมงานขอขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิที่ได้ให้ข้อมูลเพื่อการวิจัย ผู้เชี่ยวชาญที่กรุณาตรวจสอบและให้ข้อเสนอแนะในการพัฒนารูปแบบการพัฒนา คณะครูและนักเรียนโรงเรียนสกลราชวิทยานุกูล และสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานที่สนับสนุนงบประมาณเพื่อการวิจัย

วิโรจน์ เฉลยสุข

โรงเรียนสกลราชวิทยานุกูล อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ	1
ความสำคัญและที่มาของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	4
คำถามการวิจัย.....	5
สมมติฐานการวิจัย.....	5
ขอบเขตของการวิจัย.....	5
กรอบความคิดการวิจัย.....	8
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	8
ความสำคัญของการวิจัย.....	10
วิธีการดำเนินการวิจัย.....	10
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	13
แนวคิดเกี่ยวกับภาวะผู้นำ	14
ความหมายของผู้นำ	14
ความหมายของภาวะผู้นำ	17
ความสำคัญของภาวะผู้นำ	22
บทบาทและหน้าที่ของผู้นำ	23
คุณลักษณะของผู้นำที่ดี	28
ทฤษฎีเกี่ยวกับภาวะผู้นำ	31
แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับจิตสาธารณะ	45
ความหมายของจิตสาธารณะ	45
ความสำคัญของจิตสาธารณะ	51
คุณลักษณะที่แสดงถึงการเป็นบุคคลที่มีจิตสาธารณะ.....	53
องค์ประกอบของการมีจิตสาธารณะ	56
แนวทางการสร้างจิตสาธารณะ	73

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
ตัวชี้วัดจิตสาธารณะ	80
เครื่องมือวิธีการวัดจิตสาธารณะ	83
ทฤษฎีเกี่ยวกับจิตสาธารณะ	85
แนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบ	99
3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	120
ขั้นตอนในการดำเนินการวิจัย	121
ระยะที่ 1 การกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย.....	121
ระยะที่ 2 การสร้างรูปแบบการพัฒนา	123
ระยะที่ 3 การประเมินประสิทธิภาพของรูปแบบการพัฒนา	132
ภาวะผู้นำเชิงจิตสาธารณะ	
ระยะที่ 4 การสรุปผลการสร้างรูปแบบการพัฒนา	133
บรรณานุกรม.....	134
ภาคผนวก	143

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญและที่มาของปัญหา

การพัฒนาคนให้เป็นผู้ที่มีความรู้ มีคุณธรรม จริยธรรม มีทักษะในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข การศึกษาเป็นสิ่งที่มีความสำคัญที่จะช่วยสร้างให้คนเกิดสำนึกในความเป็นมนุษย์ มีจิตวิญญาณที่แสดงออกถึงการเป็นผู้ที่มีอารยธรรมทางปัญญาและมีจิตใจที่ดีงาม ในปัจจุบันการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้อย่างรวดเร็วและทั่วถึงทุกเรื่องทุกมุมของโลก การรับข้อมูลข่าวสารอย่างรวดเร็ว การศึกษาจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งที่จะช่วยให้คนสามารถกลั่นกรองข้อมูลที่เหมาะสมต่อการพัฒนาคน เพื่อให้เป็นพลเมืองพลโลกที่ดีมีคุณภาพ จากความสำคัญของการศึกษาจึงได้มีการกำหนดคุณภาพของนักเรียนในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 มาตรา 7 ว่าความมุ่งหมายปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องด้านต่างๆ ให้กับนักเรียน (สำนักปฏิรูปการศึกษา. 2545, หน้า 5) หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 กำหนดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ คือ ให้นักเรียนมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ธรรมชาติ มุ่งทำประโยชน์และสร้างสิ่งที่ดีงามให้แก่สังคม หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้กำหนดจิตสาธารณะให้เป็น 1 ใน 8 ที่ต้องพัฒนานักเรียนให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ (กระทรวงศึกษาธิการ. 2551, หน้า 1) รวมทั้งในแผนพัฒนาเศรษฐกิจสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10 และฉบับที่ 11 มุ่งสร้างสังคมให้อยู่เย็นเป็นสุขและมุ่งที่จะพัฒนาคนให้มีความรู้ความสามารถในการใช้ความรู้ให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาประเทศ

เป้าหมายหลักของการศึกษา คือ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ทุกระดับให้เป็นบุคคลที่มีศักยภาพในการพัฒนาตนเองอย่างไม่มีที่สิ้นสุด ซึ่งจิตสาธารณะเป็นคุณลักษณะที่พึงประสงค์อย่างหนึ่งของนักเรียนและสิ่งสำคัญที่สุดเป็นประเด็นชัดเจนตั้งแต่ต้น เป็นการกำหนดเป้าหมายและทิศทางของการจัดแนวทางการศึกษาและองค์ประกอบอื่นๆ ที่ส่งเสริมสนับสนุนและเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาให้ดำเนินไปในทิศทางที่ถูกต้องและตอบสนองต่อการพัฒนาสังคมให้ก้าวทันและก้าวนำโลกในยุคเศรษฐกิจฐานความรู้ (ไพฑูริย์ สีนลาร์ตันและคณะ. 2549, 1)

จิตสาธารณะเป็นลักษณะสำคัญของการเป็นพลเมืองดีของประเทศ เพราะบุคคลที่มีจิตสาธารณะเป็นผู้ที่มีความตระหนักในหน้าที่ มีความรับผิดชอบต่อตนเองและต่อสังคมที่จะต้องตระหนักในสิทธิของตนไม่ล่วงล้ำสิทธิของผู้อื่น คนส่วนใหญ่ทั่วไปมักดิ้นรนต่อสู้เพื่อตนเองไม่สนใจว่าจะเกิดอะไรขึ้นกับส่วนรวมหรือสิ่งที่เป็นของส่วนรวม รู้จักแต่จะใช้เพื่อประโยชน์ของ

ตนเองเท่านั้น ถ้าทุกคนในสังคมนี้เฉยปล่อยให้คนในชาติขาดจิตสาธารณะไปเรื่อยๆ วันหนึ่งประเทศชาติคงไม่เหลืออะไร ดังนั้น ทุกคนจะต้องร่วมมือกันในการปลูกฝังจิตสาธารณะให้เกิดกับบุคคลในชาติ โดยเฉพาะนักเรียนเพราะเป็นวัยที่สามารถปลูกฝังลักษณะดีงามให้เกิดขึ้นได้ง่าย (วรินทร์ บุญยั้ง. 2553, หน้า 2-14)

การขาดจิตสำนึกต่อทรัพย์สินสมบัติที่เป็นส่วนรวม เกิดจากบุคคลที่เป็นแกนนำในสังคมถูกรอบงำทางความคิดและการสื่อสารทางสังคม การย่อหย่อนต่อศีลธรรม การขาดระเบียบวินัย การทำลายทรัพย์สิน ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมและสมบัติของส่วนรวมเพิ่มมากขึ้น (สมาคมวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร (วปอ.) เพื่อสังคม. 2546, หน้า 18-20 อ้างถึงใน ฉวีวรรณ คำประไพ. 2554, หน้า 1) ปัจจุบันพบว่าสภาพความเสียหายของสมบัติส่วนรวมซึ่งเกิดจากการทำลาย การใช้ประโยชน์โดยไม่มี การดูแลรักษา (ฉวีวรรณ คำประไพ. 2554, หน้า 1) แสดงถึงการขาดจิตสาธารณะของคนในสังคม แม้แต่สังคมเล็กๆ ในโรงเรียน จะพบพฤติกรรมที่แสดงถึงการขาดจิตสาธารณะของนักเรียน เช่น การไม่เก็บกวาดขยะที่ตนเองเป็นผู้ทิ้ง ไม่ทำความสะอาดห้องเรียน ไม่ลบกระดานดำ ไม่ช่วยจัดโต๊ะ ไม่จัดห้องเรียนให้เป็นระเบียบเรียบร้อย หากไม่ใช่เวรของตน พฤติกรรมดังกล่าวถึงแม้จะไม่ใช่อะไรใหญ่ แต่ปล่อยให้เกิดขึ้นนี้ตลอดไป (รังสี เกษมสุข และ สุขุมล เกษมสุข. 2550, หน้า 60) พฤติกรรมเหล่านี้จะทำให้เกิดปัญหาทางสังคมตามมามากมาย

ผลกระทบของการขาดจิตสาธารณะส่งผลกระทบต่อบุคคลเอง คือ สร้างความเดือดร้อนให้กับตนเองและผู้อื่น ส่งผลกระทบต่อครอบครัว คือ ความสามัคคีในครอบครัวน้อยลง เกิดการแก่งแย่งทะเลาะเบาะแว้งในครอบครัว ต่อองค์กร เกิดการแบ่งพรรคแบ่งพวก ซิงตีสิงเด่น เบียดเบียนสมบัติขององค์กรเป็นสมบัติส่วนตัว ส่งผลกระทบต่อชุมชน คือ ชุมชนอ่อนแอ ขาดการพัฒนา เกิดอาชญากรรมในสังคมสูง ขาดศรัทธารวมจิตใจ เพราะคนในชุมชนมองปัญหาของตนเองเป็นใหญ่ ผลกระทบต่อประเทศชาติ คือ เกิดวิกฤตการณ์ภายในประเทศบ่อยครั้งและแก้ปัญหามาไม่ได้ เห็นแก่ประโยชน์ของกลุ่มตนและพวกพ้อง เกิดการทุจริตคอร์รัปชัน ดังนั้น ปัญหาการขาดจิตสาธารณะของคนจึงนับได้ว่าเป็นเรื่องใหญ่ที่สังคมไทย สังคมโลก ดังนั้น ทุกคนต้องร่วมมือร่วมใจ กันแก้ไข เพื่อส่งเสริมให้ทุกคนพัฒนาเป็นผู้มีจิตสาธารณะ

การพัฒนานคนในสังคมให้เกิดความเข้มแข็งนั้นจะต้องเริ่มตั้งแต่ระดับบุคคลในครอบครัวที่สำคัญที่สุด คือ การสร้างและปลูกฝังจิตสาธารณะกับลูกหลาน ซึ่งเป็นกลุ่มที่จะต้องส่งผลให้เกิดคุณธรรมจริยธรรม กล้าคิดกล้าทำในสิ่งที่เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวมอย่างมั่นใจ จนเกิดเป็นภาวะการณ์ของผู้นำในแต่ละคน นักเรียนเป็นกลุ่มคนที่อยู่ในวัยของการเปลี่ยนผ่านของชีวิต สามารถรับรู้สิ่งดีงามจากพ่อแม่ที่บ้าน เพื่อน ผู้ใหญ่ ผู้นำในชุมชน พระสงฆ์ สื่อมวลชนซึ่งเป็นการดูแลในระดับชุมชน ตลอดจนถึงสถานศึกษาที่จะต้องอบรมสั่งสอนเรื่องวิชาการยังต้องอบรมสร้างเสริมให้เกิดจิตสาธารณะ ปลูกฝังให้นักเรียนเป็นผู้รู้จักเสียสละ รู้จักการให้ให้มากกว่าการรับ รู้จักช่วยเหลือคนอื่น มีความอ่อนน้อมถ่อมตน ให้เป็นผู้ที่พัฒนาจิตใจตนเองสู่การเป็นผู้มีจิตสาธารณะต่อไปในอนาคตอย่างยั่งยืน ตามเป้าหมายของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้น

พื้นฐาน พุทธศักราช 2551 มุ่งพัฒนานักเรียนให้ เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข มีศักยภาพ มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ให้นักเรียนมีจิตสาธารณะ

จิตสาธารณะของนักเรียนนับว่าเป็นประเด็นที่มีสำคัญต่อการดำรงอยู่ของสังคม ภายใต้การเปลี่ยนแปลง (กุลทิพย์ ศาสตรระรุจิ. 2551) เนื่องจากจิตสาธารณะเป็นความรับผิดชอบซึ่งเกิดขึ้นภายในของบุคคล คือ ความรู้สึกนึกคิดตลอดจนคุณธรรมจริยธรรมที่อยู่ในจิตใจและส่งผลต่อการกระทำภายนอกของบุคคล การพัฒนาศักยภาพทุนมนุษย์ โดยเฉพาะกลุ่มคนในช่วงอายุที่กำลังเข้าสู่ช่วงวัยที่ลักษณะทางจริยธรรมของบุคคลจะเริ่มคงที่ (ดวงเดือน พันธุนาวิ. 2524, หน้า 37 อ้างใน ศักดิ์ไทย สุรกิจบวร. 2554, หน้า 64) เพื่อให้นักเรียนเข้าใจบทบาทในการใช้ชีวิตให้เกิดประโยชน์ต่อสังคม รู้จักคิด มองเหตุการณ์ต่างๆ ตามเหตุและผลอันจะนำไปสู่การแก้ปัญหา สังคม ก้าวไปสู่การเป็นนักคิดหรือนักวางแผนที่มีทุนมนุษย์อย่างสมบูรณ์ทั้งความรู้และคุณธรรม จึงถือว่าเป็นภาระหน้าที่ (Function) ร่วมกันของสถาบันทางสังคมที่ใกล้ชิดนักเรียนโดยเฉพาะสถานศึกษาควรมีบทบาทสนับสนุนและสร้างบรรยากาศให้เกิดการรวมตัวกันทำประโยชน์ให้กับสังคม รู้จักวางแผน เข้าใจการจัดระบบ การคิด เข้าใจการวางแผน ตลอดจนสามารถเปลี่ยนวิถีชีวิตให้เข้ากับสถานการณ์ได้มากยิ่งขึ้น (อริสา สุขสม. 2555, หน้า 3-9)

โรงเรียนสกลราชวิทยานุกูล เป็นโรงเรียนประจำจังหวัดที่มีการแข่งขันของนักเรียนและผู้ปกครองเพื่อส่งนักเรียนเข้ามาเรียนต่อ การสมัครเข้าเรียนจึงมีการสอบคัดเลือกเข้าเรียนด้วยข้อสอบมาตรฐานจากสำนักทดสอบของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร การจัดนักเรียนเข้าห้องเรียนเป็นการจัดตามลำดับความสามารถของนักเรียนจากการทำแบบทดสอบ โดยแยกนักเรียนออกเป็นนักเรียนกลุ่มเก่งจัดเป็นห้องเก่งหนึ่งห้อง ห้องรองห้องเก่งจำนวนสองห้องเรียน หลังจากนั้นจะเป็นคณะนักเรียนตามคะแนนโดยสลับคะแนนแบบคู่ขนาน จึงสามารถเทียบนักเรียนตามคะแนนเป็นกลุ่มเก่ง กลุ่มกลาง กลุ่มอ่อนลงมาเพื่อให้สามารถจัดกิจกรรมการเรียนรู้ได้อย่างเหมาะสมกับสภาพของนักเรียน ทำให้ผลการเรียนของโรงเรียนอยู่ในระดับที่ดีแต่ในขณะเดียวกัน เมื่อพิจารณาคุณลักษณะของนักเรียนพบว่ามีความหลายด้านที่ต้องเร่งพัฒนา โดยเฉพาะด้านจิตสาธารณะของนักเรียนไม่ว่าจะเป็นเรื่องความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของนักเรียน การมีระเบียบวินัย ความรับผิดชอบต่อส่วนรวมร่วมกัน

จากภูมิหลังผู้วิจัยตระหนักถึงความจำเป็นหรือความสำคัญจิตสาธารณะของนักเรียนว่ามีความสำคัญและจำเป็น โดยคณะครูควรจะมีร่วมมือร่วมใจรวมพลังความคิดในการพัฒนานักเรียนในทุกด้าน ผู้วิจัยจึงศึกษารูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจิตสาธารณะของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ปีการศึกษา 2561 โรงเรียนสกลราชวิทยานุกูล

คำถามของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ตั้งคำถามการวิจัย มีดังนี้

1. รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจิตสาธารณะของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ปีการศึกษา 2561 โรงเรียนสกลราชวิทยานุกูล มีลักษณะเป็นอย่างไรและมีประสิทธิภาพตามเกณฑ์มาตรฐาน 80/80 หรือไม่อย่างไร

2. การพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจิตสาธารณะของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ปีการศึกษา 2561 โรงเรียนสกลราชวิทยานุกูล กลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมมีภาวะผู้นำเชิงจิตสาธารณะหลังการใช้รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจิตสาธารณะของนักเรียนแตกต่างจากก่อนใช้หรือไม่ อย่างไร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดความมุ่งหมายของการวิจัยไว้ ดังนี้

1. เพื่อศึกษาประสิทธิภาพรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจิตสาธารณะของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ปีการศึกษา 2561 โรงเรียนสกลราชวิทยานุกูล ตามเกณฑ์มาตรฐาน 80/80
2. เพื่อเปรียบเทียบภาวะผู้นำเชิงจิตสาธารณะของนักเรียนระดับระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ปีการศึกษา 2561 โรงเรียนสกลราชวิทยานุกูล ระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมหลังการใช้รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจิตสาธารณะของนักเรียนที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

สมมติฐานการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ตั้งสมมติฐานการวิจัย ไว้ดังนี้

1. รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจิตสาธารณะของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ของโรงเรียนสกลราชวิทยานุกูล มีมาตรฐานตามเกณฑ์ 80/80
2. ภาวะผู้นำเชิงจิตสาธารณะนักเรียนระดับระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ของโรงเรียนสกลราชวิทยานุกูล กลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมหลังการใช้รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจิตสาธารณะของนักเรียนแตกต่างจากก่อนใช้

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ได้กำหนดขอบเขตการวิจัยเป็น 3 ด้าน ดังนี้

1. ด้านเนื้อหา

1.1 กิจกรรมการเรียนรู้ด้านภาวะผู้นำจิตสาธารณะ สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ประกอบด้วย 11 กิจกรรม ดังนี้

- 1.1.1 หลักการวิเคราะห์ตนเอง
- 1.1.2 การตรวจสอบความสามารถพื้นฐานของตนเอง
- 1.1.3 การเรียนรู้ เรื่อง ภาวะผู้นำ และจิตสาธารณะ
- 1.1.4 การพัฒนาตนเองผ่านกระบวนการกลุ่ม
- 1.1.5 การวิเคราะห์สภาพสังคมท้องถิ่นตนเอง
- 1.1.6 การสังเคราะห์งานเพื่อแก้ปัญหา
- 1.1.7 การวางแผนและออกแบบการพัฒนา

1.1.8 การทดลองปฏิบัติตามแผนการพัฒนา

1.1.9 การประเมินผลงาน

1.1.10 การบูรณาการงานเพื่อเป็นทางในการพัฒนาสังคม

1.1.11 การสะท้อนความคิดเห็นจากการทำกิจกรรมเรียนรู้

1.2 การพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจิตสาธารณะของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา

ปีที่ 4 ปีการศึกษา 2561 โรงเรียนสกลราชวิทยานุกูล แบ่งกิจกรรมออกเป็น 11 กิจกรรม แนวคิดของการทำกิจกรรมแต่ละกิจกรรมมีดังนี้

1.2.1 หลักการวิเคราะห์ตนเอง คือ กิจกรรมที่นักเรียนแต่ละคนทำ ความเข้าใจ วิเคราะห์นิสัย ความต้องการของตนเอง ความสามารถพื้นฐานที่ตนเองมี

1.2.2 การตรวจสอบความสามารถเพื่อฐานของตนเอง คือ การทำแบบวัด ความสามารถขั้นพื้นฐานของตนเอง หลังจากนั้นจึงตรวจตนเองว่ามี ความสามารถด้านใดบ้าง นำข้อมูลที่ได้จากการทำแบบวัดมาตรวจสอบเทียบเคียงกับสิ่งที่นักเรียนวิเคราะห์ตนเอง

1.2.3 การเรียนรู้ เรื่อง ภาวะผู้นำและจิตสาธารณะ คือ ศึกษาเกี่ยวกับภาวะผู้นำและจิตสาธารณะสำหรับให้นักเรียนผ่านการทำกิจกรรมที่เป็นไปตามสภาพของแต่ละคน

1.2.4 การพัฒนาตนเองผ่านกระบวนการกลุ่ม คือ การทำกิจกรรมเป็นระบบทีม การทำกิจกรรมต่อฝึกคิดแบบองค์รวมอย่างครบวงจร ทำงานด้วยความยืดหยุ่นตามสถานการณ์ไม่ติดตำรา ใช้หลักการแก้ปัญหาด้วยความเรียบง่าย ตามสภาพที่มีและรู้จักการประยุกต์ใช้สิ่งที่มี

1.2.5 การวิเคราะห์สภาพสังคมท้องถิ่นตนเอง คือ การรวบรวมข้อมูล สภาพที่เป็นอยู่ตามสภาพแวดล้อมของสังคมทั้งทางด้านดีและไม่ดี เลือกสิ่งที่จะนำมาทำกิจกรรมด้วยความเรียบง่าย ประหยัด สามารถทำได้เอง รวมทั้งการตัดแปลง ปรับปรุง การแก้ไขเพื่อให้เกิดประโยชน์ ซึ่งทุกคนสามารถร่วมแสดงความคิดเห็นได้ จึงต้องฝึกการเป็นคนใจกว้างขวาง หนักแน่น รับฟังความคิดเห็น แม้แต่การวิพากษ์วิจารณ์ อย่างมีสติ โดยคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมเป็นสำคัญ

1.2.6 การสังเคราะห์งานเพื่อแก้ปัญหา คือ การนำข้อมูลต่างๆ สิ่งที่สำคัญปรับใช้เพื่อทำกิจกรรม ต้องไม่แปลกแยกจากสิ่งแวดล้อมในเรื่องธรรมชาติและกฎของธรรมชาติ ทุกคนต้องตระหนักรู้ด้วยจิตสำนึก เห็นคุณค่าและประโยชน์ส่วนรวม สิ่งสำคัญต้องรู้จัก “การให้” และ “การเสียสละ” เป็นผลกำไรที่ทำให้มีความสุข

1.2.7 การวางแผนและออกแบบการพัฒนา คือ การกำหนดปัญหาที่ได้รวบรวมข้อมูลมากำหนดวัตถุประสงค์ วิธีการแก้ปัญหาอย่างเป็นขั้นตอนที่ชัดเจนตามสมรรถนะที่ทำได้ พอดี เหมาะสมกับสภาพที่เป็นอยู่จนสำเร็จ ด้วยความซื่อสัตย์ บริสุทธิ์ใจ ทำให้เกิดประโยชน์ได้

1.2.8 การทดลองปฏิบัติตามแผนการพัฒนา คือ การทำงานตามแผนที่กำหนดไว้อย่างมีความสุข โดยคำนึงถึงเป้าหมายด้วยความมุ่งมั่น ขยันและอดทน ทำงานร่วมกับ

ทีมงาน โดยยึดหลักการรับรู้ปัญหาและวิธีแก้ปัญหา ทำงานด้วยความรักที่จะลงมือทำ แก้ปัญหา ซึ่งการแก้ปัญหาต่างๆ ไม่สามารถทำคนเดียวได้ ต้องร่วมมือร่วมใจกัน

1.2.9 การประเมินผลงาน คือ การตรวจสอบผลการทำกิจกรรม ทั้งใน ระหว่างการทำและหลังจากทำกิจกรรมเสร็จว่าผลที่เกิดขึ้นเป็นไปตามแผนที่กำหนดหรือไม่ พร้อมทั้งปรับปรุงงานให้เกิดประโยชน์มากที่สุด

1.2.10 การบูรณาการงานเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาสังคม คือ การนำ ความรู้ความสามารถปรับมาใช้ในการพัฒนางานตามประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนของตนเอง ตามสภาพที่พบและมีข้อมูลชัดเจน

1.2.11 การสะท้อนความคิดเห็นจากการทำกิจกรรมเรียนรู้ คือ การแสดง ความคิดเห็นของแต่ละคนหลังจากได้เรียนรู้ด้วยการทำกิจกรรมตามขั้นตอน ผลงานที่เกิดจากการทำกิจกรรมเป็นไปตามแผนที่กำหนด

2. ด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยครั้งนี้ ได้กำหนดขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ตามระยะ การดำเนินการวิจัย แบ่งการดำเนินการวิจัยออกเป็น 4 ระยะ ดังนี้

2.1 ประชากร เป็นนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสกลราชวิทยานุกูล อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร ที่เลือกเรียนเน้นสาขาวิทยาศาสตร์-คณิตศาสตร์ จำนวน 10 ห้องเรียน ประชากรทั้งหมด 400 คน

2.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่

2.2.1 นักเรียนระดับมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่เลือกเรียนเน้นวิทยาศาสตร์-คณิตศาสตร์ โรงเรียนสกลราชวิทยานุกูล อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร ปีการศึกษา 2561 จำนวน 2 ห้องเรียน จำนวนนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง 70 คน จำแนกเป็น ดังนี้

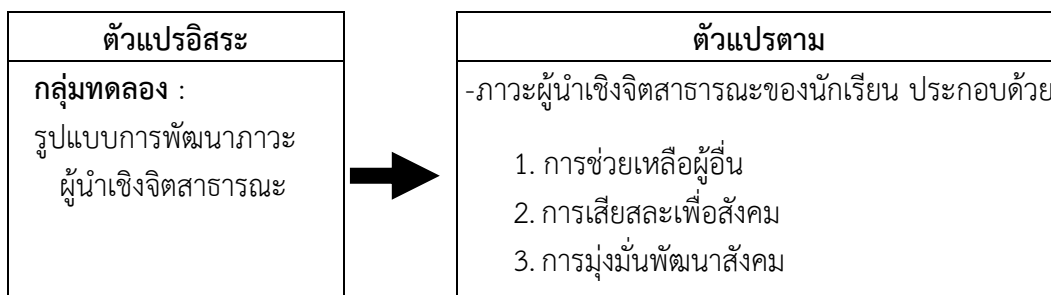
2.2.1.1 นักเรียนที่เป็นกลุ่มทดลองใช้รูปแบบรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจิตสาธารณะของนักเรียน จำนวน 35 คน

2.2.1.2 นักเรียนที่เป็นกลุ่มควบคุมทำกิจกรรมตามหลักสูตรสถานศึกษา จำนวน 35 คน

กรอบความคิดการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ได้กำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย ดังนี้

ตารางที่ 1 แสดงความสัมพันธ์ของตัวแปรต้น กระบวนการ ตัวแปรตามของกรอบแนวคิดของการวิจัย

นิยามศัพท์เฉพาะ

ในการวิจัยครั้งนี้ ได้กำหนดนิยามศัพท์เฉพาะ ไว้ดังต่อไปนี้

1. ภาวะผู้นำเชิงจิตสาธารณะ (Public Mind) หมายถึง พฤติกรรมที่สะท้อนให้เห็นสภาพจิตที่คำนึงถึงสังคมส่วนรวมเป็นสำคัญ โดยการเอาใจใส่ การช่วยเหลือ อาสาทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม เช่น การเสียสละเงิน สิ่งของ เวลา แรงกาย และสติปัญญา เพื่อช่วยเหลือผู้อื่นและสังคม โดยไม่หวังผลตอบแทน ประกอบด้วยพฤติกรรม 3 ด้าน ดังนี้

1.1 การช่วยเหลือผู้อื่น หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงออกเพื่อมุ่งหวังให้ผู้อื่น โดยไม่หวังสิ่งตอบแทน ประกอบด้วย การช่วยแนะนำสิ่งที่ถูกที่ควรแก่ผู้อื่น ให้ความร่วมมือกับผู้อื่น ในการพัฒนาสังคม การอำนวยความสะดวกให้กับผู้อื่น และแบ่งปันสิ่งของให้กับผู้อื่น

1.2 การเสียสละต่อสังคม หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงออกเพื่อมุ่งหวังให้สังคม โดยรวมอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข โดยการเสียสละเงิน สิ่งของ เวลา แรงกายแรงใจและสติปัญญาเพื่อช่วยเหลือสังคม โดยไม่หวังสิ่งผลตอบแทน ประกอบด้วย การสละกำลังกาย กำลังทรัพย์ และเวลา การช่วยเหลือผู้อื่นและสังคม การเห็นประโยชน์แก่ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตน การรู้จักเป็นผู้ให้ผู้อื่นมากกว่าการเป็นผู้รับ การเสียสละประโยชน์ที่ตนพึงได้รับเพื่อแลกกับประโยชน์ของคนส่วนใหญ่ หรือคนที่อ่อนแอกว่า การใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ต่อสังคม

1.3 ความมุ่งมั่นพัฒนาสังคม หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงออกถึงความตั้งใจที่จะมีส่วนร่วมในการพัฒนาส่วนรวมโดยร่วมศึกษาปัญหา วิเคราะห์ปัญหา การกำหนดแนวทางแก้ปัญหา ดำเนินการแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ สรุปผลและประเมินผล

2. การพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจิตสาธารณะ หมายถึง กระบวนการ ที่มีผลทำให้นักเรียนรับรู้ถึงความสำคัญของการมีภาวะผู้นำเชิงจิตสาธารณะและแสดงพฤติกรรมที่สะท้อนถึง

ภาวะผู้นำเชิงจิตสาธารณะ ซึ่งประกอบด้วย เรื่องของการมีภาวะผู้นำ, จิตสาธารณะ, การระดมพลังสมอง วางแผนการนำแนวทางการพัฒนาสู่ชุมชน เป็นต้น

3. กระบวนการเรียนรู้ของนักเรียน หมายถึง ขั้นตอนการทำกิจกรรมโดยเน้นนักเรียนเป็นสำคัญ กระตุ้นให้นักเรียนร่วมสะท้อนความคิดเห็นร่วมกัน เพื่อประมวลเป็นแนวความคิดใหม่ เจตคติใหม่และทักษะใหม่ของตนเอง ซึ่งประกอบด้วย 6 ขั้นตอน คือ 1. การรู้จักตนเอง 2. การทำงานเป็นทีม 3. การเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น 4. การออกแบบพัฒนา 5. การลงมือปฏิบัติตามแผน 6. การสรุปและประเมินผลงาน

4. รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจิตสาธารณะ หมายถึง กระบวนการดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจิตสาธารณะของนักเรียนอย่างเป็นแบบแผนที่จัดขึ้นอย่างมีจุดมุ่งหมายในการเสริมสร้างคุณลักษณะหรือพฤติกรรมของนักเรียนที่แสดงถึงแนวคิดที่มีวัตถุประสงค์ เป้าหมาย และวิธีการที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงคุณลักษณะของนักเรียนในทางที่ดีขึ้น มีองค์ประกอบรูปแบบการพัฒนา คือ 1. การกำหนดเป้าหมาย 2. การเข้าใจถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล 3. การรู้จักแหล่งข้อมูล 4. การวางแผน/ออกแบบการศึกษา 5. การสืบค้น/ตรวจสอบสิ่งที่ศึกษา 6. การประยุกต์นำไปใช้ประโยชน์

5. ประสิทธิภาพของรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจิตสาธารณะ หมายถึง คุณภาพของการเรียนรู้ โดยใช้รูปแบบการพัฒนาผู้นำเชิงจิตสาธารณะให้นักเรียนทำกิจกรรมเพื่อพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจิตสาธารณะของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น โดยกำหนดประสิทธิภาพไว้ตามเกณฑ์ 80/80 พิจารณาจากผลคะแนนทดสอบระหว่างเรียน (E_1) และผลคะแนนหลังเรียน (E_2) ซึ่งมีความหมาย ดังนี้

80 ตัวแรก (ประสิทธิภาพของกระบวนการ) หมายถึง คะแนนเฉลี่ยที่ได้จากการทำกิจกรรมขณะเรียนของนักเรียน โดยคิดค่าไม่ต่ำกว่า ร้อยละ 80

80 ตัวหลัง (ประสิทธิภาพของผลลัพธ์) หมายถึง คะแนนเฉลี่ยที่ได้จากการทำกิจกรรมตามรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจิตสาธารณะของนักเรียนหลังเรียน โดยคิดเป็นค่าไม่ต่ำกว่าร้อยละ 80

6. นักเรียน หมายถึง ผู้ที่กำลังเรียนอยู่ในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสกลราชวิทยานุกูล ใน ปีการศึกษา 2561

ความสำคัญของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยคาดว่าจะได้รับประโยชน์ ดังนี้

1. ได้รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจิตสาธารณะของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ในโรงเรียนที่มีความเหมาะสมและมีคุณภาพ
2. รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจิตสาธารณะของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 สามารถนำไปปรับพัฒนาใช้ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาและระดับประเทศ

3. ผลการวิจัยสามารถปรับเป็นสารสนเทศให้กับครูและบุคลากรทางการศึกษา ในการรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจิตสาธารณะของนักเรียนทั่วไป เพื่อลดปัญหาการขาดจิตสาธารณะ

วิธีการดำเนินการวิจัย

การดำเนินวิจัยและพัฒนา เรื่อง รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจิตสาธารณะของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ของโรงเรียนสกลราชวิทยานุกูล ได้กำหนดขั้นตอนในการดำเนินการวิจัย ไว้ 4 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 การกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย

ในระยะนี้ผู้วิจัยได้ดำเนินการในการวิจัยออกเป็น 2 ลักษณะ คือ การวิเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิเกี่ยวกับภาวะผู้นำเชิงจิตสาธารณะของนักเรียนและองค์ประกอบของกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อการพัฒนารูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจิตสาธารณะของนักเรียน กลุ่มเป้าหมาย คือ ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน เลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

ระยะที่ 2 การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การดำเนินการวิจัยระยะนี้ ผู้วิจัยได้สังเคราะห์องค์ความรู้ที่ได้จากระยะที่ 1 เพื่อการพัฒนารูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจิตสาธารณะของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โดยสร้างเครื่องมือที่ใช้การพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจิตสาธารณะของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 จำแนกเครื่องออกเป็น 2 ชนิด ได้แก่

1) รูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจิตสาธารณะของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4

2) เครื่องที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลการวิจัย คือ

2.1) แบบวัดภาวะผู้นำเชิงจิตสาธารณะของนักเรียน

2.2) แบบประเมินผลการทำกิจกรรมของนักเรียน

กลุ่มเป้าหมาย คือ 1) กลุ่มครูและบุคลากรทางการศึกษา จำนวน 5 คน เลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ทำหน้าที่ร่วมกิจกรรมระดมพลังสมอง วิเคราะห์ วิพาก และสังเคราะห์ร่างรูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจิตสาธารณะของนักเรียน 2) ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน ทำหน้าที่ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาและโครงสร้างของกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจิตสาธารณะของนักเรียนและแบบวัดภาวะผู้นำเชิงจิตสาธารณะ

ระยะที่ 3 การทดลองใช้

การดำเนินการวิจัยระยะนี้ ผู้วิจัยได้นำรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจิตสาธารณะของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ของโรงเรียนสกลราชวิทยานุกูล ไปใช้กับกลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสกลราชวิทยานุกูล ปีการศึกษา

2561 จำนวน 70 คน แบ่งออกเป็น 2 กลุ่มๆ ละ 35 คน คือ กลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ได้มาโดยวิธีสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi-stage Random Sampling)

ระยะที่ 4 สรุปผลการสร้างและพัฒนา รูปแบบการพัฒนา

เป็นขั้นที่ดำเนินการหลังเสร็จสิ้นการทดลอง โดยนำข้อมูลที่ศึกษาและที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย นำเสนอเป็นรูปแบบที่สมบูรณ์พร้อมที่จะนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาการศึกษาต่อไป และเขียนรายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์

ด้านตัวแปรที่ศึกษา

การวิจัย เรื่อง รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจิตสาธารณะของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสกลราชวิทยานุกูล ผู้วิจัยได้กำหนดตัวแปรที่ใช้ในการศึกษาดังนี้

1. ตัวแปรอิสระ ได้แก่ รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจิตสาธารณะ
2. ตัวแปรตาม ได้แก่ ภาวะผู้นำเชิงจิตสาธารณะของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ของโรงเรียนสกลราชวิทยานุกูล ประกอบด้วย ด้านการช่วยเหลือผู้อื่น ด้านการเสียสละเพื่อสังคม และด้านการมุ่งมั่นพัฒนาสังคม

การใช้ชุดกิจกรรม

ในการดำเนินการทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจิตสาธารณะของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ของโรงเรียนสกลราชวิทยานุกูล ดำเนินการโดยใช้รูปแบบการวิจัยแบบการทดลอง ซึ่งมีแบบแผนการทดลองที่มีลักษณะเป็นแบบการศึกษาสองกลุ่ม มีการทดสอบภาวะผู้นำเชิงจิตสาธารณะก่อน - หลังการทดลอง (Randomized Control Pretest-Posttest Experimental Design) ดังตาราง

ตาราง 2 แสดงแบบแผนการทดลองซึ่งมีลักษณะศึกษาสองกลุ่มที่มีการทดสอบภาวะผู้นำเชิงจิตสาธารณะก่อน - หลังการทดลอง

กลุ่ม	ทดสอบก่อน	การสอน	ทดสอบหลัง ₁	ทดสอบหลัง ₂
ควบคุม	O ₁ →	X ₁ →	O ₂ →	
ทดลอง	O ₂ →	X ₂ →	O ₂ →	O ₃ →

ความหมายของสัญลักษณ์

O₁ แทน การทดสอบภาวะผู้นำเชิงจิตสาธารณะของนักเรียนก่อนการทดลอง

X₁ แทน สอนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2561

- X₂ แทน การสอนโดยใช้รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจิตสาธารณะของนักเรียนที่
ผู้วิจัยสร้างขึ้น
- O₂ แทน การทดสอบภาวะผู้นำเชิงจิตสาธารณะของนักเรียนหลังการทดลองใช้
รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจิตสาธารณะของนักเรียนสิ้นสุด
- O₃ แทน การทดสอบภาวะผู้นำเชิงจิตสาธารณะของนักเรียนหลังการทดลองใช้
รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจิตสาธารณะของนักเรียนสิ้นสุดแล้วเป็น
ระยะเวลา 1 เดือน

ผลลัพธ์ (Output)

การวิจัยครั้งนี้ จะได้รับประโยชน์ ดังนี้

1. ได้รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจิตสาธารณะของนักเรียนระดับชั้น
มัธยมศึกษาปีที่ 4 ในโรงเรียนที่มีความเหมาะสมและมีคุณภาพ
2. รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจิตสาธารณะของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา
ปีที่ 4 สามารถนำไปปรับพัฒนาใช้ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาและ
ระดับประเทศ
3. ผลการวิจัยสามารถปรับเป็นสารสนเทศให้กับครูและบุคลากรทาง การศึกษา
ในการรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจิตสาธารณะของนักเรียนทั่วไป เพื่อลดปัญหาการขาด
จิตสาธารณะ

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษา เรื่อง รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจิตสาธารณะของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสกลราชวิทยานุกูล ครั้งนี้ผู้วิจัยได้ค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวกับจิตสาธารณะของนักเรียน โดยได้กำหนดสาระสำคัญของการศึกษาดังต่อไปนี้

1. แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับภาวะผู้นำ
  - 1.1 ความหมายของผู้นำ
  - 1.2 ความหมายของภาวะผู้นำ
  - 1.3 ความสำคัญของภาวะผู้นำ
  - 1.4 บทบาทและหน้าที่ของผู้นำ
  - 1.5 คุณลักษณะของผู้นำที่ดี
  - 1.6 ทฤษฎีเกี่ยวกับภาวะผู้นำ
2. แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับจิตสาธารณะ
  - 2.1 ความหมายของจิตสาธารณะ
  - 2.2 ความสำคัญของจิตสาธารณะ
  - 2.3 คุณลักษณะที่แสดงถึงการเป็นบุคคลที่มีจิตสาธารณะ
  - 2.4 องค์ประกอบของการมีจิตสาธารณะ
  - 2.5 การก่อรูปของจิตสาธารณะ
  - 2.6 แนวทางการสร้างจิตสาธารณะ
  - 2.7 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อจิตสาธารณะของนักเรียน
  - 2.8 ตัวชี้วัดจิตสาธารณะ
  - 2.9 เครื่องมือและวิธีการวัดจิตสาธารณะ
3. แนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบการจัดการเรียนรู้
  - 3.1 ความหมายของรูปแบบการจัดการเรียนรู้

- 3.2 ความสำคัญของรูปแบบการจัดการเรียนรู้
- 3.3 การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้
- 4. กิจกรรมเสริมหลักสูตร
  - 4.1 ความหมายของเสริมหลักสูตร
  - 4.2 ความสำคัญของเสริมหลักสูตร
  - 4.3 ลักษณะของการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร

1. แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับผู้นำ

การนำเสนอเกี่ยวกับแนวคิดเกี่ยวกับผู้นำ ผู้วิจัยได้นำเสนอเรียงตามลำดับหัวข้อ คือ ความหมายของผู้นำ ความหมายของภาวะผู้นำ ความสำคัญของผู้นำ บทบาทหน้าที่ของผู้นำ คุณลักษณะของผู้นำที่ดี ทฤษฎีภาวะผู้นำ และแนวคิดภาวะผู้นำที่เกี่ยวข้องในการวิจัย โดยมีรายละเอียดดังนี้

1.1 ความหมายของผู้นำ

นักการศึกษาจำนวนมากทั้งภายในประเทศและต่างประเทศได้ศึกษาเกี่ยวกับผู้นำและได้ให้ความหมายของคำว่า “ผู้นำ” ไว้ต่างๆ ดังนี้

ภิญโญ สารธร (2526, หน้า 259) ได้ให้ความหมายของคำว่า “ผู้นำ” ไว้ 3 ประการ คือ

1. ผู้นำ คือ บุคคลใดบุคคลหนึ่งในกลุ่มคนหลายๆ คนที่มีอำนาจมีอิทธิพล หรือมีความสามารถในการจูงใจคน ให้ปฏิบัติตามความคิดเห็น ความต้องการ หรือคำสั่งของเขาได้ ผู้นำมีอิทธิพลเหนือการปฏิบัติงานหรือพฤติกรรมของผู้อื่น ภาวะผู้นำจะเกี่ยวข้องกับความเป็นผู้นำมาน้อยเพียงใด ขึ้นอยู่ที่ความมากน้อยของอิทธิพล หรือความสามารถในการจูงใจคน

2. ผู้นำ คือ บุคคลที่มีอำนาจเหนือผู้อื่น ในการติดต่อสัมพันธ์ระหว่างบุคคล (Interpersonal Relationship) ภาวะผู้นำเป็นกระบวนการ 2 ทาง (Two-way Process) คือ ผู้นำมีอิทธิพลเหนือผู้ตาม และในทำนองเดียวกันผู้ตามก็มีอิทธิพลเหนือผู้นำ ความเป็นผู้นำหรือภาวะผู้นำจึงเป็นผลรวมของทัศนคติของสมาชิกในกลุ่มคนนั่นเอง งานวิจัยหลายเรื่องยืนยันว่า ผู้นำของกลุ่มคนมีทัศนคตินิยมเผด็จการมักเป็นเผด็จการด้วย ส่วนผู้นำของกลุ่มคนที่มีทัศนคตินิยมประชาธิปไตยก็มักเป็นคนที่ประชาธิปไตยเต็มตัว

3. ผู้นำแตกต่างจากหัวหน้าหรือผู้บริหาร คน 2 คนนี้อาจเป็นคนคนเดียวกันได้ แต่ไม่จำเป็นเสมอไป หัวหน้าหรือผู้บริหารหลายคนมีอำนาจหน้าที่โดยตำแหน่ง แต่อาจไม่ใช่ผู้นำที่แท้จริงของกลุ่ม ผู้นำที่แท้จริงอาจเป็นคนอื่นซึ่งไม่ใช่หัวหน้าหรือผู้บริหาร แต่มีอำนาจ มีอิทธิพลและมีความสามารถจูงใจคนให้ประพฤติปฏิบัติตามความคิดเห็น ความต้องการ หรือคำสั่งของตนได้ทั้งๆ ที่ไม่มีอำนาจหน้าที่โดยตำแหน่งใดๆ

เสริมศักดิ์ วิชาลาภรณ์ (2538, หน้า 1) ได้อธิบายความหมายของผู้นำไว้ว่า ผู้นำ คือ ผู้สร้างการเปลี่ยนแปลง สนใจสิ่งที่เป็นผลระยะยาวมุ่งในการกำหนดทิศทางขององค์กร ผู้นำกับผู้บริหารอาจแตกต่างกันในความสนใจจุดมุ่งเน้นคุณภาพของการปฏิบัติงาน เป้าหมาย และบุคลิกภาพแต่ผู้นำกับบริหารย่อมเป็นคนคนเดียวกันได้

นพพงษ์ บุญจิตราคุลย์ (2540, หน้า 95) ให้ความหมายว่า ผู้นำ คือ ผู้ที่มีอิทธิพลในทางที่ถูกต้องต่อการกระทำของผู้อื่นมากกว่าคนอื่นๆ ในองค์กรหรือกลุ่มที่เขาปฏิบัติงานอยู่ เป็นผู้ซึ่งใช้อิทธิพลในการกำหนดเป้าหมายหรือการปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมาย โดยได้รับการเลือกตั้งจากกลุ่มเพื่อให้เป็นผู้นำหรือหัวหน้า

สมยศ นาวิการ (2543, หน้า 155) ได้ให้ความหมายของผู้นำว่า เป็นการใช้อิทธิพลต่อบุคคลอื่นให้กระทำการสิ่งๆ ที่ผู้นำต้องการให้พวกเขากระทำ

อานันท์ ปันยารชุน (2543, หน้า 27) ได้กล่าวว่า ผู้นำไม่ใช่ผู้ที่จะนำผู้อื่น แต่ผู้นำที่ดีคือผู้ที่ผู้อื่นอยากเดินตาม การที่จะเป็นผู้นำได้และมีความยั่งยืนจะต้องมีความรู้สึกรับผิดชอบหรือไม่ควร โดยสิ่งที่จะควบคุมพฤติกรรม การกระทำของตนเองได้ดีที่สุดนั้นคือ คุณธรรม จริยธรรม

ประเวศ วะสี (2544, หน้า 10) ได้เสนอว่า ผู้นำ คือ ผู้ที่สามารถก่อให้เกิดสังคมมีจุดมุ่งหมายร่วมกันและรวมพลังกันปฏิบัติให้ประสบความสำเร็จตามจุดมุ่งหมาย

ชัยวุฒิ จุฑาพันธ์สวัสดิ์ (2545, หน้า 12) กล่าวว่า ผู้นำ คือ ผู้ที่มีความสามารถในการชักจูงโน้มน้าวให้ผู้อื่นปฏิบัติตามในสิ่งที่ตนต้องการ ทั้งนี้ผู้นำจะต้องเป็นผู้มีคุณธรรม จริยธรรม มีความรับผิดชอบและเป็นผู้มีอำนาจในการติดต่อสัมพันธ์ระหว่างบุคคล

Halpin (1966, P 43) กล่าวว่า ผู้นำคือ บุคคลที่มีลักษณะอย่างน้อยมีอยู่ 1 ใน 5 ประการต่อไปนี้ คือ

1. มีบทบาทหรืออิทธิพลต่อคนในหน่วยงานมากกว่าผู้อื่น
2. มีบทบาทเหนือผู้อื่น

3. มีบทบาทที่สำคัญที่สุดในการอำนวยความสะดวกให้ดำเนินการไปสู่เป้าหมายที่ต้องการ

4. ได้รับเลือกจากผู้อื่นให้เป็นผู้นำ

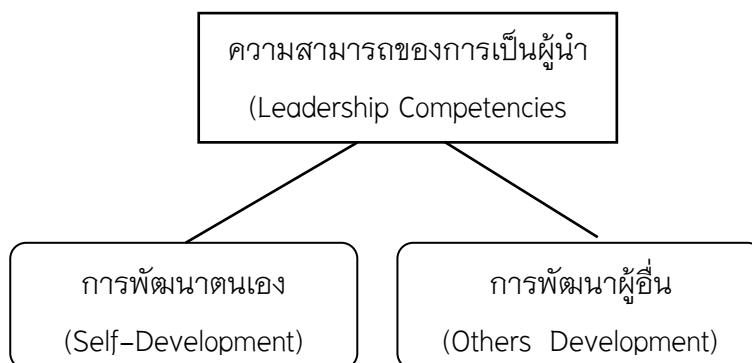
5. ดำรงตำแหน่งเป็นผู้นำหรือหัวหน้าในหน่วยงาน

Dejnozka (1983, P 94) มีความเห็นว่า ผู้นำ คือ บุคคลที่ถูกเลือกหรือได้รับการแต่งตั้งให้นำกลุ่มและมีอิทธิพลต่อกิจกรรมต่างๆ ของกลุ่ม เพื่อการบรรลุเป้าหมายของกลุ่มและเพื่อทำหน้าที่หัวหน้า (Head) ของกลุ่ม

DuBrin (1998) กล่าวถึง ผู้นำว่าเป็นบุคคลที่ทำให้องค์การเจริญก้าวหน้าและบรรลุผลสำเร็จ โดยเป็นผู้ที่มีบทบาทแสดงความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่เป็นผู้ใต้บังคับบัญชาหรือเป็นบุคคลที่ก่อให้เกิดความมั่นคงและช่วยเหลือผู้อื่นเพื่อให้บรรลุเป้าหมายของกลุ่ม

กล่าวโดยสรุป ความหมายของผู้นำ หมายถึง ผู้ที่ได้รับการถูกเลือก ได้รับการมอบหมายหรือยกย่องให้ทำหน้าที่เป็นผู้นำกลุ่ม อาจไม่ใช่หัวหน้าหรือผู้บริหาร แต่เป็นผู้ที่มีอำนาจ มีอิทธิพล ที่มีความสามารถในการชักจูง จูงใจ โนมน้าวความคิดของผู้อื่นให้เกิดความคิดเห็นตามและปฏิบัติตามในสิ่งที่ตนต้องการ มีความสามารถด้วยตนเอง ตัดสินใจได้ดี สามารถสร้างพลังร่วม สร้างแรงกระตุ้น ทำให้องค์การเจริญก้าวหน้าและบรรลุผลสำเร็จ ผู้นำต้องเป็นผู้ที่มีคุณธรรมจริยธรรม มีความรับผิดชอบ รู้ว่าสิ่งใดควรปฏิบัติหรือสิ่งใดไม่ควรปฏิบัติ อีกทั้งสามารถติดต่อและประสานงานกันของกลุ่ม สามารถชี้้นำให้การปฏิบัติงานได้อย่างสร้างสรรค์ และประสบผลสำเร็จได้

ในการเป็นผู้นำนั้นต้องเป็นผู้ที่มีความสามารถรวบรวม พัฒนาและปรับปรุงคุณลักษณะต่างๆ ที่ตนมีและจำเป็นต่อการทำงาน เพื่อนำมาประยุกต์ใช้ในการทำงานที่วางไว้ นอกจากนี้ยังรวมถึงความสามารถในการยกระดับ และพัฒนาขีดความสามารถของบุคลากรในองค์กร เพื่อให้สามารถทำงานได้อย่างเต็มกำลังและดีที่สุด ดังนั้น ผู้นำจึงเป็นผู้ที่มีความสามารถในการมุ่งเน้นการพัฒนาที่สำคัญ 2 ประการ คือ การพัฒนาตนเอง (Self-Development) และการพัฒนาบุคคลอื่น (Others Development) ซึ่งสามารถแสดงภาพประกอบ 1

ภาพประกอบ 1 แสดงการมุ่งเน้นการพัฒนาความสามารถของผู้นำ
(ชัยเสฏฐ์ พรหมศรี, 2549, หน้า 10)

1.2 ความหมายของภาวะผู้นำ

ภาวะผู้นำ (Leadership) หรือ ความเป็นผู้นำ ซึ่งหมายถึง ความสามารถในการนำ จึงเป็นสิ่งสำคัญยิ่งสำหรับความสำเร็จของผู้นำ ภาวะผู้นำได้รับความสนใจ และมีการศึกษามาเป็นเวลานานแล้ว เพื่อให้รู้ว่าอะไรเป็นองค์ประกอบที่จะช่วยให้ผู้นำมีความสามารถในการนำ หรือมีภาวะผู้นำที่มีประสิทธิภาพช่วยให้ผู้นำมีความสามารถในการนำหรือมีภาวะผู้นำที่มีประสิทธิภาพและมีนักการศึกษาจำนวนมากทั้งภายในประเทศและต่างประเทศได้ศึกษาเกี่ยวกับผู้นำและได้ให้ความหมายของคำว่า “ภาวะผู้นำ” ไว้ต่างๆ ดังนี้

อรุณ รักรธรรม (2523, หน้า 187) กล่าวว่า ภาวะผู้นำ คือ การที่ผู้นำใช้อิทธิพล ใช้ความสัมพันธ์ที่มีอยู่ต่อผู้ใต้บังคับบัญชาในสถานการณ์ต่างๆ เพื่อปฏิบัติการและอำนวยความสะดวก โดยใช้กระบวนการติดต่อซึ่งกันและกันในอันที่จะทำให้บรรลุผลตามเป้าหมาย หรือภาวะผู้นำ คือ ความสามารถของบุคคลที่จะชักจูงผู้อื่นให้ร่วมมือกับตนให้ดำเนินการไปสู่จุดหมายของตนได้

นพพงษ์ บุญจิตราคุลย์ (2534, หน้า 95) ให้ความหมายของภาวะผู้นำไว้ 5 ประการ คือ

1. ภาวะผู้นำ คือ ผู้นำมีอิทธิพลในทางที่ถูกต้องต่อการกระทำของผู้อื่น
2. ภาวะผู้นำ คือ ผู้นำมีอิทธิพลในทางที่ถูกต้องต่อการกระทำของผู้อื่นมากกว่าคนอื่น ๆ ในกลุ่มหรือในองค์กรซึ่งเขาปฏิบัติงานอยู่
3. ภาวะผู้นำ คือ ผู้นำได้รับการเลือกตั้งจากกลุ่มเพื่อเป็นหัวหน้า

4. ภาวะผู้นำ คือ ผู้นำใช้อิทธิพลมากในการกำหนดเป้าหมายหรือการปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมายของกลุ่มหรือองค์กร

5. ภาวะผู้นำ คือ ผู้นำซึ่งได้รับแต่งตั้งในสำนักงานและมีอิทธิพลในตัวสูง จักรพรรดิ วิชา (2538, หน้า 31) ให้ความหมายของภาวะผู้นำว่า เป็นความสามารถในการชักจูงให้ผู้อื่นปฏิบัติในสิ่งที่ผู้นำหรือผู้บริหารต้องการรวมทั้งความสามารถในการเข้าถึงสภาพความแตกต่างของมนุษย์ ความสามารถในการจูงใจและให้กำลังใจแก่ผู้ใต้บังคับบัญชาในการปฏิบัติงาน และความสามารถในการแสดงพฤติกรรมการบริหารให้เหมาะสม

เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์ (2540, หน้า 10) กล่าวว่า ภาวะผู้นำ เป็นการใช้อิทธิพลของบุคคลหรือของตำแหน่งให้ผู้อื่นยินยอมปฏิบัติตาม เพื่อที่จะนำไปสู่การบรรลุเป้าหมายของกลุ่มตามที่กำหนดไว้

จิตาพร ยังก และ พัชรี คงสมัย (2545 , หน้า 131) ได้ให้ความหมายว่า ภาวะผู้นำ คือ สภาวะที่บุคคลหนึ่งกำลังพยายามที่จะผลักดันจูงใจให้เกิดพฤติกรรม หรือการกระทำของบุคคลเพื่อก้าวไปสู่จุดหมายตามสภาวะที่เป็นอยู่

กิตติ ตย์คานนท์ (2543, หน้า 21) สรุปภาวะผู้นำว่า ภาวะผู้นำ คือ ศิลปะหรือความสามารถของบุคคลหนึ่ง ที่จะจูงใจหรือใช้อิทธิพลต่อบุคคล ไม่ว่าจะเป็นผู้ร่วมงาน หรือ ผู้ใต้บังคับบัญชาในสถานการณ์ต่างๆ เพื่อปฏิบัติการและอำนวยความสะดวก โดยใช้กระบวนการ สื่อความหมาย หรือการติดต่อกันและกันให้ร่วมใจกันดำเนินการจนกระทั่งบรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่กำหนดไว้

รังสรรค์ ประเสริฐศรี (2544, หน้า 11-12) ได้สรุปภาวะผู้นำ ไว้ดังนี้

1. เป็นความสามารถที่จะมีอิทธิพลเหนือผู้อื่นในด้านการกระทำตามที่ผู้นำต้องการและสามารถจูงใจบุคคลอื่นให้กระทำกิจกรรมที่ช่วยให้บรรลุเป้าหมายขององค์กรได้
2. เป็นกระบวนการความเป็นผู้นำ จากการใช้อิทธิพลที่จะควบคุมและประสานงานกิจกรรมของสมาชิกกลุ่มให้บรรลุเป้าหมาย
3. เป็นลักษณะความสัมพันธ์ทางอำนาจอย่างหนึ่งของผู้นำ จนได้รับการยอมรับนับถือในพฤติกรรมของเขาจากสมาชิกกลุ่มและกลุ่มอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง
4. อิทธิพลในตัวของผู้นำ ที่นำมาใช้ให้เข้ากับสถานการณ์โดยการชี้แนะผ่านกระบวนการสื่อสารเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้

5. การกระทำร่วมกันระหว่างบุคคลโดยมีบุคคลคนหนึ่งทำหน้าที่ให้การชี้้นำ การกระทำดังกล่าวทำให้บุคคลอื่นๆ เชื่อมมั่นในผลงานของเขา ซึ่งสามารถพิสูจน์ได้จาก ลักษณะการแสดงออกในการชี้แนะตามที่เขาได้แนะนำไว้

6. ความคิดริเริ่มและการรักษาสภาพของความเชื่อในการปฏิบัติงานร่วมกัน

7. การที่บุคคลที่มีอิทธิพลมากและทำให้เกิดการยอมรับเกี่ยวกับการบริหารงาน ประจำในองค์การ

8. เป็นกระบวนการในการใช้อิทธิพลที่มีต่อการดำเนินงานของกลุ่มให้บรรลุ วัตถุประสงค์ขององค์การและมีการจูงใจให้เกิดพฤติกรรมในการทำงานเพื่อให้บรรลุ วัตถุประสงค์ตลอดจนใช้อิทธิพลให้กลุ่มดำรงไว้ซึ่งวัฒนธรรมของตน

โสภณ พวงสุวรรณ (2545, หน้า 3) กล่าวว่า ภาวะผู้นำ คือ การใช้อิทธิพล ของบุคคลหนึ่งเพื่อให้บุคคลอื่นหรือกลุ่มบุคคลยินยอมปฏิบัติตามเพื่อการบรรลุ วัตถุประสงค์ขององค์กรหรือหน่วยงาน

วิโรจน์ สารรัตน์ (2547, หน้า 14) ได้ให้ความหมายของภาวะผู้นำ คือ กระบวนการมีอิทธิพล (Influence) ซึ่งกันและกันระหว่างผู้นำและผู้ตามเพื่อให้ การดำเนินงานบรรลุวัตถุประสงค์ขององค์การ และเกิดการเปลี่ยนแปลง

ธิติพร ตันยไชติ (2549, หน้า 29) ได้สรุปความหมายของภาวะผู้นำ ไว้ดังนี้

1. ภาวะผู้นำ เป็นความสัมพันธ์ที่มีอิทธิพลระหว่างผู้นำ (Leaders) และ ผู้ตาม (Follower) ซึ่งทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายร่วมกัน (Share Purpose)

2. ภาวะผู้นำเป็นความสามารถที่จะสร้างความเชื่อมั่นและให้การสนับสนุน บุคคลเพื่อให้บรรลุเป้าหมายขององค์การ

3. ภาวะผู้นำเป็นการใช้ศิลป์และกระบวนการของการมีอิทธิพลต่อบุคคล หรือกลุ่มเพื่อดำเนินกิจกรรมไปสู่ความสำเร็จตามวัตถุประสงค์

4. ภาวะผู้นำ คือ การกระทำที่มีอิทธิพล สามารถทำให้ผู้อื่นศรัทธา มีความนับถือมีความเชื่อมั่นตกลงปลงใจที่จะทำตามแล้วแต่ผู้นำจะให้ทำอะไร

5. ภาวะผู้นำ หมายถึง การที่ผู้นำขององค์การใช่วิธีแตกต่างกันตาม สถานการณ์ในการดำเนินการเพื่อก่อให้เกิดสภาวะแวดล้อมที่สนับสนุนให้ผู้อยู่ใต้บังคับบัญชา ร่วมมือกันสร้างประโยชน์ในการปฏิบัติหน้าที่การงานให้บรรลุถึงจุดหมายขององค์การที่ กำหนด

ธวัช บุญยมณี (2550, หน้า 14) สามารถสรุปได้ว่า ภาวะผู้นำ หมายถึง การกระทำระหว่างบุคคล โดยบุคคลที่เป็นผู้นำจะใช้อิทธิพล (Influence) หรือ การดลบันดาลใจ (Inspiration) ให้บุคคลอื่นหรือกลุ่มกระทำหรือไม่กระทำบางสิ่งบางอย่าง ตามเป้าหมายที่ผู้นำกลุ่มหรือองค์การกำหนดไว้

วิเชียร วิทยอุตม (2550, หน้า 3) กล่าวถึง ภาวะผู้นำว่า หมายถึง ลักษณะส่วนตัวของบุคคลที่จะแสดงพฤติกรรมออกมา เมื่อได้มีปฏิสัมพันธ์กับกลุ่ม เป็นความสามารถที่เกิดขึ้นระหว่างที่มีการทำงานร่วมกันหรือร่วมอยู่ในเหตุการณ์เดียวกันใน อันที่จะทำให้กิจกรรมของกลุ่มดำเนินไปสู่เป้าหมายและประสบความสำเร็จภาวะผู้นำจะมี มากหรือน้อยขึ้นอยู่กับประสบการณ์ และการฝึกฝนของแต่ละบุคคล

Hersey and Blanchard (1970, P 86) กล่าวว่า ภาวะผู้นำเป็นกระบวนการใช้อิทธิพลในการปฏิบัติงานของบุคคลหนึ่งที่มีมุ่งสู่การบรรลุเป้าหมายภายใต้สถานการณ์ที่กำหนดไว้ ถ้าสถานการณ์เปลี่ยนแปลงไป ความเป็นผู้นำในรูปของกระบวนการใช้อิทธิพลก็ต้องเปลี่ยนแปลงไปด้วย

Davis and Newstrom (1992, P 158) กล่าวว่า ภาวะผู้นำเป็นปัจจัยสำคัญในการรวมกลุ่มคนและจูงใจคนให้มุ่งไปยังเป้าหมายที่ตั้งไว้ ภาวะผู้นำเป็นปัจจัยสำคัญของการเป็นผู้นำที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในการปฏิบัติงานและบังเกิดความก้าวหน้าแก่ผู้ร่วมงาน เป็นการเสริมสร้างองค์กรหรือหน่วยงานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

Bass (1985 ; อ้างถึงใน ประเสริฐ สมพงษ์ธรรม. 2538, หน้า 45) ให้ ความหมายว่า

ภาวะผู้นำ คือ กระบวนการเปลี่ยนแปลง ผู้นำต้องเป็นผู้เปลี่ยนแปลง การปฏิบัติงานของผู้ตามให้ได้ผลเกินเป้าหมายที่กำหนด ทศนคติ ความเชื่อ ความต้องการของผู้ตามต้องได้รับการเปลี่ยนแปลงจากระดับต่ำไปสู่ระดับที่สูงกว่า

Manfredi (1996, P 319) ได้ให้ความหมายของภาวะผู้นำไว้ว่า เป็น กระบวนการของ การมีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ในทิศทางที่บรรลุเป้าหมายซึ่งกันและกัน ของผู้นำและผู้ตาม

Rensis Likert (อ้างถึงใน อรุณ รักธรรม. 2537, หน้า 45) ได้กล่าวถึงภาวะผู้นำว่า เป็นกระบวนการซึ่งผู้นำจะต้องเข้าไปเกี่ยวข้องกับ ความคาดหวัง ค่านิยม และ ความสามารถในการติดต่อสื่อสาร พบปะเจรจากับบุคคลที่จะต้องเข้าไปเกี่ยวข้องด้วย ดังนั้นเพื่อประสิทธิภาพของการปฏิบัติงาน ผู้นำจะต้องแสดงออกซึ่งพฤติกรรมที่จะไม่ทำ

ให้ผู้ใต้บังคับบัญชาประสบปัญหา และทำให้ผู้ใต้บังคับบัญชาเห็นว่าผู้นำเป็นผู้สนับสนุนความสามารถของเขา

Robbins (1996, P 67) ได้กล่าวว่า ภาวะผู้นำ คือ ความสามารถที่จะให้อิทธิพลต่อกลุ่ม เพื่อให้ได้รับความสำเร็จตามเป้าหมาย อีกทั้งภาวะผู้นำ นั้นคือกระบวนการที่ผู้นำใช้ความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงานในลักษณะการใช้อำนาจหน้าที่ในการจูงใจ กำหนดเป้าหมายในการทำงานการติดต่อสื่อสาร การปกครองบังคับบัญชา การควบคุมดูแล การตัดสินใจ การสร้างสัมพันธภาพกับผู้ใต้บังคับบัญชา ทั้งนี้เพื่อให้การดำเนินงานบรรลุตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่ตั้งไว้

กล่าวโดยสรุปได้ว่า ภาวะผู้นำ คือ เป็นกระบวนการที่บุคคลที่เป็นผู้นำใช้อำนาจหรืออิทธิพลต่อบุคคลหนึ่งหรือกลุ่มบุคคล เพื่อให้บุคคลนั้นหรือสมาชิกของกลุ่มยินยอมที่จะปฏิบัติตามโดยใช้กระบวนการสื่อความหมาย การมีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน หรือการเจรจาติดต่อกันและกัน ทำให้เกิดการร่วมแรงร่วมใจกัน สามารถควบคุมดูแล การตัดสินใจดำเนินกิจกรรมของกลุ่มหรือองค์กรหรือหน่วยงานให้เกิดผลสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพตามวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายที่กำหนดไว้

จากความหมายของภาวะผู้นำที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่าแนวคิดส่วนใหญ่จะเกี่ยวข้องกับกลุ่มคน และสมาชิกของกลุ่มมีความสัมพันธ์ภายในอย่างสม่ำเสมอ โดยที่สมาชิกคนใดคนหนึ่งหรือมากกว่าถูกกำหนดหรือยอมรับให้เป็นผู้นำ เนื่องจากมีความแตกต่างในด้านต่างๆ จากบุคคลอื่นๆ ของกลุ่ม ซึ่งถือว่าเป็นผู้ตาม โดยที่ความหมายของภาวะผู้นำส่วนใหญ่จะเกี่ยวข้องกับการใช้อิทธิพล ซึ่งส่วนมากจะเป็นผู้นำพยายามมีอิทธิพลต่อผู้ตาม เพื่อให้มีทัศนคติหรือพฤติกรรมไปในทิศทางที่ทำให้จุดหมายของกลุ่มประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่ต้องการ

1.3 ความสำคัญของภาวะผู้นำ

ภาวะผู้นำมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งในการบริหารองค์กรหรือหน่วยงานต่างๆ หน่วยงานเพราะผู้นำเป็นหลักสำคัญขององค์กร ที่จะนำพาองค์กรหรือหน่วยงานไปสู่ความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ หรือตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ ด้วยเหตุนี้ นักการศึกษาจึงได้กล่าวถึงความสำคัญของภาวะผู้นำไว้ต่างๆ ดังนี้

อวยชัย ชบา (2538, หน้า 164-166) กล่าวถึง ความสำคัญของภาวะผู้นำไว้ดังนี้

1. ผู้นำที่มีภาวะผู้นำจะทำให้กลุ่มคนรวมตัวกันได้ โดยมีความขัดแย้งกันน้อยที่สุดในองค์กร องค์กรจึงเปรียบเสมือนบ้านที่อบอุ่น
  2. ผู้นำที่มีภาวะผู้นำจะดำเนินงานขององค์กร เช่น การวางแผนการจัดองค์กร การบริหารงานบุคคล การประสานงาน การอำนวยความสะดวก และการส่งเสริมผลงาน เพื่อไปสู่การใช้ทรัพยากรอย่างประหยัด คือ สูญเสียน้อยที่สุด
  3. ผู้นำที่มีภาวะผู้นำจะเป็นผู้สร้างบรรยากาศการทำงานที่ก่อให้เกิดความพึงพอใจให้กับผู้ตามซึ่งเป็นผู้ได้บังคับบัญชาและเพื่อนร่วมงานโดยใช้แนวคิดและปรัชญาทางการบริหารต่างๆ ที่มีอยู่แล้ว
  4. ผู้นำที่มีภาวะผู้นำจะสร้างวิสัยทัศน์ และอธิบายให้ผู้ตามเข้าใจและเห็นภาพอันชัดเจนของจุดยืนที่องค์กรที่ตนทำงานอยู่ จะมุ่งไปสู่และพยายามเชื่อเชิญ ชักชวนให้สมาชิกขององค์กรปฏิบัติตามด้วยกัน
  5. ผู้นำที่มีภาวะผู้นำเป็นผู้สร้างค่านิยม ความเชื่อ หรือวัฒนธรรม เพราะวัฒนธรรมเป็นแบบแผนพฤติกรรมที่เรารู้กันดี ถ้าผู้นำสร้างวัฒนธรรมแบบค่านิยมที่ถูกต้องให้เป็นปรัชญาแนวคิดและแนวปฏิบัติได้ หรือทำให้เกิดการรับรู้ การคิดและการรู้สึกในแนวเดียวกัน ผู้นำก็สามารถใช้วัฒนธรรมนั้นช่วยในการบริหารงานได้ง่ายขึ้น เพราะแบบแผนการปฏิบัติของกลุ่มคนสามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของปัจเจกบุคคลได้
- โสภณ พวงสุวรรณ (2545, หน้า 4) ได้กล่าวถึง ความสำคัญของภาวะผู้นำไว้ดังนี้

1. ผู้บริหารที่ได้รับการแต่งตั้งอาจจะมิใช่ผู้นำที่แท้จริงของกลุ่ม เพราะจะมีคนบางคนซึ่งมิใช่ผู้บริหาร แต่เป็นผู้นำที่แท้จริงแทน คำว่า “ภาวะผู้นำ “ จึงมีความหมายลึกซึ้งกว่า การเป็นผู้บริหารที่ได้รับการแต่งตั้ง เพราะจะต้องดูว่าแท้จริงแล้วผู้ตามกำลังตามผู้นำคนใดอยู่ ซึ่งอาจมิใช่ผู้บริหารที่ได้รับการแต่งตั้งก็เป็นได้
2. ผู้นำที่ต้องการ จะเป็นผู้นำที่มีประสิทธิผล จะต้องสามารถใช้ภาวะผู้นำของตนให้เป็นที่ยอมรับแก่ผู้ตามได้อย่างเต็มที่ ซึ่งจะเป็นเช่นนั้นได้ย่อมขึ้นอยู่กับการใช้ภาวะผู้นำของผู้นำได้อย่างเหมาะสม
3. ผู้นำเป็นผู้ที่ต้องรับผิดชอบต่อประสิทธิผลขององค์กร ประสิทธิภาพขององค์กรจะเป็นอย่างไรขึ้นอยู่กับการใช้ภาวะผู้นำของผู้นำเป็นสำคัญ

Alkin (1992, PP 717-718 ; อ้างถึงใน บัณฑิต แทนพิทักษ์, 2540, หน้า 55) ได้กล่าวถึงความสำคัญของภาวะผู้นำว่า โครงสร้างภาวะผู้นำจะได้รับการแต่งตั้งให้มี

คุณภาพ ด้วยผู้บริหารโรงเรียนเป็นบุคคลที่สำคัญที่สุดที่มีอิทธิพลต่อการปฏิบัติการเรียน การสอนของโรงเรียน ความต้องการภาวะผู้นำขึ้นอยู่กับคุณภาพภาวะผู้นำของผู้บริหาร ในการทำให้โรงเรียนมีความเจริญก้าวหน้าไปอย่างสมบูรณ์สู่ชีวิตที่ดี หรือเป็นไปอย่าง ธรรมดาสามัญชีวิตอยู่ไปวันๆ ด้วยคุณภาพภาวะผู้นำของผู้บริหารจะมีผลกระทบต่อคุณภาพ การศึกษาที่สูงของนักเรียน

กล่าวโดยสรุปแล้ว บุคคลที่มีภาวะผู้นำมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อกลุ่มหรือ องค์กรหรือหน่วยงาน สามารถรวบรวมทีมงานหรือบุคลากร ด้วยการสร้างวิสัยทัศน์และ อธิบายให้ผู้ตามเข้าใจและเห็นภาพชัดเจนถึงจุดยืนของทีมหรือองค์กรที่ตนทำงานอยู่ เป็นสิ่งหนึ่งที่มุ่งไปสู่และการพยายามเชื่อเชิญ ชักชวนให้สมาชิกยอมรับอย่างเต็มใจแท้จริง เป็นผู้สร้างบรรยากาศการทำงานที่ก่อให้เกิดความพึงพอใจ เกิดความขัดแย้งกันน้อยที่สุด ในองค์กร สามารถวางแผน การจัดองค์กร การบริหารทีมงาน การประสานงาน การอำนวยความสะดวก การสั่งการ และการประเมินผลงาน เพื่อไปสู่การดำเนินการที่ใช้ทรัพยากร อย่างประหยัดและสูญเสียให้น้อยที่สุด

1.4 บทบาทและหน้าที่ของผู้นำ

กลุ่มบุคคลหรือองค์กรใดๆ ก็ตามย่อมประกอบด้วยบุคคลสองฝ่าย คือ ผู้นำ ฝ่ายหนึ่งและผู้ตามอีกฝ่ายหนึ่ง ผู้นำจะมีบทบาทและหน้าที่สำคัญอย่างยิ่งในการที่จะทำให้ องค์กรบรรลุเป้าหมายและเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการ ด้วยเหตุนี้นักวิชาการและ นักบริหารการศึกษา จึงได้เสนอแนะบทบาทหน้าที่ของผู้นำไว้อย่างหลากหลาย ดังเช่น

ภิญโญ สาธร (2526, หน้า 155-159) และ (เสริมศักดิ์ วิชาลาภรณ์, 2540, หน้า 84 อ้างถึงใน วิฑูรย์ พงศ์พญา, 2544, หน้า 36-39) ได้เสนอถึงบทบาทและหน้าที่ ของผู้นำโดยทั่วไปว่าผู้นำคือ ผู้ที่มีบทบาทและหน้าที่หลายอย่าง เช่น ผู้นำในกลุ่มคนที่ ชอบเปิดเผยการมีอำนาจหน้าที่อย่างหนึ่ง และผู้นำในกลุ่มประชาธิปไตยอาจมีบทบาทและ หน้าที่อีกอย่างหนึ่ง อย่างไรก็ตามบทบาทและหน้าที่ต่างๆ ไปเพื่อเป็นแนวคิด 14 ประการ ดังนี้

1. ผู้นำในฐานะผู้บริหาร (The Leader as Executive) บทบาทที่เห็นได้ชัดที่สุดของผู้นำก็คือ บทบาทในฐานะผู้บริหารซึ่งคอยประสานงานระหว่างกลุ่มต่างๆ ใน องค์กร หรือในฐานะผู้ประสานงานภายในกลุ่มที่ตนเป็นผู้บริหาร ผู้นำประเภทนี้คอยช่วยให้ งานของบุคลากร ทุกคน

2. ผู้นำในฐานะผู้วางแผน (The Leader as Planner) โดยปกติผู้นำมักทำหน้าที่ วางแผนการปฏิบัติงานทุกชนิด เป็นผู้ตัดสินใจว่าบุคลากรในหมู่ของตนควรใช้วิธีการอย่างไรและใช้อะไรมาประกอบบ้างเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของหมู่คณะ
3. ผู้นำในฐานะผู้กำหนดนโยบาย (The Leader as Policy Maker) งานที่สำคัญที่สุดอย่างหนึ่งของผู้นำคือการกำหนดเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ของหมู่คณะ
4. ผู้นำในฐานะผู้เชี่ยวชาญ (The Leader as Expert) ผู้นำมีส่วนมากหวังพึ่งผู้นำเมื่อมีปัญหาเกี่ยวกับความรู้และความชำนาญในการปฏิบัติงาน ผู้นำที่จะทำหน้าที่คล้ายกับผู้เชี่ยวชาญในสายวิชาชีพนั้นๆ แต่ผู้นำจะรู้เรื่องต่างๆ ในด้านเทคนิคไปเสียหมดทุกอย่างไม่ได้ ผู้นำจึงอาศัยผู้ช่วยและที่ปรึกษาต่างๆ คอยทำหน้าที่ให้คำแนะนำในด้านเทคนิคแก่ผู้นำอีกทอดหนึ่ง ในองค์กรนอกแบบหรือองค์กรรูปนัย บุคลากรที่มีความรู้ความชำนาญในสายวิชาชีพมักจะมีบุคลากรอื่นมาหาเพื่อปรึกษาหารือขอความช่วยเหลืออยู่เสมอ โดยเป็นการขอความช่วยเหลือส่วนตัว บุคลากรผู้นั้นจึงเป็นผู้นำอย่างไม่เป็นทางการอยู่ในองค์กรนั้นๆ
5. ผู้นำในฐานะตัวแทนของกลุ่มเพื่อติดต่อกับภายนอก (The Leader as External Group Representative) เนื่องจากสมาชิกของกลุ่มหรือขององค์กร หน่วยงานใดก็ตามจะพากันไปติดต่อกับภายนอกหมดทุกคนโดยตรงไม่ได้ ผู้นำที่มีคุณสมบัติเป็นที่พอใจของกลุ่มมักจะได้รับเลือกให้ไปทำหน้าที่แทน
6. ผู้นำในฐานะผู้ควบคุมความสัมพันธ์ภายใน (The Leader as Controller of Internal Relations) ผู้นำมักจะทำหน้าที่ควบคุมดูแลรายละเอียดต่างๆ ภายในกลุ่ม และเรื่องสำคัญเรื่องหนึ่งภายในกลุ่ม ก็คือ ความสัมพันธ์ระหว่างบุคลากรที่เป็นสมาชิกของกลุ่มนั่นเอง
7. ผู้นำในฐานะผู้ให้คุณและโทษ (The Leader as Purvey of Rewards and Punishments) บุคลากรที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการเสนอให้คุณและโทษแก่บุคลากรอื่นหรือมีอำนาจให้คุณและโทษ จะกลายเป็นผู้ทรงอำนาจสำคัญและกลายเป็นผู้นำในที่สุด ผู้บริหารที่ดีพึงระวังที่จะไม่มอบอำนาจเช่นนี้ให้แก่บุคลากรคนใดมากเกินไป เพราะความเสียหายอาจจะเกิดขึ้นกับองค์กรได้ในภายหลัง
8. ผู้นำในฐานะผู้ไกล่เกลี่ย (The Leader as Arbitrator and Mediator) เมื่อมีการขัดแย้งใดๆ เกิดขึ้น บุคลากรคนใดคอยไกล่เกลี่ยให้สงบและเข้าใจกันได้ บุคลากรนั้น

มักจะกลายเป็นผู้นำในภายหลัง บางทีผู้นำประเภทนี้ทำหน้าที่เป็นผู้พิพากษาคดีภายในด้วยตนเองเลยก็มี

9. ผู้นำในฐานะที่เป็นบุคคลตัวอย่าง (The Leader as Exemplary) บุคลากรที่มีความประพฤติดีหรือปฏิบัติหน้าที่ดีจนได้รับการยกย่องอยู่เสมอว่าเป็นตัวอย่างที่ดีขององค์กร มักจะกลายเป็นผู้นำของบุคลากรอื่นได้โดยง่าย เพราะเป็นคนที่ได้รับการนับถือจากบุคลากรในองค์กร

10. ผู้นำในฐานะสัญลักษณ์ของกลุ่ม (The Leader as Symbol of the Group) ความสามัคคีเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของกลุ่มคนทุกชนิดมีความสำคัญต่อการดำรงอยู่ของกลุ่ม แต่คนหมู่มากอยู่ด้วยกันจะให้สามัคคีกันตลอดเวลาย่อมลำบากมาก กลุ่มจึงมักมีคนคนหนึ่ง หรือบางคนที่ได้รับการยกย่องจากบุคลากรทั้งหลายว่าเป็นตัวแทน และเป็นคนดีที่หาที่ไม่ดีได้ของเขาซึ่งจะดีกับเขาเสมอไม่ว่าในโอกาสใด และจะดีด้วยกับคนทุกคน ขณะเดียวกันคนคนนี้ก็รักและยึดกลุ่ม กลุ่มนี้เป็นสรณะของตนอย่างที่สุดด้วย ใครๆ ก็แน่ใจว่าคนคนนี้จะไม่มีทางกระทำการใดๆ อันจะเป็นภัยต่อกลุ่มโดยเด็ดขาด คนคนนี้จะจึงกลายเป็นสัญลักษณ์ของกลุ่ม

11. ผู้นำในฐานะตัวแทนรับผิดชอบ (The Leader as Substitute for Individual Responsibility) องค์กรหรือหน่วยงานบางแห่งมีผู้นำคนหนึ่งหรือหลายคนอาสาเข้ารับผิดชอบต่อการตัดสินใจและการกระทำบางอย่างของบุคคลบางคนในกลุ่ม หรือรับผิดชอบต่อกิจการทั้งหมดที่คนกลุ่มนั้นกระทำลงไป โดยเหตุนี้บางทีในโอกาสต่อมา บุคลากรในกลุ่มจะมอบหมายให้ผู้นำมีอำนาจในการตัดสินใจกระทำการใดๆ แทนตนได้ เพื่อป้องกันการผิดพลาด ซึ่งอาจเป็นเหตุให้ผู้นำของตนต้องพลอยรับผิดชอบไม่ได้กระทำผิดกับพวกเขา

12. ผู้นำในฐานะผู้มีอุดมคติ (The Leader as Ideologist) บางทีผู้นำบางคนเป็นศาสดาของกลุ่ม เป็นผู้กำหนดอุดมคติ สร้างความเชื่อ และศรัทธาต่างๆ ให้แก่บุคลากรอื่น แม้กระทั่งคุณธรรมประจำใจและชนบประเพณีต่างๆ ของกลุ่ม อุดมคติดังกล่าวในตอนแรกอาจเป็นเพียงคำพูดของเขาคือใครๆ พากันนิยมและปฏิบัติตาม ต่อมาก็ตกกลายเป็นอุดมคติทางการ (Official Ideologist) ของกลุ่มไป ผู้นำประเภทนี้มักเป็นนักพูดและนักคิดที่สมาชิกทุกคนในกลุ่มให้ความนับถือ

13. ผู้นำในฐานะบิดาผู้มีแต่ความกรุณา (The Leader as Father Figure) ผู้นำ ประเภทนี้วางตัวเป็นผู้ใหญ่มีอาวุโสที่สุดในกลุ่ม และมีบุคลิกลักษณะที่น่านับถือใน

ฐานะเป็นบิดาของกลุ่มรักและหวังดี และเขาจะเป็นที่พึ่งทางใจให้แก่ทุกคนเมื่อมีความทุกข์ได้เสมอ

14. ผู้นำในฐานะเป็นผู้รับความผิดแทน (The Leader as Scapegoat) ผู้นำที่รับผิดชอบและเป็นบิดาของกลุ่มทุกคนยอมหวังได้ว่า เมื่อมีความเสียหายเกิดขึ้น ตนเองนั้นแหละจะถูกลงโทษแทน

Jame J.Cribbin. (1989 ; อ้างถึงใน สมยศ นาวิกการ, 2540, หน้า 55-56) ได้จัดหน้าที่ความรับผิดชอบของผู้นำในด้านการจัดการไว้ 9 ประการ

1. วางแผน (Planning) ถ้าผู้บริหารไม่มีความคิดไว้ล่วงหน้าผู้ปฏิบัติก็จะทำในสิ่งที่ไม่คุ้มค่ากับเวลาและพลังงานการวางแผนเป็นเรื่องของการคิดไว้ล่วงหน้าเพื่อควบคุมแนวทางการปฏิบัติงานให้ได้รับประสิทธิผลมากที่สุด
2. การจัดองค์การ (Organization) คือ การรวบรวมกำลังคน งบประมาณ วิธีการ วัสดุและสิ่งอำนวยความสะดวกอื่น ๆ ของหน่วยงานมาบูรณาการเข้าด้วยกันเพื่อให้เกิดการดำเนินงานมีประสิทธิภาพสูงสุดโดยการพยายามให้เกิดการสูญเสียให้น้อยที่สุด
3. การจัดคนบุคคลเข้าทำงาน (Staffing) ผู้นำไม่ควรคิดเพียงแต่การทำงานไปวันหนึ่งเท่านั้นแต่จะต้องให้แน่ใจว่าบุคลากรจะต้องได้รับการพัฒนาความสามารถเพิ่มขึ้น
4. การวินิจฉัยสั่งการ (Directing) ผู้นำต้องเป็นผู้ชี้ทิศทางโดยการแบ่งอำนาจตามหน้าที่ ที่จำเป็นด้วยการกำหนดให้บุคลากรทำงานเฉพาะอย่าง กำหนดเกณฑ์มาตรฐานที่จะจัดหรือประเมินสัมฤทธิ์ผลของงาน
5. การประสานงาน (Co-ordinating) ผู้นำจะต้องประสานงานปัจเจกบุคคลกับกลุ่มเข้าด้วยกันเพื่อบุคลากรจะได้ทำงานเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันการระดมความร่วมมือ ผู้นำจะต้องสามารถทำให้บุคลากรมีความร่วมมือกัน โดยการจัดสภาพการทำงานให้สัมพันธ์กับความต้องการของบุคคล และสร้างบรรยากาศของความร่วมมือช่วยเหลือซึ่งกันและกัน
6. การควบคุม (Controlling) ผู้นำต้องใช้ความพยายามที่จะให้ผู้ใต้บังคับบัญชาได้มีการป้อนกลับ (Feedback) เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เที่ยงตรงรวดเร็วทันต่อการแก้ไขและให้รางวัลหรือพิจารณาลงโทษการปฏิบัติงานอย่างยุติธรรม แทนที่จะเป็นการพิจารณาแบบการเมืองหรือใจบุญ

7. การทบทวนและการประเมินผล (Reviewing and Evaluating) ผู้นำจะปฏิบัติงานกับบุคลากรไม่เพียงแต่เพื่อให้เป็นที่พอใจตามความต้องการของหน่วยงานเท่านั้น แต่ยังคงช่วยให้บุคลากรมีสมรรถภาพในการทำงานดีขึ้นและเป็นบุคคลที่มีคุณค่าสำหรับหน่วยงานอีกด้วย

8. การนำ (Leading) ผู้นำจะต้องเป็นผู้นำบุคคลด้วยการกระตุ้นให้บุคลากรทำงานด้วยความเต็มใจและทำด้วยเท่าที่ยอมรับ

9. การทำงานงบประมาณ (Budgeting) ผู้นำจะต้องประเมินค่าตนเองว่าได้ทำให้หน่วยงานเกิดความเป็นปึกแผ่นมั่นคงเพียงใดได้รับผลตอบแทนจากการลงทุนเพียงใด การประเมินค่าประเมินได้จากสิ่งสำคัญ 4 ประการคือ การใช้เวลา ความคิด ความสามารถเฉพาะตัวและพฤติกรรม

กล่าวโดยสรุปได้ว่า บทบาทและหน้าที่ของผู้นำ คือ ปัจจัยสำคัญในการรวมกลุ่มสมาชิกและจูงใจคนในทีมให้ร่วมแรงร่วมใจกันปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมายและตรงตามวัตถุประสงค์ของทีมงานหรือองค์กร ทำให้ทีมงานหรือองค์กรเกิดการเปลี่ยนแปลงหรือพัฒนาให้ก้าวหน้า เกิดประสิทธิภาพและได้ประสิทธิผล ผู้นำจะต้องมีบทบาทหน้าที่ในการจัดการทรัพยากร เอื้ออำนวยความสะดวก กระตุ้น เสริมแรงและจัดสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการทำงาน อีกทั้งผู้นำต้องมีคุณธรรมจริยธรรม มีความรู้สึกผิด-ชอบ มีความรู้ความเข้าใจในงาน รู้ว่าสิ่งใดควรปฏิบัติหรือไม่ควรปฏิบัติ สามารถติดต่อและก่อให้เกิดการประสานงานกันของกลุ่มคนในทีมและองค์กรนั้นได้อย่างสร้างสรรค์

1.5 คุณลักษณะของผู้นำที่ดี

นักวิชาการได้เสนอคุณลักษณะที่ดีของผู้นำ ไว้ต่างๆ กันดังนี้
 อรุณ รักธรรม (2522, หน้า 202-204) สรุปว่า ผู้นำที่ดีควรมีลักษณะที่สำคัญ ดังนี้

1. ความรู้ (Knowledge) การเป็นผู้นำ ความรู้เป็นสิ่งจำเป็นมากที่สุด เพราะจะเป็นเครื่องมือช่วยรักษาสถานการณ์ต่างๆ ได้เป็นอย่างดี ผู้นำจะต้องเป็นผู้รอบรู้ เพราะยิ่งรอบรู้มาก ฐานะแห่งความเป็นผู้นำยิ่งมีความมั่นคงมากขึ้น

2. ความคิดริเริ่ม (Initiative) ความคิดริเริ่ม คือ ความต้องการที่จะปฏิบัติสิ่งหนึ่งสิ่งใดโดยไม่ต้องมีคำสั่งและแสดงข้อคิดเห็นที่จะแก้ไขสิ่งใดสิ่งหนึ่งให้ดีขึ้นหรือเจริญ

ขึ้น เป็นลักษณะอย่างหนึ่งที่ผู้นำจะต้องมี และในการริเริ่มจะทำอะไรจะต้องคิดก่อนทำเสมอ เพราะจะทำให้ผู้นำมีเหตุผลในการทำงานมากขึ้น เป็นที่ไว้วางใจของผู้ตามได้อย่างดี

3. ความกล้าหาญ (Courage) ความกล้าหาญ คือ ลักษณะอาการที่ไม่กลัวต่ออันตรายความลำบากหรือความเจ็บปวดใดๆ โดยสามารถควบคุมความกลัวไว้ได้ ความกล้าหาญนี้จะต้องมีทั้งทางกาย วาจาและจิตใจ จึงจะปฏิบัติการเป็นผู้นำที่ดีได้ เพราะว่าผู้นำที่มีความกล้าหาญจะสามารถพจญต่องานต่างๆ ให้สำเร็จลุล่วงได้ทุกอย่าง โดยไม่กลัวต่อการต่อต้านหรือขัดขวางใดๆ นอกจากนี้ยังก่อให้เกิดความมั่นใจในสิ่งที่จะทำลงไป และมีความมั่นคงในความคิดของตนเอง

4. ความเด็ดขาด (Decisiveness) ความเด็ดขาด คือ ความสามารถที่จะตัดสินใจได้ทันที เมื่อตกลงสั่งการใดๆ แล้วจะสั่งได้อย่างเด็ดขาด สั้น และชัดเจน ความเด็ดขาดขึ้นอยู่กับ การตัดสินใจทันทีและทันกับเวลาที่เรากำลังต้องการอีกด้วย ซึ่งเป็นลักษณะอย่างหนึ่งใน การที่จะเป็นผู้นำที่ดี

5. ความแนบเนียน (Tact) ความแนบเนียน คือ ความสามารถที่จะติดต่อเกี่ยวข้องกับหรือมีความสัมพันธ์กับผู้อื่น ด้วยกิริยาอาการและวาจาที่ถูกต้องและเหมาะสม โดยไม่ทำให้ผู้ที่เรติดต่อด้วยเกิดความกระด้างกระเดื่องหรือไม่พอใจแก่ตนได้ ความแนบเนียนนี้สามารถศึกษาเองได้ โดยต้องหมั่นศึกษาถึงขนบธรรมเนียมประเพณี มารยาทในการเข้าสังคม ตลอดจนถึงวัฒนธรรมที่เราติดต่อด้วย เพื่อให้การคบค้าสมาคมเป็นไปด้วยความราบรื่นและเรียบร้อย

6. ความยุติธรรม (Justice) คือ การปฏิบัติให้ถูกต้องตามความยุติธรรม และศีลธรรมวางตนเป็นกลางไม่เอนเอียงในการที่จะก่อให้เกิดประโยชน์หรือเป็นโทษต่อผู้ใดผู้หนึ่ง ความยุติธรรมก็คือ ความเที่ยงธรรม และไม่เกี่ยวกับความยุติธรรมในทางกฎหมายเพราะความยุติธรรมในด้านกฎหมายสามารถพลิกแพลงได้ และกฎหมายที่ตราไว้นั้นย่อมมีทางหลีกเลี่ยงได้เสมอ ดังนั้นในการเป็นผู้นำหรือผู้บริหารจะต้องยึดหลักแห่งความยุติธรรมไว้เป็นอย่างดี เพราะถ้าผู้นำขาดความยุติธรรมแล้วจะทำให้ส่วนรวมเสื่อมเสียมากที่สุด

7. ท่าทาง (Bearing) คือ การแสดงออก ซึ่งรูปร่างลักษณะของร่างกายที่ต้องประสงค์ มีกิริยาอาการและเครื่องแต่งกายที่เหมาะสม ซึ่งนับว่าเป็นเรื่องสำคัญประการหนึ่งของผู้นำ

8. ความอดทน (Endurance) คือ ความสามารถของร่างกายและความคิดจิตใจที่จะทนต่อการปฏิบัติกิจการ หรือหน้าที่อย่างสมเหตุสมผลให้ต่อเนื่องและสำเร็จได้ ความอดทนนี้เป็นพลังอันหนึ่งที่จะผลักดันงานของเราไปสู่จุดหมายปลายทางได้อย่างแท้จริง

9. ความกระตือรือร้น (Enthusiasm) คือ การมีจิตใจจดจ่อที่ดีและมี ความเอาใจใส่ต่อหน้าที่ หรือกิจการที่จะต้องปฏิบัติอยู่เสมอ ซึ่งเป็นคุณสมบัติอย่างหนึ่งที่จะทำให้เราติดต่อกับผู้อื่นได้ง่าย นอกจากนี้ความกระตือรือร้นยังช่วยให้กิจการต่างๆ ของหน่วยงานสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

10. ความไม่เห็นแก่ตัว (Unselfishness) คือ การขจัดเสียซึ่งความสุขและผลประโยชน์แห่งตน โดยที่คนอื่นกลับเสียผลประโยชน์ ซึ่งก็หมายความว่า เป็นการข่มหรือบังคับความโลภ หรือความหลงความอยากได้ของตนเอง คนที่ไม่เห็นแก่ตัวนั้นย่อมเป็นคนที่มีความซื่อสัตย์สุจริตตรงไปตรงมาและไม่ทำลายผู้อื่น ซึ่งเป็นลักษณะอย่างหนึ่งที่ผู้นำจะต้องมีไว้ เพราะจะทำให้เราสามารถคุ้มครองรักษา และให้สิทธิแก่ผู้ใต้บังคับบัญชาได้เป็นอย่างดีและเป็นธรรม

11. ความตื่นตัว (Alertness) คือ ความระมัดระวัง ความสุขุมรอบคอบ ความไม่ประมาทไม่เผลอขาดทำอะไรทันทีทันควัน และมีความว่องไวปราดเปรียวอยู่เสมอ ไม่เป็นคนใจลอยหรือหลับใหล เพื่อจะได้นำหรือชักจูงให้ผู้ใต้บังคับบัญชาทำตามโดยอัตโนมัติ

12. คุณยพิณิจ (Judgment) คือ อำนาจแห่งความคิดที่จะพิจารณาลึกลับต่างๆ หรือเหตุต่างๆ อย่างถูกต้อง โดยการชั่งน้ำหนักเหตุผล สรุปรูปเป็นข้อลงความเห็นหรือข้อตกลงใจอันเฉียบแหลมได้ ในการเป็นผู้นำจะต้องใช้คุณยพิณิจอย่างมากมาย เพื่อที่จะให้ผู้ตามเกิดความมั่นใจในคุณยพิณิจของเราและมีความเชื่อถือเราในที่สุด

13. ความสงบเสงี่ยม (Humility) คือ ความไม่หยิ่งยโส ไม่จองหอง และไม่มีความภูมิใจในสิ่งที่ไร้เหตุผล เป็นลักษณะที่เหมาะสมกับผู้นำโดยตรง และเป็นลักษณะที่สำคัญประการหนึ่งที่จะคอยบังคับไม่ให้เราเห็นแก่ตัว คอยควบคุมบุคลิกภาพอื่นๆ ให้อยู่ในขอบเขตอันดีงามผู้นำที่มีความสงบเสงี่ยมจะทำให้ผู้ตามมีความเคารพนับถือและให้ความร่วมมือในการปฏิบัติงานให้สำเร็จได้

14. ความเห็นอกเห็นใจ (Humanity) คือ คุณสมบัติประจำตัวอันเป็นแบบอย่างของมนุษยชาติ ซึ่งต้องประกอบด้วย ความเมตตาปราณี ความกรุณาสงสาร และความเห็นใจผู้อื่นในลักษณะที่ไม่เสียผลประโยชน์ของส่วนรวม อันเป็นการแบ่งเบา

ความรู้สึกของผู้อื่นที่อยู่ร่วมกัน ผู้นำต้องคอยเอาใจใส่เรื่องทุกข์สุขตลอดจนความเดือดเนื้อร้อนใจของผู้ตาม

15. ความจงรักภักดี (Loyalty) คือ สภาพหรือคุณสมบัติประจำตัวของการเป็นบุคคลที่ซื่อสัตย์สุจริตต่อผู้อื่น ต่อหน้าที่ ต่อรัฐ การเป็นผู้นำจะต้องมีความจงรักภักดีต่อหมู่คณะหรือส่วนรวม เพื่อที่จะได้เป็นที่ไว้วางใจของผู้ตาม เขาจะได้มีความจงรักภักดีต่อเรา เขาย่อมจะรู้สึกว่าได้อยู่ในความปกครองที่ปลอดภัยและอบอุ่นยิ่งขึ้นอันเป็นผลให้เราได้รับความร่วมมือร่วมใจอย่างเต็มที่

16. การสังคมนิยม (Sociability) คือ การมีบุคลิกภาพที่จะเข้าสังคมได้อย่างถูกต้องหมายความว่าคนที่เราจะเป็นผู้นำที่ดี จะต้องปรับตัวเองให้คบค้าสมาคมกับเพื่อนมนุษย์ด้วยกันอย่างถูกต้องแนบเนียน ผู้นำที่ดีจะต้องพยายามศึกษาและปรับตัวให้เข้ากับสังคมต่างๆ ที่เราจะไปติดต่อกันได้และถูกต้อง

17. การบังคับใจตนเอง (Self-control) คือ การบังคับจิตใจผ่านทางอารมณ์ ซึ่งรับมาจากประสาททั้ง 5 ได้แก่ รูป รส กลิ่น เสียง สัมผัส เพื่อมิให้แสดงออก

กิตติ ตย์คานนท์ (2530, หน้า 18-24) กล่าวถึงคุณลักษณะที่ดีของผู้นำพอสรุปได้ ดังนี้

1. สุขภาพสมบูรณ์แข็งแรงดี
2. ความรู้ดีผู้นำที่ดีจะต้องมีความรู้เกี่ยวกับงานในหน้าที่และความรู้ทั่วไป
3. ท่าทางและบุคลิกดี
4. มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์และความกระตือรือร้น
5. การตัดสินใจกับการใช้ดุลยพินิจที่ดีและถูกต้อง
6. ความกล้าหาญ เด็ดขาด ไม่นิ่งเฉย
7. มีความแนบเนียน ผู้นำที่ดีจะต้องมีศิลปะในการทำงาน
8. มีความอดทน มีสมาธิในการทำงาน
9. มีความสามารถในการสื่อสารที่ดี คำสั่งไม่คลุมเครือ
10. มีความเห็นอกเห็นใจ และมีน้ำใจต่อผู้ร่วมงาน
11. ความไม่เห็นแก่ตัว เสียสละ ไม่ใช้อภิสิทธิ์ชน
12. ยกย่องให้เกียรติ และให้ความไว้วางใจผู้ใต้บังคับบัญชา
13. มีความจงรักภักดีต่อหน่วยงาน

กล่าวโดยสรุปได้ว่า ผู้นำจะต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ดี มีความรู้เกี่ยวกับงานในหน้าที่และความรู้ทั่วไป มีปฏิภาณไหวพริบดี มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ทำทางและบุคลิกดี มีความกระตือรือร้น ตัดสินใจโดยใช้ดุลยพินิจที่ดีและถูกต้อง มีความกล้าหาญ มีความเด็ดขาด มีความอดทน มีสมาธิในการทำงาน สามารถสื่อสารได้เป็นอย่างดี มีความเห็นอกเห็นใจ มีน้ำใจต่อผู้ร่วมงาน มีความยุติธรรม ไม่เห็นแก่ตัว สามารถปรับตัวให้เข้ากับสังคมได้ มีมนุษยสัมพันธ์ดี ประสานงานได้ดี มีความเชื่อมั่นในตนเอง เป็นที่ยอมรับนับถือของผู้ตามและบุคคลทั่วไป

1.6 ทฤษฎีเกี่ยวกับภาวะผู้นำ

จากการศึกษาภาวะผู้นำพบว่าผู้นำมีหลายแบบ แตกต่างกันไปตามแนวคิดของนักการศึกษา แต่ละท่านก็ให้แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับภาวะผู้นำไว้ต่างๆ ดังนี้

1.6.1 ทฤษฎีคุณลักษณะผู้นำ (Trait Theory) เป็นการศึกษาคุณลักษณะเป็นผู้นำเริ่มตั้งแต่ก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นการศึกษาที่ให้ความสำคัญกับลักษณะผู้นำทางด้านกายภาพ บุคลิกภาพและจิตใจของผู้นำ โดยมีข้อสังเกตว่า คนที่เป็นผู้นำนั้นจะต้องมีลักษณะพิเศษเฉพาะตัว ในการศึกษาคุณลักษณะความเป็นผู้นำ ทฤษฎีภาวะผู้นำแบบนี้จึงเน้นที่จะค้นหา “คุณลักษณะของบุคคลที่ยิ่งใหญ่” เพื่อสร้างเป็นตัวแบบไว้ให้บุคคลที่ปรารถนาจะเป็นผู้นำที่มีประสิทธิผลได้ใช้เป็นแนวทางในการศึกษาคุณสมบัติหรือลักษณะเฉพาะที่ใช้วัดว่าจะเป็นผู้นำที่มีประสิทธิผล ได้แก่ ลักษณะของร่างกาย เช่น ส่วนสูง น้ำหนัก ปลายกำลังและท่าทาง ลักษณะทางบุคลิกภาพ เช่น ความคิดริเริ่ม การเก็บตัวและการเปิดตัว ทักษะความสามารถ เช่น ความฉลาด ความรู้ ความเชี่ยวชาญ และปัจจัยทางสังคม เช่น ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล การเข้าสังคม และฐานะทางสังคม

Davis. (1879; อ้างถึงใน สร้อยตระกูล อรรถมานะ, 2541, หน้า 257-258) ได้สรุปลักษณะที่สำคัญ 4 ประการซึ่งเกี่ยวกับลักษณะการเป็นผู้นำ ที่มีประสิทธิผลในของเขาไว้ในหนังสือ Human Relation at Work คือ

1. ความเฉลียวฉลาด (Intelligence) หมายถึง ความหลักแหลมในการวิเคราะห์ปัญหาหรือวิเคราะห์สัมพันธ์ภาพที่ยู่งยากซับซ้อนระหว่างบุคคล รวมตลอดถึงความสามารถในการรับรู้ติดต่อสื่อสาร และจูงใจบุคคลอื่นด้วย

2. การบรรลุวุฒิภาวะทางอารมณ์ (Social Maturity) ผู้นำมักสนใจในเรื่องต่างๆ ไปอย่างกว้างขวางและมีความมั่นคงในอารมณ์อย่างไม่หวั่นไหว เขาต้องทนต่อภาวะคับข้องใจได้สูง ไม่มีทัศนคติเป็นปฏิกิริยาต่อสังคม มีความเชื่อมั่นในตนเอง

3. มีการจูงใจภายในและมีแรงขับทางด้านความสำเร็จ (Internal Motivation and Achievement) ผู้นำโดยทั่วไปมักมีแรงขับทางการจูงใจโดยมุ่งสู่ความสำเร็จในระดับที่สูงขึ้นไปเป็นลำดับเขามักจะตอบสนองแรงจูงใจภายในโดยมุ่งทำงานที่ได้รางวัลประเภทความพอใจในสิ่งซึ่งจับต้องไม่ได้มากกว่าที่จะได้มาซึ่งรางวัลอันเป็นสิ่งภายนอกที่จับต้องได้

4. มีเจตคติทางด้านมนุษย์สัมพันธ์ (Human Relations Attitudes) ผู้นำที่ประสบความสำเร็จและเป็นที่ยอมรับกันนั้นมักจะทำงานได้สำเร็จโดยอาศัยการพึ่งพาบุคคลอื่นอัน ได้แก่ ผู้ตามหรือเพื่อนร่วมงาน ดังนั้น เขาจึงต้องสร้างความสัมพันธ์ ความเข้าใจอันดี ตลอดจนจนการสังสรรค์ทางสังคม ผู้นำจึงต้องเรียนรู้และพัฒนาทักษะด้านนี้ให้สูงขึ้นๆ ตลอดเวลา

Bennis (1984, PP 15 – 19 ; อ้างถึงใน โสภณ พวงสุวรรณ, 2545, หน้า 38) ได้ศึกษาวิจัยถึงคุณลักษณะของผู้นำที่มีประสิทธิผลและประสบความสำเร็จ จำนวน 90 คน โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์ผู้นำเหล่านี้ ซึ่งใช้ระยะเวลาจนถึง 5 ปี ในจำนวนผู้นำทั้ง 90 คนเหล่านี้ มีอยู่ 60 คน ที่เป็นผู้นำในภาคธุรกิจ และอีก 30 คนเป็นผู้นำในภาครัฐ จากผลการศึกษาของเขาพบว่ามีคุณลักษณะร่วมกันของผู้นำอยู่ 4 ประการ ซึ่งเป็นคุณลักษณะที่ทำให้ผู้นำเหล่านี้เป็นผู้นำที่มีประสิทธิผลและประสบความสำเร็จ คุณลักษณะเหล่านี้ ได้แก่

1. ความสามารถในการทำให้คนอื่นมีความสนใจตน โดยการแสดงวิสัยทัศน์ของตนเองแก่ผู้อื่น
2. ความสามารถในการสื่อความหมาย ซึ่งก็คือการสื่อความหมายเกี่ยวกับวิสัยทัศน์ของตนได้อย่างชัดเจนและสร้างสรรค์
3. ความสามารถในการทำให้ผู้อื่นมีความศรัทธาตน
4. ความสามารถในการบริหารจัดการตนเอง

1.6.2 ทฤษฎีพฤติกรรมความเป็นผู้นำ (Behavioral Theory) เป็นการศึกษาพฤติกรรมความเป็นผู้นำที่สืบเนื่องมาจากการศึกษาคุณลักษณะความเป็นผู้นำซึ่งไม่สามารถที่จะให้คำตอบเกี่ยวกับลักษณะผู้นำที่มีประสิทธิภาพได้ ในการวิจัยเพื่อ

ศึกษาผู้นำเชิงปฏิบัติการนั้นมีวิธีการศึกษา 2 แบบ ดังนี้ (เสริมศักดิ์ วิชาลาภรณ์, 2536, หน้า 48 – 50)

1.6.2.1 ศึกษาหน้าที่ของผู้นำ (Leadership Functions) มุ่งเน้นศึกษาหน้าที่ที่ผู้นำภายในกลุ่มด้วยความเชื่อมั่นที่ว่ากลุ่มจะปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ถ้าหากมีบุคคลหนึ่งปฏิบัติหน้าที่ที่สำคัญ 2 ประการ คือ 1) หน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับภารกิจ (Task – Related) หรือหน้าที่ในการแก้ปัญหา เช่น การเสนอแนะวิธีแก้ปัญหา การให้ข้อมูล การให้ความคิดเห็น เป็นต้น และ 2) หน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการบำรุงรักษากลุ่ม (Group Maintenance) หรือหน้าที่ทางสังคม เช่น การแก้ปัญหาคความขัดแย้ง เป็นต้น

1.6.2.2 ศึกษาแบบของผู้นำหรือแบบภาวะผู้นำ (Leadership Styles) มุ่งเน้นการศึกษาแบบของผู้นำที่ใช้ในการจัดการกับลูกน้องหรือผู้ตาม ซึ่งแบ่งแบบผู้นำออกเป็น 2 แบบ คือ แบบมุ่งงาน และแบบมุ่งคน ผู้นำแบบมุ่งงาน (Task – Oriented Styles) ผู้นำแบบมุ่งงานมักจะสั่งการชี้แนะ และนิเทศงานอย่างใกล้ชิด มุ่งเน้นความสำเร็จของงานมากกว่าการพัฒนาหรือการสร้างความสำเร็จให้แก่ลูกน้อง ผู้นำแบบมุ่งคน (Employee – Oriented Styles) จะพยายามสร้างแรงจูงใจในการทำงานมากกว่าการควบคุมลูกน้อง พยายามให้ลูกน้องได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจสร้างความเชื่อถือศรัทธา และสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างสมาชิกของกลุ่ม

Lewin Lippitt and White (1992, PP 199 – 200) ได้จำแนกภาวะผู้นำเชิงพฤติกรรมเป็น 3 แบบ คือ แบบอัตตาธิปไตย (Autocratic) แบบประชาธิปไตย (Democratic) และแบบตามสบาย (Laissez-faire) โดยที่ผู้นำแบบอัตตาธิปไตย (Autocratic) จะควบคุมกิจกรรมของกลุ่มและตัดสินใจโดยผู้นำ นำแบบประชาธิปไตย (Democratic) จะเน้นการมีส่วนร่วมของกลุ่มและกฎเกณฑ์เป็นสำคัญ และผู้นำแบบตามสบาย (Laissez – faire) จะมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ น้อยมาก

1.6.3 ทฤษฎีผู้นำตามสถานการณ์ (Situational Leadership Theory)

ในทศวรรษ 1970 เริ่มมีการศึกษาแบบผู้นำตามสถานการณ์ โดยเชื่อว่าพฤติกรรมผู้นำ ที่มีประสิทธิผลจะปรับเปลี่ยนไปตามสถานการณ์จากสถานการณ์หนึ่งสู่สถานการณ์หนึ่ง ซึ่งการเป็นผู้นำที่ดีนั้นอยู่กับปัจจัยสถานการณ์ ในสถานการณ์ที่ต่างกัน ต้องการรูปแบบภาวะผู้นำแตกต่างกัน ดังที่ Amold and Feldman (1986 ; อ้างถึงใน ยุพา เสนาะพิณ, 2546, หน้า 11) กล่าวว่าการศึกษาภาวะผู้นำตามสถานการณ์เป็นการศึกษาภาวะผู้นำที่มีประสิทธิผลที่ดีที่สุด เหมาะสมกับความต้องการของสถานการณ์ต่างๆ กล่าวอย่างง่ายผู้นำ

จะต้องมีลักษณะหรือเลือกใช้พฤติกรรมใดจึงจะทำให้การบริหารงานสำเร็จผล มีทฤษฎีที่อยู่ในกลุ่มแนวคิดนี้คือ

1.6.3.1 ทฤษฎีผู้นำตามสถานการณ์ของฟีดเลอร์ (Fiedler Contingency Model) เป็นทฤษฎีภาวะผู้นำตามสถานการณ์ในระยะต้นๆ ซึ่งพัฒนาโดย เฟรด ฟีดเลอร์ (Fred Fiedler) กล่าวว่าผู้นำที่ดีเป็นส่วนผสมระหว่างแบบของผู้นำกับสถานการณ์ที่ต้องการ ซึ่งแบบของผู้นำวัดได้จากค่าคะแนนผู้ร่วมงานที่ชอบน้อยที่สุด ซึ่งอธิบายว่าสถานการณ์ขึ้นอยู่กับ 3 องค์ประกอบ คือ ความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำและผู้ตามโครงสร้างของงาน และอำนาจโดยตำแหน่งของผู้นำ กล่าวคือหากผู้นำมีความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้ใต้บังคับบัญชา โครงสร้างของงานชัดเจน และมีอำนาจ ผู้นำก็สามารถควบคุมสถานการณ์ได้

1.6.3.2 ทฤษฎีสถิตินิยมของเรดดีน (Reddin) เป็นการศึกษาเกี่ยวกับภาวะผู้นำและแบบพฤติกรรมผู้นำ ได้แก่ มิติมุ่งงาน มิติมุ่งสัมพันธ์และมิติมุ่งประสิทธิผล ซึ่งได้กำหนดลักษณะผู้นำออกเป็น 8 แบบ จำแนกเป็นแบบที่มีประสิทธิผลต่ำ จำนวน 4 แบบ ได้แก่ แบบผู้หนีงาน (Deserter) แบบนักบุญ (Missionary) แบบผู้เผด็จการ (Autocrat) และแบบผู้ประนีประนอม (Compromiser) และแบบที่มีประสิทธิผลสูง จำนวน 4 แบบ ได้แก่ แบบผู้ยึดระเบียบ (Bureaucrat) แบบนักพัฒนา (Developer) แบบเผด็จการแบบมีศิลป์ (Benevolent Autocrat) และแบบนักบริหาร (Executive)

1.6.3.3 ทฤษฎีผู้นำตามสถานการณ์ของเฮอร์เชย์และแบลนชาร์ด (Hersey and Blanchard, 1993, PP 158 – 170) สรุปได้ว่า คือความพยายามที่จะทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างแบบของภาวะผู้นำที่มีประสิทธิผลกับระดับวุฒิภาวะของผู้ตามตามความคิดคือประสิทธิผลของผู้นำขึ้นอยู่กับการจัดคู่กันระหว่างพฤติกรรมผู้นำกับวุฒิภาวะของกลุ่มหรือของบุคคล มีองค์ประกอบสำคัญ 2 ส่วน คือ 1) พฤติกรรมผู้นำ แบ่งออกเป็น 4 แบบ ได้แก่ แบบการมอบหมาย (Delegating) แบบการมีส่วนร่วม (Participating) แบบการแนะ (Counselling) และแบบการสั่ง (Telling) 2) สถานการณ์จากมีวุฒิภาวะไปจนถึงไม่มีวุฒิภาวะเกี่ยวกับงาน และวุฒิภาวะทางจิตวิทยา ซึ่งวุฒิภาวะเกี่ยวกับงาน แบ่งออกเป็น 4 อย่าง ได้แก่ มีความสามารถมากที่สุด มีความสามารถค่อนข้างมาก มีความสามารถบ้าง มีความสามารถแต่เพียงเล็กน้อย ส่วนวุฒิภาวะทางจิตวิทยา แบ่งออกเป็น 4 อย่าง ได้แก่ มีความเต็มใจเป็นประจำหรือเสมอ มีความเต็มใจบ่อยๆ มีความเต็มใจบ้างในบางครั้ง ไม่ค่อยมีความเต็มใจ

1.6.4 ทฤษฎีผู้นำการเปลี่ยนแปลง (Transformational Theory) เป็นแนวคิดการศึกษาภาวะผู้นำแนวใหม่ ที่มุ่งยกระดับความต้องการ ความเชื่อ เจตคติ คุณธรรมของผู้ตามให้สูงขึ้น เพื่อให้มีการพัฒนาเปลี่ยนแปลงกลุ่มหรือ องค์การให้มีประสิทธิผล โดยมีแนวคิดว่าการศึกษาภาวะผู้นำในระยะที่ผ่านมา ยังไม่สามารถอธิบายภาวะผู้นำได้อย่างชัดเจนยังเป็นภาวะผู้นำที่มุ่งเสริมแรง (Contingent Reinforcement) และเป็นพฤติกรรมความต้องการของมนุษย์ขั้นพื้นฐาน (FirstOrder Change) เท่านั้น จึงทำให้เกิดแนวคิดของภาวะผู้นำเปลี่ยนสภาพ

Burns (1987 ; อ้างถึงใน ยุพา เสนาะพิณ, 2546, หน้า 13) ได้เสนอความเห็นว่าการศึกษาภาวะผู้นำจะต้องนำความคิดเกี่ยวกับผู้นำและผู้ตามมารวมกัน ทำให้ผู้นำและผู้ตามมีความคิดตรงกัน คือ การมีความสัมพันธ์ร่วมกันของผู้นำและผู้ตาม และให้ความหมายของภาวะผู้นำว่า คือการทำให้ผู้ตามปฏิบัติให้บรรลุจุดมุ่งหมายที่แสดงออกถึง ค่านิยม แรงจูงใจ ความต้องการ ความจำเป็นความคาดหวังของทั้งผู้นำและผู้ตาม และมีความเห็นว่าภาวะผู้นำเป็นความสัมพันธ์ของบุคคลที่มีความแตกต่างกันในด้านอำนาจระดับแรงจูงใจและทักษะเพื่อไปสู่จุดมุ่งหมายร่วมกันซึ่งเกิดขึ้นได้ 3 ลักษณะ คือ

1. ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง (Transactional Leadership) คือ ภาวะผู้นำที่ใช้วิธีการติดต่อกับผู้ตามเพื่อแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ซึ่งกันและกัน ด้วยกระบวนการต่อรองโดยผู้นำใช้รางวัลสนองความต้องการของผู้ตามเพื่อแลกเปลี่ยนกับการทุ่มเทความพยายามในการทำงานให้สำเร็จผู้นำแบบแลกเปลี่ยนตั้งอยู่บนพื้นฐานที่สัญญาว่าจะให้รางวัลหรือสิ่งตอบแทนถ้าหาก ผู้ตามยินยอมทำตามข้อเสนอของผู้นำ

2. ภาวะผู้นำการเปลี่ยนสภาพ (Transformational Leadership) คือ ภาวะผู้นำที่ตระหนักตระหนักถึงความต้องการของผู้ตาม ค้นหาแรงจูงใจของผู้ตาม พัฒนาผู้ตาม ผลของผู้นำการเปลี่ยนสภาพ คือ ทั้งผู้นำและผู้ตามต่างช่วยยกระดับคุณธรรมและแรงจูงใจของกันและกันให้สูงขึ้น

3. ภาวะผู้นำจริยธรรม (Moral Leadership) ผู้นำที่ยกระดับพฤติกรรมของมนุษย์และความปรารถนาเชิงจริยธรรมของทั้งสองฝ่ายให้สูงขึ้น และก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งสองฝ่ายโดยที่ผู้นำตระหนักถึงความต้องการที่แท้จริงของผู้ตาม อำนาจของผู้นำจะเกิดขึ้นกับวิธีการปฏิบัติสร้างจิตสำนึกให้ผู้ตามเกิดความต้องการอย่างแรงกล้าและเป็นความต้องการที่สูงกว่าเดิมตามระดับความต้องการของมาสโลว์ แล้วคง

จะดำเนินการเปลี่ยนแปลงซึ่งจะทำให้ผู้ตามร่วมมือกันเคลื่อนไหวไปสู่จุดมุ่งหมายและยังประโยชน์ทั้งแก่ผู้นำและผู้ตาม

สรุปได้ว่า การศึกษาเกี่ยวกับภาวะผู้นำเริ่มมีการศึกษากันมานานจนมีการตั้งเป็นทฤษฎีเกี่ยวกับภาวะผู้นำประมาณสงครามโลกครั้งที่สอง ในยุคนี้มีมติความเชื่อว่า คนที่สามารถเป็นผู้นำได้นั้นจะเป็นบุคคลมีคุณลักษณะแตกต่างจากคนที่ไม่เป็นผู้นำ การศึกษาเกี่ยวกับภาวะผู้นำพบว่าผู้นำมีด้วยกันหลายแบบ จะแตกต่างกันออกไปตามแนวคิดของนักการศึกษาซึ่งสามารถแบ่งได้เป็น 4 ทฤษฎี ได้แก่ ทฤษฎีคุณลักษณะ ทฤษฎีพฤติกรรมความเป็นผู้นำ ทฤษฎีผู้นำตามสถานการณ์และทฤษฎีผู้นำการเปลี่ยนแปลง สามารถสรุปและเปรียบเทียบภาวะผู้นำตามทฤษฎีได้ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 สรุปและเปรียบเทียบสาระสำคัญของทฤษฎีภาวะผู้นำ

ทฤษฎีคุณลักษณะผู้นำ (Trait Theory)	ทฤษฎีพฤติกรรม ความเป็นผู้นำ (Behavioral Theory)	ทฤษฎีผู้นำตาม สถานการณ์ (Situational Leadership Theory)	ทฤษฎีผู้นำการเปลี่ยนแปลง (Transformational Theory)
คือ ทฤษฎีลักษณะผู้นำด้าน กายภาพ บุคลิกภาพ และจิตใจ เป็นลักษณะพิเศษเฉพาะตัว เช่น - ความเฉลียวฉลาด - วุฒิภาวะทางอารมณ์ - การจงใจ - มนุษยสัมพันธ์ - ความสามารถทำให้คนอื่น สนใจตน - ความสามารถในการสื่อสาร - ความสามารถทำให้ผู้อื่น ศรัทธา - สามารถบริหารจัดการ การ ตนเองได้ เป็นต้น	คือ ทฤษฎีที่ศึกษา พฤติกรรมความเป็น ผู้นำที่สืบเนื่องจาก การศึกษาคุณลักษณะ ผู้นำซึ่งเป็นการศึกษา - ศึกษาหน้าที่ของ ผู้นำ - ศึกษาแบบของผู้นำ หรือแบบภาวะผู้นำ - ศึกษาผู้นำเชิง พฤติกรรม	คือ ทฤษฎีศึกษาผู้นำ ตามสถานการณ์โดย เชื่อว่า พฤติกรรมผู้นำ จะปรับเปลี่ยนไปตาม สถานการณ์ ขึ้นอยู่กับ ปัจจัยและสถานการณ์ มีทฤษฎีที่อยู่ในกลุ่ม แนวคิดนี้คือ - ทฤษฎีของฟิเดลอร์ - ทฤษฎีของเรดตัน - ทฤษฎีของเฮอร์เชย์ และแบลนชาร์ด	คือ ทฤษฎีที่ศึกษาภาวะผู้นำแนว ใหม่ที่มุ่งยกระดับความเชื่อ เจต คติ คุณธรรมของ ผู้ตามเพื่อให้เกิด ประสิทธิผลกับองค์กร เป็นภาวะ ผู้นำที่มุ่งเสริมแรงและตอบสนอง ความต้องการของมนุษย์ชั้น พื้นฐานโดย เบอร์น ได้เสนอ แนวคิดภาวะผู้นำเพื่อไปสู่ จุดมุ่งหมายร่วมกันไว้ 3 ลักษณะ คือ 1) ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง 2) ภาวะผู้นำการเปลี่ยนสภาพ 3) ภาวะผู้นำจริยธรรม

จากทฤษฎีภาวะผู้นำที่กล่าวมานี้ เป็นแนวคิดที่นำมาใช้ในการสังเคราะห์ซึ่งมาจากผู้รู้และผู้เชี่ยวชาญหลายท่าน ดังนี้

Sergiovanni (1989 ; อ้างถึงใน ปิยะนาถ บุญมีพิพิธ, 2545, หน้า 25) ได้เสนอภาวะผู้นำที่มีคุณภาพ 10 ประการ (The 10 - p Model of Quality Leadership) คือ

1) การมุ่งประสงค์ 2) ความจำเป็นพื้นฐาน 3) การมองการณ์ไกล (Perspectives) 4) การวางแผน 5) มีหลักการ (Principle) 6) หลักในการทำงาน (Platform) 7) หลักการปกครอง (Politics) 8) ความเอื้อนหยัด 9) การบริหารคน (People) 10) ความรักองค์การ (Patriotism)

Yukl (1989 ; อ้างถึงใน สุเทพ พงศ์ศรีวัฒน์, 2548, หน้า 150) ได้วิเคราะห์พฤติกรรมผู้นำทั้งด้านมุ่งงาน และมุ่งความสัมพันธ์ออกเป็นพฤติกรรม 14 กลุ่ม ได้แก่ 1) การวางแผนและการจัดองค์การ (Planning and Organizing) 2) การแก้ปัญหา (Problem Solving) 3) การทำให้วัตถุประสงค์และบทบาทมีความชัดเจน (Clarifying Roles and Objectives) 4) การแจ้งให้ทราบ (Informing) 5) การติดตามผล (Monitoring) 6) การจูงใจและการบันดาลใจ (Motivating and Inspiring) 7) การให้คำปรึกษา (Consulting) 8) การมอบหมายงาน (Delegat) 9) การสนับสนุน (Supporting) 10) การพัฒนาและสอนงาน (Developing and Mentoring) 11) การจัดการความขัดแย้งและการสร้างทีมงาน (Managing Conflict and Team Building) 12) การสร้างเครือข่าย (Networking) 13) การให้การยอมรับ (Recognizing) 14) การให้รางวัล (Rewarding)

House and Mitchell (1974 ; อ้างถึงใน สุเทพ พงศ์ศรีวัฒน์, 2545, หน้า 281) เชื่อว่าผู้นำสามารถสร้างการจูงใจให้เกิดขึ้นด้วยการทำให้วิถีทาง (Path) ที่จะไปสู่เป้าหมายมีความชัดเจนและง่ายพอที่ผู้ใต้บังคับบัญชาจะไปถึงได้

Bass (1985 ; อ้างถึงใน ประเสริฐ สมพงษ์ธรรม, 2538, หน้า 55 - 57) ได้กำหนดองค์ประกอบของการเป็นผู้นำแบบเปลี่ยนสภาพไว้ 4 ด้าน ดังนี้ 1) พฤติกรรมโดยเสน่ห์หา(Charisma) เป็นพฤติกรรมที่ผู้นำแสดงออกถึงการมีวิสัยทัศน์และมีวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน 2) สร้างแรงจูงใจด้านการตัดสินใจ (Inspiration) 3) กระตุ้นการใช้ปัญญา (Intellectual Stimulation) 4) มุ่งความสัมพันธ์รายบุคคล (Individualized Consideration)

Fiedler (1967 ; อ้างถึงใน เสริมศักดิ์ วิชาลาภรณ์, 2544, หน้า 87) ได้ชี้ให้เห็นถึงปัจจัยผู้นำตามสถานการณ์ 3 อย่างที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพของผู้นำ คือ 1) ความสัมพันธ์ของผู้นำกับผู้อยู่ใต้บังคับบัญชา 2) โครงสร้างของงาน 3) อำนาจตามตำแหน่งหน้าที่

Tichy and Devanna (1986 ; อ้างถึงใน อภिवรรณา แก้วเล็ก, 2542, หน้า 16) ได้อธิบายว่าคุณลักษณะของผู้นำแบบเปลี่ยนสภาพ จะเป็นดังนี้ 1) เป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง 2) เป็นคนกล้าและเปิดเผย 3) เชื่อมมั่นในคนอื่น 4) ใช้คุณค่าเป็น

แรงผลักดัน 5) เป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต 6) มีความสามารถที่จะเผชิญกับความซับซ้อน
7) เป็นผู้มองการณ์ไกล

Harris (1989 ; อ้างถึงใน อภิวรรณ แก้วเล็ก, 2542, หน้า 16) ได้กล่าวว่า พฤติกรรมผู้นำแบบเปลี่ยนสภาพมีดังนี้ 1) ให้ผู้ตามมีอิสระในการทำงานและส่งเสริมให้
ผู้ตามได้พัฒนาตนเอง 2) มีความเป็นมิตรกับผู้ตาม 3) เป็นแบบอย่างของความซื่อสัตย์
ความยุติธรรมและมีมาตรฐานสูงในการปฏิบัติงาน 4) ยั่วยุผู้ใต้บังคับบัญชาด้วยการให้
คำแนะนำ ช่วยเหลือ สนับสนุน ยกย่อง ยอมรับและเปิดใจกว้าง 5) แสดงให้เห็นว่ามี
ความเชื่อมั่น กระตือรือร้น ตระหนักในศักดิ์ศรีของบุคคล และมีความภาคภูมิใจ

ศรียา สุขพานิช (2542, หน้า 121) ได้ให้แนวคิดไว้ว่าผู้นำ ที่ดีควรมี
คุณสมบัติที่ดี 4 ประการ คือ 1) ต้องเป็นผู้ที่มีความสามารถในการคิดริเริ่มสร้างสรรค์
2) ต้องเป็นผู้ที่มีความสามารถในการวางแผนได้อย่างมีระบบ 3) ต้องเป็นผู้ที่รู้จักวิธีการ
ดำเนินงานและ 4) ต้องเป็นผู้ที่มีความสามารถกำหนดนโยบายได้อย่างชัดเจนและสามารถ
ที่จะปฏิบัติตามได้โดยสะดวก

มณฑรา ธรรมบุศย์ (2544, หน้า 12) กล่าวว่า สิ่งที่ทำให้เราประสบความสำเร็จ
ความสำเร็จในชีวิต คือ การมีหัวใจที่เข้มแข็ง เด็ดเดี่ยวและมีความคิดที่จะต่อสู้ชีวิตและมี
จุดประสงค์หรือจุดมุ่งหมายในชีวิต การตั้งเป้าหมายหรือความปรารถนาอย่างแรงกล้าใน
สิ่งที่ต้องการไว้ล่วงหน้าแล้วพยายามไปถึงจุดหมายนั้นให้ได้

Blake and Mouton (1964 ; อ้างถึงใน เสริมศักดิ์ วิชาลาภรณ์, 2544,
หน้า 78) ได้เสนอทฤษฎีภาวะผู้นำแบบสองมิติ ที่เรียกว่า ตาข่ายการบริหาร (Managerial
Grid) โดยแบ่งพฤติกรรมของผู้นำทั้งด้านที่มุ่งผลผลิตและด้านมุ่งคน แบบพฤติกรรมผู้นำที่
สำคัญมี 5 แบบ คือ 1) ผู้นำแบบมุ่งแต่งงาน หรือแบบ 9, 1 2) ผู้นำแบบซุ่มนุมนุสสรณ์
หรือแบบ 1, 9 3) ผู้นำแบบย่ำแยหรือ แบบ 1,1 4) ผู้นำแบบทางสายกลาง หรือแบบ 5, 6
5) ผู้นำแบบทำงานเป็นทีม หรือแบบ 9,9

Halpin (1966 ; อ้างถึงใน ดำรงค์ดี ดำริห์, 2545, หน้า 22) กล่าวว่าเน้น
ว่าถ้าผู้บริหารเปิดโอกาสให้ผู้ร่วมงานแสดงความคิดเห็น มุ่งการทำงานเป็นกลุ่ม งานส่วน
ใหญ่จะบรรลุเป้าหมายและมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวที่ว่า แนวทางที่
ผู้บริหารสามารถปฏิบัติเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการบริหารนั้น สิ่งที่สำคัญประการหนึ่ง
คือต้องรู้จักสร้างกระบวนการกลุ่ม (Group Process) โดยสนับสนุนให้สมาชิกดำเนินการให้
สำเร็จเป้าหมายขององค์กร

ตารางที่ 4 (ต่อ) การสังเคราะห์องค์ประกอบภาวะผู้นำ

องค์ประกอบภาวะผู้นำ/ แนวคิดของนักการศึกษา	พฤติกรรมการมุ่งประสงค์	พฤติกรรมการมีความจำเป็นพื้นฐาน	พฤติกรรมการทำงานเป็นทีม	พฤติกรรมการมองการณ์ไกล	พฤติกรรมการมีคุณธรรมและจริยธรรม	พฤติกรรมการวางแผน	พฤติกรรมการมีหลักการในการทำงาน	พฤติกรรมการมีความเป็นหยิ่ง	พฤติกรรมการมุ่งสัมพันธ์เป็นรายคน	พฤติกรรมการแจ้งให้ทราบ	พฤติกรรมการเปลี่ยนแปลง
Fiedler (1967) 1. ความสัมพันธ์กับผู้ใต้บังคับบัญชา 2. โครงสร้างของงาน 3. อำนาจตามตำแหน่ง							√		√		
Bass. (1985) 1. การมีวิสัยทัศน์ 2. การมุ่งประสงค์ 3. สร้างแรงจูงใจด้านการคลใจ 4. กระตุ้นการใช้ปัญญา 5. มุ่งความสัมพันธ์รายบุคคล	√		√	√					√		
Bass. (1985) 1. การมีวิสัยทัศน์ 2. การมุ่งประสงค์ 3. สร้างแรงจูงใจด้าน การคลใจ 4. กระตุ้นการใช้ปัญญา 5. มุ่งความสัมพันธ์รายบุคคล	√		√	√					√		
Tichy and Devanna (1986) 1. การเปลี่ยนแปลง 2. เป็นคนกล้าและเปิดเผย 3. เชื่อมมั่นในคนอื่น 5. เชื่อมมั่นในคนอื่น 5. ใช้คุณค่าเป็นแรงผลักดัน 6. เรียนรู้ตลอดชีวิต 7. เฉลียวกับความซับซ้อน 8. มองการณ์ไกล		√	√	√	√						√

ตารางที่ 4 (ต่อ) การสังเคราะห์องค์ประกอบภาวะผู้นำ

องค์ประกอบภาวะผู้นำ/ แนวคิดของนักการศึกษา	พฤติกรรมการมุ่งประสงค์	พฤติกรรมการเป็นเจ้าของพื้นฐาน	พฤติกรรมการทำงานเป็นทีม	พฤติกรรมการมองการณ์ไกล	พฤติกรรมการมีคุณธรรมและจริยธรรม	พฤติกรรมการวางแผน	พฤติกรรมการมีหลักการในการทำงาน	พฤติกรรมการมีความเป็นที่ยึด	พฤติกรรมการมุ่งสัมพันธ์เป็นรายคน	พฤติกรรมการแจ้งให้ทราบ	พฤติกรรมการมุ่งเปลี่ยนแปลง
Harris. (1989) 1. อิสระในการทำงาน 2. เป็นมิตรกับผู้ตาม 3. ความซื่อสัตย์ความยุติธรรม 4. มาตรฐานสูงในการปฏิบัติงาน 4. ช่วยผู้ใต้บังคับบัญชา 5. มีความเชื่อมั่น ักัดต่อบุคคล			√		√		√		√		
ศรียา สุขพานิช. (2542) 1. การคิดริเริ่มสร้างสรรค์ 2. การวางแผน 3. รู้จักวิธีการ 4. กำหนดนโยบายได้อย่างชัดเจน				√		√ √	√				
มันฑรธา ธรรมบุญศย์. (2544) 1. การมีหัวใจที่เข้มแข็ง 2. ต่อสู้ชีวิต 3. มีจุดประสงค์ 4. การตั้งเป้าหมายไว้ล่วงหน้า 5. พยายามไปถึงจุดหมาย	√	√		√			√				√
Halpin. (1966) 1. เปิดโอกาสให้ผู้ร่วมงาน 2. มุ่งการทำงานเป็นกลุ่ม 3. มีเป้าหมาย 4. มีประสิทธิภาพ 5. รู้จักสร้างกระบวนการกลุ่ม			√ √	√		√					
รวม	4	3	12	7	6	6	6	1	7	1	3

จากการศึกษาแนวคิดของนักการศึกษาที่มีต่อองค์ประกอบของภาวะผู้นำข้างต้นที่มีแนวคิดใกล้เคียงและตรงกันนั้น จึงนำมาสังเคราะห์แล้วสรุปผล โดยผู้วิจัยได้ตั้งเกณฑ์ไว้ว่า ข้อความใดที่กล่าวถึงบ่อยๆ หรือ มีผลรวมความถี่มากกว่าหรือเท่ากับ 6 คน (ครั้ง) ขึ้นไปซึ่งถือได้ว่าองค์ประกอบภาวะผู้นำนั้นมีนักการศึกษาได้กล่าวไว้ในเรื่องขององค์ประกอบภาวะผู้นำ จากการพิจารณาจากตารางข้างต้น พบว่ามี 6 องค์ประกอบของภาวะผู้นำที่เป็นไปตามเกณฑ์ดังกล่าว คือ

1. พฤติกรรมการทำงานเป็นทีม
2. พฤติกรรมกรรมการมองการณ์ไกล
3. พฤติกรรมกรรมการมีคุณธรรมและจริยธรรม
4. พฤติกรรมการวางแผน
5. พฤติกรรมการมุ่งสัมพันธ์เป็นรายคน
6. พฤติกรรมการมีหลักการในการทำงาน

ซึ่งองค์ประกอบของภาวะผู้นำทั้ง 6 ด้าน เมื่อตรวจสอบองค์ประกอบภาวะผู้นำที่นักการศึกษาได้ถึงมากที่สุด คือ พฤติกรรมการทำงานเป็นทีม มีนักศึกษากล่าวถึง 12 ครั้ง ผู้วิจัยจึงนำแนวคิดของพฤติกรรมการทำงานเป็นทีมมาใช้เป็นกรอบการศึกษาการพัฒนาภาวะผู้นำของนักเรียน โดยภาวะผู้นำด้านการทำงานเป็นทีมมีรายละเอียดดังนี้

พฤติกรรมการทำงานเป็นทีม (Teamwork Behavior)

Sergivanni (1989 ; อ้างถึงใน ปิยะนาถ บุญมีพิพิธ, 2545, หน้า 34) เสนอแนวคิดว่าทักษะที่จำเป็นของผู้นำที่จะพัฒนาและมีความสามารถที่จะประสบความสำเร็จจะต้องมีทักษะในการบริหารงานเป็นทีม ซึ่งโดยธรรมชาติแล้วคนเราจะอาศัยร่วมกันเป็นกลุ่มๆ ถ้ามีอยู่ 2-3 คน ก็เป็นกลุ่มย่อยๆ หรือกลุ่มเล็กๆ ถ้ากลุ่มหลายๆ คนก็เป็นกลุ่มขนาดใหญ่ การใช้วิธีการใดก็ตามที่จะทำให้สมาชิกในกลุ่มได้หันหน้าเข้ามารวมมือช่วยเหลือกัน แก้ปัญหาร่วมกันก็จะทำให้เกิดความเป็นอยู่ที่ดีที่เรียกว่าการพัฒนาเกิดขึ้น การสร้างทีมงานเป็นวิธีการหนึ่งที่จะโน้มน้าวให้คนมารวมกลุ่มกันทำงาน

Yukl (1989 ; อ้างถึงใน สุเทพ พงศ์ศรีวัฒน์, 2545, หน้า 150) ได้วิเคราะห์พฤติกรรมผู้นำทั้งด้านมุ่งงานและมุ่งความสัมพันธ์ออกเป็นพฤติกรรม 14 กลุ่ม ซึ่งการสร้างทีมงาน (Team Building) เป็นพฤติกรรมหนึ่งที่ผู้นำกระตุ้นให้ผู้ปฏิบัติงาน เกิดความร่วมมือที่เน้นการทำงานเป็นทีม และสร้างความผูกพันต่อหน่วยงาน

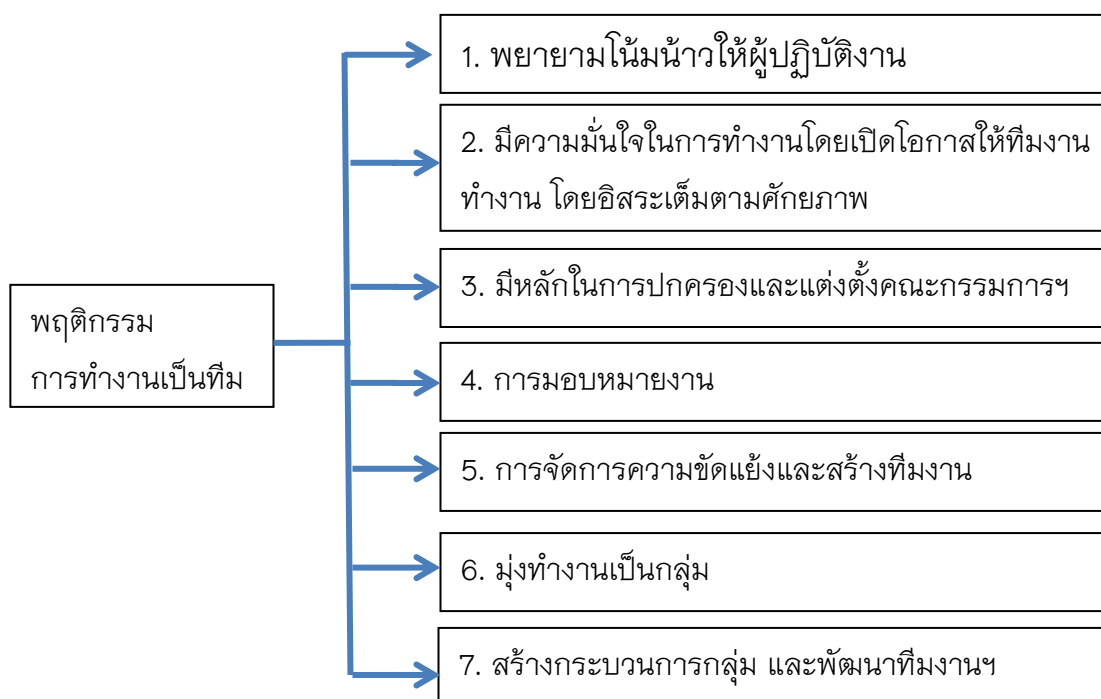
Blake & Mouton (1964 ; อ้างถึงใน เสริมศักดิ์ วิชาลาภรณ์, 2544, หน้า 78) ได้เสนอทฤษฎีภาวะผู้นำแบบสองมิติ ที่เรียกว่า ตาข่ายการบริหาร (Managerial Grid) โดยแบ่ง พฤติกรรมของผู้นำทั้งด้านที่มุ่งผลผลิตและด้านมุ่งคน แบบพฤติกรรมผู้นำที่สำคัญมี 5 แบบ ผู้นำแบบทำงานเป็นทีม หรือแบบ 9,9 เป็นพฤติกรรมหนึ่งที่ผู้นำส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้ปฏิบัติงานเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการทำงานและการสร้างวิธีการทำงานแบบทีมในองค์กร พยายามให้ความใส่ใจดูแลทุกข้อสงสัยของความต้องการของผู้ปฏิบัติงานเพื่อให้เกิดความรักผูกพันต่องานพฤติกรรมที่บ่งบอกลักษณะผู้นำแบบทำงานเป็นทีม เช่น กระตุ้นการมีส่วนร่วม ปฏิบัติการอย่างมุ่งมั่น จัดลำดับความสำคัญชัดเจน เปิดใจกว้าง มีความเปิดเผย มองทะลุอุปสรรคและสนุกกับงาน

Halpin (1966 ; อ้างถึงใน ดำรงค์ดี ดำริห์, 2545, หน้า 22) กล่าวเน้นว่าถ้าผู้บริหารเปิดโอกาสให้ผู้ร่วมงานแสดงความคิดเห็นมุ่งการทำงานเป็นกลุ่มงานส่วนใหญ่จะบรรลุเป้าหมายและมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวที่ว่าแนวทางที่ผู้บริหารสามารถปฏิบัติเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการบริหารนั้นสิ่งที่สำคัญประการหนึ่งคือต้องรู้จักสร้างกระบวนการกลุ่ม (Group Process) โดยสนับสนุนให้สมาชิกดำเนินการให้สำเร็จเป้าหมายขององค์กร กระตุ้นกลุ่มให้สมาชิกในกลุ่มมีความยึดเหนี่ยวสามัคคีกันซึ่งเป็นพื้นฐานที่จะทำให้เกิดกระบวนการกลุ่มที่ดีและเกิดความราบรื่นในการดำเนินงานร่วมกันต่อไป

สรุปได้ว่า จากการศึกษาพฤติกรรมการทำงานเป็นทีมจากนักการศึกษา ดังกล่าวข้างต้นสรุปได้ว่าพฤติกรรมการทำงานเป็นทีม เป็นพฤติกรรมที่ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้ปฏิบัติงานเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการทำงานมีองค์ประกอบย่อยที่สำคัญ ดังนี้ คือ

1. พยายามโน้มน้าวให้ผู้ปฏิบัติงาน
2. มีความมั่นใจในการทำงานของตนเอง โดยเปิดโอกาสให้ทีมงานทำงานโดยอิสระเต็มตามศักยภาพ
3. มีหลักในการปกครองและแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินโครงการ
4. การมอบหมายงาน
5. การจัดการความขัดแย้งและสร้างทีมงาน
6. มุ่งทำงานเป็นกลุ่ม
7. สร้างกระบวนการกลุ่ม พัฒนาทีมงานให้ดำเนินการสำเร็จตามเป้าหมาย

เมื่อผู้วิจัยนำองค์ประกอบของภาวะผู้นำด้านการทำงานเป็นทีมมาวิเคราะห์ และสังเคราะห์ สรุปได้นำพฤติกรรมมาเป็นองค์ประกอบของภาวะผู้นำที่เป็นกรอบแนวคิด ในการวิจัยครั้งนี้ นำแนวคิดที่ได้จากการศึกษาทฤษฎีเกี่ยวกับภาวะผู้นำด้านการทำงานเป็น ทีมมาเป็นแนวทางในการพัฒนาเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้อีกด้วย เพื่อให้ง่ายต่อการทำ ความเข้าใจ ผู้วิจัยจึงนำเสนอให้อยู่ในรูปของผังความคิด (ศราวุธ กางสำโรง, 2559, หน้า 45) ดังภาพประกอบ 2 นี้

ภาพประกอบ 2 แสดงแผนผังความคิดของพฤติกรรมการทำงานเป็นทีม

2. แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับจิตสาธารณะ

2.1 ความหมายของจิตสาธารณะ

คำว่า “จิตสาธารณะ” เป็นคำที่เกิดจากคำว่า “จิต” กับคำว่า “สาธารณะ” รวมกัน โดยจิตเป็นเรื่องของ Mind หรือ Spirit ส่วนสาธารณะนั้นเป็นเรื่องเกี่ยวกับส่วนรวม ที่ทุกคนมีความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกัน มีสิทธิในการใช้ และการดูแลรักษาบำรุงร่วมกัน กิตติพงษ์ แดงเสริมสิริ. (2552, หน้า 24) ในภาษาไทย เป็นศัพท์ใหม่ที่เกิดขึ้นในช่วง ทศวรรษที่ผ่านมาในภาษาอังกฤษใช้คำว่า Public Mind / Public Minds / Public

Consciousness / Public Service / Service Mind ส่วนคำในภาษาไทย นอกจากใช้คำว่า จิตสาธารณะแล้ว ยังมีคำที่ใช้ในความหมายเดียวกันคำอื่นๆ คือ สำนึกสาธารณะ/จิตสำนึกสาธารณะ/จิตบริการ/จิตอาสา/จิตสำนึกทางสังคม เป็นต้น และในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้ใช้คำว่า จิตสาธารณะ (Public Mind) มีผู้ที่ให้ความหมายไว้ที่มีความสอดคล้องว่า ภาวะที่จิตตื่นและรู้ตัว สามารถตอบสนองต่อสิ่งเร้าจากประสาทสัมผัสทั้ง 5 คือ รูป รส กลิ่น เสียง และสัมผัสสัมผัสได้ด้วยกาย ราชบัณฑิตยสถาน, (2546, หน้า 312) เป็นการรู้จักเอาใจใส่เป็นธุระและเข้าร่วมในเรื่องของส่วนรวมที่เป็นประโยชน์ต่อชาติ สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, (2542, หน้า 14) จิตสำนึกสาธารณะว่า การตระหนักรู้และคำนึงถึงส่วนรวมร่วมกัน หรือคำนึงถึงผู้อื่นที่ร่วมความสัมพันธ์เป็นกลุ่มเดียวกับตน กนิษฐา นิทัศน์พัฒนา และคณะ, (2541, หน้า 8) เป็นความสำนึกใส่ใจและพร้อมจะมีส่วนร่วมในกิจการสาธารณะ รวมถึงความเคารพและหวงแหนในสมบัติส่วนรวม ทั้งนี้โดยตระหนักถึงประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นทั้งตนเองและส่วนรวมในจิตสำนึกดังกล่าว มิใช่ครอบครวัฏญาติมิตรคนรอบข้าง หรือชุมชนละแวกบ้านตนเองเท่านั้น หากคลุ้มไปถึงคนอื่น ๆ อีกมากมาย ซึ่งอยู่ห่างไกลออกไป แม้ตนจะไม่รู้จักและไม่เคยเห็น แต่ก็รู้อยู่ว่าเป็นส่วนหนึ่งของสังคมที่ตนสังกัด พระไพศาล วิสาโล, (2544, หน้า 15) เป็นความคิดที่ไม่เห็นแก่ตัว มีความปรารถนาที่จะช่วยเหลือช่วยแก้ปัญหาให้แก่ผู้อื่นหรือสังคมพยายามฉวยโอกาสที่จะช่วยเหลืออย่างจริงจัง และมองโลกในแง่ดีบนพื้นฐานของความเป็นจริง เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, (2543, หน้า 17) เป็นกระบวนการคิดและลักษณะของบุคคลที่มีการปฏิบัติโดยมีกระบวนการในระดับบุคคลไปสู่สาธารณะ มีความรักและรู้สึกเป็นเจ้าของสาธารณะ ต้องการที่จะทำประโยชน์มากกว่าที่จะรับจากสาธารณะ วิรัตน์ คำศรีจันทร์, (2544, หน้า 6) กิจสมบัติ สิ่งของ สถานที่ที่มีได้เป็นของปัจเจกบุคคลใด ทั้งยังอาจหมายรวมถึงความเป็นส่วนรวมและสังคมได้อีก ซึ่งจิตสาธารณะมีความหมายในแง่ความเป็นพลเมือง ผู้รู้ตื่น ตระหนักในสิทธิและความรับผิดชอบที่จะสร้างสรรค์สังคมส่วนรวมของคนสามัญพลเมืองที่รักเรียกร้องการมีส่วนร่วม และต้องการที่จะจัดการดูแลกำหนดชะตากรรมของตนและชุมชน ชัยวัฒน์ ธีรพันธุ์ (2542, หน้า 21-23) การมีจิตที่คำนึงถึงประโยชน์ของส่วนรวม มีความรับผิดชอบต่อเรื่องของส่วนรวม มีการใช้สิ่งของส่วนรวมอย่างรับผิดชอบ การถือเป็นหน้าที่ในการดูแลรักษาสมบัติของส่วนรวม มีการแบ่งปันและเปิดโอกาสให้ผู้อื่นได้ใช้สมบัติของส่วนรวมนั้นและการไม่ยึดสมบัติของส่วนรวมมาเป็นของตนเองหรือของกลุ่ม อัญชลี ยิ่งรักพันธ์ (2550, หน้า 12) เป็นความรู้สึกนึกถึงการเป็นจ้าวของในสิ่งที่เป็น

สาธารณะใน สิทธิและหน้าที่ที่จะดูแลและบำรุงรักษาร่วมกัน เช่น การดูแลรักษา สิ่งแวดล้อม การรักษาสาธารณะสมบัติที่เป็นของส่วนรวม รวมทั้งให้ความช่วยเหลือผู้ตกทุกข์ได้ยาก หรือผู้ที่ร้องขอความช่วยเหลือเท่าที่จะทำได้ ตลอดจนลงมือกระทำเพื่อไม่ให้เกิดปัญหาและเพื่อรักษาผลประโยชน์ต่อส่วนรวม กุลทิพย์ ศาสตรารุจิ (2551, หน้า 26 – 27) การรู้จักเอาใจใส่เป็นธุระและเข้าร่วมในเรื่องของส่วนรวมที่ใช้ประโยชน์ร่วมกันของกลุ่มโดยพิจารณาจากความรู้ความเข้าใจหรือพฤติกรรมที่แสดงออกใน 3 องค์ประกอบ สุนทรธส หุตะวัฒน์, (2550, หน้า 11) นันทวัฒน์ ชุนซี, (2546, หน้า 4) และธรรมนันทิกา แจ็งสว่าง, (2547, หน้า 8) คือ

องค์ประกอบที่ 1 คือ การหลีกเลี่ยงการใช้หรือการกระทำที่จะทำให้เกิด ความชำรุดเสียหายต่อส่วนรวมที่ใช้ประโยชน์ร่วมกันของกลุ่ม

องค์ประกอบที่ 2 คือ การถือเป็นหน้าที่ที่จะมีส่วนร่วมในการดูแลรักษา ของส่วนรวมในวิสัยที่ตนสามารถทำได้

องค์ประกอบที่ 3 คือ การเคารพสิทธิในการใช้ของส่วนรวมที่เป็น ประโยชน์ร่วมกันของกลุ่ม

การเห็นประโยชน์ของส่วนรวมสำคัญกว่าส่วนตัวเป็นคุณธรรมหรือ ข้อ เรียกร้องสำหรับส่วนรวมในสภาพการณ์ที่เกิดความไม่ปกติสุข ความร่วมมือของพลเมือง ในการกระทำเพื่อบ้านเมือง สุชาติา จักรพิสูทธิ์ (2544, หน้า 22) เป็นการกระทำด้วย จิตวิญญาณที่มีความรัก ความเอื้ออาทรต่อคนอื่นและสังคมโดยรวม การมีคุณธรรม จริยธรรมและการไม่กระทำที่เสื่อมเสียหรือเป็นปัญหาต่อสังคม ประเทศชาติ การมีจิตที่ คิดสร้างสรรค์เป็นกุศลและมุ่งทำกรรมดีที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม คิดในทางที่ได้ไม่ ทำลายเบียดเบียนบุคคล สังคม วัฒนธรรมประเทศชาติและสิ่งแวดล้อม การกระทำและ คำพูดที่มาจากความคิดที่ดีการลดความขัดแย้งและการให้ขวัญและกำลังใจต่อกัน เพื่อให้ สังคมโดยส่วนรวม มีความสุข ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์ (2553, หน้า 17) เป็นการรู้จักเอาใจใส่ เป็นธุระและเข้าร่วมในเรื่องของส่วนรวมที่ใช้ประโยชน์ร่วมกันของกลุ่มจากความหมายของ คำที่ใช้เกี่ยวกับจิตสาธารณะที่แตกต่างกันไปและมีความหมายที่ใกล้เคียงกัน ลัดดาวัลย์ เกษมเนตร และคณะ (2547, หน้า 84) การตระหนักรู้ การคำนึงถึงส่วนรวม ร่วมกันการรู้จัก เอาใจใส่เป็นธุระในเรื่องส่วนรวมที่เป็นประโยชน์ต่อประเทศชาติเป็นสำนึก ถึงความเป็นเจ้าของในสิ่งที่เป็นส่วนรวม เป็นสำนึกและ การกระทำด้วยความเต็มใจ ไม่มี ใครบอกไม่มีใครสั่งการและบงการ แต่ปรารถนาจะทำให้เกิดสิ่งที่ดีขึ้น สำนักพัฒนา

การเมืองและการมีส่วนร่วม (2553, หน้า 7) การสำนึกต่อสาธารณสมบัติและให้ความหมายในเชิงพฤติกรรมไว้ว่า คือ การใช้สาธารณสมบัติอย่างรับผิดชอบหรือการรับผิดชอบต่อสาธารณสมบัติ ชาย โปธิสิตา และคณะ (2540, หน้า 14) ซึ่งมีนัยสองประการ ได้แก่

1. รับผิดชอบต่อสาธารณสมบัติ ด้วยการหลีกเลี่ยงการใช้และการกระทำที่จะก่อให้เกิดความชำรุดเสียหายต่อสาธารณสมบัตินั้นๆ รวมไปถึงการถือเป็นหน้าที่ที่จะมีส่วนร่วมในการดูแลสาธารณสมบัติในวิสัยที่ตนสามารถ ทำได้ เช่น การแจ้งผู้มีหน้าที่เกี่ยวข้องเมื่อได้พบความเสียหายเกิดขึ้น เป็นต้น

2. การเคารพสิทธิในการใช้สาธารณสมบัติของผู้อื่น เพราะสาธารณสมบัติ คือ ของที่คนทั่วไปมีสิทธิในการเข้าถึงและใช้ประโยชน์ ดังนั้น การใช้สาธารณสมบัติอย่างรับผิดชอบต่อผู้อื่นจึง หมายถึงการคำนึงว่าคนอื่นก็มีสิทธิในการใช้เช่นเดียวกัน จะต้องไม่ยึดสาธารณสมบัตินั้นไว้ เป็นของส่วนตัวและไม่ปิดกั้นโอกาสการใช้ประโยชน์ของผู้อื่น

จิตสำนึกต่อสาธารณสมบัติหรือ จิตสำนึกสาธารณะ สามารถสรุปได้เป็นสองระดับ (ชาย โปธิสิตา และคณะ, 2540, หน้า 112) คือ

ระดับที่ 1 เป็นจิตสำนึกแบบที่บุคคลไม่ต้องทำอะไรมาก เพียงแต่ไม่ก่อให้เกิดความเสียหายหรือไม่ทำลายสาธารณสมบัติที่ตนใช้ก็พอ ซึ่งเป็นการแสดงออกว่าบุคคลมีความเข้าใจว่าควรหรือไม่ควรปฏิบัติอย่างไรกับสาธารณสมบัติ

ระดับที่ 2 เป็นระดับที่บุคคลกระทำการอันแสดงว่าเขามีความรับผิดชอบต่อที่ดีต่อสาธารณสมบัติไม่ว่าจะได้ใช้หรือไม่ใช้สาธารณสมบัตินั้นก็ตาม เช่น การมีส่วนร่วมการบำรุงรักษาสาธารณสมบัติที่ชำรุดเสียหาย

ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์ (2555, หน้า 16 - 17) กล่าวว่า จิตสาธารณะ หมายถึง การกระทำด้วยจิตวิญญาณที่มีความรัก ความห่วงใย ความเอื้ออาทรต่อคนอื่นและสังคมโดยรวม การมีคุณธรรมจริยธรรม การไม่กระทำที่เสื่อมเสีย หรือเป็นปัญหาต่อสังคม ประเทศชาติ การมีจิตที่คิดสร้างสรรค์ เป็นกุศลและมุ่งทำกรรมดีที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม คิดในทางที่ดี ไม่ทำลายเบียดเบียนสังคม วัฒนธรรม ประเทศชาติและสิ่งแวดล้อม การกระทำและคำพูดที่มาจากความคิด ที่ดี

จากคำว่า จิตสาธารณะ (Public Mind) นั้น ซึ่งมีตัวอักษรภาษาอังกฤษเรียงกัน คือ P U B L I C M I N D ให้ความหมายตามตัวอักษรได้ ดังนี้

1. P = Professional หมายถึง ทำงานแบบมืออาชีพ คนที่คิดใหม่ทำใหม่ จะต้องเป็นมืออาชีพ รู้สึกในหน้าที่ที่รับผิดชอบ รับผิดชอบในงาน มีการพัฒนาตนเองอยู่ตลอดเวลา และหาความรู้ใหม่ๆ อยู่เสมอ
2. U = Unity หมายถึง ค่านิยมใหม่ที่ต้องเป็นไปในทิศทางของ ความสามัคคี ในหมู่คณะ ผูกการทำงานเป็นทีม เพราะการที่องค์กรใดมีเอกภาพนั้น จะทำให้เกิด การขับเคลื่อน ในความเป็นเอกภาพนั้น จะทำให้องค์กรเป็นไป ด้วยความเรียบร้อยไม่ แยกแยก แม้จะมีความแตกต่าง
3. B = Believe หมายถึง ความเชื่อ ถ้ามีความเชื่อในการทำสิ่งต่างๆ ก็จะทำให้ เกิดความสำเร็จในการทำสิ่งนั้นๆ
4. L = Locally หมายถึง ภูมิปัญญาท้องถิ่น จะต้องเชื่อและมีความศรัทธาใน ความเป็นพลังยิ่งใหญ่ของภูมิปัญญาไทย ลดความเชื่อทันสมัยนิยมลง ซึ่งจะนำไปสู่ การแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบและเข้ากับบริบทของสังคมไทย ควรจะดำเนินการเรียนรู้ ร่วมกัน เข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนรู้ในชุมชน
5. I = Integrity หมายถึง ความซื่อสัตย์ ทุกคนจะต้องยึดเอาความซื่อสัตย์ เป็นที่ตั้ง เพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับสังคม คิดดี ทำดี เพื่อชาติงานทุกชั้นจะต้องตรวจสอบ ได้ มีความโปร่งใส
6. C = Creative หมายถึง ความคิดสร้างสรรค์ มีความคิดสร้างสรรค์ใน การพัฒนาประเทศให้มีความก้าวหน้า
7. M = Morality หมายถึง ความถูกต้องด้วยศีลธรรม เด็กไทยควรได้รับ การปลูกฝังศีลธรรมสร้างเสริมปัญญา ด้วยศาสนา สถาบันศาสนาต้องเป็นผู้นำในการสร้าง จิตสาธารณะให้เกิดขึ้น ต้องนำเยาวชนไปสู่คำสอนของแต่ละศาสนา ที่เน้นให้เห็นประโยชน์ ของสังคม ไม่บริโภคนิยมความจำเป็น มีความสนใจโดยพอใจที่จะมีกินมีอยู่ มีใช้เท่าที่จำเป็น รู้จักเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่
8. I = Innovate หมายถึง เปลี่ยนแปลง จากกระแสโลกาภิวัตน์ทำให้ สังคมไทยหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะรับเอาวัฒนธรรมและวิถีปฏิบัติจากสังคมโลก ซึ่งบางสิ่งอาจ ไม่เหมาะสมกับสังคมไทยและกำลังซึมซับเข้าสู่ตัวเด็กและเยาวชนไทยอย่างรวดเร็ว และ กลายเป็นวิถีปฏิบัติประจำวันไปแล้ว ดังนั้นเด็กไทยยุคใหม่จะต้องเปลี่ยนแปลงเพื่อกลับไป สู่วิถีปฏิบัติในการสร้างจิตสาธารณะในการรักตนเอง ครอบครัว และประเทศชาติ

9. N = Nature หมายถึง ธรรมชาติ เราต้องสร้างความสมดุลระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ โดยฝึกอบรมให้เด็กและเยาวชนมีลักษณะและพฤติกรรมในชีวิตประจำวัน ที่กินเป็น อยู่เป็น ดูแลเป็น ฟังเป็น หรือการดำรงชีวิตประจำวันที่เข้าใจเหตุผล รู้จักเลือกปฏิบัติ ในสิ่งที่เกิดประโยชน์ต่อชีวิต ต่อการเรียนรู้ หรือพัฒนาโดยปราศจากโทษหรือไม่ให้เกิดโทษ ต่อตนเองผู้อื่นและธรรมชาติแวดล้อม

10. D = Divide หมายถึง แบ่งปัน เด็กไทยจะต้องประกอบด้วยความรัก และแบ่งปันความรักให้ความรักกับคนอื่น สร้างภูมิคุ้มกันตนเอง ร่วมแบ่งปันบำเพ็ญประโยชน์ และช่วยเหลือสังคมโดยไม่หวังสิ่งตอบแทนที่เป็นผลกำไร สร้างสรรค์สังคมไทยให้มีการแบ่งปันความสุขจากคนหนึ่งสู่คนอีกกลุ่มหนึ่งและเติมเต็มสังคมไทยให้เป็นสังคมน่าอยู่ สิ่งที่เกิดขึ้นจากจิตสำนึกของแต่ละบุคคล ก่อให้เกิดการร่วมแรง ร่วมใจในการกระทำ โดยใช้ประสบการณ์ และพยายามผลักดันให้เกิดผลที่เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวม Oslan, Blekher and Chesnokaeva, 2000 (อ้างถึงใน พิริยา นิลมาตย์, 2550, หน้า 9)

ดังนั้นผู้วิจัยสรุปคำว่า จิตสาธารณะ หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงออกถึงลักษณะของการคำนึงถึงส่วนรวมร่วมกัน การใช้สมบัติสิ่งของที่เป็นของส่วนรวมอย่างรับผิดชอบ หลีกเลี่ยงการใช้และการกระทำที่จะก่อให้เกิดความชำรุดเสียหายต่อสาธารณสมบัตินั้นๆ รวมไปถึงการถือเป็นที่ที่ที่มีส่วนร่วมในการดูแลสาธารณสมบัติในวิสัยที่ตนสามารถทำได้ เคารพสิทธิในการใช้สาธารณสมบัติของผู้อื่น ไม่ยึดสาธารณสมบัตินั้นไว้เป็นของส่วนตัวและไม่ปิดกั้นโอกาสการใช้ประโยชน์ของผู้อื่น อีกทั้งยังเป็นผู้ที่มีความคิดร่วมแสดงความคิดเห็นสร้างสรรค์เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวม หรือร่วมกันระดมพลังสมองเพื่อกระทำสิ่งที่เกิดประโยชน์ต่อชุมชนหรือสังคมส่วนรวม โดยไม่หวังสิ่งตอบแทน

2.2 ความสำคัญของจิตสาธารณะ

การที่คนมาอยู่รวมกันเป็นสังคม ย่อมต้องมีความสัมพันธ์ในรูปแบบการพึ่งพากัน คนที่อยู่ในสังคมสังคมเดียวกันมีบทบาทหน้าที่แตกต่างกันไป ถ้าคนในสังคมเป็นบุคคลที่ขาดจิตสาธารณะ การแสดงออกซึ่งพฤติกรรมจะมีผลกระทบต่อบุคคลรอบคร้ว วงศ์กรแล้ว การขาดจิตสาธารณะ ยังมีผลกระทบถึงระดับชุมชนซึ่งเป็นกลุ่มที่ใกล้ชิดกับตนเอง ในระดับที่ใหญ่ขึ้น คือ ระดับประเทศ และระดับโลก ดังนี้ (ไพบุลย์ วัฒนศิริธรรม และสังคม สัจจกร, 2543, หน้า 22 – 29)

ผลกระทบต่อบุคคล ทำให้เกิดปัญหา คือ

1. สร้างความเดือดร้อนให้กับตนเอง
2. สร้างความเดือดร้อนให้กับคนอื่น

ผลกระทบต่อครอบครัว ทำให้เกิดปัญหา คือ

1. ความสามัคคีในครอบครัวลดน้อยลง
2. การแก่งแย่ง ทะเลาะเบาะแว้งภายในครอบครัว

ผลกระทบต่อองค์กร ทำให้เกิดปัญหา

1. การแบ่งพรรคแบ่งพวกภายในองค์กร
2. ความเห็นแก่ตัว แก่งแย่งชิงดีชิงเด่น
3. การเบียดเบียนสมบัติขององค์กรเป็นสมบัติส่วนตัว
4. องค์กรไม่ก้าวหน้า ประสิทธิภาพและคุณภาพของงานลดลง

จิตสาธารณะมีคุณค่าเป็นพิเศษต่อการประพฤติปฏิบัติตนของทุกคน ผู้ที่มีจิตสาธารณะดีย่อมมีการประพฤติปฏิบัติตนดี มีคุณธรรม อันหมายถึงการดำรงตนอยู่ในสภาวะแห่งความดีงาม ในทางตรงข้ามผู้ซึ่งมีจิตสาธารณะไม่ดีย่อมมีการประพฤติปฏิบัติตนในทางที่ไม่ดี นั่นคือ กระทำการอันเป็นสิ่งชั่วร้าย จิตสาธารณะจึงมีคุณค่า สมิต สัชชุกร (2547, หน้า 139) ดังนี้

1. ทำให้ตระหนักในสิ่งต่างๆ ว่าดี – เลวอย่างไร
2. ทำให้รู้ว่าควรตอบสนองต่อสิ่งเร้าอย่างไร
3. ทำให้เกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมให้เหมาะสมแก่สถานการณ์

จิตสาธารณะมีความสำคัญซึ่งเป็นคุณลักษณะที่จะส่งผลต่อสังคมทั้งในระดับในกลุ่มแคบๆ หรือตนเองถึงในระดับสังคมโลก สังคมใดก็ตามที่ขาดจิตสาธารณะแล้วจะทำให้ขาดพลังในการสร้างสรรค์ และจะก่อให้เกิดปัญหาต่างๆ ทางสังคม แต่ถ้าหากสังคมใดที่มีจิตสาธารณะแล้วจะก่อให้เกิดความเข้มแข็งของสังคม และส่งผลให้การเมือง เศรษฐกิจ ศิลธรรมในสังคมนั้นดีขึ้นนอกจากนั้นในระดับองค์กร ศุภรัตน์ ทองอ่อน (2550, หน้า 17) การเป็นผู้บริหารต้องมีคุณสมบัติที่สำคัญประการหนึ่งคือการมีจิตสาธารณะผู้บริหารควรเป็นผู้ที่เสียสละเพื่อผู้อื่น เพื่อสังคม เอาสังคมเป็นตัวตั้งเสียสละทั้งกำลังกาย กำลังใจ กำลังศรัทธาหรือแม้แต่การเสียสละในเชิงวัตถุระดับหนึ่ง วิรุณ ตั้งเจริญ (2547, หน้า 2-3) การที่คนในระดับชุมชนขาดจิตสาธารณะทำให้เกิดปัญหา คือ

1. ชุมชนอ่อนแอ ขาดการพัฒนา เพราะต่างคนต่างอยู่ สภาพชุมชนมีสภาพเป็นชนโรกียังคงเป็นเช่นนั้น ไม่เกิดการพัฒนา และยิ่งนานไปก็มีแต่เสื่อมทรุดลง
2. อาชญากรรมในชุมชนนั้นจะเกิดขึ้นอยู่ในระดับสูง
3. ขาดศูนย์รวมจิตใจ ขาดผู้นำที่นำไปสู่การแก้ปัญหา เพราะคนในชุมชนมองปัญหาของตัวเองเป็นเรื่องใหญ่ ขาดคนอาสาสมัครพัฒนา เพราะกลัวเสียทรัพย์ กลัวเสียเวลา หรือกลัวเป็นที่ครหาจากบุคคลอื่น

ในระดับชาติถ้าบุคคลในชาติขาดจิตสาธารณะจะทำให้เกิด

1. วิกฤตการณ์ภายในประเทศบ่อยครั้ง และแก้ปัญหาไม่ได้ เกิดการเปียดเบียนทำลายทรัพยากรและสมบัติที่เป็นของส่วนรวม
2. ประเทศชาติอยู่ในสภาพล้าหลัง เนื่องจากขาดพลังของคนในสังคม เมื่อผู้นำประเทศนำมาตรการใดออกมาใช้ ก็จะไม่ได้ผลเพราะไม่ได้รับความร่วมมือจากประชาชน
3. เกิดการแบ่งพรรคแบ่งพวก เกิดการแก่งแย่งแข่งขัน เห็นแก่ประโยชน์กลุ่มของตนและพวกพ้อง เกิดการทุจริตคอร์รัปชัน

ในระดับโลกถ้าบุคคลขาดจิตสาธารณะ จะทำให้เกิดการเอาวัดเอาเปรียบระหว่างประเทศทำให้เกิดปัญหาในระดับต่างๆ ดังนี้

1. เกิดการระดมอาวุธกันระหว่างประเทศ เพราะขาดความไว้วางใจซึ่งกันและกันกลัวประเทศอื่นจะโจมตี จึงต้องมีอาวุธที่รุนแรง มีอำนาจในการทำลายสูงไว้ในครอบครองเพื่อข่มขู่ประเทศอื่น และเมื่อมีปัญหาเกิดขึ้นก็มักมีแนวโน้มในการใช้ความรุนแรงของแสนยานุภาพทางการสงครามในการตัดสินปัญหา
2. เกิดการกั๊กแก๊ง แก่งแย่งหรือครอบงำทางการค้าระหว่างประเทศ พยายามทุกวิถีทางเพื่อให้เกิดการค้าได้เปรียบทางการค้าทำให้ประเทศด้อยกว่าขาดโอกาสในการพัฒนาประเทศของตน
3. เกิดการรังเกียจเหยียดหยามคนต่างเชื้อชาติ ต่างเผ่าพันธุ์ หรือต่างท้องถิ่น มองชนชาติอื่นๆ เผ่าพันธุ์อื่นว่ามีความเจริญหรือมีศักดิ์ศรีด้อยกว่าเชื้อชาติและเผ่าพันธุ์ของตนเอง ถูกดูถูกหรือเป็นปฏิปักษ์ต่อชาติอื่น

จะเห็นได้ว่าจิตสาธารณะมีความสำคัญอย่างยิ่งซึ่งเป็นสิ่งที่มีคุณค่าต่อการปฏิบัติตนที่จะส่งผลต่อสังคมทั้งในระดับในกลุ่มแคบๆ หรือตนเอง ถึงในระดับของสังคมโลก

จากความสำคัญของจิตสาธารณะที่กล่าวมา ถ้าสามารถปลูกฝังส่งเสริม หรือพัฒนาให้นักเรียนมีจิตสาธารณะด้วยวิธีการต่างๆ จะทำให้เด็กมีจิตใจที่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน อาสาดูแลรับผิดชอบสมบัติส่วนรวม มีการใช้สมบัติของส่วนรวมอย่างเห็นคุณค่า ใช้อย่างทะนุถนอม รู้จักการแบ่งปันโอกาสในการใช้ของส่วนรวมให้ผู้อื่น เมื่อเจริญเติบโตเป็นผู้ใหญ่ ปัญหาที่เกิดการเอาใจเอาเปรียบคนอื่น ปัญหาการทำลายสาธารณะสมบัติต่างๆ จะลดลง การเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนและประโยชน์พวกพ้องก็จะลดน้อยลง และจะนำมาสู่สังคมที่พัฒนาขึ้น

2.3 คุณลักษณะที่แสดงถึงการเป็นบุคคลที่มีจิตสาธารณะ

พฤติกรรมแต่ละบุคคลแสดงออกมาเป็นคุณลักษณะที่แสดงถึง การเป็นบุคคลที่มีจิตสาธารณะนั้น มีนักวิชาการได้ศึกษาและกล่าวถึงคุณลักษณะการเป็นบุคคลที่จิตสาธารณะไว้ในทำนองเดียวกัน คือ การมีจิตสาธารณะเป็นคุณลักษณะที่สำคัญและมีความหมายอย่างยิ่งในสังคม ทำให้เกิดประชาสังคม คือ เป็นชุมชนที่มีความเข้มแข็ง หมายถึงชุมชนแห่งสำนึก (Consciousness Community) ที่สมาชิกของชุมชนต่างเป็นส่วนหนึ่งของระบบโดยรวมที่มีความสัมพันธ์กันอย่างแนบแน่น อนุชาติ พวงลำลี และวีรบุรณ วิสารทสกุล (2540, หน้า 42-44) กล่าวถึงคุณลักษณะของคนที่มีจิตสาธารณะ ซึ่งมีองค์ประกอบดังนี้

1. มีวิสัยทัศน์ร่วมกัน คนในชุมชนต้องมองอนาคตร่วมกัน เรียนรู้ และทำความเข้าใจร่วมกันโดยอาศัยการคิดวิเคราะห์หลังเคราะห์ให้เห็นถึงสถานการณ์ แนวโน้ม ความเปลี่ยนแปลง พร้อมควบคู่ไปกับการปฏิบัติ

2. ประชาชนสำนึกถึงพลังของตนเองว่าจะสามารถรวมแก้ไขเปลี่ยนแปลงสังคมได้คือ การทำให้เกิดกลุ่มที่ให้ความสนใจต่อสาธารณะจำนวนมาก ทำให้เกิดความเข้มแข็งเป็นพลังทางสังคม ไม่รอคอยให้ผู้อื่นแก้ปัญหาให้กับตนเอง ซึ่งการที่บุคคลจะสำนึกถึงพลังของตนต้องให้ความสำคัญกับกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของสังคม (Civic Education)

3. ความรัก เอื้ออาทร สามัคคี การรวมกลุ่มของบุคคลในสังคมมีความหลากหลายจึงจำเป็นต้องสร้างขึ้นบนฐานแห่งความรัก ความเมตตา ความเอื้ออาทร และสามัคคี ความแตกต่างระหว่างบุคคลย่อมเกิดขึ้นได้ ซึ่งความแตกต่างนี้เป็นสิ่งดีและไม่จำเป็นต้องนำไปสู่ความแตกแยกเสมอไป ดังนั้นเงื่อนไขแห่งความรักสามัคคีจะเป็นส่วนเชื่อมโยงให้เกิดความร่วมมืออย่างมีพลัง

4. การเรียนรู้ที่มีการปฏิบัติร่วมกัน (Interactive Learning Through Action) จิตสาธารณะนั้น เป็นนามธรรมไม่สามารถบังคับให้เกิดได้ ดังนั้นต้องสร้างเงื่อนไขหรือกิจกรรมร่วมกันที่จะก่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน ตลอดจนการพัฒนาให้เกิดความต่อเนื่อง

5. การมีเครือข่ายและการติดต่อสื่อสาร การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ สื่อสารและเครือข่ายเป็นส่วนที่ทำให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ซึ่งเป็นทางซึ่งทำให้เกิดจิตสาธารณะ

ยุทธนา วรณปิติกุล (2542, หน้า 181-183) กล่าวว่า บุคคลที่มีจิตสาธารณะว่าต้องมีคุณลักษณะ ดังนี้

1. การทุ่มเทและอุทิศตน สิทธิของพลเมืองจะต้องสอดคล้องกับความรับผิดชอบต่อสังคม บุคคลไม่เพียงแต่ปฏิบัติตามสิทธิเท่านั้น แต่ต้องปฏิบัติเพื่อช่วยเหลือให้บริการแก่บุคคลอื่นเพื่อพัฒนาสังคมด้วย

2. เคารพความแตกต่างระหว่างบุคคล จากกระแสปัจเจกชนนิยม ส่งผลให้คนในสังคมมีลักษณะปิดกั้นตนเอง ไม่ไว้วางใจผู้อื่น เลือกคบเฉพาะกลุ่มที่มีความเหมือนกันไม่สนใจการเมือง ทำให้ไม่สามารถปฏิบัติภารกิจของสังคมเพื่อผลประโยชน์ของส่วนรวม เกิดข้อขัดแย้ง การยุติข้อขัดแย้งโดยการฟังเสียงข้างมากไม่นำไปสู่ประโยชน์ของส่วนรวม ดังนั้น ผู้มีจิตสาธารณะต้องมีความอดทน ตระหนักว่าการมีส่วนร่วม ไม่ทำให้ได้อย่างที่ต้องการเสมอไป ต้องเคารพและยอมรับความแตกต่างที่หลากหลายและหาวิธีอยู่ร่วมกับความขัดแย้งโดยการแสวงหาทางออกร่วมกัน การจำแนกประเด็นปัญหาการใช้เหตุผลในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การตัดสินใจ ต้องมีการพูดแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างกันให้มากที่สุด เพื่อหาข้อยุติ (Dialogue and Debates) สร้างการเข้าร่วมรับรู้ ตัดสินใจและผนึกกำลัง (Political Dialogue) เพื่อให้เกิดการยอมรับจากทุกฝ่าย

3. คำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนตนและส่วนรวม คนในสังคมต้องคิดถึงการทำกิจการเพื่อส่วนรวมและเพื่อคุณธรรมมากขึ้น

4. การลงมือกระทำ การวิพากษ์วิจารณ์ปัญหาที่เกิดขึ้น เพียงอย่างเดียว ไม่สามารถทำให้สถานการณ์ดีขึ้น ต้องลงมือกระทำโดยเริ่มจากครอบครัวในการวางพื้นฐานให้การอบรมด้านจริยธรรมของพลเมือง การอบรมเริ่มจากสถาบันการศึกษาไม่เพียงพอ สถานศึกษาเป็นสถานที่ฝึกทักษะและให้ความรู้รับช่วงต่อ ในการสร้างค่านิยมที่

เหมาะสมต่อจากครอบครัว เครือข่ายสังคมที่เกิดขึ้นรวมทั้งสถาบันที่มีอิทธิพลสูงต่อสังคม คือ สถาบันศาสนา และสื่อมวลชน นับว่ามีบทบาทสำคัญในการร่วมสร้างให้สังคมเข้มแข็ง

วิรัตน์ คำศรีจันทร์ (2544, หน้า 71) กล่าวว่า จิตสาธารณะในบริบท

ประชาสังคมไทย พบว่า คุณลักษณะของการมีจิตสาธารณะ ประกอบด้วย

1. ความรัก ความเอื้ออาทร
2. ความเชื่อใจ
3. การเรียนรู้ร่วมกันอย่างต่อเนื่อง
4. การยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคล
5. การมีปฏิสัมพันธ์โดยใช้ความสามารถเครือข่ายและการมีส่วนร่วม

ไชยา ยิ้มวิไล (2550, หน้า 15) กล่าวว่า ผู้ที่มีจิตสาธารณะนั้นจะมี

ความรับผิดชอบต่อสังคม เคารพกฎหมาย กฎเกณฑ์ระเบียบข้อบังคับต่างๆ ของสังคม โดยรวมและหน่วยงานองค์กร ที่ตนเองเป็นสมาชิกสังกัดอยู่ โดยพยายามยึดมั่นต่อ กฎเกณฑ์และกฎหมายอย่างเคร่งครัด พยายามหลีกเลี่ยงการละเมิดให้น้อยที่สุด บุคคลที่มีจิตสาธารณะสูงนั้น แม้แต่การทิ้งเศษขยะหรือขับรถผิดกฎจราจร ยังไม่กล้าที่จะกระทำ เพราะรู้สึกละอายแก่ใจ ส่วนบุคคลที่ไร้จิตสาธารณะจะมีวิถีชีวิตดำรงชีพไปวันๆ มั่งง่าย สะเพร่า เอาตัวรอดโดยไม่ได้คิดถึงความเสียหายที่จะเกิดขึ้นแก่ผู้คน

2.4 องค์ประกอบของการมีจิตสาธารณะ

ชาย โปธิสิตา และคณะ (2540, หน้า 14) กล่าวว่า องค์ประกอบของ จิตสาธารณะ มีการแบ่งแตกต่างกันไปตามระดับอายุของกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา ซึ่งได้แบ่ง องค์ประกอบของจิตสาธารณะออกเป็น 4 ด้าน คือ

1. ด้านความเข้าใจเกี่ยวกับสาธารณสมบัติ
2. ด้านภาพสะท้อนจิตสำนึกต่อสาธารณสมบัติ
3. ด้านมาตรการเสริมสร้างจิตสำนึกต่อสาธารณสมบัติ
4. ด้านนโยบายและการบริหารจัดการ

จิตสาธารณะในเชิงพฤติกรรม คือ การใช้สมบัติอย่างรับผิดชอบหรือ การรับผิดชอบต่อสาธารณสมบัติ ซึ่งมีนัยสองประการ ได้แก่

1. รับผิดชอบต่อสาธารณสมบัติ ด้วยการหลีกเลี่ยงการใช้ และการกระทำที่จะก่อให้เกิดความชำรุดเสียหายต่อสาธารณสมบัตินั้นๆ รวมไปถึงการถือเป็นหน้าที่ที่จะมีส่วนร่วมในการดูแลสาธารณสมบัติในวิสัยที่ตนสามารถทำได้

2. การเคารพสิทธิในการใช้สาธารณสมบัติของผู้อื่น เพราะ สาธารณสมบัติ คือ ของที่คนทั่วไปมีสิทธิในการเข้าถึงและการใช้ประโยชน์ ดังนั้นการใช้ สาธารณสมบัติอย่างรับผิดชอบในแง่นี้จึงหมายถึงการใช้ของส่วนรวม โดยการคำนึงถึงว่า คนอื่นก็มีสิทธิในการใช้เช่นเดียวกันจะต้องไม่ยึดสาธารณสมบัตินั้นไว้เป็นของส่วนตัว และ ไม่ปิดกั้นโอกาสในการใช้ประโยชน์ของผู้อื่น

จิตสำนึกมีอยู่ 3 ด้านหลักๆ สมพงษ์ สิหะพล (2542, หน้า 15-16)

บุญทัน ภูบาล, (2549 , หน้า 21) คือ

1. จิตสำนึกเกี่ยวกับตนเอง (Self Consciousness) เป็นจิตสำนึกเพื่อพัฒนา ตนเองทำให้ตนเองเป็นบุคคลที่สมบูรณ์ยิ่งขึ้น จิตสำนึกด้านนี้การศึกษาไทยมุ่งมั่นปลูกฝัง มานาน เกิดบ้างไม่เกิดบ้างไปตามสภาพการณ์เป็นจิตสำนึก แบบคลาสสิกที่ทุกสังคม พยายามเหมือนกัน ที่จะสร้างให้ได้ เช่น ความขยัน ความรับผิดชอบ ความมานะอดทน เป็นต้น เป็นจิตสำนึกที่ถูกลูกฝังและมีมานานตามสภาพสังคมไทย

2. จิตสำนึกเกี่ยวกับผู้อื่น (Others Oriented Consciousness) เป็นจิตสำนึก ของความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลของคนในกลุ่มชนหนึ่งสังคมหนึ่ง เช่น ความเห็นอกเห็นใจ ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความสามัคคี เป็นต้น เป็นจิตสำนึกที่คนไทยส่วนใหญ่ถูกหล่อหลอม มาจากพื้นฐานดั้งเดิมของวัฒนธรรมไทยอยู่แล้วสร้างกันได้ไม่ยากนัก

3. จิตสำนึกเกี่ยวกับสังคมหรือจิตสำนึกสาธารณะ (Social or Public Consciousness) เป็นจิตสำนึกที่ตระหนักถึงความสำคัญในการอยู่ร่วมกัน หรือคำนึงถึงผู้อื่น ที่ร่วมความสัมพันธ์เป็นกลุ่ม เป็นจิตสำนึกที่คนไทยยังไม่ค่อยมี และขาดกันอยู่มากเพราะ พื้นฐานความเป็นมาของสังคมไทยสมควรที่จะรีบพัฒนาขึ้นโดยเร็ว เช่น จิตสำนึกด้าน เศรษฐกิจ จิตสำนึกด้านการเมือง จิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อม จิตสำนึกด้านสุขภาพ เป็นต้น

กรมวิชาการ (2542, หน้า 70) ได้กำหนดคุณลักษณะพื้นฐานที่จำเป็นต่อ การดำรงชีวิตในสังคมของนักเรียนระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา ไว้ 3 ด้าน คือ ด้าน การช่วยเหลือผู้อื่น ด้านการเสียสละต่อสังคม และด้านความมุ่งมั่นพัฒนาสังคม ดังนี้

1. การช่วยเหลือผู้อื่น ประกอบด้วย 1) การช่วยแนะนำสิ่งที่ถูกที่ควรแก่ ผู้อื่น 2) การให้ความร่วมมือกับผู้อื่นในการพัฒนาสังคม 3) การอำนวยความสะดวก ให้กับผู้อื่น และ 4) การแบ่งปันสิ่งของให้กับผู้อื่น

2. การเสียสละต่อส่วนรวม ประกอบด้วย 1) การสละกำลังกาย กำลัง ทรัพย์ และเวลา ช่วยเหลือผู้อื่นและสังคม 2) การเห็นประโยชน์ของส่วนรวมมากกว่า

ประโยชน์ส่วนตน รู้จักการเป็นผู้ให้มากกว่าผู้รับ 3) การสละประโยชน์ที่ตนพึงได้รับเพื่อแลกกับประโยชน์ของคนหมู่มากหรือคนที่อ่อนแอกว่า และ 4) การใช้เวลามากเกินไปให้เกิดประโยชน์ต่อสังคม

3. ความมุ่งมั่นพัฒนาสังคม ประกอบด้วย 1) การสนใจปัญหาและการเปลี่ยนแปลง พร้อมทั้งเสนอความคิดที่จะพัฒนาสังคม 2) การตั้งใจที่จะทำงานอย่างหนึ่งอย่างใดให้สำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดและเป็นประโยชน์ต่อสังคม 3) ตั้งใจที่จะทำงานของส่วนรวมจนเสร็จ และ 4) การริเริ่มสิ่งใหม่ๆ เพื่อพัฒนาสังคมจนสำเร็จ

ลัดดาวัลย์ เกษมเนตร และคณะ (2547, หน้า 3) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของจิตสาธารณะจะต้องพิจารณาจากความรู้ความเข้าใจหรือพฤติกรรมที่แสดงออกถึงลักษณะดังนี้ 1) การหลีกเลี่ยงการใช้หรือการกระทำที่จะทำให้เกิดความชำรุดเสียหายต่อของส่วนรวมที่ใช้ประโยชน์ร่วมกันของกลุ่ม และการถือเป็นหน้าที่ที่จะมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาของส่วนรวมในวิสัยที่ตนสามารถทำได้ 2) การเคารพสิทธิในการใช้ของส่วนรวมที่ใช้ประโยชน์ร่วมกันของกลุ่ม โดยไม่ยึดครองของส่วนรวมนั้นเป็นของตนเอง ตลอดจนไม่ปิดกั้นโอกาสของบุคคลอื่นที่จะใช้ของส่วนรวมนั้น ซึ่งแบ่งนิยามออกเป็น 3 องค์ประกอบ 6 ตัวชี้วัด ดังนี้

ตาราง 5 ตารางแสดงองค์ประกอบและตัวชี้วัดพฤติกรรมที่แสดงออกถึงการมีจิตสาธารณะ

องค์ประกอบ	ตัวชี้วัด
1. การหลีกเลี่ยงการใช้หรือการกระทำที่จะทำให้เกิดความชำรุดเสียหายต่อส่วนรวม	1.1 การดูแลรักษา 1.2 ลักษณะของการใช้
2. การถือเป็นหน้าที่ที่จะมีส่วนร่วมในการดูแล	2.1 การทำตามหน้าที่ที่ถูกกำหนด 2.2 การรับอาสาที่จะทำบางสิ่งบางอย่างเพื่อส่วนรวม 2.3 การทำกิจที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมเป็นกิจที่หนึ่ง
3. การเคารพสิทธิในการใช้ของส่วนรวม	3.1 ไม่นำของส่วนรวมมาเป็นของตนเอง 3.2 แบ่งปันหรือเปิดโอกาสให้ผู้อื่นได้ใช้ของส่วนรวม

บุญทัน ภูบาล (2549 , หน้า 21) ได้กล่าวถึง องค์ประกอบกับจิตสำนึกว่ามีอยู่ 3 ด้านหลักๆ คือ

1. จิตสำนึกเกี่ยวกับตนเอง (Self Consciousness) เป็นจิตสำนึกเพื่อพัฒนาตนเอง ทำให้ตนเองเป็นบุคคลที่สมบูรณ์ยิ่งขึ้น จิตสำนึกด้านนี้การศึกษาไทยมุ่งมั่นปลูกฝังมานานเกิดบ้างไม่เกิดบ้างไปตามสภาพการณ์ เป็นจิตสำนึกแบบคลาสสิกที่ทุกสังคมพยายามเหมือนกันที่จะสร้างให้เกิดขึ้นให้ได้ เช่น ความขยัน ความรับผิดชอบ ความมานะอดทน เป็นต้น เป็นจิตสำนึกที่ถูกปลูกฝังและมีมานานตามสภาพสังคมไทย

2. จิตสำนึกเกี่ยวกับผู้อื่น (Others Oriented Consciousness) เป็นจิตสำนึกของความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลของคนในกลุ่มชนหนึ่ง สังคมหนึ่ง เช่น ความเห็นอกเห็นใจความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความสามัคคี เป็นต้น เป็นจิตสำนึกที่คนไทยส่วนใหญ่ถูกหล่อหลอมมาจากพื้นฐานดั้งเดิมของวัฒนธรรมไทยอยู่แล้วสร้างกันได้ไม่ยากนัก

3. จิตสำนึกเกี่ยวกับสังคม หรือจิตสำนึกสาธารณะ (Social or Public Consciousness) เป็นจิตสำนึกที่ตระหนักถึงความสำคัญในการอยู่ร่วมกัน หรือคำนึงถึงผู้อื่นที่รวมความสัมพันธ์เป็นกลุ่มเดียวกัน เป็นจิตสำนึกที่คนไทยยังไม่ค่อยมี และขาดกันอยู่มาก เพราะพื้นฐานความเป็นมาของสังคมไทย สมควรที่จะรีบพัฒนาขึ้นโดยเร็ว เช่น จิตสำนึกด้านเศรษฐกิจ จิตสำนึกด้านการเมือง จิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อม จิตสำนึกด้านสุขภาพ เป็นต้น ยังมีการศึกษาองค์ประกอบของ จิตสาธารณะ ในลักษณะการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และการอนุรักษ์สาธารณสมบัติต่างๆ มีการศึกษาองค์ประกอบที่แตกต่างกันไปและใช้คำที่แตกต่างกันไป ตามระดับอายุของกลุ่มที่ศึกษา ดังรายละเอียดต่อไปนี้

เจษฎา หนูรุ่ง (2551, หน้า 4) กล่าวถึงองค์ประกอบของจิตสาธารณะจะต้องพิจารณาจากความรู้ความเข้าใจหรือพฤติกรรมที่แสดงออก ซึ่งแบ่งเป็น 3 ด้าน ดังนี้

1) การใช้ หมายถึง ลักษณะพฤติกรรมของนักเรียนในการใช้ของส่วนรวม การรักษาทรัพย์สิน การดูแลรักษาความสะอาดการไม่ทำลายทรัพย์สินที่เป็นสาธารณสมบัติในโรงเรียน ทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน ให้เกิดความชำรุดเสียหาย โดยแสดงออก ดังนี้ (1) ดูแลรักษาสิ่งของ เมื่อใช้แล้วมี การเก็บรักษาให้คงอยู่ในสภาพดี (2) ลักษณะของการใช้ใช้ของส่วนรวมอย่างประหยัดและทะนุถนอม 2) การถือเป็นที่หมาย ถึง พฤติกรรมที่แสดงออกถึงการมุ่งปฏิบัติเพื่อส่วนรวมในการดูแลรักษาของส่วนรวมในโรงเรียน ทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียนในวิสัยที่ตนสามารถทำได้ โดยแสดงออก ดังนี้ (1) ทำตามหน้าที่และเคารพกฎระเบียบที่กำหนด (2) รับอาสาที่จะทำบางสิ่งบางอย่างเพื่อส่วนรวม

คอยสอดส่องดูแลสาธารณสมบัติของส่วนรวม 3) การเคารพสิทธิ หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงออกถึงการเคารพสิทธิในการใช้ของส่วนรวมที่ใช้ประโยชน์ร่วมกันของกลุ่ม การไม่ยึดครองของส่วนรวมมาเป็นของตน ตลอดจนไม่ปิดกั้นโอกาสของบุคคลที่จะใช้ของส่วนรมนั้น โดยแสดงออก ดังนี้ (1) ไม่นำของส่วนรวมมาเป็นของตนเอง (2) แบ่งปันและเปิดโอกาสให้ผู้อื่นได้ใช้ของส่วนรวม

รตนา ตั้งอมร (อ้างถึงใน อ้อมใจ วงษ์มณฑา, 2552, หน้า 15) กล่าวถึงองค์ประกอบของการมีจิตสาธารณะไว้ ดังนี้ 1) องค์ประกอบด้านความคิด เป็นส่วนที่เกี่ยวข้องกับความคิดที่เป็นส่วนของการรู้ หรือเกิดความรับรู้ของความเป็นหลัก เช่น การรับรู้ ความทรงจำ ความมีเหตุผลและการใช้ปัญญา เป็นต้น 2) องค์ประกอบด้านความรู้สึก เป็นส่วนประกอบทางด้านอารมณ์ ความรู้สึกซึ่งจะเป็นสิ่งกระตุ้นความคิดอีกต่อหนึ่ง เป็นส่วนของความรู้สึกทางใจของความเป็นที่รวมเอาความรู้สึกของบุคคลในด้านบวกหรือด้านลบ 3) องค์ประกอบทางด้านการปฏิบัติหรือการกระทำ (Behavior) เป็นองค์ประกอบ ที่ก่อให้เกิดแนวโน้มทางปฏิบัติหรือปฏิกิริยาตอบสนองเมื่อมีสิ่งเร้าที่เหมาะสม ซึ่งส่วนนี้ต้องอาศัยความเข้าใจหรือความคิดรวบยอดเกี่ยวกับสิ่งนั้นเป็นพื้นฐาน

สรุปองค์ประกอบของจิตสำนึกสาธารณะ สามารถจำแนกได้ ดังนี้

1. ด้านความตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม บุคคลเกิดการรับรู้ถึงสภาพสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง อยู่ในภาวะปกติ มีผลกระทบต่อครอบครัว และประเทศชาติเป็นภาวะที่จำเป็นต้องแก้ปัญหาให้อยู่ในภาวะปกติ
2. ด้านการวิเคราะห์วิจารณ์สภาพสังคม เศรษฐกิจ การเมือง รวมถึงการคิดจำแนกสาเหตุ และกระบวนการที่ทำให้เกิดปัญหาสังคม เศรษฐกิจ การเมือง ทำให้อยู่ในภาวะไม่ปกติ รวมถึงผลกระทบของปัญหาในด้านต่างๆ ว่ามีความสัมพันธ์กันอย่างไร และร่วมกันพูดคุยและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับบุคคลอื่นถึงสภาพปัญหา แนวทางป้องกันแก้ปัญหา
3. ด้านความรักความเอื้ออาทร ความสามัคคี การรวมกลุ่มของบุคคลในสังคมมีความหลากหลายจึงจำเป็นต้องสร้างขึ้นบนพื้นฐานแห่งความรัก ความเมตตา ความเอื้ออาทร และความสามัคคี
4. ด้านการรับรู้ความสามารถของตนเอง เพื่อแก้ไขปัญหา สังคม เศรษฐกิจ การเมืองมั่นใจในความสามารถของตนเอง ในการที่จะช่วยเหลือ แก้ไขปัญหาเศรษฐกิจ สังคม การเมือง กระตือรือร้นต้องการหาวิธี แนวทางและทรัพยากรในการแก้ปัญหา

5. ด้านการลงมือปฏิบัติ หรือร่วมมือในการแก้ปัญหา สังคม เศรษฐกิจ การเมืองเข้าร่วมในกิจกรรมต่างๆ โดยการริเริ่มของตนเอง หรือเข้าร่วมกลุ่มต่างๆ เพื่อช่วยเหลือปัญหาสังคม

6. ด้านการมีเครือข่ายในการทำกิจกรรมเพื่อช่วยเหลือปัญหาสังคม ต้องมีการประสานเพื่อดำเนินการตามแนวทางในการช่วยเหลือสังคม โดยการจัดตั้งกลุ่ม ชมรมช่วยเหลือสังคม และร่วมมือกับองค์กรของรัฐและเอกชนในการกระทำเพื่อช่วยเหลือสังคม

จากการศึกษาองค์ประกอบของจิตสาธารณะดังกล่าวมาข้างต้น สามารถสังเคราะห์องค์ประกอบของการพัฒนาจิตสาธารณะของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 23 ดังแสดงในตาราง 2

ตาราง 6 ตารางแสดงการสังเคราะห์องค์ประกอบหลักของจิตสาธารณะ

	พระเทพเวที(2531)	เสาวฤทธิ์ เสนาส (2532)	วันทนี วาลิกลิน (2534)	อนชาติ พงษ์สาลี และวีรบูรณ์ วิสารสกุล (2540)	กรมวิชาการ (2542)	ไพบูลย์ วัฒนศิริธรรม และสังคม สัจจร (2543)	ลัดดาวัลย์ เกษมเนตร และคณะ (2546)	ศิริรัตน์ ศิริพิชญ์ยนต์ (2548)	บุญทัน ภูบาล (2549)	พิริยา นิลมาตร (2550)	พรพรม พรตพวก (2550)	อัญชลี อิงรักพันธ์ (2550)	ศุภรัตน์ ทองอ่อน (2550)	เจษา หนูรัตน์ (2551)	Gardner (2006)	ร้อยละ	ความถี่
การมีวิสัยทัศน์ร่วมเรียนรู้ปฏิบัติ				√												6.25	1
การร่วมแก้ไข เปลี่ยนแปลงสังคม				√												6.25	1
การช่วยเหลือผู้อื่น	√	√	√	√	√	√			√	√						50	8
ความมีวิสัย										√						6.25	1
ความรับผิดชอบ										√						6.25	1
ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่										√				√		12.5	2
การเสียสละเพื่อสังคม	√	√	√	√	√	√	√		√	√						56.25	9
การหลีกเลี่ยงใช้หรือทำของชำรุด						√	√		√		√	√		√		37.5	6
การเคารพสิทธิการใช้ของส่วนรวม						√	√		√		√	√		√		37.5	6
การถือเป็นหน้าที่						√	√		√		√	√		√		37.5	6
ความมุ่งมั่นพัฒนาสังคม	√	√	√	√	√	√			√	√						50	8
การอนุรักษ์ทรัพยากร								√					√			12.5	2
การประหยัด												√				6.25	1
รวม	3	3	3	5	3	6		1	6	6	3	3	2	3	1		

จากตาราง 6 พบว่า การสังเคราะห์จากแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง มีความถี่ตั้งแต่ 8 ขึ้นไปหรือร้อยละ 50 ประกอบด้วย การช่วยเหลือผู้อื่น การเสียสละเพื่อสังคม และความมุ่งมั่นพัฒนาสังคม แต่ละองค์ประกอบที่สังเคราะห์ได้มานี้จัดเป็น องค์ประกอบหลักของการศึกษาการพัฒนาจิตสาธารณะนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายครั้งนี้

จากการสังเคราะห์งานเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบ จิตสาธารณะได้องค์ประกอบหลัก แต่ละองค์ประกอบหลักจะมีองค์ประกอบย่อยอย่างไร นั้นได้มีการศึกษาเอกสารและงานวิจัยในแต่ละองค์ประกอบ ดังนี้

1. องค์ประกอบที่ 1 การช่วยเหลือผู้อื่น

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 (2546, หน้า 362) ให้ความหมายของคำว่า ช่วยเหลือ หมายถึง สงเคราะห์ให้สำเร็จดังประสงค์หรือให้พ้นความลำบาก กรมวิชาการ (2542, หน้า 54) ให้ความหมายของการช่วยเหลือผู้อื่นว่า พฤติกรรมของนักเรียนที่แสดงถึงความมีน้ำใจเอื้ออาทร มีจิตใจโอบอ้อมอารี เอื้อเพื่อเพื่อนและให้ความช่วยเหลือผู้อื่นโดยไม่หวังสิ่งตอบแทน

พระเทพเวที (ประยูร ญัตโต, 2531, หน้า 25 และ กวิน ชุตินา, 2552) กล่าวว่า คนที่เป็นสมาชิกที่ดีของสังคมในการช่วยสร้างสรรค์สังคมควรมีพรหมวิหาร 4 คือ เมตตา (ความรัก) คือ ความปรารถนาดี มิไต่ตรี ต้องการช่วยเหลือให้ทุกคนประสบประโยชน์และความสุข กรุณา (ความสงสาร) คือ อยากช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นจากความทุกข์ มุทิตา คือ ความเบิกบานพลอยยินดีเมื่อผู้อื่นมีความสุข อุเบกขา (ความมีใจเป็นกลาง) คือ การมองโลกตามความจริง โดยวางจิตใจเรียบสม่ำเสมอ มั่นคง เทียงตรง การมองเห็นคนที่จะได้รับผลดีหรือชั่ว สมควรแก่เหตุที่ตนประกอบ นอกจากนี้ยังต้องมีการสังเคราะห์ต่อผู้อื่นที่เรียกว่า สังคหวัตถุ 4 ได้แก่ ทาน คือ การเอื้อเพื่อเพื่อน เสียสละ แบ่งปัน ปิยวาจา คือ การกล่าวคำสุภาพ ไพเราะน่าฟัง อุตถจริยา คือ ช่วยเหลือด้วยแรงกาย และ สمانัตตตา คือ ทำตัวให้เข้ากับเขาได้วางตนเสมอต้นเสมอปลาย กวิน ชุตินา (2552) กล่าวว่า กระบวนการศึกษาที่พัฒนามนุษย์ทั้งหลายทั้งทางกาย วาจา ความคิด จิตใจ อารมณ์ สติปัญญา ให้สามารถดำรงและดำเนินชีวิตในสังคมอย่างมีสันติภาพ เน้นการฝึกปฏิบัติด้วยหลักของศีลสมาธิ ปัญญา ซึ่ง มี 3 ด้านดังนี้ 1) ศีล หมายถึง การที่ผู้สามารถดำรงและดำเนินชีวิตให้อยู่ในระเบียบวินัยทั้งทางกาย วาจา ให้อยู่ในสภาพเรียบร้อยเป็นปกติ ร่างกายพร้อมที่จะเรียนรู้เสมอ 2) สมาธิ หมายถึง การรวบรวมจิตใจ ความคิดให้แน่วแน่ เป็นจุดเดียว ต้องมีใจจดจ่อต่อสิ่งที่ทำ 3) ปัญญา หมายถึง การใช้สมาธิ พลังความมีใจที่แน่วแน่ ทำตามความเข้าใจของปัญญา แก้ไขปัญหาจนเกิดความรู้แจ้ง เข้าใจแก้ปัญหาได้ เกิดการเรียนรู้ เกิดปัญญาขึ้นในตนเอง วรณ ปิตกุล (2542, หน้า 181-183) กล่าวว่า บุคคลบุคคลที่มีจิตสาธารณะ ต้องทุ่มเทและอุทิศตน มีความรับผิดชอบต่อสังคม วิจารณ์ คำศรีจันทร์ (2544, หน้า 71) พบว่า คุณลักษณะของการมีจิตสาธารณะ

ประกอบด้วย 1) ความรัก ความเอื้ออาทร 2) ความเชื่อใจ 3) การเรียนรู้ร่วมกันอย่างต่อเนื่อง 4) การยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคล 5) มีปฏิสัมพันธ์กันโดยใช้เครือข่าย และการมีส่วนร่วม

จากการศึกษาเอกสารสามารถสังเคราะห์แนวคิดการพัฒนา
จิตสาธารณะด้านการช่วยเหลือผู้อื่นและสามารถสรุปเป็นองค์ประกอบย่อย
ด้านการช่วยเหลือผู้อื่น ดังตาราง 7

ตาราง 7 แสดงการสังเคราะห์องค์ประกอบย่อยด้านการช่วยเหลือผู้อื่น

องค์ประกอบของจิตสาธารณะ ด้านการช่วยเหลือผู้อื่น	พระพุทธเจ้า (2531)	เลาเจี๋ย เตินลู่ (2532)	วันทนี วาลิกลิน (2534)	กรมวิชาการ (2542)	ยุทธนา วุฒิปิติกุล (2543)	วิรัตน์ คำศรีจันทร์ (2544)	รวม	ร้อยละ	ตัวแปรที่คัดเลือก
การช่วยเหลือแนะนำสิ่งที่ถูกที่ควรแก่ผู้อื่น	√	√	√	√		√	5	83.3	√
ปรารถนาให้ผู้อื่นประสบประโยชน์และความสุข				√			1	16.7	
การสละประโยชน์ที่ตนพึงได้รับเพื่อแลกกับ ประโยชน์ของคนหมู่มากหรือคนที่อ่อนแอกว่า	√			√	√		3	50	√
การร่วมมือกับผู้อื่นในการพัฒนาสังคม	√	√	√	√	√	√	6	100	√
การใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวม		√	√				2	33.3	
การไม่เอาเปรียบผู้อื่น					√	√	2	33.3	
การอำนวยความสะดวกให้กับผู้อื่น	√	√	√		√	√	5	83.3	√
ความรับผิดชอบต่อสังคม						√	1	16.7	
ความรักความเอื้ออาทร						√	1	16.7	
การแบ่งปันสิ่งของให้กับผู้อื่น	√	√	√	√		√	5	83.3	√
ความเชื่อใจ						√	1	16.7	
การยอมรับความแตกต่าง						√	1	16.7	

จากตาราง 7 พบว่า องค์ประกอบย่อยของจิตสาธารณะด้านการช่วยเหลือผู้อื่น
ผู้วิจัยเลือกองค์ประกอบย่อยที่มีความถี่ตั้งแต่ 5 หรือร้อยละ 80 ขึ้นไป ซึ่งสามารถ
สังเคราะห์องค์ประกอบย่อยได้ดังนี้ คือ การช่วยเหลือแนะนำสิ่งที่ถูกที่ควรแก่ผู้อื่น

การร่วมมือกับผู้อื่นในการพัฒนาสังคม การอำนวยความสะดวกให้กับผู้อื่น การแบ่งปันสิ่งของให้กับผู้อื่น และการสละประโยชน์ที่ตนพึงได้รับเพื่อแลกกับประโยชน์ของคนหมู่ใหญ่หรือคนที่อ่อนแอกว่า

2. องค์ประกอบที่ 2 การเสียสละเพื่อสังคม

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 (2546, หน้า 1263) ให้ความหมายของคำว่า เสียสละ หมายถึง ให้โดยยินยอม ให้ด้วยความเต็มใจ กรมวิชาการ (2542, หน้า 35) ให้ความหมายของการเสียสละ หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงการใช้เวลาร่วมกันให้เกิดประโยชน์ต่อสังคม การเสียสละกำลังกาย กำลังทรัพย์ เพื่อช่วยเหลือผู้อื่นและสังคม รวมทั้งการเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตน นริศรา ริชาร์ดสัน (2546, หน้า 18) ให้ความหมายของการเสียสละ หมายถึง การแสดงออกของบุคคลในพฤติกรรม ดังนี้ คือ การให้ คือ การช่วยเหลือหรือให้ผู้อื่นได้ ทรัพย์สิน สิ่งของ ความรู้และแรงงาน การเห็นแก่ส่วนรวม คือ การอุทิศตนทำงานเพื่อสังคมและส่วนรวม ความมีน้ำใจ คือ ความปรารถนาดีต่อผู้อื่นในการพูดหรือการกระทำ โดยให้กำลังใจและแสดงความเห็นใจผู้อื่น การไม่เอาเปรียบผู้อื่น หมายถึง การสละทรัพย์สิน สิ่งของ และแรงงานของตนเท่ากับหรือมากกว่าผู้อื่น ชาย โปธิลิตา (2541, หน้า 37) กล่าวถึง การเสียสละต่อสังคมว่า คือ ความรับผิดชอบต่อการใช้สาธารณสมบัติ ซึ่งแบ่งเป็น 2 ด้าน คือ 1) การรับผิดชอบต่อสาธารณะสมบัติด้วยการหลีกเลี่ยงการใช้และการกระทำที่เกิดความชำรุดเสียหายต่อสาธารณสมบัตินั้นๆ รวมไปถึงการถือเป็นหน้าที่ที่จะมีส่วนร่วมในการดูแลสาธารณสมบัติในวิสัยที่สามารถทำได้ 2) การเคารพสิทธิการใช้ เช่นเดียวกัน ต้องไม่ยึดสาธารณสมบัตินั้นไว้เป็นของส่วนตัวและไม่ปิดกั้นโอกาสการใช้ประโยชน์ของผู้อื่นโดยการคำนึงว่าคนอื่นมีสิทธิในการใช้เช่นเดียวกัน และอนุศักดิ์ จินดา (2548) กล่าวว่า ความเสียสละ หมายถึง การละความเห็นแก่ตัว การให้ปันแก่คนที่ควรให้ ด้วยกำลังกาย กำลังทรัพย์ กำลังสติปัญญา โดยพฤติกรรมที่แสดงออกถึงความเสียสละ ได้แก่ ทางกาย คือ การช่วยเหลือผู้อื่นที่ทำการงานที่ไม่มีโทษ ไม่นิ่งดูตาย ช่วยเหลือสาธารณประโยชน์ทางวาจา คือ การช่วยแสดงความเห็นอย่างตรงไปตรงมา ช่วยแก้ปัญหาเดือดร้อนแก่คนอื่นที่ไม่ทำผิด ช่วยคิดหาแนวทางที่ถูกต้องที่ชอบ ช่วยเพิ่มพูนความรู้ให้แก่ผู้อื่นตามกำลังทรัพย์ เป็นการแบ่งปันเครื่องอุปโภคบริโภค ให้แก่ผู้ขัดสน และสละทรัพย์เพื่อสาธารณกุศลทางใจ คือ ยินดีเมื่อผู้อื่นมีความสุข ให้อภัยในความผิดพลาดของผู้อื่นที่สำนึกผิดไม่มีกสมน้ำหน้าเมื่อผู้อื่นที่เพเลียงพล้ำ โมโหอยากได้ของผู้อื่นมาเป็นของ

ตน ญัฐนิชากร ศรีสมบุรณ์ (2550, หน้า 31) กล่าวว่า การเสียสละต่อสังคม คือ พฤติกรรมของนักเรียนที่แสดงออกต่อผู้อื่นและสังคม ได้แก่ การใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ต่อสังคม การเสียสละเงิน เวลาและแรงกาย เพื่อผู้อื่นและสังคมด้วยความเห็นใจ

จากการศึกษาเอกสารสามารถสังเคราะห์แนวคิดการพัฒนาจิตสาธารณะ ด้านการเสียสละเพื่อสังคมและสรุปเป็นองค์ประกอบย่อยได้ดังตาราง 8

ตาราง 8 แสดงการสังเคราะห์องค์ประกอบย่อยด้านการเสียสละเพื่อสังคม

องค์ประกอบของจิตสาธารณะ ด้านการเสียสละเพื่อสังคม	พระเทพเวที (2531)	เสาวฤทธิ์ เสนาสุ (2532)	วันทนี วาลิกุลิน (2534)	กรมวิชาการ (2542)	นริศรา ริชารด์สัน (2546)	ชาย โพธิ์ลิตา (2541)	รวม	ร้อยละ	ตัวแปรที่คัดสรร
การสละกำลังกาย กำลังทรัพย์ และเวลาช่วยเหลือ ผู้อื่นและสังคม	√	√	√	√	√	√	6	100	√
การเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ ส่วน ตน รู้จักเป็นผู้ให้มากกว่าผู้รับ	√	√	√	√	√	√	6	100	√
การหลีกเลี่ยงการใช้หรือการกระทำที่จะทำให้เกิด ความชำรุดเสียหายต่อส่วนรวม					√	√	2	33.3	
การสละประโยชน์ส่วนที่ตนพึงได้รับเพื่อแลกกับ ประโยชน์ของคนหมู่มากหรือคนที่อ่อนแอกว่า	√	√	√	√	√	√	6	100	√
การถือเป็นหน้าที่ที่จะมีส่วนร่วมในการดูแล					√	√	2	33.3	
การเคารพสิทธิในการใช้ของส่วนรวม					√	√	2	33.3	
มีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม					√	√	2	33.3	
การใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ต่อสังคม	√			√	√	√	4	66.7	√
การเอาใจใส่เป็นธุระและเข้าร่วมในเรื่องส่วนรวม					√	√	2	33.3	

จากตาราง 8 พบว่า องค์ประกอบย่อยของจิตสาธารณะด้าน การเสียสละเพื่อสังคม ผู้วิจัยเลือกองค์ประกอบย่อยที่มีความถี่ตั้งแต่ 4 หรือ ร้อยละ 60 ขึ้นไป ซึ่งสามารถสังเคราะห์องค์ประกอบย่อยได้ดังนี้ คือ การสละกำลังกาย กำลังทรัพย์ และเวลาช่วยเหลือผู้อื่นและสังคม การเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตน รู้จักเป็น

ผู้ให้มากกว่าผู้รับ การสละประโยชน์ส่วนที่ตนพึงได้รับเพื่อแลกกับประโยชน์ของคนหมู่ใหม่ หรือคนที่อ่อนแอกว่า และการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ต่อสังคม

3. องค์ประกอบที่ 3 การมุ่งมั่นพัฒนาสังคม

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 (2546, หน้า 913) ได้ให้ความหมายคำว่า มุ่งมั่น หมายถึง ความตั้งใจอย่างแน่วแน่ ส่วนคำว่า พัฒนา หมายถึง ทำให้เจริญ ดังนั้น ความหมายของคำว่า มุ่งมั่นพัฒนา เมื่อนำมารวมคำกัน จึงหมายถึง ความตั้งใจอย่างแน่วแน่ที่จะทำให้เกิดความเจริญ นอกจากนั้นในการศึกษายังพบว่า มีลักษณะที่แสดงพฤติกรรมด้านอื่นๆ ที่มีความหมายคล้ายคลึงกันและระบุได้ถึงการเป็นผู้มีความมุ่งมั่นใน การพัฒนาสังคม หรือ ความตั้งใจในการทำงานให้บรรลุผลสำเร็จได้ ได้แก่ ความรับผิดชอบ และความมีระเบียบวินัย จำนง อติวัฒน์สิทธิ์ (2548, หน้า 116) กล่าวถึงการพัฒนาว่า หมายถึง กระบวนการที่นำมาปฏิบัติเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่มีการวางแผนและกำหนดเป้าหมายไว้ ฉะนั้น การพัฒนาจึงเป็นกระบวนการที่ทำให้เกิดความเจริญก้าวหน้าหรือเกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่พึงปรารถนา การพัฒนาตามหลักการและแนวคิดทางพุทธศาสนา ต้องดำเนินไปพร้อมกัน 4 ทาง คือ การพัฒนาทางด้านกาย การพัฒนาทางด้านศีลธรรม และ/หรือการพัฒนาทางสังคม การพัฒนาทางด้านจิตใจ การพัฒนาทางด้านปัญญา การศึกษาการมุ่งมั่นพัฒนาตามหลักการของพุทธศาสนา ได้ให้ความสนใจทำการศึกษาในส่วนที่เกี่ยวข้อง ดังนี้ 1) การพัฒนาทางสังคม เป็นกระบวนการฝึกอบรมบุคคลให้มีศีล ให้ตั้งอยู่ในระเบียบวินัย ไม่เบียดเบียน หรือก่อความเดือดร้อนเสียหายแก่บุคคลอื่นสามารถอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นได้เป็นอย่างดี มีความเอื้อเฟื้อเกื้อกูลต่อบุคคลอื่น และ 2) การพัฒนาทางด้านจิตใจ เป็นความพยายามที่จะฝึกอบรมจิตใจให้เข้มแข็งให้มีความมั่นคง และมีความเจริญงอกงามด้วยคุณธรรมทั้งหลาย เช่น มีเมตตากรุณา มีความขยันหมั่นเพียร มีความอดทน มีความสดชื่น เบิกบาน มีความสงบสุข แจ่มใส เป็นต้น การพัฒนาทางด้านจิตใจบางที เรียกว่า การพัฒนาทางอารมณ์ ญัฐนิชากร ศรีสมบุรณ์ (2550, หน้า 31) กล่าวว่า ความมุ่งมั่นพัฒนา คือ พฤติกรรมของนักเรียนที่แสดงถึงความตั้งใจอย่างแน่วแน่ใน การเปลี่ยนแปลงให้สังคมดีขึ้น ได้แก่ การที่นักเรียนให้ความสนใจต่อการเปลี่ยนแปลงหรือปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม/ชุมชน หรือโรงเรียนมีการเสนอแนวคิดในการพัฒนาสังคม/ชุมชน และโรงเรียนตน ตลอดจนร่วมพัฒนากิจกรรม การเสริมสร้างจิตอาสาเพื่อพัฒนาสังคม/ชุมชน โรงเรียนอย่างสร้างสรรค์ และหลากหลายเหมาะสมตามวัย

จากการศึกษาเอกสารดังกล่าวข้างต้น สามารถสังเคราะห์แนวคิด
การพัฒนาจิตสาธารณะด้านการมุ่งมั่นพัฒนาสังคม และสรุปเป็นองค์ประกอบย่อยได้
ดังตาราง 9

ตาราง 9 แสดงการสังเคราะห์องค์ประกอบย่อยด้านการมุ่งมั่นพัฒนาสังคม

องค์ประกอบของจิตสาธารณะ ด้านการมุ่งมั่นพัฒนาสังคม	พระเทพเวที (2531)	เสาวนีย์ เสนาสกุล(2532)	วันทนี วาลิกสิน (2534)	กรมวิฑากกร (2542)	จำนง อติวัฒน์สิทธิ์ (2548)	ณัฐนิชากร ศรีสมบุญรัตน์ (2541)	รวม	ร้อยละ	ตัวแปรที่ตัดสรร
สนใจในปัญหาและการเปลี่ยนแปลง พร้อม ทั้งเสนอความคิดที่จะพัฒนาสังคม	√	√	√	√	√	√	6	100	√
ตั้งใจที่จะทำงานอย่างหนึ่งอย่างใดให้ สำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดและ เป็นประโยชน์ต่อสังคม	√	√	√	√	√	√	6	100	√
วางแผนการดำเนินงานของหน่วยงานต่างๆ	√					√	2	33.3	
ตั้งใจที่จะทำงานของส่วนรวมจนสำเร็จ	√	√	√	√	√	√	6	100	√
แก้ไข ปรับปรุง ส่งเสริมด้านจริยธรรม		√	√	√			3	50	
ริเริ่มสิ่งใหม่ๆ เพื่อพัฒนาสังคมจนสำเร็จ	√	√	√	√	√	√	6	100	√
ทำตัวให้เข้ากับคนอื่นได้		√	√	√			3	50	
ปฏิบัติตนเสมอต้นเสมอปลาย		√	√	√			3	50	

จากตาราง 9 พบว่า องค์ประกอบย่อยของจิตสาธารณะ ด้านการเสียสละ
เพื่อสังคม ผู้วิจัยเลือกองค์ประกอบย่อยที่มีความถี่ตั้งแต่ 6 หรือ ร้อยละ 100 ซึ่งสามารถ
สังเคราะห์องค์ประกอบย่อยได้ดังนี้ คือ ความสนใจในปัญหาและการเปลี่ยนแปลง พร้อม
ทั้งเสนอความคิดที่จะพัฒนาสังคม ความตั้งใจที่จะทำงานอย่างหนึ่งอย่างใดให้สำเร็จตาม
เป้าหมายที่กำหนดและเป็นประโยชน์ต่อสังคม ความตั้งใจที่จะทำงานของส่วนรวมจน
สำเร็จ และการริเริ่มสิ่งใหม่ๆ เพื่อพัฒนาสังคมจนสำเร็จ

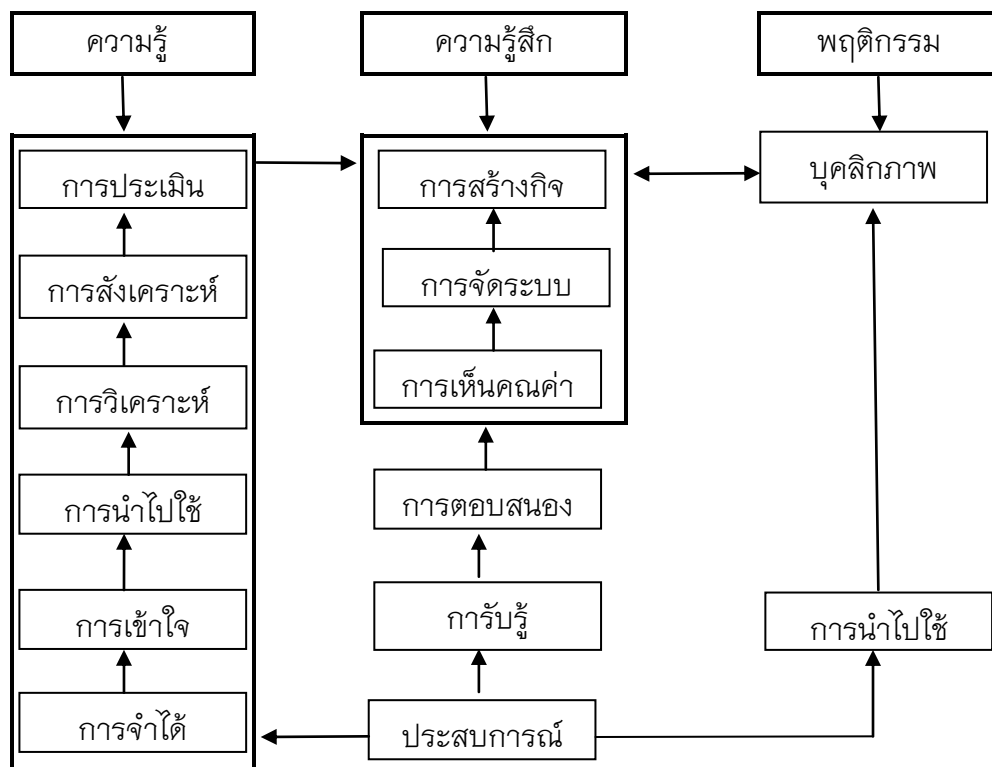
2.5 การก่อรูปของจิตสาธารณะ

นักจิตวิทยามีความเห็นพ้องต้องกันว่า จิตสาธารณะเป็นคุณลักษณะทางจิตพิสัยที่ปรากฏ หรือก่อรูปขึ้นในจิตใจของมนุษย์แต่ละคนภายหลังได้รับรู้ปรากฏการณ์ หรือได้รับสิ่งเร้าจากภายนอกเข้าสะสม การก่อรูปที่มีความต่อเนื่องกันจึงยากที่จะกำหนด และแยกแยะหรือจัดลำดับชั้น เพื่อเป็นการบ่งชี้ว่าคุณคนที่มีความรู้สึกอยู่ที่ระดับใดได้ชัดเจนแน่นอน การก่อรูปของจิตสาธารณะยังเกี่ยวพันกับคุณลักษณะทางด้านสติปัญญา และการกระทำของมนุษย์ หรืออาจกล่าวอีกนัยหนึ่งว่า จิตสาธารณะเป็นผลลัพธ์เชิงคุณลักษณะทางจิตใจของมนุษย์ที่ก่อรูปขึ้นโดยผ่านกระบวนการเรียนรู้ของบุคคลซึ่งกระบวนการเรียนรู้นี้ มีองค์ประกอบสำคัญ 3 ส่วน ได้แก่

1. คุณลักษณะด้านพุทธิพิสัย การได้รับรู้ (Cognition) หรือ การมีประสบการณ์ตรงกับสิ่งต่างๆ ทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรมผ่านประสาทสัมผัส ทำให้บุคคลรู้จักหรือระลึกถึง สามารถวิเคราะห์ สังเคราะห์และประเมินคุณค่าของสิ่งดังกล่าวได้ และนำไปสู่การก่อรูปของจิตสาธารณะ

2. คุณลักษณะด้านจิตพิสัย หมายถึง ความรู้สึกทางจิตใจ (Affection) ได้แก่ การมีความสนใจหรือใส่ใจในสิ่งดังกล่าว โดยมีปฏิกิริยาสนองตอบ การเห็นหรือให้คุณค่า การจัดระบบของคุณค่าและสร้างเป็นคุณลักษณะนิสัยที่นำไปสู่จิตสาธารณะ

3. คุณลักษณะทางด้านทักษะพิสัย หมายถึง พฤติกรรม (Behavior) หรือการแสดงออกที่สามารถจะสังเกตรูปแบบความประพฤติได้อย่างชัดเจนที่เรียกว่า พฤติกรรม จิตสาธารณะของบุคคลจึงเป็นผลการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นหลังจากการมีประสบการณ์ตรงกับสิ่งเร้า การรับรู้ได้ก่อขึ้นในใจของบุคคลในรูปของความเชื่อ ค่านิยมทัศนคติ ที่ก่อให้เกิดพฤติกรรม เป็นคุณลักษณะทางจิตที่ก่อรูปผ่านกระบวนการทางปัญญา เป็นปฏิกิริยาตอบสนองต่อปรากฏการณ์ทางสังคม ดังภาพประกอบ 3

ภาพประกอบ 3 แสดงกระบวนการเรียนรู้ของบุคคล
ที่มา : สุพจน์ ทราญแก้ว (2546, หน้า 14)

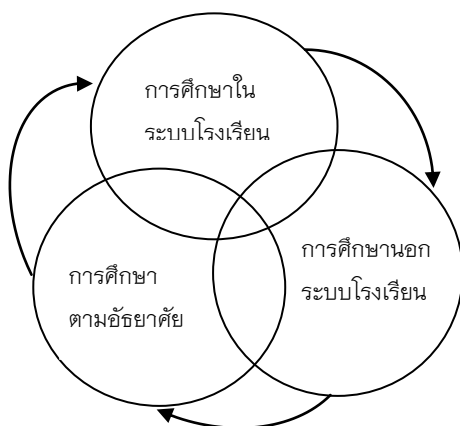
จากภาพประกอบ 3 กระบวนการเรียนรู้ที่แสดงไว้ข้างต้นอย่างเป็นระบบเพื่อให้ทำได้มาซึ่งทรัพยากรบุคคลที่มีคุณภาพ (มีความรู้ ทักษะ บุคลิกลักษณะและทักษะ) ที่สอดคล้องกับความต้องการด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมืองและประเพณีวัฒนธรรม เป็นสิ่งที่สังคมทุกสังคมต้องดำเนินการผ่านกระบวนการจัดการศึกษา ซึ่งในทางสังคมศาสตร์จะเรียกกิจกรรมหรือกระบวนการดังกล่าวว่า เป็นการกล่อมเกลாத่างสังคม (Socialization) อันเป็นกระบวนการผลิตซ้ำทางอุดมการณ์ที่มีผลทำให้สมาชิกของสังคมเกิดการรับรู้มีจิตสำนึกและมีพฤติกรรมที่พึงประสงค์ เป็นไปในทิศทางเดียวกันได้ในระดับหนึ่ง การกล่อมเกลาท่างสังคมจึงเป็นกระบวนการสร้างเสริมการเรียนรู้ให้บุคคลหรือสมาชิกของสังคมโดยอาศัยกลไกระบบการศึกษาเป็นกลไกสำคัญในการดำเนินการและมีรูปแบบที่สัมพันธ์และต่อเนื่องกันไปสามารถแยกได้เป็น 3 ส่วน

1. การศึกษาในระบบโรงเรียน ดำเนินการอย่างเป็นทางการสำหรับบุคคลที่อยู่ในวันเรียนและผู้สนใจ

2. การศึกษานอกระบบโรงเรียน จัดให้สำหรับผู้พ้นวัยเรียนไปแล้ว แต่มีความต้องการได้รับประสบการณ์ทางด้านการเรียนรู้

3. การศึกษาตามอัธยาศัย เกิดขึ้นตั้งแต่บุคคลเกิดและมีชีวิตอยู่รอดเติบโตและเสียชีวิตไป ซึ่งส่วนใหญ่แล้วมักจะเป็นปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นจากการดำเนินชีวิตประจำวันทั้งที่บ้าน จากครอบครัว ที่ทำงานและการสมาคมต่างๆ

อนึ่ง ระบบย่อยลำดับที่ 3 จะมีบทบาทในการช่วยเสริมสร้างการเรียนรู้ให้แก่บุคคลและมีอิทธิพลต่อจิตสำนึกและพฤติกรรมของบุคคลในระยะยาวค่อนข้างสูง ดังภาพประกอบ

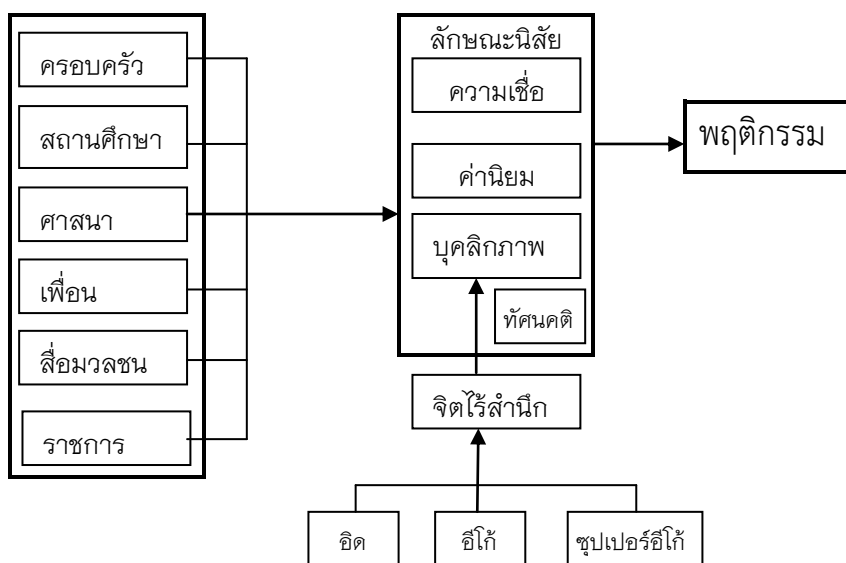

ภาพประกอบ 4 แสดงกระบวนการกล่อมเกลாதงสังคมเพื่อสร้างเสริมการเรียนรู้ของบุคคล

ที่มา : สุพจน์ ทรายแก้ว (2546, หน้า 15)

การกล่อมเกลாதงสังคมเพื่อสร้างเสริมการเรียนรู้ให้แก่บุคคลหรือสมาชิกสังคม ให้มีการรับรู้ มีจิตสำนึก (มีค่านิยม ความเชื่อ) มีบุคลิกภาพหรือมีพฤติกรรมที่พึงประสงค์ จึงเป็นกระบวนการที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่องตลอดช่วงชีวิตของบุคคลในสังคม เพื่อที่จะช่วยให้สังคมได้มาซึ่งสมาชิกที่มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ และควรเป็นหน้าที่ของสถาบันหรือหน่วยงานสังคม อันได้แก่ ครอบครัว โรงเรียน องค์กร ศาสนา กลุ่มเพื่อน สื่อมวลชน หน่วยราชการ ฯลฯ ที่จะต้องเข้ามามีส่วนร่วมและดำเนินการให้สอดคล้องประสานกัน ลักษณะของสัมพันธภาพขององค์กรในกระบวนการกล่อมเกลาทงสังคมตามที่แสดงดังภาพประกอบ 5

ภาพประกอบ 5 แสดงการกล่อมเกลาทางสังคมเพื่อสร้างจิตสำนึกและพฤติกรรม
ที่มา : สุพจน์ ทราญแก้ว (2546, หน้า 40)

จากภาพประกอบ 5 แสดงถึงองค์ประกอบของกลุ่มตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อจิตสำนึกในจิตใจและพฤติกรรมของบุคคล ประกอบด้วย กลุ่มตัวแปรที่สำคัญ 2 ส่วน ได้แก่ องค์การหรือหน่วยงานทางสังคม ซึ่งทำหน้าที่ในการเสริมสร้างการเรียนรู้หรือการกล่อมเกลาทางสังคมให้บุคคลผ่านกระบวนการจัดการศึกษาเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะในด้านการเรียนรู้ และจิตใต้สำนึกขึ้นในใจของบุคคลในสังคมและนอกจากกลุ่มปัจจัยที่สร้างกล่าวข้างต้น ยังมีปัจจัยจิตใต้สำนึกเป็นตัวแปรแทรกซ้อนต่อการเสริมสร้างจิตสำนึกและบุคลิกภาพของบุคคลอีกด้วย

สรุปได้ว่า จิตสำนึกเป็นเรื่ององค์รวม (The Whole) เกี่ยวพันกับมิติต่างๆ จำนวนมาก การพัฒนาจิตสำนึกต้องทำในเชิงการปฏิบัติการณ์ด้วยตนเองผ่านกิจกรรมการมีส่วนร่วมด้วยกระบวนการปฏิรูปสังคมและการปฏิรูปชีวิต ความเป็นอยู่ของคนและจะต้องเป็นการดำเนินงานในรูปแบบองค์รวม

2.6 แนวทางการสร้างจิตสำนึก

แนวทางในการเสริมสร้างจิตสำนึกของคนในสังคมว่าจะต้องเกิดขึ้นได้จากการคลุกคลีอยู่กับความถูกต้อง การปลูกฝัง อบรม การฝึกปฏิบัติการณ์ให้เห็นตัวอย่างที่ชวนให้ประทับใจ ปัจจัยเหล่านี้จะค่อยๆ โน้มนำใจของบุคคลให้เกิดจิตสำนึกที่ถูกต้องและการสร้างจิตสำนึกต่อส่วนรวมให้เกิดขึ้นจำต้องอาศัยสถาบันทางสังคมหลายส่วน

เข้ามาร่วมมือกัน รัญจวน อินทรกำแหง, (2528, หน้า 110-119 อ้างอิงใน บุญทัน ภูบาล, 2549, หน้า 19-20) ได้แก่

1. สถาบันการศึกษา การศึกษาเป็นรากฐานของการพัฒนาเป็นสิ่งที่ปฏิเสธกันไม่ได้ไม่ว่าจะเป็นการพัฒนาในรูปแบบใดก็ตามเริ่มต้นด้วยการศึกษา การกำหนดเป้าหมายของการศึกษาให้ถูกต้องโดยธรรมชาติ เพื่อนำไปสู่การพัฒนาที่แท้จริง จึงเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุดที่มีผู้มีอำนาจพึงพิจารณาให้ลึกซึ้ง ให้ถ่องแท้ ให้รอบคอบ ให้ถูกต้องด้วยทัศนวิสัยที่กว้างไกล จุดหมายรวบยอดต้องจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคนให้มีจิตสาธารณะเป็นมนุษย์ที่เต็มศักยภาพ การจัดการศึกษาควรมุ่งเน้นที่การสร้างจิตสาธารณะภายใน คือ การพัฒนาจิตสาธารณะภายในคือการพัฒนาจิตใจที่เป็นรากฐานของความเป็นมนุษย์ไม่ควรเน้นที่การพัฒนาเพื่อความสำเร็จในวิชาชีพที่ปราศจากพื้นฐานทางจริยธรรมเพราะอาจจะเป็นการส่งเสริมให้บุคคลออกไปประกอบวิชาชีพด้วยจิตสำนึกผิดพลาดแล้วก็ไปสร้างระบบการทำงานที่ผิดมีการเอาเปรียบผู้อื่น กอบโกย ความหลงตัวเอง ความมัวเมา วนเวียนแต่ในวังวนวัตถุที่อาจก่อให้เกิดการประหัตประหารกันในทุกวงการ การให้การศึกษาก่อเยาวชน ควรหยุดสร้างจิตสำนึกที่เกิดจากการนิยมในวัตถุ แต่เน้นการสร้างจิตสำนึกในทางจริยธรรมให้หนักแน่นเข้มแข็งยิ่งขึ้นทุกระดับ

2. สถาบันศาสนา สถาบันทางศาสนาต้องเป็นผู้นำในการสร้างจิตสาธารณะที่ส่งผลต่อส่วนรวมให้เกิดขึ้น ต้องนำประชาชนกลับไปสู่คำสอนของพระพุทธองค์ที่ทรงเน้นให้เห็นแก่ประโยชน์สุขของสังคมเป็นใหญ่ ไม่บริโภคนิยมความจำเป็น หรือเพราะความอยาก มีความสันโดษ พอใจที่จะมีกินมีอยู่ มีใช้เท่าที่จำเป็นรู้จักเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เจือจานแก่ผู้อื่น มีความเมตตาอาทรต่อกัน เห็นแก่ผู้อื่นเสมือนเห็นแก่ตนเองรู้จักหน้าที่ ปฏิบัติหน้าที่ให้ถูกต้องสถาบันทางศาสนาจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะเป็นสถาบันที่ได้รับการเคารพบูชาแต่โบราณกาล จวบจนปัจจุบัน เป็นสถาบันที่มีอิทธิพลอย่างสูงต่อจิตใจของประชาชน เพราะต่างได้ยึดถือสถาบันนี้เป็นที่พึ่งทางใจมาอย่างเนิ่นนานฉะนั้น สถาบันทางศาสนาจึง อยู่ในฐานะที่จะช่วยสร้างสรรค์และพัฒนาจิตใจของคนในสังคมให้หันเข้ามาอยู่ความถูกต้องตามทำนองคลองธรรมและวิถีการพัฒนาจิตสาธารณะให้เกิดขึ้นได้อย่างดีที่สุด

3. สถาบันครอบครัว ความอบอุ่นของสถาบันครอบครัวมีความสำคัญเป็นอันดับแรกเพราะเป็นจุดเริ่มต้นที่ช่วยให้ทารกจะเกิดจิตสาธารณะเห็นความสำคัญของส่วนรวม ความใกล้ชิดระหว่างพ่อแม่กับลูกจึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งในการเลี้ยงอบรมลูก

เพราะความใกล้ชิดจะเป็นสื่อที่ทำให้เกิดความเข้าใจซึ่งกันและกัน และกลายเป็นเกิดความเห็นใจซึ่งกันและกัน สถาบันครอบครัวจึงเป็นพื้นฐานของสังคม การสอนและการอบรมของสถาบันครอบครัวควรดำเนินการให้สอดคล้องประสานไปในจุดหมายเดียวกันกับการสอนการอบรมของสถาบันการศึกษาและสถาบันทางศาสนา เพื่อปูพื้นฐานให้เด็กมีจิตสำนึกที่เป็นสัมมาทิฐิเสียตั้งแต่ยังเด็ก เพื่อที่เด็กจะได้เป็นกำลังสำคัญในการสร้างสรรค์สังคมที่มีความร่มเย็นเป็นสุข

4. สื่อมวลชน สื่อมวลชนเป็นสถาบันที่ทรงอิทธิพลอย่างยิ่ง ในการกระจายความคิดความรู้ หรือสิ่งใดสิ่งหนึ่งสู่การรับรู้ของประชาชน ความร่วมมือจากสื่อมวลชนจะช่วยสร้างความเข้าใจช่วยสร้างจิตสาธารณะที่ถูกต้องให้แก่คนในสังคม เนื่องจากสื่อมวลชนนั้นมีบทบาทและอิทธิพลอย่างยิ่งต่อการเสริมสร้างการรับรู้ที่จะส่งสมกลายเป็นจิตสาธารณะของคนในสังคมการจัดการศึกษาเพื่อความเป็นพลเมืองนี้มีความหมายถึงกระบวนการจัดการเรียนการสอนในห้องเรียนสำหรับประชากรวัยเรียนหรือการจัดการการศึกษาแบบเป็นทางการในรูปแบบอื่นๆ แต่ยังคงหมายถึงกระบวนการเสริมสร้างการเรียนรู้ทางตรงอย่างไม่เป็นทางการในชีวิตประจำวัน ซึ่งจำเป็นต้องเกี่ยวข้องกับเครือข่ายสถาบัน และกระบวนการทางสังคมที่หลากหลายและต่อเนื่องทั้งในส่วนของสถาบันการศึกษา สถาบันครอบครัว องค์การเอกชน และองค์กรประชาสังคม ฯลฯ

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), (2539, หน้า 18 - 28) กล่าวว่า วิธีการเสริมสร้างจิตสาธารณะ ให้เจริญงอกงาม ดังต่อไปนี้

1. สร้างจิตสาธารณะ ด้วยการทำให้เป็นพฤติกรรมเคยชิน เราควรให้พฤติกรรมที่ดีและกันพฤติกรรมที่ไม่ดีไม่ให้เกิดขึ้น เอาพฤติกรรมดีมาเป็นพื้นฐาน และฝึกให้ให้จนกลายเป็นความเคยชิน เป็นวิธีการเบื้องต้นในการสร้างวินัย โดยทำให้เกิดพฤติกรรมเคยชินที่ดี

2. ใช้ความมีจิตสาธารณะที่ลงตัวแล้ว คือ วัฒนธรรมมาช่วย เช่น พ่อแม่พาเด็กไปในสถานที่ที่ต้องให้บริการแก่คนจำนวนมาก พ่อแม่ไปเข้าแถวรอคิว เด็กก็ไปเข้าแถวรอคิวด้วยพอเจอครั้งแรกที่ต้องเขาแถวรอคิว ต่อไปครั้งที่ 2 เด็กก็เข้าแถวรอคิว ต่อไปครั้งที่ 3 เด็กก็เข้าแถวรอคิว จากนั้นเด็กก็เข้าแถวรอคิวเอง โดยไม่ต้องตั้งใจฝึกไม่ต้องไปสอนให้ปากเปียกปากแฉะ

3. สร้างจิตสาธารณะ ให้ได้ผลด้วยระบบสัมพันธ์ขององค์กรวม คือ เป็นระบบองค์กรวมที่องค์กรวมจะต้องประสานกัน หมายความว่า ในการฝึกฝนพัฒนามนุษย์หรือ

การศึกษานี้จะต้องให้องค์ประกอบ 3 ส่วน คือ ด้านพฤติกรรม ด้านจิตใจ และด้านปัญญา
ประสานไปด้วยกัน ทำให้เกิดองค์รวมที่สมบูรณ์

3.1 ด้านพฤติกรรม ถ้าเขามีพฤติกรรมที่ดีด้วยความเคยชินก็ดีแล้ว

3.2 ด้านจิตใจ ถ้าเขามีความพอใจ หรือมีความสุขในการทำ
พฤติกรรมนั้นพฤติกรรมนั้นจะมั่นคงยิ่งขึ้น

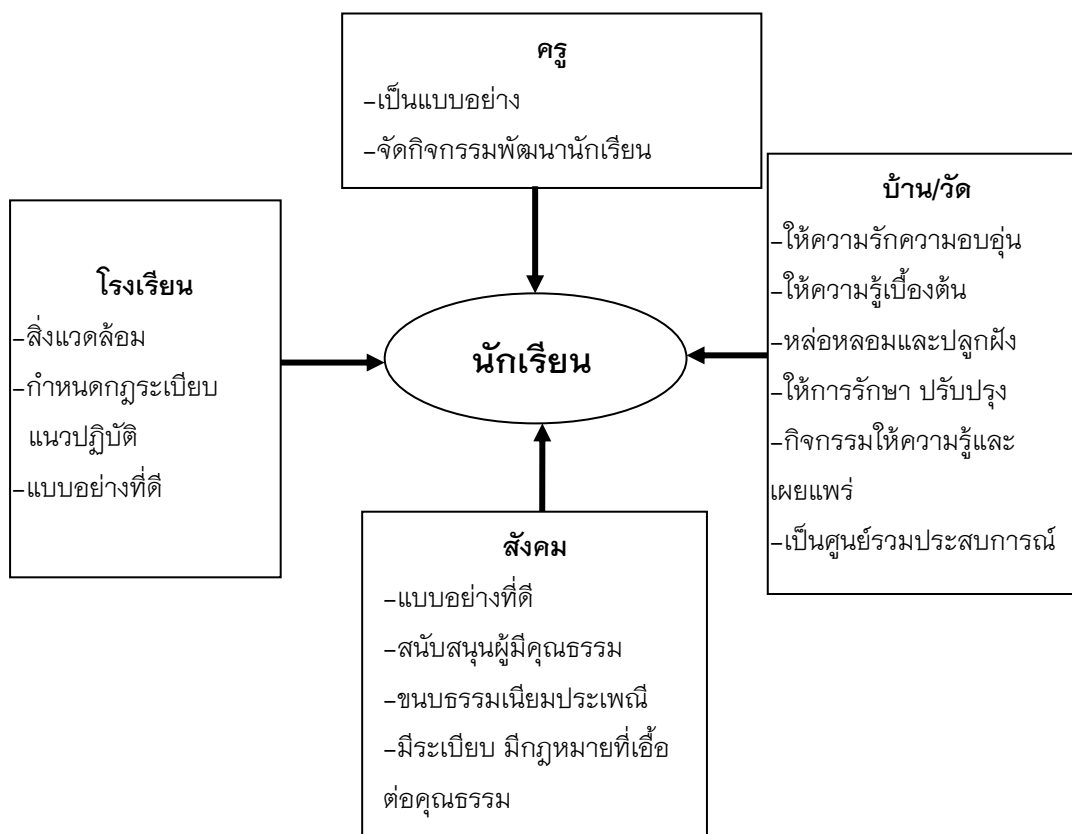
3.3 ด้านปัญญา ถ้าเขามีความรู้ เข้าใจเหตุผล มองเห็นคุณค่า
มองเห็นประโยชน์ของการกระทำหรือพฤติกรรมนั้น ความรู้ ความเข้าใจนั้นก็หวน
องค์ประกอบฝ่ายจิตใจ ทำให้เขายังมีความพอใจ และความสุขในการปฏิบัติตามพฤติกรรม
นั้นยิ่งขึ้นไปอีก

3.4 สร้างจิตสาธารณะ โดยใช้ปัจจัยอื่นช่วยเสริมจิตสาธารณะจะทำให้
ให้เกิดความสุขและประพฤติปฏิบัติด้วยความพอใจ ศรัทธา และความรัก จึงเป็นปัจจัย
สำคัญ เป็นต้นแบบที่ดีของพฤติกรรม (ศีล) มีความรัก ทำให้เกิดความอบอุ่น มีความเป็น
กันเองพร้อมทั้งศรัทธาและมีความสุข (จิตใจ) กัลยาณมิตร รู้เหตุรู้ผล สามารถบอกได้ว่าทำ
อย่างนั้นแล้วมีผลอย่างไร ทำให้เด็กเข้าใจเหตุผลและเห็นคุณค่าในสิ่งที่ทำ (ปัญญา)

3.5 สร้างจิตสาธารณะด้วยแรงหนุนของสภาพจิตใจ คือ การตั้งเป็น
อุดมคติในจิตใจ ทำให้ใจมีความฝักใฝ่มุ่งมั่นอย่างแรง วิธีนี้ทางธรรมไม่สนับสนุนถ้าจะใช้
ต้องระวัง

3.6 สร้างจิตสาธารณะ โดยใช้กฎเกณฑ์บังคับ คือ การสร้าง
จิตสาธารณะโดยใช้กฎหมายหรือกฎเกณฑ์บังคับควบคุม โดยมีการลงโทษ วิธีนี้สร้าง
จิตสาธารณะได้แต่เป็นวิธีที่ไม่ดีและไม่ถูกต้อง ไม่เข้ากับหลักการของธรรม

กรมวิชาการ (2539, หน้า 23) ได้เสนอกรอบแนวคิดเกี่ยวกับองค์การที่มี
บทบาทต่อการพัฒนานักเรียนว่าในการเสริมสร้างคุณลักษณะที่ดีให้กับนักเรียน ได้แก่ ครู
โรงเรียน สังคม บ้าน และวัด ดังภาพประกอบ 6

ภาพประกอบ 6 แสดงองค์ประกอบที่มีบทบาทในการเสริมสร้างคุณลักษณะที่ดีให้กับนักเรียน

ที่มา : กรมวิชาการ (2539, หน้า 23)

การจัดการเรียนรู้ให้แก่เด็กนักเรียนในเนื้อหาทางการเมือง การปกครอง เช่น การเป็นพลเมืองของรัฐ การเป็นผู้มีจิตสาธารณะ สามารถวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของนักเรียนได้โดยผ่านทางพฤติกรรมประชาธิปไตย (Democracy Behavior) Michaelis, (1963, หน้า 277 - 280) ซึ่งประกอบด้วย

1. ความรับผิดชอบ (Responsibilities) บุคคลสามารถแสดงถึงความรับผิดชอบได้โดยผ่านทาง การใช้สิทธิ การตัดสินใจ และการวางแผนเพื่อปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ
2. การตระหนักถึงผู้อื่น (Concern for Others) การตระหนักถึงผู้อื่นแสดงผ่านการเคารพซึ่งกันและกัน ความสุภาพอ่อนโยน การรู้จักผ่อนปรน ความตั้งใจที่จะ

ช่วยเหลือผู้อื่น ความไวต่อความต้องการแก้ปัญหา และความสนใจผู้อื่นทั้งในครอบครัว โรงเรียน และสังคม

3. การมีจิตใจที่เปิดกว้าง (Open Mindness) การมีจิตใจที่เปิดกว้าง แสดงผ่านการพิจารณาข้อเท็จจริงและเหตุผลจากแหล่งข้อมูลต่างๆ การพิจารณาถึงความสัมพันธ์ของประเด็นและปัญหา การแสวงหาหนทางที่ดีกว่าในการกระทำสิ่งต่างๆ การใช้เหตุผลในการเปลี่ยนแปลง การกระทำของตนและสนับสนุนแนวคิดของผู้อื่น โดยพิจารณาจากความถูกต้องของหลักฐานและเหตุผล

4. การมีความคิดสร้างสรรค์ (Creativeness) การค้นพบแนวทางใหม่ในการกระทำสิ่งต่างๆ มีมุมมองที่สร้างสรรค์ทั้งต่อแนวคิดใหม่และแนวคิดเก่า ตลอดจนการใช้สิ่งต่างๆ ให้เกิดประโยชน์ การวางแผน การปรับปรุงการปฏิบัติทั้งของตนเองและกลุ่ม

5. ความร่วมมือ (Cooperativeness) พฤติกรรมที่แสดงออกถึงการรวบรวมความคิดเห็น การวางแผน การรวบรวมแนวคิด นักเรียนสามารถพัฒนาพฤติกรรมข้างต้นได้จะสามารถปฏิบัติงานได้สำเร็จและประเมินผลการทำงานของตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ

Foster, (1999, หน้า 51 – 52) กล่าวว่า แนวทางการจัดการเรียนรู้โดยใช้ประเด็นทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี สิ่งแวดล้อม และสังคมมนุษย์ ควรมีแนวทางการจัด การเรียนรู้ ดังนี้

1. เลือกประเด็นที่สัมพันธ์กับชีวิตของนักเรียน เนื่องจากประเด็นที่สัมพันธ์กับชีวิตของนักเรียนจะมีความหมายและก่อให้เกิดการเรียนรู้อย่างแท้จริง เมื่อนักเรียนได้มีประสบการณ์ กับประเด็นทางสิ่งแวดล้อมใกล้ตัวจะเป็นการเตรียมตัวให้นักเรียนได้เติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีความสนใจและกระตือรือร้นกับประเด็นระดับโลก
2. จัดหาแหล่งวิทยาการเพื่อการค้นคว้าข้อมูลเกี่ยวกับประเด็นที่ศึกษาแก่นักเรียนแหล่งวิทยาการที่ควรนำมาใช้ เช่น หนังสือพิมพ์ท้องถิ่น นิตยสาร รายสัปดาห์ รายการโทรทัศน์ข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต และแหล่งวิทยาการในท้องถิ่น แหล่งวิทยาการควรทันสมัย เป็นตัวแทนของความคิดที่แตกต่างนักเรียน ควรได้พิจารณาจากแหล่งวิทยาการชั้นต้น ครูควรจัดหาข้อมูลให้เพียงพอแก่นักเรียนเพื่อใช้ประกอบการอภิปรายในประเด็นที่ศึกษา

3. ระดมสมองเพื่อแสวงหาแนวทางแก้ปัญหา นักเรียนสามารถเข้าร่วมในการแสวงหาแนวทางแก้ไขปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อการพัฒนาจิตสาธารณะของนักเรียน และปฏิบัติกิจกรรมที่แสดงออกถึงการมีส่วนร่วมในการพัฒนาจิตสาธารณะ แนวทางแก้ไขปัญหาที่เสนอโดยนักเรียนในระหว่างการระดมสมองจะได้รับการยอมรับ นักเรียนสามารถขยายขอบเขตการค้นคว้าเพื่อแสวงหาแนวทางแก้ไขได้กว้างขวางมากขึ้น โดยอาศัยกิจกรรมการระดมสมองที่ปฏิบัติ

4. แนวทางแก้ไขปัญหาแต่ละแนวทาง ต้องเกิดจากการระดมสมองเพื่อหาเหตุผลสนับสนุนและคัดค้านทางเลือกแต่ละทาง จัดทำรายการแก้ไขปัญหานั้นที่นักเรียนได้ร่วมกันคิดขึ้นจากนั้นให้นักเรียนจัดทำรายการผลกระทบของแต่ละแนวทางแก้ไขปัญหานั้น แล้วร่วมกันอภิปราย

5. เลือกแนวทางแก้ไขปัญหานั้นที่มีผลกระทบทางลบน้อยที่สุดต่อสิ่งแวดล้อม ให้ความสำคัญกับนักเรียนในการพิจารณาแนวทางแก้ไขปัญหานั้น และผลกระทบของแนวทางแก้ไขปัญหานั้น เพื่อที่จะเลือกแนวทางแก้ไขปัญหานั้นเพียงแนวทางเดียวที่จะก่อให้เกิดผลกระทบน้อยที่สุดทั้งต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม

6. ปฏิบัติกิจกรรมเพื่อแก้ไขปัญหานักเรียนสามารถระดมสมองเพื่อแสวงหาแนวทาง ปฏิบัติกิจกรรมเพื่อแก้ไขปัญหานั้น โดยเป็นกิจกรรมที่นักเรียนสามารถปฏิบัติได้จริง กิจกรรมที่ปฏิบัติอาจเป็นการเขียนจดหมายถึงบริษัทเอกชน หน่วยงานของรัฐบาล หรือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร การรณรงค์ให้มีการเลิกใช้ผลิตภัณฑ์ที่เป็นพิษต่อสิ่งแวดล้อม

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (2540, หน้า 21) การสร้างจิตสาธารณะสามารถดำเนินการได้ดังที่ได้กล่าวไว้ 5 ประการ คือ

1. การทำให้เกิดพฤติกรรมเคยชิน โดยให้บุคคลรู้เพิ่มและปฏิบัติพฤติกรรมที่ดีเพื่อเป็นพื้นฐานและปฏิบัติต่อเนื่องจนเกิดเป็นพฤติกรรมเคยชินที่ดี
2. การใช้วัฒนธรรมในสังคม เป็นแนวปฏิบัติผสมผสานกับหลักการทำให้เป็นพฤติกรรมที่เคยชิน เช่น การทำความเคารพด้วยการไหว้เมื่อพบผู้ใหญ่เป็นสิ่งที่เขาทำได้ง่าย แต่การเข้าแถวไม่ใช้วัฒนธรรมไทย เด็กไม่เห็นแบบอย่างที่ดีอยู่เสมอ ดังเช่น การไหว้ของไทย ดังนั้นการไหว้จึงง่ายต่อการปฏิบัติมากกว่าการเข้าแถว
3. การใช้องค์รวม เป็นความสัมพันธ์ระหว่างจิตใจ พฤติกรรมและสติปัญญา ซึ่งเป็นหลักการทางการศึกษา และหลักการพัฒนาจริยธรรม คือ มีความเข้าใจ

ในความสำคัญของสิ่งที่จะกระทำ มีความพอใจ และยอมรับในสิ่งที่จะกระทำยอมทำไปสู่ ความพร้อมในการกระทำ

4. การใช้แรงหนุนสภาพจิต เป็นการตั้งความมุ่งมั่นหรืออุดมการณ์และ พยายามปฏิบัติตามเป้าหมายที่อาจมุ่งมั่นไว้ซึ่งอาจทำให้เกิดการเปรียบเทียบ แม้ ความภาคภูมิใจในผลการปฏิบัติหากใช้มากจนเกินไปจะก็กลายเป็นดูถูกดูหมิ่นผู้อื่น อันเกิดจากการเปรียบเทียบและพึงพากำลังใจจากภายนอก

5. การใช้กฎเกณฑ์บังคับเป็นวิธีหนึ่งที่ทำให้สำเร็จได้ชั่วระยะหนึ่ง เมื่อไม่ มีผู้ควบคุม จิตสาธารณะก็จะหายไปจึงเป็นวิธีที่ไม่ถูกต้อง

จากการศึกษาเอกสารสามารถสรุปได้ว่า การสร้างจิตสาธารณะให้เกิด ขึ้นกับคนในสังคมนั้น ต้องอาศัยสถาบันทางสังคมเข้ามามีส่วนร่วมในการปลูกฝัง อบรม ฝึก ปฏิบัติ ให้เห็นตัวอย่างที่ดีชวนให้เกิดความประทับใจ พยายามเปิดโอกาสให้กับทุกคน สามารถเข้าไปสัมผัสกับสถานการณ์ ร่วมกิจกรรมต่างๆ และสามารถตัดสินใจด้วยตนเอง จึงจะโน้มนำจิตใจของบุคคลให้เกิดจิตสาธารณะที่ถูกต้องตามมาในภายหลัง เมื่อมีโอกาส ได้ทำบ่อยๆ จะสามารถเกิดและมีความยั่งยืน

2.7 ตัวชี้วัดจิตสาธารณะ

ผู้วิจัยได้รวบรวมแนวคิดของนักวิชาการ นักการศึกษา นักสังคม สงเคราะห์ แนวคิดทางพระพุทธศาสนา ที่ได้ระบอบองค์ประกอบที่แสดงถึงการมี จิตสาธารณะตามความหมายที่ผู้วิจัยได้ศึกษาและสังเคราะห์ความหมายของจิตสาธารณะ หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงออกถึงลักษณะของการคำนึงถึงส่วนรวมร่วมกัน การใช้สมบัติ สิ่งของที่เป็นของส่วนรวมอย่างรับผิดชอบ หลีกเลี่ยงการใช้และการกระทำที่จะก่อให้เกิด ความชำรุดเสียหายต่อสาธารณสมบัตินั้นๆ รวมไปถึงการถือเป็นที่ที่มีส่วนร่วมใน การดูแลสาธารณสมบัติในวิสัยที่ตนสามารถทำได้ เคารพสิทธิในการใช้สาธารณสมบัติ ของผู้อื่น ไม่ยึดสาธารณสมบัตินั้นไว้เป็นของส่วนตัวและไม่ปิดกั้นโอกาสการใช้ประโยชน์ ของผู้อื่น อีกทั้งยังเป็นผู้ที่มีความคิด ร่วมแสดงความคิดเห็นริเริ่มสร้างสรรค์เพื่อก่อให้เกิด สิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม หรือร่วมกันระดมพลังสมองเพื่อออกแบบหรือวางแผนการ กระทำสิ่งที่เกิดประโยชน์ต่อชุมชน สังคมหรือระดับประเทศที่เป็นส่วนรวม โดยไม่หวัง สิ่งตอบแทน ซึ่งมีแนวคิดต่างๆ ดังนี้

พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต, 2531, หน้า 34 – 35) กล่าวว่า คนที่มีคุณแก่ ส่วนรวมเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมในการช่วยสร้างสรรค์สังคม ควรมีพฤติกรรม ดังนี้

1. เมตตา (ความรัก) คือ ความปรารถนาดี มีไมตรี ต้องการช่วยเหลือให้ทุกคนประสบประโยชน์ และมีความสุข

2. กรุณา (ความสงสาร) คือ อยากช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นจากความทุกข์

3. มุทิตา ความเบิกบานพลอยยินดี ยินดีเมื่อผู้อื่นมีความสุข

4. อุเบกขา (ความมีใจเป็นกลาง) คือ การมองโลกตามความจริง โดยวางจิตใจเรียบสม่ำเสมอ มั่นคง เทียบตรง การมองเห็นคนที่จึงได้รับผลดีหรือชั่วสมควรแก่เหตุที่ตนประกอบ

นอกจากนี้ยังต้องมีการสังเคราะห์ต่อผู้อื่น ที่เรียกว่า สังคหวัตถุ 4 ได้แก่

1. ทาน คือ การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เสียสละ แบ่งปัน

2. ปิยวาจา คือ การกล่าวคำสุภาพ ไพเราะ น่าฟัง

3. อุตถจริยา คือ ช่วยเหลือด้วยแรงกาย

4. สมานัตตตา คือ ทำตัวให้เข้ากับได้ วางตนเสมอต้นเสมอปลาย

เห็นได้ว่าคุณลักษณะของสมาชิกที่ดีและสร้างสรรค์สังคม ตามแนวคิดของพระพุทธเวทที่มีส่วนที่เป็นคุณลักษณะภายในจิตใจ และสิ่งที่แสดงออกภายนอก

เสาวนีย์ เสนาสุ (2532, หน้า 78) และวันทนี วาลิกะสิน (2534, หน้า 40) กล่าวว่า อาสาสมัครเกิดจากคำสองคำมารวมกัน คือ อาสา กับ สมัคร อาสาแปลว่า ทำด้วยความเต็มใจ ส่วนคำว่าสมัคร แปลว่า อาสาและเต็มใจ เพราะฉะนั้นทั้งคำว่า อาสา และสมัคร จึงเป็นคำที่มีความหมายเหมือนกัน และอาสาสมัคร หมายถึง ผู้ที่ทำงานด้วยความเต็มใจ ไม่มีผลประโยชน์ตอบแทน เป็นการให้เปล่าไม่คิดถึงเงินทอง

กรมวิชาการ (2542, หน้า 39) ได้กำหนดคุณลักษณะพื้นฐานที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตในสังคมยุคโลกาภิวัตน์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาและมัธยมศึกษา คือ ด้านการช่วยเหลือผู้อื่น การเสียสละเพื่อสังคม และความมุ่งมั่นพัฒนาไว้ดังนี้

1. การช่วยเหลือผู้อื่น หมายถึง พฤติกรรมของนักเรียนที่แสดงถึงความมีน้ำใจเอื้ออาทร มีจิตใจโอบอ้อมอารี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และให้ความช่วยเหลือผู้อื่นโดยไม่หวังสิ่งตอบแทน มีองค์ประกอบย่อย ดังนี้ ช่วยแนะนำสิ่งที่ถูกที่ควรแก่ผู้อื่น ร่วมมือกับผู้อื่นในการพัฒนาสังคม. อำนวยความสะดวกให้กับผู้อื่น และแบ่งปันสิ่งของให้กับผู้อื่น

2. การเสียสละเพื่อสังคม หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงถึงการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ต่อสังคม การเสียสละเวลา กำลังกาย กำลังทรัพย์ เพื่อช่วยเหลือผู้อื่นและสังคม รวมทั้งการเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตน มีองค์ประกอบย่อย

ดังนั้น สละกำลังกาย กำลังทรัพย์และเวลา ช่วยเหลือผู้อื่นและสังคม, เห็นประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตน, รู้สึกเป็นผู้ให้มากกว่าผู้รับ. สละประโยชน์ที่พึงได้รับเพื่อแลกกับประโยชน์ของคนหมู่มากหรือคนที่อ่อนแอกว่า และใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ต่อสังคม

3. ความมุ่งมั่นพัฒนา หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงถึงความมุ่งมั่นและความคิดริเริ่มในการพัฒนาตน พัฒนาสังคม เพื่อให้อยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขโดยแต่ละองค์ประกอบมีองค์ประกอบย่อย ดังนี้ สนใจปัญหาและการเปลี่ยนแปลงพร้อมทั้งเสนอความคิดที่จะพัฒนาสังคม, ตั้งใจที่จะทำงานอย่างหนึ่งอย่างใดให้สำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดและเป็นประโยชน์ต่อสังคม, ตั้งใจที่จะทำงานของส่วนรวมจนสำเร็จและริเริ่มสิ่งใหม่ๆ เพื่อพัฒนาสังคมจนสำเร็จ

ดังนั้นผู้วิจัยสรุปตัวชี้วัดจิตสาธารณะได้ว่า ผู้ที่แสดงออกทางพฤติกรรมในการช่วยแนะนำสิ่งที่ถูกที่ควรแก่ผู้อื่น, อำนวยความสะดวก, สละกำลังกาย กำลังทรัพย์และเวลา ช่วยเหลือผู้อื่นและสังคม, เห็นประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตน, รู้สึกเป็นผู้ให้มากกว่าผู้รับ, สละประโยชน์ที่พึงได้รับเพื่อแลกกับประโยชน์ของคนหมู่มากหรือคนที่อ่อนแอกว่า, สนใจปัญหาและการเปลี่ยนแปลงพร้อมทั้งเสนอความคิดที่จะพัฒนาสังคม, ตั้งใจที่จะทำงานอย่างหนึ่งอย่างใดให้สำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดและเป็นประโยชน์ต่อสังคม, ตั้งใจที่จะทำงานของส่วนรวมจนสำเร็จ และริเริ่มสิ่งใหม่ๆ เพื่อพัฒนาสังคมจนสำเร็จ โดยไม่หวังสิ่งตอบแทน

2.8 เครื่องมือและวิธีการวัดจิตสาธารณะ

จิตสาธารณะเป็นคุณลักษณะแฝงภายในตัวบุคคล ซึ่งเป็นคุณลักษณะที่สังเกตได้ยาก เนื่องจากบุคคลที่มีความรู้สึกแบบเดียวกันอาจ แสดงพฤติกรรมออกมาแตกต่างกัน และการแสดงพฤติกรรมที่เหมือนกันก็อาจเนื่องมาจากเหตุผลภายในจิตใจที่ต่างกัน ดังนั้นการตัดสินคุณค่าของลักษณะที่แฝงอยู่ภายในตัวบุคคลจึงนิยมใช้วัดทางอ้อมโดยการรายงานตัวตนเอง (Self-report) การสังเกตพฤติกรรม (Observation) การสังเกตร่องรอยของพฤติกรรม (Obrasive) การสัมภาษณ์ (Interview) และเทคนิคการจินตนาการ (Projective Techniques) (ณัฐกรรณ์ หลาวทอง, 2546, หน้า 28) ดังนี้

1. การรายงานตนเอง (self-report) เป็นการให้ผู้เข้ารับการทดสอบ แสดงความรู้สึกของตนเองตามสิ่งเร้าที่ได้สัมผัส ซึ่งอาจเป็นข้อความหรือสถานการณ์ต่างๆ โดยผู้ตอบได้ตอบตามความคิด ความรู้สึก ทัศนคติ และค่านิยมของตนเอง (การตอบแบบปลายเปิด) หรือการเลือกคำตอบที่มีการจัดเตรียมไว้ให้จากมาตรวัดต่างๆ

เช่น มาตรฐานอันตรภาคปรากฏเท่ากัน (Equal-appearing Intervals scale) ของเทอร์สโตม มาตรฐานรวมการประมาณค่า (Summated Rating Scale) ของลิเคิร์ต และมาตรฐานจำแนกความหมาย (Semantic Different Scale) ของออสกูต เป็นต้น

2. การสังเกตพฤติกรรม (Observation) เป็นวิธีการศึกษาพฤติกรรมที่ใช้ได้ง่าย สะดวกด้วยการใช้ประสาทสัมผัสโดยเฉพาะตาและหู เพื่อบันทึกและจดจำพฤติกรรมต่างๆ ก่อนที่จะจัดบันทึกลงในแบบบันทึกที่มีลักษณะเป็นแบบตรวจรายการ (Checklist) หรือมาตราประมาณค่า (Rating Scale) รายละเอียดสิ่งที่สังเกตอย่างชัดเจนและเป็นรูปธรรมมีประเด็นการสังเกตที่ครอบคลุมพฤติกรรมที่ปรากฏจะช่วยให้การสังเกตนั้นได้ข้อมูลที่สอดคล้องกับความเป็นจริงมากที่สุด

3. การสังเกตร่องรอยของพฤติกรรม (Obtrusive) เป็นการตรวจสอบข้อมูลย้อนหลังจากหลักฐานที่ใช้อ้างอิงความถี่ของพฤติกรรมที่ยังปรากฏหรือหลงเหลือ

4. การสัมภาษณ์ (Interview) เป็นการได้มาซึ่งข้อมูลที่เกิดจากการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สัมภาษณ์และผู้ถูกสัมภาษณ์ ที่ให้ข้อมูลเกี่ยวกับการกระทำของตนเอง การได้มาซึ่งข้อมูลอาจใช้การสัมภาษณ์แบบรายบุคคล หรือแบบกลุ่ม รูปแบบของการสัมภาษณ์แบ่งออกเป็น การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างที่มีการเตรียมข้อคำถามไว้เรียบร้อยแล้ว และการสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้างจะมีเพียงประเด็นที่ต้องการสัมภาษณ์ โดยผู้สัมภาษณ์ต้องอาศัยความเชี่ยวชาญเพื่อให้ผู้ถูกสัมภาษณ์เกิดความไว้วางใจ เชื้อถือนอกจากนี้ยังต้องมีทักษะในการฟัง การสังเกต และการจัดบันทึกข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ด้วย

5. เทคนิคการจินตนาการ (Projective Techniques) เป็นการใช้สถานการณ์หรือสิ่งเร้าไปกระตุ้นให้ผู้ทดสอบแสดงพฤติกรรม ความคิด หรือจินตนาการของตนเองออกมา เช่น การเติมประโยคหรือเรื่องให้สมบูรณ์ การบรรยายความรู้สึกจากภาพ การโยงความสัมพันธ์ระหว่างความรู้สึกกับคำต่างๆ เป็นต้น ซึ่งการแปลความหมายทำได้โดย การอาศัยผลจากการตอบก็จะสามารถทราบความรู้สึกของผู้ตอบต่อเป้าหมายที่วางไว้

สำหรับวิธีการสร้างเครื่องมือในการวัดด้านจิตพิสัย เครื่องมือที่นิยมนำมาใช้ในการวัดมี 3 รูปแบบ ดังนี้ (ล้วน สายยศ อังคณา สายยศ และ ธรรมนูญกรรณ์ หลาวทอง, 2546, หน้า 68)

1. มาตรฐานการประมาณค่าของลิเคิร์ต เป็นมาตรที่นิยมใช้วัด

คุณลักษณะจิตพิสัยมาตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน เนื่องจากมีความเชื่อมั่นสูง และพัฒนาเพื่อวัดความรู้สึกได้หลายอย่าง เป็นวิธีประเมินน้ำหนักความรู้สึกต่อข้อความ หลังจากมีการนำใช้แล้ว ลักษณะของมาตรจะเสนอข้อความจำนวนมากให้ผู้ตอบตอบว่าเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วย โดยกำหนดช่วงของความรู้สึกเป็น 5 ช่วง ตั้งแต่ เห็นด้วยมากที่สุด เห็นด้วยมาก เห็นด้วยปานกลาง ไม่เห็นด้วย และไม่เห็นด้วยมากที่สุด ซึ่งข้อความที่อยู่ในมาตรจะประกอบด้วยข้อความที่มีความหมายทางบวกและทางลบ ลักษณะของข้อความที่อยู่ในมาตรวัดไม่ควรยาวมากเกินไป ต้องมีความชัดเจน

2. มาตรฐานความหมายของออสกูด ลักษณะมาตรจำแนก

ความหมายเป็นมาตรที่ประกอบด้วยคำคุณศัพท์ขั้วคู่หลายคู่ต่อเป้าหมายทางจิต ว่ามีความใกล้เคียงกับคำคุณศัพท์ด้านหนึ่งด้านใดมากน้อยเพียงไร เช่น ง่าย-ยาก สับสน-แจ่มใส โดยการให้คะแนนจะมีทั้งทางบวกและทางลบ เช่น +2, +1, 0, -1, -2 เป็นต้น

3. มาตรฐานตรภาคปรากฏเท่ากันของเทอร์สไตน์ เป็นการกำหนดช่วงความรู้สึกของคนที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ส่วนดีของเครื่องมือวัดนี้ คือ ไม่ต้องมีมาตรตัวเลขติดไว้ให้ผู้ตอบเห็นจะมีแต่ข้อความแสดงความรู้สึกทั้งทางบวก กลาง และลบ ครบตามจำนวนมาตรตามที่กำหนดไว้ตั้งแต่ตอนสร้างตอนแรกเท่านั้นส่วนใหญ่จะกำหนดช่วงไว้ 11 ช่วงจากน้อยที่สุดจนถึงมากที่สุด

สรุปได้ว่า การวัดคุณลักษณะด้านจิตสาธารณะของนักเรียน จะใช้วิธีการวัดทางอ้อมโดยการรายงานตนเอง การสังเกตพฤติกรรม การสังเกตร่องรอยของพฤติกรรม ผลงาน การสัมภาษณ์ และเทคนิคการจินตนาการ โดยเครื่องมือที่นิยมนำมาใช้ในการวัด ได้แก่ มาตรฐานการประมาณค่าของลิเคิร์ต มาตรฐานความหมายของออสกูด และมาตรฐานตรภาคปรากฏเท่ากันของเทอร์สไตน์

4. แนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบการจัดการเรียนรู้

ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบการจัดการเรียนรู้ เกี่ยวกับความหมาย องค์ประกอบ การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน และการจัดกลุ่มรูปแบบการเรียนการสอน ดังต่อไปนี้

4.1 ความหมายของรูปแบบการเรียนการสอน

รูปแบบการเรียนการสอน หมายถึง สภาพลักษณะของการเรียนการสอนที่ครอบคลุมองค์ประกอบสำคัญ ซึ่งได้รับการจัดไว้อย่างเป็นระเบียบ ตามหลักปรัชญา ทฤษฎี หลักการ แนวคิดหรือความเชื่อต่างๆ โดยประกอบด้วย กระบวนการหรือขั้นตอนสำคัญในการเรียนการสอน รวมทั้งวิธีการสอนและเทคนิคการสอนต่างๆ ที่สามารถช่วยให้สภาพการเรียนการสอนนั้นเป็นไปตามทฤษฎีหลักการหรือแนวคิดที่ยึดถือ ซึ่งได้รับการพิสูจน์ ทดสอบหรือยอมรับว่ามีประสิทธิภาพ สามารถใช้เป็นแบบบรรยายในการเรียนการสอนให้บรรลุวัตถุประสงค์เฉพาะของรูปแบบนั้นๆ ซึ่ง ทิศนา แคมมณี (2545, หน้า 219) ได้กล่าวถึง รูปแบบการเรียนการสอนว่าต้องมีองค์ประกอบสำคัญ 4 ประการ ดังนี้

- 1) มีปรัชญา ทฤษฎี หลักการ แนวคิด หรือความเชื่อที่เป็นพื้นฐานหรือเป็นหลักของรูปแบบการเรียนการสอนนั้นๆ
- 2) มีการบรรยายและอธิบายสภาพหรือลักษณะของการจัดการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับหลักที่ยึดถือ
- 3) มีการจัดระบบ คือ มีการจัดองค์ประกอบและความสัมพันธ์ขององค์ประกอบของระบบให้สามารถนำผู้เรียนไปสู่เป้าหมายของระบบหรือกระบวนการนั้นๆ
- 4) มีการอธิบายหรือให้ข้อมูลเกี่ยวกับการวิธีสอนและเทคนิคการสอนต่างๆ อันจะช่วยให้กระบวนการเรียนการสอนนั้นๆ เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

สำหรับ Weil, Joyce และ Kluwin (1978, P 2) กล่าวว่า รูปแบบการเรียนการสอนประกอบด้วย

- 1) ทฤษฎีหรือหลักการที่เป็นพื้นฐานของรูปแบบ
- 2) แนวทางในการออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอนและสิ่งแวดล้อมในการเรียน
- 3) วิธีสอนและวิธีเรียน ที่จะช่วยให้การเรียนการสอนบรรลุวัตถุประสงค์ที่ต้องการ

และ Arends (1997, P 7) กล่าวว่า รูปแบบการเรียนการสอน ประกอบด้วยองค์ประกอบ 4 ประการ คือ

- 1) หลักการตามทฤษฎีที่ใช้เป็นแนวคิดพื้นฐานในการพัฒนารูปแบบ
- 2) ผลการเรียนรู้ที่ต้องการ

- 3) วิธีสอนที่จะทำให้การเรียนการสอนบรรลุวัตถุประสงค์ของรูปแบบ
- 4) สิ่งแวดล้อมในการเรียนการสอนที่จะนำไปสู่ผลการเรียนรู้ที่ต้องการ

4.2 การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน

Joyce และ Weil (1996) ได้เสนอหลักการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนไว้ดังนี้

- 1) รูปแบบการสอนต้องมีทฤษฎีรองรับ เช่น ทฤษฎีด้านจิตวิทยาการเรียนรู้
- 2) เมื่อพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนแล้ว ก่อนนำไปใช้อย่างแพร่หลาย จะต้องมีการวิจัยเพื่อทดสอบทฤษฎี และตรวจสอบคุณภาพในเชิงการนำไปใช้ในสถานการณ์จริง และนำข้อค้นพบมาปรับปรุงแก้ไขรูปแบบที่พัฒนาขึ้น
- 3) การพัฒนารูปแบบการสอน อาจออกแบบให้ใช้ได้อย่างกว้างขวางหรือเพื่อวัตถุประสงค์เฉพาะอย่างใดอย่างหนึ่ง
- 4) การพัฒนารูปแบบการสอน จะมีจุดมุ่งหมายหลักที่ถือเป็นหลักในการพิจารณาเลือกรูปแบบไปใช้ กล่าวคือ ถ้าผู้นำรูปแบบการสอนไปใช้ตรงกับจุดมุ่งหมายหลัก ก็จะทำให้เกิดผลสูงสุด แต่ก็สามารถนำรูปแบบนั้นไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์อื่นๆ ได้ ถ้าพิจารณาเห็นว่าเหมาะสมแต่ก็อาจได้ผลสำเร็จลดน้อยลงไป

4.3 การจัดกลุ่มรูปแบบการเรียนการสอน

ทิตินา แชมมณี (2545, หน้า 222) ได้กล่าวถึง การจัดกลุ่มของรูปแบบตามวัตถุประสงค์ของรูปแบบ สามารถแบ่งได้เป็น 5 กลุ่ม ได้แก่ รูปแบบการสอนที่เน้นการพัฒนาการด้านพุทธิพิสัย การพัฒนาด้านจิตพิสัย การพัฒนาด้านทักษะพิสัย การพัฒนา ด้านทักษะกระบวนการและการบูรณาการ มีสาระสำคัญสรุปได้ดังนี้

- 1) รูปแบบการสอนที่เน้นการพัฒนาด้านพุทธิพิสัย (Cognitive Domain) เป็นรูปแบบที่มุ่งช่วยให้ผู้เรียนเกิดความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาสาระต่างๆ ซึ่งอาจจะเป็นข้อมูล ข้อเท็จจริง มโนทัศน์ หรือความคิดรวบยอด รูปแบบการสอนกลุ่มนี้ประกอบด้วย การสอนมโนทัศน์ (Concept Attainment) การสอนตามแนวคิดของกาเย (Gagne's Instructional) การนำเสนอมนทัศน์กว้างล่วงหน้า (Advance Organizer) เน้นความจำ (Memory) ผังกราฟิก (Graphic Organizer Instruction)
- 2) รูปแบบการสอนที่เน้นการพัฒนาด้านจิตพิสัย (Affective Domain) เป็นรูปแบบที่ช่วยพัฒนาผู้เรียนให้เกิดความรู้สึก เจตคติ ค่านิยม คุณธรรมและจริยธรรม

ที่พึงประสงค์รูปแบบการสอนกลุ่มนี้ ประกอบด้วย การพัฒนาด้านจิตพิสัยของบลูม (Instructional Model Based on Bloom's Domain) การช้กค้ำน (Jurisprudential) บทบาทสมมติ (Role Playing)

3) รูปแบบการสอนที่เน้นพัฒนาการด้านทักษะพิสัย (Psycho- Motor Domain) เป็นรูปแบบที่มุ่งช่วยพัฒนาความสามารถของผู้เรียนในด้าน การปฏิบัติ การกระทำ หรือการแสดงออกต่างๆ รูปแบบการสอนกลุ่มนี้ประกอบด้วย การพัฒนาทักษะปฏิบัติของซิมพ์สัน (Simpson) ทักษะปฏิบัติของแฮร์โรว์ (Harrow) ทักษะปฏิบัติของเดวีส์ (Davies)

4) รูปแบบการสอนที่เน้นการพัฒนาทักษะกระบวนการ (Process Skills) เป็นรูปแบบการสอนทักษะที่เกี่ยวข้องกับวิธีดำเนินการต่างๆ ประกอบด้วยรูปแบบการสอนกระบวนการสืบสอบและแสวงหาความรู้เป็นกลุ่ม (Group Investigation) กระบวนการคิดอุปนัย (Inductive Thinking) กระบวนการคิดสร้างสรรค์ (Synectics) การคิดแก้ปัญหาอนาคตตามแนวความคิดของทอร์เรนซ์ (Torrance's Future Problem Solving)

5) รูปแบบการสอนที่เน้นการบูรณาการ (Integration) เป็นรูปแบบที่พยายามพัฒนาผู้เรียนด้านต่างๆ ไปพร้อมๆ กันทั้งด้านเนื้อหาและวิธีการ ประกอบด้วยรูปแบบการสอนทางตรง (Direct Instruction) การสร้างเรื่อง (Storyline Method) วัฏจักรการเรียนรู้ 4 MAT การเรียนรู้แบบร่วมมือ (Cooperative Learning)

สำหรับ Joyce and et al. (2004, PP 5-34) ได้จัดรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวทฤษฎีการเรียนรู้ โดยแบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม (Family) ได้แก่ กลุ่มกระบวนการในการประมวลข้อมูล (Information Processing Family) กลุ่มปฏิสัมพันธ์ทางสังคม (Social Family) กลุ่มเอกบุคคล (Personal Family) และกลุ่มพฤติกรรมนิยม (Behavioral Systems Family) โดยมีสาระสำคัญสรุปได้ดังนี้

1) The information family เป็นรูปแบบการเรียนการสอนที่เน้นการส่งเสริมแรงกระตุ้นภายในของบุคคลในการเรียนรู้สิ่งต่างๆ โดยการเรียนรู้และจัดกระทำข้อมูลให้เป็นระบบ รับรู้กระทำกับปัญหา รวมทั้งการพัฒนาโน้ตทัศน์และภาษาในการถ่ายทอด ในบางรูปแบบเป็นการเตรียมผู้เรียนในเรื่องการรวบรวมข้อมูลและมโนทัศน์ บางรูปแบบเน้นการสร้างมโนทัศน์และการตรวจสอบสมมติฐาน รูปแบบการเรียนการสอนกลุ่มนี้จะส่งเสริมให้ผู้เรียน มีความคิดสร้างสรรค์ มีความสามารถทางปัญญาและสามารถ

เรียนรู้เกี่ยวกับตนเองและสังคม รูปแบบการสอนกลุ่มนี้ประกอบด้วย (Joce, Wiel and Calhoun, 2004, P 26) การคิดแบบอุปนัย (Inductive Thinking) การบรรลุผลด้านมโนทัศน์ (Concept Attainment) รูปแบบการคิดแบบอุปนัยของรูปภาพ-คำ (The Picture-Word Inductive Model) การสืบเสาะแบบวิทยาศาสตร์ (Scientific Inquiry) การฝึกการสืบเสาะหาความรู้ (Inquiry Training) การใช้เทคนิคช่วยจำ (Memonics) การสังเคราะห์ (Synectics) และการเสนอมนทัศน์ล่วงหน้า (Advance Organizers)

2) The Social Family เป็นรูปแบบการเรียนการสอนที่เน้นการพัฒนาความสามารถในการเรียนรู้และทักษะทางสังคม ให้ความสำคัญกับการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ การพัฒนาความสัมพันธ์ในชั้นเรียนโดยการเรียนรู้ร่วมกัน การพัฒนาวัฒนธรรมของความสัมพันธ์ในโรงเรียนเพื่อสนับสนุนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ รูปแบบการสอนกลุ่มนี้ประกอบด้วย (Joyce, Weil and Calhoun, 2004, P 29) การจับคู่ในการเรียน (Partners in Learning) การสืบสวนเป็นกลุ่ม (Group Investigation) บทบาทสมมุติ (Role Playing) การสืบเสาะแบบรายกรณี (Jurisprudential Inquiry)

3) The Personal Family เป็นรูปแบบการเรียนการสอนที่เน้นการพัฒนาบุคลิกภาพและความตระหนักในตน โดยการรับรู้สิ่งที่เป็นตนเอง มีความรับผิดชอบต่อการเรียนรู้และการดำรงชีวิต สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างสร้างสรรค์ เกิดการเรียนรู้ใน การที่จะพัฒนาตนเองเพื่อการดำรงชีวิตที่มีคุณภาพ รูปแบบการสอนกลุ่มนี้ประกอบด้วย (Joyce, Weil and Calhoun, 2004, P 32) การสอนแบบไม่ชี้นำ (Nondirective Teaching) การส่งเสริมความตระหนักในตนเอง (Enhancing Self-Esteem)

4) The Behavioral Systems Family รูปแบบการสอนกลุ่มนี้มาจากแนวคิดของกลุ่มทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning Theory) และทฤษฎีการปรับพฤติกรรม (Behavior Modification) ซึ่งเชื่อว่าการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของมนุษย์เกิดจากการปรับแก้ตนเอง (Self Correcting) เพื่อให้พบกับความสำเร็จ เน้นการพัฒนาทักษะ การอ่าน การคำนวณ ทักษะทางกายภาพ เพื่อการพัฒนาพฤติกรรมการเรียนรู้ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่สังเกตและวัดได้ รูปแบบการสอนกลุ่มนี้ประกอบด้วย (Joyce, Weil and Calhoun, 2004, P 34) การเรียนเพื่อรู้รอบ (Mastery Learning) การสอนตรง (Direct Instruction) การเรียนรู้จากสิ่งเร้า (Learning from Stimulations) การเรียนรู้สังคม (Social Learning)

รูปแบบการสอนทั้ง 4 กลุ่มใช้แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้ ทฤษฎีโครงสร้างความรู้ (Constructivist) การตระหนักรู้เกี่ยวกับการรู้คิดและความสามารถของตนเอง (Metacognition) แนวทางการให้ความช่วยเหลือนักเรียนในการเพิ่มความสามารถในการตระหนักรู้ตนเอง (Scaffolding) และการให้ความช่วยเหลือนักเรียนเพื่อให้ก้าวหน้าจากระดับพัฒนาการที่เป็นอยู่ (Zone of Proximal Development) ในการพัฒนารูปแบบการสอน ซึ่งแต่ละกลุ่มจะมีฐานความคิดและจุดเน้นที่แตกต่างกันแต่มีเป้าหมายเดียวกัน คือการพัฒนาให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้

4.3.1 แนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบและการพัฒนารูปแบบ

รูปแบบ ความเป็นมา และความหมายของรูปแบบ อุกฤษ บัญประเสริฐ (2516: หน้า 25) ให้ความหมายคำว่า โมเดล (Model) แบบจำลองหรือหุ่นจำลองเป็นคำที่ใช้กันแพร่หลาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มวิชาการสาขาที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจ และการบริหารโมเดลหรือตัวแบบนี้มาจากคำในภาษาอังกฤษว่า “Model” ส่วนคำที่ใช้ในภาษาไทยนั้น ยังไม่ได้กำหนดชัดเจนว่าจะใช้คำใด ทั้งนี้ลักษณะคำที่ใช้ในส่วนใหญ่มักจะแตกต่างกันตามลักษณะวิธีอ้างอิงแหล่งที่มา ซึ่งมีนักวิชาการบางท่านเรียกว่า โมเดล ทับศัพท์ในภาษาอังกฤษ ความหมายของคำว่า โมเดล ที่ใช้กันมีหลายอย่าง เช่น ในสาขาวิชาสัตวศาสตร์ศึกษา เรียกว่า หุ่นจำลอง หมายถึง การจำลองแบบลักษณะที่เป็นสามมิติ คล้ายคลึงหรือเหมือนกับของจริง ต่างกันที่ขนาด นอกจากนี้วงการศึกษ วิทยาศาสตร์ แพทยศาสตร์และวิศวกรรม ก็เรียกว่า หุ่นจำลอง เพราะช่วยให้เข้าใจสภาพที่แท้จริงของสิ่งนั้นได้อย่างลึกซึ้ง เช่น โลกระบบสุริยะจักรวาล อวัยวะภายในของคน ส่วนประกอบเครื่องจักร และลักษณะของโมเลกุล ส่วนในด้านการบริหารนั้น นิยมเรียกว่า รูปแบบหรือต้นแบบ ในการวิจัยครั้งนี้จะใช้คำว่า รูปแบบเพื่อประโยชน์ในการทำความเข้าใจ และนำไปสู่การศึกษาหลักการพัฒนารูปแบบทางการบริหารต่อไป ทั้งนี้ได้มีนักวิชาการให้ความหมายของรูปแบบไว้หลายลักษณะ ดังนี้

ทิตนา แชมณี (2545 : หน้า 218) ได้กล่าวถึงความหมายของรูปแบบว่า เป็นรูปธรรมของความคิดที่เป็นนามธรรม ซึ่งบุคคลแสดงออกมาในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง เช่น คำอธิบายเป็นแผนผังไดอะแกรมหรือแผนภาพ เพื่อช่วยให้ตนเองและบุคคลอื่นสามารถเข้าใจได้ชัดเจนขึ้น

สมิท และคนอื่นๆ (Smith and Other, 1980 : PP 6-8) ได้ให้ความหมายของแบบจำลองว่า หมายถึง การย่อปรากฏการณ์จริงให้เล็กลงเพื่อใช้ทำความเข้าใจข้อเท็จจริง

ปรากฏการณ์หรือ พฤติกรรมต่างๆ โดยจัดวางแบบแผนให้เข้าใจง่ายขึ้น แบบจำลองไม่ใช่ข้อเท็จจริง แต่เป็นตัวแทนของความจริง หรือปรากฏการณ์ทั้งหมดที่เกิดขึ้น

จากการศึกษาความหมายของ รูปแบบ สรุปได้ว่า รูปแบบมีสองลักษณะ คือ ความหมายเชิงกายภาพ ซึ่งหมายถึง แบบจำลองของสิ่งที่เป็นรูปธรรม และความหมายเชิงแนวคิด คุณลักษณะ ซึ่งหมายถึง แบบจำลองของสิ่งที่เป็นนามธรรมและความหมายเชิงแนวความเป็นจริงอย่างง่ายหรือย่อส่วนของปรากฏการณ์ต่างๆ ออกมาให้เห็นความสัมพันธ์ต่อเนื่องความเป็นเหตุเป็นผล และการเชื่อมโยงสิ่งที่เกี่ยวข้องเข้าด้วยกัน โดยใช้เหตุผลข้อมูลและฐานคติมาประกอบกัน เพื่ออธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น อธิบายทฤษฎีที่มีอยู่แล้วให้เข้าใจได้ชัดเจนยิ่งขึ้น ใช้เป็นแนวทางในการสร้างทฤษฎีใหม่ๆ ตลอดจนใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงานอย่างใดอย่างหนึ่งต่อไปหรือกล่าวโดยสรุปว่า รูปแบบหมายถึง คำโครงของเรื่องที่ต้องการศึกษาโดยแสดงให้เห็นถึงโครงสร้างทางความคิดองค์ประกอบต่างๆ ซึ่งมีความสัมพันธ์กัน เพื่อช่วยในการศึกษา ปัญหา แนวคิด และปรากฏการณ์ต่างๆ ให้เกิดความรู้ความเข้าใจง่ายและดียิ่งขึ้น

4.3.1.1 **ประเภทของรูปแบบ** นักวิชาการได้จำแนกประเภทของรูปแบบไว้หลายแนวทางซึ่งแตกต่างกันไป ตามลักษณะและความสำคัญของศาสตร์นั้นๆ ด้วยเหตุนี้ การจำแนกประเภทของรูปแบบจึงมีหลายประเภท ดังนี้ สมิทและคนอื่นๆ (Smith and Other, 1980 : P 122) ได้จำแนกประเภทรูปแบบออกเป็น 2 ประเภท คือ

1) รูปแบบเชิงกายภาพ (Physical model) ได้แก่

1.1 รูปแบบคล้ายจริง (Iconic model) มีลักษณะคล้ายของจริง เช่น เครื่องบินจำลอง หุ่นไล่กา หุ่นตามร้านตัดเสื้อผ้า เป็นต้น

1.2 รูปแบบเสมือนจริง (Analog model) มีลักษณะคล้ายปรากฏการณ์จริง เช่น การทดลองจริงเครื่องบินจำลองที่บินได้หรือเครื่องฝึกบินเป็นต้น แบบจำลองชนิดนี้มีความใกล้เคียงความจริงกว่าแบบแรก

2) รูปแบบเชิงสัญลักษณ์ (Symbolic model) ได้แก่

2.1 รูปแบบข้อความ (Verbal model) หรือแบบจำลองเชิงคุณภาพ (Qualitative model) รูปแบบชนิดนี้พบมากที่สุด เป็นการใช้ข้อความปกติธรรมดา ในการอธิบายโดยย่อ เช่น คำพรรณนาลักษณะงาน คำอธิบายรายวิชา เป็นต้น

2.2 รูปแบบทางคณิตศาสตร์ (Mathematical model) หรือรูปแบบเชิงปริมาณ เช่น สมการและโปรแกรมเชิงเส้น เป็นต้น

คีเวส (Keeves, 1988 : PP 561–565) ได้แบ่งประเภทของรูปแบบเป็น 4 แบบ โดยยึด แนวทางของ Caplan and Tutsuoka ซึ่งเป็นการแบ่งตามลักษณะการเขียนรูปแบบ ดังนี้

1) รูปแบบเชิงเปรียบเทียบ (Analogue Model) เป็นรูปแบบความคิดที่แสดงออก ในลักษณะของการเปรียบเทียบสิ่งต่างๆ อย่างน้อยสองสิ่งขึ้นไปในลักษณะรูปธรรมเพื่อใช้อธิบาย สร้างความเข้าใจสิ่งที่เป็นนามธรรม รูปแบบลักษณะนี้ใช้กันมากทางด้านวิทยาศาสตร์กายภาพ สังคมศาสตร์ และพฤติกรรมศาสตร์

2) รูปแบบเชิงภาษา (Semantic Model) เป็นรูปแบบความคิดที่แสดงออกผ่านทาง การใช้ภาษาด้วยการพูดและการเขียน เพื่อใช้อธิบายโครงสร้างทางความคิด องค์ประกอบและ ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบของปรากฏการณ์ต่างๆ รูปแบบลักษณะนี้ใช้กันมากทางด้าน ศึกษาศาสตร์

3) รูปแบบเชิงคณิตศาสตร์ (Mathematic Model) เป็นรูปแบบความคิดที่แสดงออก ผ่านทางสมการหรือสูตรทางคณิตศาสตร์เพื่อเป็นสื่อในการแสดงความสัมพันธ์ของตัวแปรต่างๆ ส่วนมากจะเกิดขึ้นหลังจากได้รูปแบบเชิงภาษาแล้วรูปแบบลักษณะนี้ นิยมใช้ในด้านจิตวิทยาและทางการศึกษา

4) รูปแบบเชิงสาเหตุ (Causal Model) เป็นรูปแบบความคิดที่แสดงให้เห็นถึง ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุและผลระหว่างตัวแปรต่างๆ ของสถานการณ์หรือปัญญาใดๆ โดยใช้ เทคนิคการวิเคราะห์วิธีเส้นทางจะช่วยให้เข้าใจและสามารถศึกษารูปแบบเชิงภาษาที่มีตัวแปร สลับซับซ้อนได้ดี รูปแบบลักษณะนี้นิยมใช้ทางการศึกษา

4.3.2 องค์ประกอบของรูปแบบ

องค์ประกอบที่กำหนดในรูปแบบนั้น Keeves (1997 : 386 – 387 อ้างถึงใน ทิศนา แชมณี, 2545 : หน้า 218) ได้กล่าวว่า รูปแบบโดยทั่วไปควรมีองค์ประกอบที่สำคัญ ดังนี้

4.3.2.1 รูปแบบจะต้องนำไปสู่การทำนาย (Prediction) ผลที่ตามมาซึ่ง สามารถพิสูจน์ทดสอบได้ กล่าวคือสามารถนำไปสร้างเครื่องมือเพื่อไปพิสูจน์ทดสอบได้

4.3.2.2 โครงสร้างของรูปแบบจะต้องประกอบด้วยความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ (Causal relationship) ซึ่งสามารถใช้อธิบายปรากฏการณ์หรือเรื่องนั้นได้

4.3.2.3 รูปแบบจะต้องสามารถช่วยสร้างจินตนาการ (Imagination) ความคิดรวบยอด (Concept) และความสัมพันธ์ (Interrelations) รวมทั้งช่วยขยายขอบเขตของการสืบเสาะความรู้

4.3.2.4 รูปแบบควรประกอบด้วยความสัมพันธ์เชิงโครงสร้าง (Structural Relationships) มากกว่าความสัมพันธ์เชิงเชื่อมโยง (Associative relationships) โดยสรุปจากการศึกษากรณีตัวอย่างของรูปแบบจากเอกสารหรืองานวิจัย พบว่าการกำหนดองค์ประกอบของรูปแบบว่า จะต้องมีส่วนประกอบใดบ้าง จำนวนเท่าใด และมีลักษณะเป็นอย่างไรนั้นไม่มีหลักเกณฑ์ที่แน่นอนขึ้นอยู่กับลักษณะเฉพาะของปรากฏการณ์ที่ศึกษาเป็นสำคัญแต่ทั้งนี้รูปแบบจะต้องมีตัวแปรผันครบแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ในลักษณะเป็นเหตุเป็นผลกัน และความสัมพันธ์เหล่านั้นสามารถตอบวัตถุประสงค์ของการสร้างรูปแบบนั้นโดยมีข้อมูลต่างๆ ที่เชื่อถือได้ พิสูจน์ได้และเป็นที่ยอมรับกันทั่วไป

4.3.3 คุณลักษณะที่ดีของรูปแบบ

รูปแบบเป็นสิ่งที่ได้รับการพัฒนาขึ้นเพื่อบรรยายลักษณะที่สำคัญของปรากฏการณ์อย่างใดอย่างหนึ่ง เปรียบเสมือนกับเป็นสิ่งที่ผู้สนใจทำการศึกษาในเรื่องนั้นๆ ได้ เข้าใจเบื้องต้นและนำไปสู่การศึกษาในเชิงลึกต่อไปดังนั้นคุณลักษณะที่ดีของรูปแบบจึงควรมี ลักษณะดังที่ ทาคาโอะ มียากาวะ (คงศักดิ์ สันพฤษวงค์, 1986 : หน้า 15) กล่าวว่า

4.3.3.1 รูปแบบควรประกอบด้วยความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างระหว่างตัวแปรมากกว่าเน้นความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรแบบรวมๆ

4.3.3.2 รูปแบบควรนำไปสู่การพยากรณ์ผลที่ตามมา ซึ่งสามารถตรวจ สอบได้ด้วยข้อมูลเชิงประจักษ์แต่เมื่อทดสอบรูปแบบแล้วปรากฏว่าไม่สอดคล้องกับข้อมูลเชิง ประจักษ์แบบนั้นต้องถูกยกเลิกไป

4.3.3.3 รูปแบบควรอธิบายโครงสร้างความสัมพันธ์เชิงเหตุและผลของ เรื่องที่ศึกษาได้อย่างชัดเจน

4.3.3.4 รูปแบบควรนำไปสู่การสร้างแนวความคิดใหม่หรือความสัมพันธ์ ของเรื่องที่ได้

4.3.3.5 รูปแบบในเรื่องใดจะเป็นอย่างไรขึ้นอยู่กับกรอบของทฤษฎีในเรื่องนั้น

4.3.4 การประเมินรูปแบบ

การประเมินรูปแบบหรือการทดสอบรูปแบบก็มีความสำคัญยิ่ง เพราะเป็นการตรวจสอบรูปแบบนั้นๆ ว่ามีคุณภาพ ประสิทธิภาพ ประสิทธิผล เทียบตรง เชื่อถือได้เพียงใด โดยปกติแล้วการวิจัยทางสังคมศาสตร์และพฤติกรรมศาสตร์มักจะประเมินรูปแบบด้วยวิธีการทางสถิติ ผลของการประเมินรูปแบบจะนำไปสู่การยอมรับหรือปฏิเสธรูปแบบนั้นๆ และนำไปสู่การสร้าง ทฤษฎีใหม่ต่อไป

มาดาส, สครีเวน และสตัดฟ์ฟรีบีม (Maduas, Scriven and Stufflebeam, 1983 : PP 399-402) ได้เสนอแนวทางการประเมินรูปแบบดังนี้

- 1) มาตรฐานด้านความเป็นไปได้เป็นลักษณะการประเมินความเป็นไปได้ ในการไปปฏิบัติจริง
- 2) มาตรฐานด้านความเป็นประโยชน์เป็นลักษณะการประเมินการสนอง ต่อความต้องการของผู้ใช้รูปแบบ
- 3) มาตรฐานด้านความเหมาะสม เป็นลักษณะการประเมินความเหมาะสมทั้งในด้านกฎหมายและคุณธรรม
- 4) มาตรฐานด้านความถูกต้องครอบคลุม เป็นลักษณะการประเมินความ น่าเชื่อถือ และได้เนื้อหาครอบคลุม ครบถ้วนตามความต้องการที่กำหนดไว้อย่างแท้จริง

แต่อย่างไรก็ตามการประเมินรูปแบบนั้นต้องพิจารณาถึงความเหมาะสมสอดคล้องกับการศึกษางานวิจัยหรือวิทยานิพนธ์ แต่โดยปกติแล้วในการวิจัยทางสังคมศาสตร์และพฤติกรรมศาสตร์ จะทำการประเมินรูปแบบด้วยวิธีการทางสถิติหรือวิธีการเชิงปริมาณซึ่งต้องคำนึงถึงความถูกต้องและความเชื่อมั่นของข้อมูลตัวเลข มิฉะนั้นอาจเกิดผลเสียมากกว่าผลดีส่วนบางเรื่องที่ต้องการความละเอียดอ่อน ก็อาจจะประเมินโดยแนวทางที่เน้นการวิเคราะห์อย่างลึกซึ้ง

4.4 การพัฒนารูปแบบ

รูปแบบเป็นสิ่งที่ได้รับการพัฒนาขึ้น เพื่อบรรยายลักษณะที่สำคัญของปรากฏการณ์อย่างใดอย่างหนึ่งในเรื่องที่กำลังศึกษา ให้เกิดความเข้าใจเบื้องต้นและนำไปสู่การศึกษาในเชิงลึกต่อไป ดังนั้นรูปแบบที่พัฒนาจึงควรมีความชัดเจนอย่างเหมาะสม โดยรูปแบบที่ผู้วิจัยนำเสนอใน ครั้งนี้เป็นรูปแบบที่พัฒนาขึ้นเพื่อให้ผู้สอนหรือ

ฝึกอบรมได้นำไปใช้จัดกิจกรรมให้กับผู้เรียนหรือผู้เข้ารับการพัฒนา ทั้งนี้ตัวแปรและบริบทในการใช้มีลักษณะเช่นเดียวกับการสอนโดยทั่วไป ด้วยเหตุผลนี้จึงได้นำแนวคิด หลักการ และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการสอนและการพัฒนาฝึกอบรมมาศึกษา วิเคราะห์สรุปเป็นข้อมูลในการพัฒนารูปแบบในครั้งนี้

1.1 องค์ประกอบของรูปแบบการสอนและการพัฒนา

องค์ประกอบของรูปแบบที่พัฒนาขึ้นนั้น ได้มีนักวิชาการและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องได้กล่าวถึงในลักษณะที่คล้ายกันในภาพรวมแต่จะแตกต่างกันในรายละเอียดย่อย ดังต่อไปนี้

ประสิทธิ์ เขียวศรี (2544) ได้ทำการวิจัย เรื่อง การนำเสนอแบบจำลองการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนที่บริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน โดยได้กำหนดองค์ประกอบของรูปแบบที่พัฒนาขึ้น 8 องค์ประกอบ คือ

- 1) หลักการพื้นฐานของรูปแบบ
- 2) วัตถุประสงค์ของรูปแบบ
- 3) วิธีการพัฒนาคุณลักษณะภาวะผู้นำ
- 4) การดำเนินการพัฒนา
- 5) การประเมินผลหลังการพัฒนา
- 6) การปฏิบัติงานจริงและการทำวิจัยเชิงปฏิบัติการ
- 7) การนำเสนอผลการวิจัย
- 8) การประเมินผลการติดตามผล

วัลลภา จันทร์เพ็ญ (2544 : หน้า 25-46) ได้กำหนดองค์ประกอบของการพัฒนารูปแบบการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาจริยธรรมของนักศึกษาช่างอุตสาหกรรมตามแนวคิดการปรับพฤติกรรมทางปัญญา ว่ามีจำนวน 9 องค์ประกอบ คือ

- 1) นโยบายการพัฒนาฝึกอบรม
- 2) แนวคิดที่เป็นจุดเน้นการพัฒนา
- 3) การวิเคราะห์คุณลักษณะมาตรฐาน
- 4) การระบุเป้าหมายในการพัฒนาฝึกอบรม
- 5) การใช้หลักการกำหนดรูปแบบการพัฒนาฝึกอบรม
- 6) การเตรียมความพร้อมและจำแนกกลุ่ม
- 7) วิธีการพัฒนาฝึกอบรม

8) ลักษณะกิจกรรมการเรียนรู้

9) การประเมินและการติดตามผล

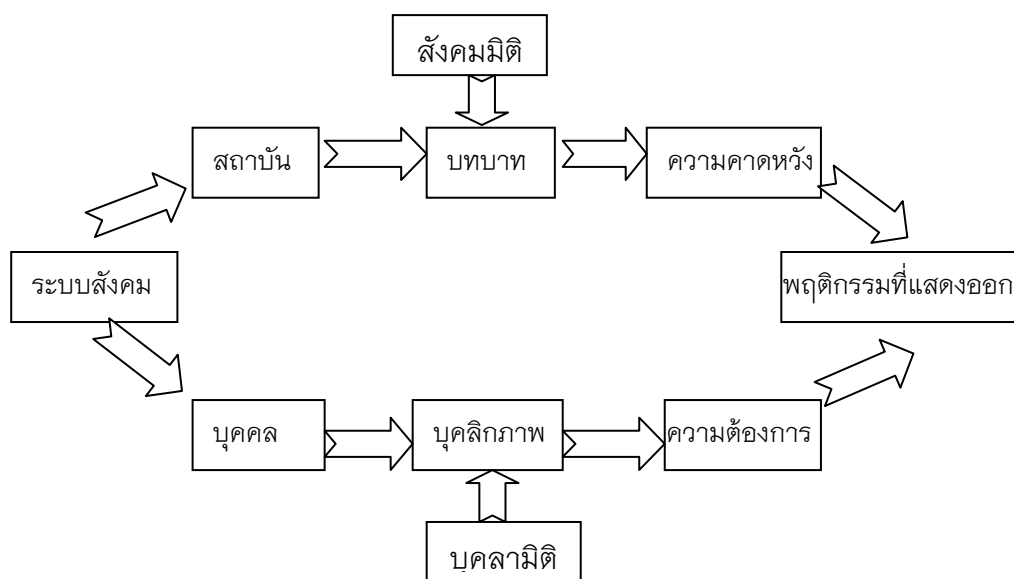
นอกจากนี้ จอยซ์ และวาลี (Joyce and Weil, 1986 : P 6) ได้จัดประเภทของรูปแบบการสอน ตามแนวคิดพื้นฐานในการเสนอรูปแบบในการบรรยายและอธิบายปรากฏการณ์นั้นๆ ไว้เป็น 4 กลุ่ม ได้แก่

1) กลุ่มที่เน้นการประมวลผลข้อมูล (The Information Processing Family) เป็นรูปแบบที่เน้นการค้นหาและประมวลผลข้อมูลให้ปัญหาและหาคำตอบของปัญหาและให้ผู้เรียนได้พัฒนาความคิดและสร้างมโนทัศน์ เช่น รูปแบบการสอนมโนทัศน์ รูปแบบการสอนแบบสืบสวนทางวิทยาศาสตร์ และรูปแบบการสอนกลยุทธ์การจำ

2) กลุ่มที่เน้นตัวบุคคล (The Personal Family) เป็นรูปแบบที่เน้นการพัฒนา ตัวบุคคล พัฒนาทัศนคติและค่านิยมที่ดีงาม เพื่อให้บุคคลมีความเข้าใจในตนเองดีขึ้น เช่น รูปแบบการสอนแบบไม่สั่งการและรูปแบบการฝึกความตระหนักรู้

3) กลุ่มที่เน้นปฏิสัมพันธ์ทางสังคม (The Social Family) เป็นรูปแบบที่เน้นการพัฒนาผู้เรียนให้มีความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น และยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคล เน้นการมีส่วนร่วมโดยใช้หลักการประชาธิปไตย เช่น รูปแบบการสอนแบบสืบสอบทางสังคมและรูปแบบการสอนแบบให้ค้นคว้าเป็นกลุ่ม

4) กลุ่มที่เน้นการปรับพฤติกรรม (The Behavioral System Family) เป็นรูปแบบการฝึกความกล้าแสดงออก และรูปแบบการเรียนรู้โดยไม่มีเงื่อนไข สำหรับรูปแบบทางการบริหารการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาภาวะผู้นำก็คือ รูปแบบพฤติกรรมทางสังคม (The Getzels Guba model of the dimensions of social behavior) ดังภาพประกอบ 7 ต่อไปนี้

ภาพประกอบ 7 รูปแบบพฤติกรรมทางสังคม

ที่มา : Getzels and Guba, 1975 : P 429 (อ้างใน วิมล จันทร์แก้ว, 2555 : หน้า 84)

รูปแบบพฤติกรรมทางสังคมดังกล่าวพบว่ามีองค์ประกอบ 2 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 คือ สังคมมิติ ประกอบด้วย สถาบัน บทบาทและความคาดหวัง ส่วนที่ 2 คือ บุคคลามิติ ประกอบด้วย บุคคล บุคลิกภาพและความต้องการ ซึ่งองค์ประกอบแต่ละองค์ประกอบต่างมีความสัมพันธ์หรือมีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน และ ปฏิสัมพันธ์ขององค์ประกอบทั้ง 2 ส่วน จะเกิดเป็นพฤติกรรมทางสังคมหรือพฤติกรรมที่สังเกตเห็นได้ ที่เกิดขึ้นจริงในหน่วยงานหรือองค์การต่างๆ

จากการศึกษาองค์ประกอบของรูปแบบที่ใช้ในการสอนและการพัฒนานั้นไม่มีองค์ประกอบที่แน่นอน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับลักษณะและกรอบแนวคิดที่เป็นพื้นฐาน แต่องค์ประกอบที่สำคัญโดยทั่วไปของรูปแบบคือ ทฤษฎีและแนวคิดพื้นฐานของรูปแบบ หลักการพื้นฐานของรูปแบบ วัตถุประสงค์ของรูปแบบ รูปแบบหรือวิธีการพัฒนาและการนำรูปแบบไปใช้

2.1 การพัฒนารูปแบบการสอนและการพัฒนา ในการพัฒนารูปแบบการสอนของ Joyce and Weil (1996 : PP 11-12) สามารถสรุปขั้นตอนการพัฒนาได้ ดังนี้

1) ศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับหัวข้อเรื่องที่ต้องการนำมาพัฒนาเป็นรูปแบบ

2) นำแนวคิดสำคัญของข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์ มากำหนดหลักการ เป้าหมายและองค์ประกอบอื่นๆ ที่เห็นว่าสำคัญและจำเป็นอันจะทำให้รูปแบบการสอนให้มี ประสิทธิภาพมากขึ้น รวมทั้งกำหนดทิศทาง ลำดับความสำคัญและรายละเอียดของ องค์ประกอบเหล่านั้น

3) กำหนดแนวทางในการนำรูปแบบไปใช้ เป็นการให้รายละเอียด

4) เกี่ยวกับวิธีการเงื่อนไขต่างๆ ในการนำรูปแบบการสอนไปใช้

5) การประเมินรูปแบบ เป็นขั้นตอนทดสอบความมีประสิทธิภาพของรูปแบบ ที่สร้างขึ้นโดยปฏิบัติ ดังนี้

- การประเมินความเป็นไปได้ในเชิงทฤษฎี เป็นการประเมินความ สอดคล้องภายในระหว่างองค์ประกอบต่างๆ โดยผู้เชี่ยวชาญด้านรูปแบบและด้านการเรียน การสอน ทั้งในทฤษฎีและการนำไปปฏิบัติ

- การประเมินความเป็นไปได้ในเชิงปฏิบัติการ เป็นการนำรูปแบบ ที่พัฒนาขึ้นไปใช้ในสถานการณ์จริงนำคะแนนผลสัมฤทธิ์ก่อนและหลังเรียนของกลุ่มที่สอน แบบเดิม และกลุ่มที่สอนโดยใช้รูปแบบมาคำนวณค่าประสิทธิภาพของรูปแบบหรือคำนวณ ค่าเมื่อเทียบกับเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดขึ้น หรือคำนวณความแตกต่างด้านสถิติ

2.2 การปรับปรุงรูปแบบ แบ่งออกเป็น 2 ระยะ คือ

1) ระยะก่อนการนำรูปแบบไปทดลองใช้ การปรับปรุงแบบระยะนี้ใช้ ข้อมูล จากการประเมินความเป็นไปได้เชิงทฤษฎีของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญเพื่อให้มีความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติมากขึ้น

2) ระยะที่สอง เป็นการปรับปรุงรูปแบบการสอนโดยใช้ข้อมูลจากผล การทดลองใช้ ซึ่งการปรับปรุงรูปแบบการสอน และนำไปทดลองซ้ำอาจทำได้หลายครั้ง จนกว่าจะ ได้ผลเป็นที่พอใจ พูลสุข หิงคานนท์ (2540 : หน้า 18-19) ได้ทำวิจัย เรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดองค์การของวิทยาลัยพยาบาล กระทรวงสาธารณสุข ได้กำหนด ขั้นตอนการพัฒนาไว้ 5 ขั้นตอน คือ

ขั้นที่ 1 การศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องเพื่อการกำหนดกรอบการวิจัย

ขั้นที่ 2 การศึกษาสภาพและปัญหาของการจัดองค์การของวิทยาลัย พยาบาล

ขั้นที่ 3 การสร้างรูปแบบการจัดองค์การของวิทยาลัยพยาบาล กระทรวงสาธารณสุขขั้นต้น

ขั้นที่ 4 การทดสอบความเหมาะสม ความเป็นไปได้ในการนำรูปแบบการจัดองค์การไปปฏิบัติจริง โดยการสัมมนาเพื่อประมวลความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ

ขั้นที่ 5 การปรับปรุงแก้ไขและพัฒนาารูปแบบการจัดองค์การของวิทยาลัยพยาบาล กระทรวงสาธารณสุข

สมบูรณ์ ศิริสรธรศิริ (2547 : หน้า 14-15) ได้ทำวิจัย เรื่อง การพัฒนารูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะภาวะผู้นำของคณบดี โดยมีขั้นตอนการพัฒนา 6 ขั้นตอนคือ

ขั้นที่ 1 การกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย จากการศึกษาเอกสารแนวคิดทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ขั้นที่ 2 การศึกษา วิเคราะห์และสังเคราะห์แนวคิดทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภาวะผู้นำของคณบดี

ขั้นที่ 3 การศึกษาและประมวลความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิเกี่ยวกับคุณลักษณะภาวะผู้นำของคณบดี

ขั้นที่ 4 การศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อพัฒนารูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะภาวะผู้นำ

ขั้นที่ 5 การตรวจสอบและประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะภาวะผู้นำจากผู้ทรงคุณวุฒิ

ขั้นที่ 6 การปรับปรุงรูปแบบและนำเสนอการพัฒนาารูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะภาวะผู้นำของคณบดี

จากการศึกษาการพัฒนาารูปแบบการสอนและการพัฒนาโดยทั่วไป มีขั้นตอนการดำเนินการ 2 ขั้นตอนคือ ขั้นการพัฒนาารูปแบบและขั้นการทดสอบประสิทธิผลของรูปแบบนั้นๆ ซึ่งแต่ละขั้นตอนจะแสดงรายละเอียดอะไรย่อมาขึ้นอยู่กับลักษณะและกรอบแนวคิดที่เป็นพื้นฐานในการพัฒนาารูปแบบแต่ทั้งนี้อาจสรุปกระบวนการพัฒนาารูปแบบได้ 5 ขั้นตอน คือ

ขั้นตอน 1 การศึกษาองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้อง

ขั้นตอน 2 การกำหนดหลักการและองค์ประกอบของรูปแบบ

ขั้นตอน 3 การร่างรูปแบบ

ขั้นตอน 4 การประเมินรูปแบบ

ขั้นตอน 5 การปรับปรุงและการพัฒนาารูปแบบ

สรุปการศึกษารูปแบบและการพัฒนารูปแบบ ไม่ว่าจะเป็นศาสตร์ทางด้านบริหาร สังคมศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ หรือศาสตร์อื่นๆ ล้วนมีประโยชน์แต่จะมีมากหรือน้อยเพียงใดก็ขึ้นอยู่กับลักษณะของการศึกษาแล่วิธีการนำไปใช้ ซึ่งจะต้องใช้ให้เหมาะสม สอดคล้องเป็นไปตามหลักเหตุผลและข้อสมมติฐานเบื้องต้นในการศึกษาด้วยเหตุนี้การพัฒนารูปแบบ องค์ประกอบของรูปแบบ ลักษณะที่ดีของรูปแบบ ตลอดจนการพัฒนาและการประเมินรูปแบบที่มีคุณภาพ ซึ่งต้องอาศัยความรู้ ความชำนาญและความเชี่ยวชาญพิเศษอย่างแท้จริง จึงจะบรรลุวัตถุประสงค์ของการศึกษาและก่อให้เกิดประโยชน์ในการดำเนินงานในศาสตร์ต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเกิดประสิทธิผลต่อองค์การ ซึ่งจะครอบคลุมขั้นตอนสำคัญ 5 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาวิเคราะห์ สังเคราะห์ เนื้อหา เพื่อสร้างรูปแบบ ขั้นตอนที่ 2 การสร้างรูปแบบ ขั้นตอนที่ 3 การทดลองใช้รูปแบบ ขั้นตอนที่ 4 การพัฒนารูปแบบ และขั้นตอนที่ 5 การประเมินรูปแบบ ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่ามีความเหมาะสมที่จะนำมาใช้ในการวิจัยในครั้งนี้

2. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ปัทมพร ศรีปลั่ง, (2559, หน้า 208) กิจกรรมเพื่อส่งเสริมจิตสาธารณะ สำหรับนักศึกษาครุศาสตร์ที่ออกแบบโดยใช้วิธีสอนแบบการคิดทางวิทยาศาสตร์ที่ดี ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือขั้นสร้าง ความเชื่อมโยง (Connection) ขั้นการซักถาม การเรียนรู้ (Questioning) ขั้นสะท้อนตนเอง (Selfreflecting) และขั้นซักถามเกี่ยวกับความจริงหรือความสามารถในการเชื่อถือได้ (Questioning the truth or believability) ผลการใช้กิจกรรมพัฒนาจิตสาธารณะ พบว่า หลังการทดลองนักศึกษา คณะครุศาสตร์มีคะแนนเฉลี่ย จิตสาธารณะเพิ่มขึ้น มากกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

พิริยา นิลมาต, (2550, หน้า 74-75) พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลให้เยาวชนเกิดจิตสำนึกสาธารณะ ได้แก่ คุณธรรมจริยธรรมด้านความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ คุณธรรมจริยธรรมด้านความกตัญญูกตเวที พฤติกรรมการสอนของคุณ คุณธรรมจริยธรรมด้านความมีระเบียบวินัย ความฉลาดทางอารมณ์ การเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตยและปัจจัยที่ส่งเสริมให้เยาวชนมีจิตสำนึกสาธารณะต่ำได้แก่การอบรมเลี้ยงดูแบบปล่อยละเลยซึ่งปัจจัยดังกล่าวล้วนแล้วแต่มีจุดกำเนิดจากครอบครัว ครอบครัวเป็นสถาบันที่สำคัญที่สุดสถาบันหนึ่งในการพัฒนาหรือปลูกฝังจิตสำนึกสาธารณะ ดังนั้น บิดา มารดา หรือ

ผู้ปกครอง จึงควรตระหนักถึงความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งในการหล่อหลอม หรือปลูกฝังจิตสำนึกสาธารณะของนักเรียน บิดา มารดา หรือผู้ปกครอง จะต้องเป็นผู้ที่มีความพยายามและ ระมัดระวัง และไม่เพิกเฉย ควรหมั่นอบรมสั่งสอน ปฏิบัติตนเป็นตัวอย่างที่ดีให้กับเด็ก เพราะครอบครัวเป็นแหล่งกำเนิดเบื้องต้นของจิตสำนึกสาธารณะ

ฉวีวรรณ คีรีวงศ์, (2553, หน้า 91 – 95) พบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อจิตสาธารณะ เมื่อจัดเรียงลำดับของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อจิตสาธารณะของนักเรียนจากปัจจัยที่มีอิทธิพลมากที่สุดได้ดังนี้ การคล้อยตามผู้อื่น การควบคุมตนเอง สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครู การอบรมแบบประชาธิปไตย สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับนักเรียน การรับรู้ความสามารถของตนเอง และตัวแบบ

สุวรรณ ปูนอ่อน, พระ, (2555. , หน้า 118) พบว่า ตัวแปรที่สามารถพยากรณ์จิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ได้แก่ ประสบการณ์ทางสังคม การสนับสนุนจากครอบครัว การปฏิบัติตามหลักสังคหวัตถุ การสนับสนุนจากครูและเพื่อน เจตคติต่อการมีจิตสาธารณะ ความรับผิดชอบ และเหตุผลเชิงจริยธรรม

อัญชลิกา ผิวเพชร. (2554, หน้า 105–107) ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อจิตสาธารณะ ได้แก่ คุณธรรมจริยธรรม ความฉลาดทางอารมณ์ การอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย และพฤติกรรมการสอนของครู ดังนั้น การที่จะพัฒนาพฤติกรรมให้นักเรียนมีจิตสาธารณะต้องได้รับความร่วมมือระหว่างบ้าน และโรงเรียน ช่วยดูแล ป้อนกัน และแนะนำแนวทางในการพัฒนาให้นักเรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่จะอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข

สุกิมล ชาติธานี, (2555, หน้า 147–149) พบว่า ปัจจัยบางประการที่มีความสัมพันธ์ทางบวกกับจิตสาธารณะของนักเรียน คือ การสนับสนุนจากครู อาจารย์ รองลงมา คือ การสนับสนุนจากเพื่อน การอบรมเลี้ยงดูแบบลงโทษและลักษณะการมุ่งอนาคต-ควบคุมตน

เกียรติศักดิ์ แสงอรุณ, (2551, หน้า ง) พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะ คือ ครอบครัว ครูอาจารย์ เพื่อน สื่อสารมวลชน สภาพแวดล้อมที่อยู่รอบตัว สภาพปัญหา ภาวะวิกฤติ ตนเอง รวมทั้งบทบาทของสถาบันต่างๆ ทางสังคม ส่วนแนวทางที่จะสามารถใช้ในการพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะ ได้แก่ การปฏิรูประบบการศึกษา การพัฒนาคุณภาพสื่อการร่วมมือกันทำงาน และการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ ในด้านการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะก็สามารถทำได้ทั้งการจัดกิจกรรมที่

เยาวชนเป็นผู้นำกิจกรรมเอง หรือกิจกรรมที่เยาวชนเป็นผู้เข้าร่วมกิจกรรม รวมถึงไปถึง
กิจกรรมที่สามารถทำได้ในชีวิตประจำวัน

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัย เรื่อง “รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจิตสาธารณะของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสกลราชวิทยานุกูล” ใช้การวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Method) ได้แก่ การวิเคราะห์เนื้อหา (content Analysis) สัมภาษณ์จากผู้ทรงคุณวุฒิ และการทดลอง (Experiment Research) มีการดำเนินการ 4 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 ศึกษาเอกสาร งานวิจัยและสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิประกอบด้วย

1. การศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับจิตสาธารณะ ภาวะผู้นำ โดยใช้วิธีวิเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
2. สัมภาษณ์จากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 15 คน เพื่อยืนยันองค์ประกอบของภาวะผู้นำเชิงจิตสาธารณะของนักเรียน
3. ประมวลสรุปสาระที่ได้จากการศึกษา สรุปเป็นองค์ประกอบหลักองค์ประกอบย่อยจิตสาธารณะ เพื่อกำหนดเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย

ระยะที่ 2 การสร้างรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจิตสาธารณะประกอบด้วย

1. สร้างรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจิตสาธารณะของนักเรียน
2. การยืนยันความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจิตสาธารณะของนักเรียนที่สร้างขึ้น โดยใช้กระบวนการวิเคราะห์องค์ประกอบของรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจิตสาธารณะของครูที่มีประสบการณ์จำนวน 10 คน ร่วมวิเคราะห์ แสดงความเห็นและยืนยันความเหมาะสมของรูปแบบ
3. พัฒนากิจกรรมเพื่อใช้ประกอบการจัดกิจกรรมการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจิตสาธารณะของนักเรียนตามกรอบแนวคิดการวิจัย
4. สร้างเครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลการวิจัย ประกอบด้วย
  - 4.1 ชุดกิจกรรมการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจิตสาธารณะ
  - 4.2 แบบทดสอบจิตสาธารณะของนักเรียน

4.3 แบบประเมินภาวะผู้นำของนักเรียน

4.4 แบบประเมินการทำงานเป็นทีม

4.5 แบบประเมินผลงานนักเรียน

4.6 แบบประเมินตนเองของนักเรียน

ระยะที่ 3 การประเมินประสิทธิภาพของรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจิตสาธารณะของนักเรียน โดยการทดลองใช้ชุดกิจกรรมที่สร้างขึ้นจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจิตสาธารณะ ดังนี้

1. การหาประสิทธิภาพเครื่องมือ โดยนำเครื่องมือที่สร้างขึ้นไปทดลองใช้กับนักเรียนที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 2 ชุด คือ ทดลองใช้กับกลุ่มเล็ก 1 : 1 และ 1 : 10 เพื่อตรวจสอบประสิทธิภาพเครื่องมือ ด้านเนื้อหา
2. ปรับพัฒนาเครื่องมือเพื่อความเหมาะสมของเนื้อหา
3. นำเครื่องมือที่ปรับพัฒนาเครื่องมือหลังทดลองใช้กับนักเรียนกลุ่มเล็กแล้วไปให้กลุ่มครูที่มีประสบการณ์ จำนวน 10 คน วิเคราะห์ความเหมาะสมของเนื้อหา
4. นำข้อเสนอแนะจากกลุ่มครูที่มีประสบการณ์มาปรับพัฒนาเครื่องมือ
5. นำเครื่องมือที่ปรับพัฒนาไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบประสิทธิภาพด้านเนื้อหาและโครงสร้างของรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจิตสาธารณะของนักเรียน
6. ปรับพัฒนาเครื่องมือและโครงสร้างของรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจิตสาธารณะของนักเรียนตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ
7. นำเครื่องมือวิจัยไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างตามโครงสร้างของรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจิตสาธารณะของนักเรียน
8. กำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
9. กำหนดวิธีการดำเนินการทดลองตามรูปแบบการพัฒนาที่สร้างขึ้น
10. ใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ที่สร้างขึ้นจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจิตสาธารณะกับกลุ่มตัวอย่าง
11. วิเคราะห์ผลการใช้รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจิตสาธารณะ
12. สรุปผลการใช้รูปแบบการพัฒนา

ระยะที่ 4 สรุปผลการสร้างรูปแบบและการพัฒนารูปแบบ

ขั้นตอนในการดำเนินการวิจัย

กระบวนการจัดทำรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจิตสาธารณะของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสกลราชวิทยานุกูล ดำเนินการตามขั้นตอนโดยมีรายละเอียด ดังนี้

ระยะที่ 1 การกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย

การดำเนินการวิจัยระยะนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการใน 2 ลักษณะ คือ การวิเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้ององค์ประกอบด้านภาวะผู้นำเชิงจิตสาธารณะ เพื่อนำผลการวิเคราะห์มากำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย ประกอบด้วย

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี หลักการและงานวิจัย

โดยใช้วิธีวิเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. ศึกษาเกี่ยวกับจิตสาธารณะ
2. ศึกษาเกี่ยวกับภาวะผู้นำ
3. ศึกษาเอกสารเกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนา
4. ศึกษาเกี่ยวกับกิจกรรมการเรียนรู้

ขั้นตอนที่ 2 สัมภาษณ์จากผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อยืนยันองค์ประกอบของ

ภาวะผู้นำเชิงจิตสาธารณะของนักเรียน จำนวน 10 คน ได้มาโดยวิธีเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ซึ่งกำหนดคุณสมบัติในการเลือกผู้ทรงคุณวุฒิเป็น 2 กลุ่ม คือ

1. เป็นผู้บริหารสถานศึกษาที่เกี่ยวข้องการพัฒนาและส่งเสริมกิจกรรมการพัฒนาภาวะผู้นำของนักเรียน จำนวน 4 คน คือ

1.1	นายยงค์ยุทธ เชื้อนพันธ์	ผู้อำนวยการโรงเรียน
1.2	นายธีระพล บัวดี	รองผู้อำนวยการโรงเรียน
1.3	นายสว่าง เหนือกลาง	รองผู้อำนวยการโรงเรียน
1.4	นางเกษร หนูยจันทิก	รองผู้อำนวยการโรงเรียน
1.5	นายอังกูล จันทะวงศ์	รองผู้อำนวยการโรงเรียน

2. เป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถ และประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนานักเรียน มาเป็นระยะเวลาไม่น้อยกว่า 10 ปี จำนวน 6 คน ประกอบด้วย

- 2.1 ว่าที่ พ.ต. ธงชัย ประวีณานนท์ หัวหน้างานกิจการนักเรียน
- 2.2 นางสาววาสนา มุ่งกันกลาง หัวหน้างานวิชาการ
- 2.3 ดร. สกลรัตน์ สวัสดิ์มูล หัวหน้างานยุวกาชาด
- 2.4 นายจิโรจน์ อณัชย หัวหน้างานลูกเสือ
- 2.5 นางอัมไพ ญาณสมบัติ หัวหน้างานแนะแนว
- 2.6 ครูผู้ทรงคุณค่า

โดยใช้เครื่องมือในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) ที่มีส่วนประกอบของแบบสัมภาษณ์ ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป รายละเอียดส่วนตัวของผู้ให้สัมภาษณ์ วันเดือนปีที่ให้สัมภาษณ์ สถานที่สัมภาษณ์ และผลงานที่ภาคภูมิใจของผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ 2 ประเด็นในการสัมภาษณ์ เป็นข้อคำถามปลายเปิด สัมภาษณ์ในประเด็นหลัก คือ องค์ประกอบของการพัฒนาภาวะผู้นำ จิตสาธารณะของนักเรียน และความคิดเห็นเพิ่มเติม

การเก็บรวบรวมข้อมูล ได้ดำเนินการดังนี้

1. จัดทำหนังสือขอความร่วมมือในการรวบรวมข้อมูล โดยการสัมภาษณ์ เพื่อทำการวิจัยจากทางโรงเรียนถึงผู้ทรงคุณวุฒิ
2. นัดหมายวัน/เดือน /ปี/เวลา ในเข้าพบผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อสัมภาษณ์
3. ส่งหนังสือขอความร่วมมือถึงผู้ทรงคุณวุฒิล่วงหน้าอย่างน้อย 1 สัปดาห์
4. ดำเนินการสัมภาษณ์ตามเวลาที่นัดหมาย โดยใช้เครื่องมือในการบันทึกการสัมภาษณ์ เครื่องในการบันทึกเสียง
5. นำบทสัมภาษณ์มารวบรวมอย่างเป็นระบบเพื่อใช้ในการวิเคราะห์สรุปในการยืนยันองค์ประกอบในการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจิตสาธารณะ

ขั้นตอนที่ 3 ประมวลสรุปสาระที่ได้จากการศึกษา สรุปเป็นองค์ประกอบหลัก องค์ประกอบย่อยจิตสาธารณะ เพื่อกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย ดังนี้

1. ตัวแปรต้น คือ รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจิตสาธารณะ
ของนักเรียน

2. ตัวแปรตาม คือ ภาวะผู้นำเชิงจิตสาธารณะของนักเรียน
ประกอบด้วย การช่วยเหลือผู้อื่น การเสียสละเพื่อสังคม การมุ่งมั่นพัฒนาสังคม

ระยะที่ 2 การสร้างรูปแบบการพัฒนา ประกอบด้วย

ขั้นตอนที่ 4 การร่างรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจิตสาธารณะ
ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสกลราชวิทยานุกูล ดังนี้

1. นำข้อมูลจากตอนที่ 1 มาร่างรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจิต
สาธารณะของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสกลราชวิทยานุกูล โดยมี
รายละเอียด ดังนี้

1.1 หลักการและเหตุผล เป็นการกล่าวถึง หลักการ เหตุผล สภาพ
ปัจจุบันและความจำเป็นที่ต้องพัฒนา มีการพิจารณาข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่
เกี่ยวข้อง และความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิที่ได้มาโดยการสัมภาษณ์

1.2 แนวคิดพื้นฐานในรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจิตสาธารณะ
ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสกลราชวิทยานุกูล กล่าวถึงการสร้าง
เสริมคุณลักษณะภาวะผู้นำเชิงจิตสาธารณะของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4
โรงเรียนสกลราชวิทยานุกูล ซึ่งเป็นคุณลักษณะที่พัฒนาภาวะผู้นำที่มีการเปลี่ยนแปลง
ตนเองตลอดเวลา เป็นตัวอย่างที่ดี ทำให้มีความสุขและสามารถปรับตนเองให้อยู่ในสังคม
ได้การพัฒนาในรูปแบบครั้งนี้ยึดแนวคิดต่อไปนี้

1.2.1 การเรียนรู้ มุ่งเน้นให้นักเรียนได้เรียนรู้จากกิจกรรมที่
หลากหลาย เน้นความรู้ความเข้าใจ ความคิด และการปฏิบัติตน ทั้งที่เป็นกิจกรรม
รายบุคคล และเป็นทีม มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันทั้งในทีมตนเองและระหว่างทีม

1.2.2 การประเมิน เพื่อเน้นการติดตามการพัฒนาตนเองของ
นักเรียน ด้วยการประเมินหลายมิติ กล่าวคือ ประเมินด้วยเครื่องมือหลายชนิด และ
ประเมินหลายช่วงเวลาทำให้นักเรียนสามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทิศทางที่
เหมาะสมตามคุณลักษณะที่ต้องการ

1.3 จุดมุ่งหมายของรูปแบบการพัฒนา เป็นการกำหนดคุณลักษณะ
ที่คาดหวังของนักเรียน ที่สอดคล้องกับความจำเป็นในการวิจัยในครั้งนี้ ซึ่งส่งผลให้

นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่เข้าร่วมการพัฒนาทักษะภาวะผู้นำเชิงจิตสาธารณะ ซึ่งสามารถเป็นแบบอย่างที่ดีต่อไป

1.4 เนื้อหาของรูปแบบการพัฒนา เป็นการนำข้อสรุปเกี่ยวกับ องค์ประกอบของภาวะผู้นำ จิตสาธารณะ มากำหนดเป็นเนื้อหาในกิจกรรม โดยกำหนด เป็นกิจกรรมการเรียนรู้ ประกอบด้วย 11 กิจกรรม ดังนี้

1.4.1 หลักการวิเคราะห์ตนเอง คือ กิจกรรมที่นักเรียนแต่ละคน ทำความเข้าใจ วิเคราะห์นิสัย ความต้องการของตนเองตามพื้นฐานที่ตนเองมี

1.4.2 การตรวจสอบความสามารถพิเศษ (ขั้นพื้นฐาน) ของ ตนเอง คือ การทำแบบวัดความสามารถพิเศษ (ขั้นพื้นฐาน) แปรผลจากการทำแบบ วัดตามเกณฑ์ที่กำหนดให้ ตรวจสอบตนเองว่ามีความสามารถด้านใดบ้าง

1.4.3 การเรียนรู้ เรื่อง ภาวะผู้นำและจิตสาธารณะ คือ เรียนรู้ เกี่ยวกับภาวะผู้นำและจิตสาธารณะสำหรับให้นักเรียนผ่านการทำกิจกรรมที่ทีม

1.4.4 การพัฒนาตนเองผ่านกระบวนการกลุ่ม คือ การเรียนรู้ ด้วยกิจกรรมที่เป็นระบบทีม ฝึกการคิดแบบองค์รวม ทำงานด้วยความยืดหยุ่นตาม สถานการณ์ ใช้หลักการแก้ปัญหาด้วยความเรียบง่าย ตามสภาพและรู้จักการประยุกต์ใช้ สิ่งที่มี

1.4.5 การวิเคราะห์สภาพสังคมท้องถิ่นตนเอง คือ การรวบรวม ข้อมูล ตามสภาพแวดล้อมที่เป็นอยู่ของสังคมทั้งทางด้านดีและไม่ดี เลือกประเด็นที่พบว่ามี ปัญหาหรือประเด็นที่คิดว่าน่าจะศึกษา ด้วยการทำกิจกรรมที่เรียบง่าย ประหยัด สามารถ ทำได้ ดัดแปลง ปรับปรุง แก้ไขเพื่อทำให้เกิดประโยชน์ ซึ่งทุกคนร่วมแสดงความคิดเห็นได้ ฝึกการเป็นคนใจกว้างขวาง หนักแน่น รับฟังความคิดเห็น แม้แต่การวิพากษ์วิจารณ์ อย่างมี สติ โดยคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมเป็นสำคัญ

1.4.6 การสังเคราะห์งานเพื่อแก้ปัญหา คือ การนำข้อมูลที่ สำคัญพร้อมทำกิจกรรมให้ครบ ไม่แปลกแยกจากธรรมชาติ ทุกคนต้องตระหนักรู้ด้วย จิตสำนึก เห็นคุณค่าและประโยชน์ที่ทำ สิ่งสำคัญ คือ การให้ และการเสียสละ

1.4.7 การวางแผนและออกแบบการพัฒนา คือ การกำหนด ปัญหาที่ได้รวบรวมข้อมูลมาอย่างดี กำหนดวัตถุประสงค์ วิธีการแก้ปัญหาอย่างเป็น ขั้นตอนด้วยตนเองที่สามารถทำได้ เหมาะสมกับสภาพที่เป็นอยู่ ด้วยความซื่อสัตย์ บริสุทธิ์ ใจ มีความรู้ย่อมทำให้เกิดประโยชน์ได้

1.4.8 การทดลองปฏิบัติตามแผนการพัฒนา คือ การทำงานตามแผนที่กำหนดไว้ โดยคำนึงถึงเป้าหมายด้วยความมุ่งมั่น ชยันและอดทน ทำงานร่วมกับทีมโดยยึดหลักการรับรู้ปัญหาและวิธีแก้ปัญหา ทำงานด้วยความรัก การแก้ปัญหาต่างๆ ไม่สามารถทำคนเดียวได้ ต้องร่วมมือร่วมใจกัน

1.4.9 การประเมินผลงาน คือ การตรวจสอบผลการทำกิจกรรมทั้งในระหว่างการทำและหลังจากทำกิจกรรมเสร็จว่าผลที่เกิดขึ้นเป็นไปตามแผนที่กำหนดหรือไม่ พร้อมทั้งปรับปรุงพัฒนางานให้เกิดประโยชน์มากที่สุด

1.4.10 การบูรณาการทำงานเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาสังคม คือ การนำความรู้ความสามารถปรับมาใช้ในการพัฒนางานตามประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนของตนเองตามสภาพที่พบและมีข้อมูลชัดเจน

1.4.11 การสะท้อนความคิดเห็นจากการทำกิจกรรมเรียนรู้ คือ การแสดงความคิดเห็นของแต่ละคนหลังจากได้เรียนรู้ด้วยการทำกิจกรรมตามขั้นตอน ผลงานที่เกิดขึ้นจากการทำกิจกรรมเป็นไปตามแผนที่กำหนด

1.5 กระบวนการเรียนรู้ของรูปแบบการพัฒนา ประกอบด้วย 6 ขั้นตอน ดังนี้

1.5.1 การกำหนดวิสัยทัศน์ของตนเอง หมายถึง นักเรียนแต่ละคนวิเคราะห์ความสามารถของตนเองเพื่อกำหนดเป้าหมายที่ต้องการทำให้สำเร็จ

1.5.2 การวิเคราะห์ความสามารถขั้นพื้นฐานของตนเอง หมายถึง การทำแบบวัดความสามารถพิเศษ (ขั้นพื้นฐาน) แล้วนำผลที่ได้จากการทำแบบวัดความสามารถพิเศษเทียบกับเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนด และประมวลผลการวิเคราะห์ความสามารถพิเศษของแต่ละคนว่าแต่ละคนมีความสามารถพิเศษเด่นด้านใดบ้าง มีความสามารถพิเศษแต่ยังไม่โดดเด่น และความสามารถด้านใดบ้างที่ไม่ปรากฏผลจากการทำแบบวัดออกมาให้เห็น

1.5.3 การทำกิจกรรมสืบค้นและพัฒนาความสามารถพิเศษ หมายถึง การเรียนรู้ร่วมกันเป็นระบบทีม ในการจัดทีมใช้เกณฑ์ในการแบ่งโดยยึดผลจากการวิเคราะห์ความสามารถพิเศษเป็นหลัก จัดแบบคละตามความสามารถพิเศษให้มีลักษณะของทีมคล้ายกันในแต่ละทีม การเรียนรู้เน้นการทำกิจกรรมเป็นระบบทีมซึ่งแต่ละคนที่เป็นสมาชิกต่างก็มีความสำคัญต่อการสืบค้นและพัฒนาสิ่งที่รับผิดชอบร่วมกัน เพื่อให้ได้ผลการเรียนรู้ตามเป้าหมายที่กำหนด

1.5.4 กำหนดเป้าหมาย/วัตถุประสงค์ หมายถึง สิ่งที่ต้องการความชัดเจนตรงตามประเด็น การทำกิจกรรมกรรมการเรียนรู้แต่ละกิจกรรม เพื่อนำผลที่เกิดจากการทำกิจกรรมมาวิเคราะห์ว่าเป็นไปตามที่กำหนดไว้หรือไม่ สามารถนำไปใช้ประโยชน์หรือกำหนดแนวทางการนำไปใช้ประโยชน์อะไรได้

1.5.5 การทดลองใช้และตรวจสอบ หมายถึง การดำเนินกิจกรรมต่างๆ ตามขั้นตอนที่สามารถนำความรู้ความเข้าใจจากการทำกิจกรรมเรียนรู้ตามประเด็นที่กำหนด เพื่อให้ได้ข้อมูลจากการทำกิจกรรม ใช้ข้อมูลที่มาวิเคราะห์ผลและแปรผลที่เกิดขึ้นได้ผลตรงตามที่กำหนดไว้หรือไม่ เพื่อนำผลที่ได้ไปสู่การประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนหรือท้องถิ่น

1.5.6 การประยุกต์และบูรณาการใช้ประโยชน์ หมายถึง การนำที่ได้จากการทำกิจกรรมการเรียนรู้ ทำความเข้าใจ รวบรวมข้อมูลที่มีอยู่ในท้องถิ่นของนักเรียน ทั้งข้อมูลทางกายภาพของชุมชน ข้อมูลจากผู้รู้ในชุมชนที่มีอย่างหลากหลาย นำข้อนั้นๆ มาวิเคราะห์ วางแผนกิจกรรมเชิงพัฒนาชุมชน กำหนดวิธีปฏิบัติกิจกรรมที่สามารถลงมือปฏิบัติได้ภายใต้ความร่วมมือของทีมและผู้ที่เกี่ยวข้อง

2. การวัดและประเมินผล มีรายละเอียด ดังนี้

2.1 การประเมินช่วงก่อนปฏิบัติการ เป็นการประเมินพฤติกรรมภาวะผู้นำเชิงจิตสาธารณะของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 เพื่อทราบข้อมูลพฤติกรรมด้านภาวะผู้นำ ด้านจิตสาธารณะ โดยใช้แบบประเมินภาวะผู้นำและแบบวัดจิตสาธารณะ การประเมินดำเนินการดังนี้

2.1.1 การประเมินตนเองของนักเรียน

2.1.2 การประเมินโดยแบบทดสอบด้านจิตสาธารณะ

2.2 การประเมินในช่วงที่ทำกิจกรรมปฏิบัติการ เป็นการประเมินระหว่างการจัดกิจกรรมในแต่ละกิจกรรม เพื่อตรวจสอบการพัฒนาตามเกณฑ์ที่กำหนดหรือไม่โดยใช้เครื่องมือในการประเมินดังนี้

2.2.1 แบบประเมินพฤติกรรมในการร่วมกิจกรรม

2.2.2 แบบประเมินผลงาน

2.3 การประเมินหลังปฏิบัติการ เป็นการประเมินพฤติกรรมภาวะผู้นำเชิงจิตสาธารณะของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 จากพฤติกรรมและการปฏิบัติตนหลังจากการทำกิจกรรม โดยการประเมินตนเอง ประเมินพฤติกรรมของนักเรียน

3. นำรูปแบบการพัฒนาฉบับร่างมาพิจารณา โดยใช้กระบวนการระดมพลังสมอง เพื่อพิจารณาลำดับขั้นตอนของกระบวนการที่กำหนดในรูปแบบ
4. พิจารณาความเป็นไปได้ของรูปแบบการพัฒนาที่ละขั้นตอน
5. ปรับรูปแบบการพัฒนาให้มีความสอดคล้องกันในแต่ละขั้นตอน

ขั้นตอนที่ 5 การยืนยันความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของ

รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจิตสาธารณะของนักเรียน ด้วยการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบ

1. นำรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจิตสาธารณะของนักเรียน ที่ได้จากขั้นตอนที่ 4 ไปให้กับกลุ่มครูเครือข่ายร่วมกันวิเคราะห์ถึงความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบด้วยการระดมพลังสมอง จำนวน 10 คน ประกอบด้วย

1.1	นางสาววาสนา	มุงกันกลาง
1.2	นางสาวอัญชลิ	แก้วมาลา
1.3	นางภาวนา	พิฑูรมานิต
1.4	นางไฉไลรัตน์	แก้วมณีชัย
1.5	นางเสาวรจณี	จันทวงศ์
1.6	นางแก้วตา	วรโชติ
1.7	นายกฤษฎา	ดั่งดีลี
1.8	นางสาวทิวากร	วงษ์เสน
1.9	นางพรพิมล	ทองอุ่น
1.10	นางสาวรจนา	เพ็งเก่ง

2. นำผลการระดมพลังสมองในการวิเคราะห์รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจิตสาธารณะของนักเรียน ด้วยการวิเคราะห์ด้านความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบการพัฒนา พิจารณาองค์ประกอบแต่ละประเด็นของรูปแบบการพัฒนา

3. ปรับและพัฒนา รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจิตสาธารณะของนักเรียนแต่ละองค์ประกอบแต่ละประเด็นของรูปแบบการพัฒนา

4. นำรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจิตสาธารณะของนักเรียนไปให้ครูเครือข่ายยืนยันความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบการพัฒนา

5. รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจิตสาธารณะของนักเรียนที่ผ่านการยืนยันความเหมาะสมและความเป็นไปได้ไปให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน ประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ทางโครงสร้างและเนื้อหาของรูปแบบการพัฒนา ประกอบด้วย

5.1 รศ.ดร. เดช วัฒนชัยยิ่งเจริญ

5.2 รศ.ดร. วาโร เฟ็งสวัสดิ์

5.3 ผศ.ดร. ชาดรี เกิดธรรม

5.4 ผศ.ดร. อัมรา เขียวรักษา

5.5 ผศ.ดร. วิชาญ เลิศลพ

6. การประเมินรูปแบบการพัฒนา ประเมินตามแบบฟอร์มที่ใช้ประกอบการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ทางโครงสร้างและเนื้อหาของรูปแบบการพัฒนา ตามองค์ประกอบ

7. การรวบรวมข้อมูล ในการเก็บรวบรวมข้อมูลการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ทางโครงสร้างและเนื้อหาของรูปแบบการพัฒนา ผู้วิจัยได้ติดต่อประสานงานกับผู้เชี่ยวชาญในการรวบรวมผลการแสดงความคิดเห็นตามหัวข้อของรูปแบบที่กำหนดไว้

8. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการ ดังนี้

การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ทางโครงสร้างและเนื้อหาของรูปแบบการพัฒนา ผู้วิจัยได้กำหนดค่าน้ำหนักคะแนนและการแปลความของค่าเฉลี่ยและค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน ดังนี้

5 หมายถึง เหมาะสมมากที่สุด

4 หมายถึง เหมาะสมมาก

3 หมายถึง เหมาะสมปานกลาง

2 หมายถึง เหมาะสมน้อย

1 หมายถึง เหมาะสมน้อยที่สุด

การแปลความหมายของค่าเฉลี่ย มีดังนี้

4.05 – 5.00 หมายถึง เหมาะสมมากที่สุด

3.50 – 4.49 หมายถึง เหมาะสมมาก

2.50 – 3.49 หมายถึง เหมาะสมปานกลาง

1.50 – 2.49 หมายถึง เหมาะสมน้อย

1.0 – 1.49 หมายถึง เหมาะสมน้อยที่สุด

9. การกำหนดค่าเฉลี่ยที่เหมาะสม คือ ถ้าค่าเฉลี่ยความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญที่ประเมินในแต่ละประเด็นของรูปแบบการพัฒนา มีค่าตั้งแต่ 3.50 ขึ้นไป ถือว่า

การประเมินมีความเห็นว่ารูปแบบการพัฒนา มีความเหมาะสม สามารถนำไปใช้ได้ แต่ถ้ามีค่าเฉลี่ยน้อยกว่า 3.50 จะนำมาปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ ในครั้งนี้มีผลการประเมินรูปแบบการพัฒนาอยู่ระหว่าง 4.50 – 4.70 นำข้อเสนอแนะจากผู้เชี่ยวชาญ มาวิเคราะห์หาค่าความสอดคล้อง (IOC)

10. ปรับรูปแบบการพัฒนาให้มีโครงสร้างและเนื้อหาที่มีความเหมาะสมและเป็นไปได้ตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ เพื่อนำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูล

ขั้นตอนที่ 6 การสร้างเครื่องมือใช้รวบรวมข้อมูลการวิจัย ประกอบด้วย

- การสร้างแบบทดสอบจิตสาธารณะของนักเรียน ดำเนินการ ดังนี้

1. ใช้ข้อมูลที่ได้จากขั้นตอนที่ 1 – 3 มาสร้างรูปแบบทดสอบจิตสาธารณะของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสกลราชวิทยานุกูล ตามองค์ประกอบจิตสาธารณะ ประกอบด้วย

1.1 การช่วยเหลือผู้อื่น ประกอบด้วย การช่วยแนะนำสิ่งที่ถูกที่ควรแก่ผู้อื่น ให้ความร่วมมือกับผู้อื่นในการพัฒนาสังคม การอำนวยความสะดวกให้กับผู้อื่น และแบ่งปันสิ่งของให้กับผู้อื่น

1.2 การเสียสละเพื่อสังคม ประกอบด้วย การสละกำลังกาย กำลังทรัพย์และเวลา การช่วยเหลือผู้อื่นและสังคม การเห็นประโยชน์แก่ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตัว การรู้จักเป็นผู้ให้ผู้อื่นมากกว่าการเป็นผู้รับ การเสียสละประโยชน์ที่ตนพึงได้รับเพื่อแลกกับประโยชน์ของคนส่วนใหญ่หรือคนที่อ่อนแอกว่า การใช้เวลาร่วมกันให้เกิดประโยชน์ต่อสังคม

1.3 การมุ่งมั่นพัฒนาสังคม ประกอบด้วย การสนใจในปัญหาและการเปลี่ยนแปลง พร้อมทั้งเสนอความคิดเห็นในการพัฒนาสังคม ความตั้งใจที่จะทำงานอย่างใดอย่างหนึ่งให้สำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนด และเป็นประโยชน์ต่อสังคม การมีส่วนร่วมในการพัฒนาส่วนรวมอย่างต่อเนื่องโดยการศึกษาปัญหา วิเคราะห์ปัญหา การกำหนดแนวทางแก้ปัญหา ดำเนินการแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ สรุปผลและประเมินผล

2. สร้างแบบทดสอบเป็นแบบปรนัย มีตัวเลือก 5 ตัวเลือก โดยออกข้อสอบด้านการช่วยเหลือผู้อื่น จำนวน 25 ข้อ การเสียสละเพื่อสังคม จำนวน 20 ข้อ การมุ่งมั่นพัฒนาสังคม จำนวน 15 ข้อ รวมทั้งหมด 60 ข้อ

3. นำแบบทดสอบจิตสาธาณณะที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจให้คะแนน แล้วนำผลคะแนนมาหาค่า IOC (Index of consistency) (วาโร เพ็งสวัสดิ์, 2557: หน้า 88) ซึ่งผู้เชี่ยวชาญแต่ละท่านจะให้คะแนนตามเกณฑ์ ดังนี้

ให้คะแนน 1 เมื่อผู้เชี่ยวชาญแน่ใจว่าข้อคำถามนั้นสามารถวัดได้ตรงกับพฤติกรรมที่ต้องการ

ให้คะแนน 0 เมื่อผู้เชี่ยวชาญไม่แน่ใจว่าข้อคำถามนั้นสามารถวัดได้ตรงกับพฤติกรรมที่ต้องการ

ให้คะแนน -1 เมื่อผู้เชี่ยวชาญแน่ใจว่าข้อคำถามนั้นไม่สามารถวัดได้ตรงกับพฤติกรรมที่ต้องการ

4. นำผลการพิจารณาของผู้เชี่ยวชาญมาวิเคราะห์เพื่อหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of consistency: IOC) เกณฑ์ที่ใช้ตัดสินความสอดคล้อง 0.83 – 1.00 พิจารณาผลการคำนวณค่า IOC เพื่อเลือกแบบทดสอบจิตสาธาณณะเป็นรายชื่อ

5. พิจารณาข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญเพิ่มเติม เพื่อนำมาปรับปรุงแก้ไขแบบทดสอบจิตสาธาณณะของนักเรียนให้เหมาะสม

6. นำแบบทดสอบจิตสาธาณณะไปทดลองใช้ (Try out) กับนักเรียนที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง ดังนี้

6.1 แบบเดี่ยว ใช้ทดลองกับนักเรียน จำนวน 3 คน โดยเลือกนักเรียนจากนักเรียนกลุ่มเก่ง กลาง อ่อน กลุ่มละ 1 คน เข้ามารับการทดลองเพื่อปรับปรุงแก้ไขแบบทดสอบจิตสาธาณณะของนักเรียน ก่อนนำไปทดลองใช้ในกลุ่มเล็ก

6.2 แบบกลุ่มเล็ก ใช้ทดลองกับนักเรียน จำนวน 9 คน โดยเลือกนักเรียนจากนักเรียนกลุ่มเก่ง กลาง อ่อน กลุ่มละ 3 คน เข้ามารับการทดลองเพื่อปรับปรุงแก้ไขแบบทดสอบจิตสาธาณณะของนักเรียน ก่อนนำไปทดลองใช้ภาคสนาม

6.3 แบบกลุ่มใหญ่ ใช้ทดลองกับนักเรียน จำนวน 30 คน โดยเลือกนักเรียนจากนักเรียนกลุ่มเก่ง กลาง อ่อน โดยนักเรียนไม่ใช่ นักเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในกลุ่มแบบเดี่ยวและกลุ่มเล็ก เข้ามารับการทดลองเพื่อปรับปรุงแก้ไขแบบทดสอบจิตสาธาณณะของนักเรียน ก่อนนำไปทดลองใช้เพื่อเก็บข้อมูลการวิจัย

7. นำกระดาษคำตอบที่นักเรียนตอบแล้วมาตรวจให้คะแนน ถ้าตอบถูก กำหนดค่าคะแนนเป็น 1 คะแนน และถ้าตอบผิดหรือไม่ตอบหรือตอบเกิน 1 ตัวเลือกตามที่กำหนด ให้ค่าคะแนนเป็น 0 คะแนน

8. นำผลคะแนนมาวิเคราะห์แบบทดสอบจิตสภาวะของนักเรียนเพื่อหาค่าความยาก (p) (บุญชม ศรีสะอาด และคณะ, 2556, หน้า 98) มีระหว่าง 0.20 – 0.80 และอำนาจจำแนก (r) (บุญชม ศรีสะอาด และคณะ, 2556, หน้า 106) มีค่าตั้งแต่ 0.2 ขึ้น

9. นำแบบทดสอบจิตสภาวะของนักเรียน ที่เลือกไว้ 40 ข้อ มาวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบจิตสภาวะ (Reliability) โดยวิธีสัมประสิทธิ์ของ Cronbach (KR-20) โดยวิธีหาค่า KR-20 ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.92 (วารุ เพ็งสวัสดิ์, 2557: หน้า 91)

10. นำแบบทดสอบจิตสภาวะ มาปรับปรุงแก้ไขให้สามารถใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล จำนวน 40 ข้อ แล้วพิมพ์เป็นฉบับสมบูรณ์เพื่อนำไปใช้ควบคู่กับกิจกรรมเรียนรู้ เพื่อพัฒนาจิตสภาวะของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ต่อไป

- การสร้างแบบประเมิน มีขั้นตอนดังนี้

1. ศึกษาวิธีการสร้างแบบประเมินการทำกิจกรรม
2. วิเคราะห์กระบวนการทำกิจกรรมที่ต้องการพัฒนานักเรียน
3. เลือกแบบประเมินการทำกิจกรรม โดยกำหนดค่าของการแสดงพฤติกรรมไว้ 5 ระดับ

4. นำแบบประเมินการทำกิจกรรมที่สร้างขึ้นให้ทีมงานวิจัยพิจารณาความสอดคล้องของกิจกรรมที่ประเมิน

5. นำแบบประเมินการทำกิจกรรมมาปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้มีความสอดคล้องกับพฤติกรรมที่ต้องการประเมิน

6. นำแบบประเมินการทำกิจกรรมที่ปรับแก้ไขแล้วไปให้กับกลุ่มครูเครือข่ายพิจารณาความสอดคล้อง ความเป็นไปได้ของแบบประเมินเพื่อเป็นการยืนยันเครื่องมือ

7. นำแบบประเมินการทำกิจกรรมมาปรับปรุงแก้ไข ตามข้อเสนอแนะของกลุ่มครูเครือข่ายให้เกิดความสอดคล้อง ความเป็นไปได้ของแบบประเมิน

8. นำแบบประเมินการทำกิจกรรมไปให้ผู้เชี่ยวชาญ ตรวจสอบความสอดคล้อง และความเป็นไปได้ของการประเมินพฤติกรรมการทำกิจกรรมของนักเรียน

9. นำแบบประเมินที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลองใช้กับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 3 คน เพื่อตรวจความเหมาะสม ความสอดคล้องของแบบประเมินการทำกิจกรรมว่านักเรียนเข้าใจพฤติกรรมที่ประเมิน

10. ปรับภาษาที่ใช้ให้เกิดความเหมาะสมตามขอค้นพบจากนักเรียน
11. นำแบบประเมินที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลองใช้กับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 10 คน เพื่อตรวจความเหมาะสม ความสอดคล้องของแบบประเมินการทำกิจกรรมว่านักเรียนเข้าใจพฤติกรรมที่ประเมิน
12. ปรับภาษาที่ใช้ให้เกิดความเหมาะสมตามขอค้นพบจากนักเรียน
13. นำแบบประเมินการทำกิจกรรม ที่ผ่านการปรับปรุงแก้ไขให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยและพัฒนาครั้งนี้ เป็นนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 44 คน แบบประเมินประกอบด้วย
  - 12.1 แบบประเมินผลงาน
  - 12.2 แบบประเมินด้านทักษะการทำงานเป็นทีม
  - 12.3 แบบประเมินด้านคุณลักษณะของนักเรียน
  - 12.4 แบบประเมินทักษะการสื่อสารและการนำเสนอผลงาน

ด้วยวาจา

ขั้นตอนที่ 7 การตรวจสอบรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจิต

สาธารณะของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสกลราชวิทยานุกูล ดำเนินการ ดังนี้

1. นำรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจิตสาธารณะของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาปีที่ 4 และเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญไปทดลองใช้ (Try out) กับกลุ่มนักเรียนที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง ดังนี้
  - 1.1 แบบเดี่ยว ใช้ทดลองกับนักเรียน จำนวน 3 คน โดยเลือกนักเรียนจากนักเรียนกลุ่มเก่ง กลาง อ่อน กลุ่มละ 1 คน เข้ามารับการทดลองเพื่อปรับปรุงแก้ไขรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจิตสาธารณะของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาปีที่ 4 ก่อนนำไปทดลองใช้ในกลุ่มเล็ก
  - 1.2 แบบกลุ่มเล็ก ใช้ทดลองกับนักเรียน จำนวน 9 คน โดยเลือกนักเรียนจากนักเรียนกลุ่มเก่ง กลาง อ่อน กลุ่มละ 3 คน เข้ามารับการทดลองเพื่อปรับปรุงแก้ไขรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจิตสาธารณะของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาปีที่ 4 ก่อนนำไปทดลองใช้ภาคสนาม
  - 1.3 แบบกลุ่มใหญ่ ใช้ทดลองกับนักเรียน จำนวน 30 คน โดยเลือกนักเรียนจากนักเรียนกลุ่มเก่ง กลาง อ่อน โดยนักเรียนไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างใน

กลุ่มแบบเดี่ยวและกลุ่มเล็ก เข้ามารับการทดลองเพื่อปรับปรุงแก้ไขรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจิตสาธารณะของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาปีที่ 4 ก่อนนำไปทดลองใช้เพื่อเก็บข้อมูลการวิจัย

2. นำผลจากการทำกิจกรรมเรียนรู้ตามรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจิตสาธารณะของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาปีที่ 4 และเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยมาปรับปรุงรูปแบบการพัฒนา เพื่อให้เกิดความเหมาะสมกับระดับนักเรียนกลุ่มตัวอย่างในการเก็บข้อมูลการวิจัย

ระยะที่ 3 การประเมินประสิทธิภาพของรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจิตสาธารณะของนักเรียน

ขั้นตอนที่ 8 ทดลองใช้รูปแบบการพัฒนา ในขั้นตอนนี้เป็น การประเมินประสิทธิภาพของรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจิตสาธารณะของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสกลราชวิทยานุกูล โดยนำรูปแบบการพัฒนาที่ผ่านการตรวจสอบและยืนยันจากกลุ่มเครือข่ายครูชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ไปใช้กับกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

แบบแผนการทดลอง แผนการทดลองในครั้งนี้ ใช้แบบแผนการทดลองทดลอง ซึ่งมีแบบแผนการทดลองที่มีลักษณะเป็นแบบการศึกษาสองกลุ่ม มีการทดสอบภาวะผู้นำเชิงจิตสาธารณะก่อน – หลังการทดลอง (Randomized Control Pretest-Posttest Experimental Design) ดังตาราง

ตาราง 10 แสดงแบบแผนการทดลองซึ่งมีลักษณะศึกษาสองกลุ่มที่มีการทดสอบภาวะผู้นำเชิงจิตสาธารณะก่อน – หลังการทดลอง

กลุ่ม	ทดสอบก่อน	การสอน	ทดสอบหลัง ₁	ทดสอบหลัง ₂
ควบคุม	O ₁ →	X ₁ →	O ₂ →	
ทดลอง	O ₁ →	~X ₂ →	O ₂ →	O ₃ →

ความหมายของสัญลักษณ์

- O₁ แทน การทดสอบภาวะผู้นำเชิงจิตสาธารณะของนักเรียนก่อนการทดลอง
 X₁ แทน สอนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551

~X ₂	แทน	การสอนโดยใช้รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจิตสาธารณะของนักเรียนที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น
O ₂	แทน	การทดสอบภาวะผู้นำเชิงจิตสาธารณะของนักเรียนหลังการทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจิตสาธารณะของนักเรียนสิ้นสุด
O ₃	แทน	การทดสอบภาวะผู้นำเชิงจิตสาธารณะของนักเรียนหลังการทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจิตสาธารณะของนักเรียนสิ้นสุดแล้วเป็นระยะเวลา 1 เดือน

การทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจิตสาธารณะของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 มีการดำเนินการ ดังนี้

1. ช่วงก่อนปฏิบัติการ เป็นการพบปะกับกลุ่มตัวอย่างที่เข้าร่วมกิจกรรมในการทดลองใช้เครื่องมือวิจัยด้วยความสมัครใจ และดำเนินการวัดความสามารถพิเศษ (ขั้นพื้นฐาน) วัดภาวะผู้นำและจิตสาธารณะของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 เพื่อทราบข้อมูลทั้ง 3 ด้าน โดยใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้
  - 1.1 แบบวัดความสามารถพิเศษ (ขั้นพื้นฐาน) (สำนักทดสอบอัจฉริยภาพเด็ก)
  - 1.2 แบบวัดความสามารถเฉพาะทาง (สำนักทดสอบอัจฉริยภาพเด็ก)
  - 1.3 แบบทดสอบจิตสาธารณะที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น
2. ช่วงปฏิบัติการ เป็นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามรูปแบบพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจิตสาธารณะที่พัฒนาขึ้น และวิเคราะห์ผลหาประสิทธิภาพของรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจิตสาธารณะและหาประสิทธิภาพของกิจกรรมการเรียนรู้ ตามเกณฑ์ 80/80 โดยใช้สูตรคำนวณหาค่า E_1/E_2 (ชัยยงค์ พรหมวงศ์. 2540, หน้า 211) โดย E_1 คือ คะแนนเฉลี่ยจากการประเมินในการร่วมกิจกรรม และแบบประเมินผลงานระหว่างการพัฒนา และค่า E_2 คือ คะแนนจากการประเมินพฤติกรรมภาวะผู้นำเชิงจิตสาธารณะของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 หลังการพัฒนา (วาโร เพ็งสวัสดิ์. 2546, หน้า 42 - 46)
3. ช่วงหลังปฏิบัติการ เป็นการติดตามผลการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจิตสาธารณะของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 หลังจากการทำกิจกรรมพัฒนา และ

วิเคราะห์เปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยผลการประเมินพฤติกรรมการพัฒนาภาวะผู้นำก่อนการพัฒนาและหลังการพัฒนา โดยใช้แบบประเมินชุดเดียวกันกับช่วงทดลองจากการหาค่าเฉลี่ยจากแบบประเมินผลการทำกิจกรรม

ระยะที่ 4 การสรุปผลสร้างรูปแบบการพัฒนา

ขั้นตอนที่ 9 สรุปผลการวิจัยและพัฒนาารูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจิตสาธารณะของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ตามวัตถุประสงค์และสมมติฐานการวิจัยที่กำหนดไว้ เป็นขั้นที่ดำเนินการหลังเสร็จสิ้นการทดลอง โดยนำข้อมูลที่รวบรวมได้มาประมวลผลโดยค่าสถิติการวิจัยที่กำหนด แปรผลการวิจัยและอภิปรายผลการวิจัยและพัฒนา

ขั้นตอนที่ 10 พัฒนารูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจิตสาธารณะของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 เพื่อนำเสนอเป็นรูปแบบที่สมบูรณ์พร้อมที่จะนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาการศึกษาต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. เปรียบเทียบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจิตสาธารณะของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4
2. เปรียบเทียบผลการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจิตสาธารณะของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โดยใช้รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจิตสาธารณะของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4
3. เปรียบเทียบผลการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจิตสาธารณะของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ระหว่างการทดสอบก่อนเรียนกับหลังเรียน โดยใช้ t-test ชนิด Independent samples

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล
  - 1.1 สถิติพื้นฐาน ได้แก่
    - 1.1.1 ค่าร้อยละ (Percentage) เป็นการเทียบความถี่หรือจำนวนที่ต้องการ จากสูตรของบุญชม ศรีสะอาด (2545 : 40)

$$p = \frac{f}{n} \times 100$$

เมื่อ P แทน ร้อยละ

f แทน ความถี่ที่ต้องการแปลให้เป็นร้อยละ

n แทน จำนวนความถี่ทั้งหมด

1.1.2 คะแนนเฉลี่ย (Mean) คำนวณจากสูตรของ บุญชม ศรีสะอาด (2547 : 56)

$$\bar{X} = \frac{\sum x}{N}$$

เมื่อ $\bar{X}$ แทน คะแนนเฉลี่ย

$\sum x$ แทน ผลรวมของคะแนนทั้งหมด

N แทน จำนวนนักเรียนในกลุ่มทดลอง

1.1.3 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) เป็นสูตรที่ใช้เปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานก่อนสอนและหลังสอน โดยคำนวณจากสูตรของบุญชม ศรีสะอาด (2547 : 86)

$$S.D. = \sqrt{\frac{\sum (x - \bar{x})^2}{(N - 1)}}$$

เมื่อ S.D. แทน ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

X แทน คะแนนของนักเรียนกลุ่มทดลองแต่ละคน

$\bar{X}$ แทน คะแนนเฉลี่ยของนักเรียนกลุ่มทดลอง

$\sum (x - \bar{x})^2$ แทน ผลรวมของค่าเฉลี่ยของคะแนนแต่ละคนจากค่าเฉลี่ย

N แทน จำนวนนักเรียนกลุ่มทดลอง

2. สถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมติฐาน ได้แก่

2.1 ทดสอบความแตกต่างระหว่างคะแนนการทำให้แบบทดสอบจิตสภาวะของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โดยการทดสอบค่าที่ (t-test Dependent Samples) จากสูตรของบุญชม ศรีสะอาด (2547 : 228)

$$t = \frac{\sum D}{\sqrt{\frac{N \sum D^2 - (\sum D)^2}{N-1}}} \quad df = N - 1$$

เมื่อ t แทน ค่าสถิติที่ใช้เปรียบเทียบค่าวิกฤตจากการแจกแจง แบบ t เพื่อทราบความมีนัยสำคัญ

D แทน ผลต่างระหว่างคู่คะแนน

N แทน จำนวนสมาชิกกลุ่มตัวอย่างหรือจำนวนคู่คะแนน

3. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์คุณภาพเครื่องมือ

3.1 แบบทดสอบจิตสภาวะของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4

2.3.1.1 การหาความเที่ยงตรงของแบบทดสอบ (IOC) ใช้สูตรของ คณิงค์กดี คำแกม (2527 : 47-50)

$$IOC = \frac{\sum R}{N}$$

IOC แทน ความสอดคล้องระหว่างข้อสอบกับจุดประสงค์การเรียนรู้ (ค่าความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา)

$\sum R$ แทน ผลรวมคะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ

N แทน จำนวนผู้เชี่ยวชาญที่แสดงความความคิดเห็น

3.1.2 หาค่าความยากง่าย (p) และอำนาจจำแนก (r) ของแบบทดสอบจิตสภาวะของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 คำนวณจากสูตรของ บุญชม ศรีสะอาด (2547 : 155) ดังนี้

1. สูตรคำนวณหาค่าความยากง่าย

$$p = \frac{R}{N}$$

เมื่อ P แทน ระดับความยาก

R แทน จำนวนผู้ตอบถูกทั้งหมด

N แทน จำนวนคนในกลุ่มสูงและกลุ่มต่ำ

2. สูตรคำนวณหาค่าอำนาจจำแนก

$$r = \frac{Ru - Rl}{f}$$

เมื่อ	r	แทน	ค่าอำนาจจำแนก
	f	แทน	จำนวนคนในกลุ่มสูงหรือกลุ่มต่ำที่เท่ากัน
	Ru	แทน	จำนวนคนกลุ่มสูงที่ตอบถูก
	Rl	แทน	จำนวนคนกลุ่มต่ำที่ตอบถูก

3.1.3 หาความเชื่อมั่นของแบบทดสอบจิตสภาวะของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 อิงกลุ่ม โดยใช้สูตรของ Kuder – Richardson โดยใช้สูตร KR_{20} ดังนี้

$$r_{tt} = \frac{K}{K-1} \left(1 - \frac{\sum pq}{S^2} \right)$$

$$S^2 = \frac{N \sum X^2 - (\sum x)^2}{N(N-1)}$$

เมื่อ	r_{tt}	แทน	ความเชื่อมั่นของแบบทดสอบ
	k	แทน	จำนวนข้อสอบ
	p	แทน	สัดส่วนของผู้ตอบถูกในข้อหนึ่ง ๆ
	q	แทน	สัดส่วนของผู้ตอบผิดในข้อหนึ่ง ๆ
	S^2	แทน	ความแปรปรวน

4. การวิเคราะห์หาประสิทธิภาพของชุดการเรียนรู้ตามรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจิตสภาวะของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 การกำหนดเกณฑ์ประสิทธิภาพกระทำได้โดยการประเมินผลพฤติกรรมของผู้เรียน 2 ประเภท คือ

โดยกำหนดค่า E_1 (ประสิทธิภาพกระบวนการ) E_2 (ประสิทธิภาพของผลลัพธ์) ได้กำหนดเกณฑ์ E_1/E_2 ให้มีค่าเท่ากับ 80/80 และหาประสิทธิภาพโดยวิธีของกรมวิชาการ (2545 : 63-64) ดังสูตรต่อไปนี้

$$\text{สูตรที่ 1 } E_1 = \frac{\sum X}{N} \times 100 \quad (\text{หรือ } \frac{\bar{X}}{A} \times 100)$$

เมื่อ	E_1	แทน	ประสิทธิภาพของกระบวนการ
	$\sum X$	แทน	ผลรวมของคะแนนนักเรียนที่ได้จากการวัดระหว่างเรียน
	A	แทน	คะแนนเต็มของแบบวัด
	N	แทน	จำนวนผู้เรียน

$$\text{สูตรที่ 2 } E_2 = \frac{\sum Y}{N} \times 100 \quad (\text{หรือ } \frac{\bar{X}}{B} \times 100)$$

เมื่อ E_2 แทน ประสิทธิภาพของผลลัพธ์ที่ได้จากคะแนนเฉลี่ยของ
การทำแบบทดสอบหลังเรียนของผู้เรียนทั้งหมด

$\sum Y$ แทน คะแนนรวมของผลลัพธ์หลังเรียน

B แทน คะแนนเต็มของการสอบหลังเรียน

N แทน จำนวนผู้เรียน

บรรณานุกรม

- กนิษฐา นิตน์พัฒนาและคณะ. (2541). *จิตสำนึกทางสังคมของนักศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษามหาวิทยาลัยมหิดล*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหิดล.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- กาญจนา แก้วเทพ. (2527). *จิตสำนึกของชาวนา: ทฤษฎีและแนวการวิเคราะห์แบบเศรษฐศาสตร์การเมือง*. กรุงเทพมหานคร: เจ้าพระยา.
- กิตติ ตย์คานนท์. (2530). *เทคนิคการสร้างภาวะผู้นำ*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: เซซฐสตูดิโอ.
- กิตติพงษ์ แดงเสริมศิริ. (2552). “จิตสำนึกสาธารณะและตัวแบบสร้างจิตสำนึกสาธารณะระดับเยาวชนในสถาบันอุดมศึกษา,” *วิชาการมหาวิทยาลัยพาร์อีสเทอร์น*. 2(2): 23 – 33 ; ธันวาคม-พฤษภาคม.
- กุลทิพย์ ศาสตรระรุจิ. (2551). *โครงการวิจัยเรื่องการถอดบทความกระบวนการสื่อสารของกลุ่มเยาวชนในจิตสำนึกสาธารณะของชมรมพุทธศาสตร์สากล*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2543). *จอมปราชญ์นักการศึกษา*. กรุงเทพฯ: ชัคเชสมิเดีย.
- เกียรติศักดิ์ แสงอรุณ. (2551). *แนวทางการพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะสำหรับเยาวชนไทย : กรณีศึกษากลุ่มและเครือข่ายเยาวชนที่ทำงานด้านจิตสำนึกสาธารณะ*. วิทยานิพนธ์ ค.ม. สาขาวิชาพัฒนศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เกียรติวรรณ อมาตยกุล. (2539). *อัตตศึกษา : ศาสตร์แห่งการรู้จักตัวเอง*. กรุงเทพมหานคร: ทีพีพรินท์.
- จักรพรรดิ วัฒนา. (2538). *"คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของศึกษาธิการจังหวัดในทศวรรษหน้า"*. วิทยานิพนธ์ ปริญญาศึกษาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิต วิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- เจษฎา หนูรุ่ง. (2551). *ปัจจัยจิตลักษณะที่ส่งผลต่อจิตสาธารณะนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนสาธิตสังกัดมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ*. วิทยานิพนธ์ กศ.ม., มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

- ฉวีวรรณ คิริวงศ์. (2553). *ปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อจิตสาธารณะของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดเขตพื้นที่การศึกษาเชียงรายเขต 4. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย.*
- ชาย โพธิ์ลีตา และคณะ. (2540). *รายงานการวิจัยพื้นฐานการศึกษา สภาพเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมของชุมชนเพื่อใช้ในการวางแผนการนำกิจกรรมควบคุมโรคติดต่อของชุมชน. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.*
- ไชยา ยี่มิวิไล. (2550). “สำนึกสาธารณะ,” *มติชนสุดสัปดาห์*. 27(1393): 15; มิถุนายน.
- ชัยยงค์ พรหมวงศ์. (2521). *ระบบการผลิตชุดการสอนแผนจุฬาลงกรณ์. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.*
- ชัยวุฒิ จุฑาพันธ์สวัสดิ์. (2545). *ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา กับ การมีส่วนร่วมของชุมชน : กรณีโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดเพชรบุรี. วิทยานิพนธ์ ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี.*
- ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์. (2553). *สอนเด็กให้มีจิตสาธารณะ. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: วีพรินท์ (1991).*
- ชัยวัฒน์ ธีระพันธุ์. (2542). *บทสัมภาษณ์. Chaos Theory กับจุดเปลี่ยนสังคมไทย. วารสารสื่อพลัง 7 (3) : 21-33.*
- ชูชัย ศุภวงศ์. (2539). *ประชาสังคม : ทรรศนะนักคิดในสังคมไทย. กรุงเทพมหานคร: มติชน.*
- ดวงเดือน พันธุมนาวิน. (2524). *พฤติกรรมศาสตร์ เล่ม 2. จิตวิทยาจริยธรรมและจิตวิทยาภาษา. กรุงเทพฯ: บริษัท สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช จำกัด.*
- ทิตนา แคมมณี. (2545). *รูปแบบการเรียนการสอน: ทางเลือกที่หลากหลาย. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.*
- ธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุต.โต). พระ. (2539). *วินัยเรื่องใหญ่กว่าที่คิด. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.*
- ธวัช บุญยมณี. (2550). *ภาวะผู้นำ และการเปลี่ยนแปลง. กรุงเทพฯ : โอเอส พริ้นติ้ง เข้า.*
- ธิติพร ตันย์โชติ. (2549). “ภาวะผู้นำ (Leadership)”. *วารสารศูนย์บริการวิชาการ*. 14, 2 (เมษายน – มิถุนายน): 42.

- ธีรวุฒิ ประทุมพนรัตน์. (ม.ป.ป.). การบริหารกิจการนักเรียน. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- เนตร์พัฒนา ยาวีราช. (2522). ภาวะผู้นำและผู้นำเชิงกลยุทธ์. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ: ทริปเพิ้ล กรู๊ป.
- นันทวัฒน์ ชุนชี. (2546). การใช้ตัวแบบสัญลักษณ์ผ่านสื่อหนังสือเล่มเล็กเชิงวรรณกรรม เพื่อพัฒนาจิตสาธารณะในนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 2. วิทยานิพนธ์ วท.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทร วิโรฒ ประสานมิตร.
- นพพงษ์ บุญจิตราดุลย์. (2534). หลักการบริหารการศึกษา. กรุงเทพฯ: ภาควิชาบริหาร การศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- _____. (2540). ก้าวเข้าสู่ผู้บริหาร. กรุงเทพฯ: บริษัทเอส.เอ็ม.จำกัด.
- บุญแก้ว ควรรณหาเวช. (2542). นวัตกรรมการศึกษา. กรุงเทพฯ : ภาควิชาเทคโนโลยีทาง การศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- บุญทัน ภูบาล. (2549). การใช้วีดิทัศน์ละครหุ่นเชิดเป็นตัวแบบเพื่อพัฒนาจิตสาธารณะ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- ประเวศ วะสี. (2544). ปฏิรูปการศึกษายกเครื่องทางปัญญาทางรอดจากความหายนะ. กรุงเทพฯ : มูลนิธิสดศรี – สฤทธยเดวีวงศ์.
- ประสิทธิ์ เขียวศรี. (2544). การเสนอแบบจำลองการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหาร โรงเรียนที่บริหารโดย ใช้โรงเรียนเป็นฐาน. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์ดุขฎี บัณฑิต, การบริหารการศึกษา, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปิ่นพร ศรีปลั่ง, (2559) การพัฒนากิจกรรมเพื่อส่งเสริมจิตสาธารณะสำหรับนักศึกษา ครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม. ปรัชญาดุขฎีบัณฑิต สาขาวิชา เทคโนโลยีการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา.
- พรธณี เกษกมล. (2546). “การสอนบนเว็บ.” วารสารวิชาการ, 6: 48–52.
- พริยา นิลมาตร. (2550). ปัจจัยที่ส่งผลต่อจิตสำนึกสาธารณะของนักเรียนช่วง ชั้นที่ 4 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาร้อยเอ็ด. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- พูลสุข หิงคานนท์. (2540). การพัฒนารูปแบบการจัดองค์กรของวิทยาลัยพยาบาล กระทรวง สาธารณสุข. วิทยานิพนธ์ครุศาสตร์ดุขฎีบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย.

- ไพฑูริย์ สิ้นลารัตน์และคณะ. (2549). *สัตตศศิลา : หลักเจ็ดประการสำหรับการเปลี่ยนผ่าน การศึกษาเข้าสู่ยุคเศรษฐกิจฐานความรู้*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย.
- ไพฑูริย์ ขำขันมะลิ. (2546). *การพัฒนาการดำเนินงานเสริมสร้างวินัยด้านความรับผิดชอบ ของนักเรียนโรงเรียนหนองตออำเภोजตุรพักตรพิมานจังหวัดร้อยเอ็ด*. การศึกษาค้นคว้าอิสระ กศ.ม. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ไพฑูริย์ วัฒนศิริธรรมและสังคมสัจจุร. (2543). *สำนึกไทยที่พึงปรารถนา*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- ไพศาล วิสาโล, พระ. (2544). *ถ้อยคำไทยประชาสังคมและวัฒนธรรมชุมชน*. กรุงเทพฯ: เรือนแก้วการพิมพ์.
- ภิญโญ สาธร. (2526). *หลักการบริหารการศึกษา*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภา.
- ยุทธนา วรุตมพิติกุล. (2542). *สำนึกพลเมือง : ความเรียงว่าด้วยประชาชนบนเส้นทาง ประชาสังคม*. กรุงเทพฯ: อมรินทร์บุ๊คเซ็นเตอร์.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542*. กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คพับลิเคชันส์จำกัด.
- รังสรรค์ ประเสริฐศรี. (2544). *ภาวะผู้นำ*. กรุงเทพฯ: มชนธัชการพิมพ์.
- รัญจวน อินทรกำแหง. (2539). *วรรณกรรมวิจารณ์*. กรุงเทพฯ: ต้นอ้อแกรมมี.
- ลัดดาวัลย์ เกษมเนตร. (2546). *ผลการใช้รูปแบบการพัฒนาจิตสาธารณะที่มีต่อจิต สาธารณะของนักเรียนระดับประถมศึกษาโดยใช้ตัวแบบที่แสดงพฤติกรรมจิต สาธารณะผ่านนิทาน*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- วัลลภา จันทร์เพ็ญ. (2544). *การพัฒนา รูปแบบการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาจริยธรรม ของ นักศึกษาช่างอุตสาหกรรมตามแนวคิดการปรับพฤติกรรมทางปัญญา*. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วนิดา เสวกตรุณห. (2537) *แนวทางในการสร้างนิสัยให้นักเรียน*. กรุงเทพฯ: พิมพ์ดีด.
- วรินทร์ บุญยิ่ง. (2553). *การสังเคราะห์รูปแบบ กระบวนการ และเทคนิควิธีการในการจัด กิจกรรมเพื่อสังคมและสาธารณะประโยชน์ของประเทศเกาหลีใต้*. กรุงเทพฯ: สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา.
- วิเชียร วิทยอุดม. (2550). *ภาวะผู้นำ*. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: ซีระฟิล์มและไซเท็กซ์.

- วิภาพันธ์ ก่อเกียรติขจร. (2544). *สรุปสถานการณ์สังคมไทย 2539: มุมมองและข้อเสนอ จากเครือข่ายองค์กรพัฒนาเอกชน*. กรุงเทพมหานคร: คณะกรรมการเผยแพร่ และส่งเสริมการพัฒนา.
- วิฑูรย์ พงศ์พญา. (2544). *ความสัมพันธ์ระหว่างคุณธรรมและพฤติกรรมผู้นำของผู้บริหาร กับความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของครูโรงเรียนเอกชนในมูลนิธิแห่งสภา คริสตจักรในประเทศไทย ภาคตะวันตก*. วิทยานิพนธ์ ครุศาสตรมหาบัณฑิต สถาบันราชภัฏเพชรบุรี.
- วมล จันท์แก้ว. (2555). *รูปแบบการพัฒนากภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหาร สถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3*. ปริญญาการศึกษาศาสตรดุษฎีนิพนธ์ (ศษ.ด.) สาขาการศึกษา มหาวิทยาลัย รังสิต.
- วิรัตน์ คำศรีจันทร์. (2544). *จิตสำนึกพลเมืองในบริบทสังคมไทย*. นครปฐม: โครงการวิจัย และพัฒนาประชาคมพุทธมณฑล.
- วิรัตน์ คำศรีจันทร์. (2544). *จิตสำนึกพลเมืองในบริบทสังคมไทย*. วิทยานิพนธ์ปริญญา ดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์สาขาศาสตร์บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล.
- วิโรจน์ สารรัตน์. (2547). "ภาวะผู้นำ : จากทฤษฎีสู่ข้อเสนอตัวแบบหลักสูตรพัฒนา บุคลากร". *ศึกษาศาสตร์*. 27 (มีนาคม-พฤษภาคม), 40-52.
- คิตาพร ยิ่งคงและพัชรี คงสมัย. (2545). *ภาวะผู้นำ*. วารสารศรีนครินทร์วิโรฒเภลัชสาร. 3(1), 131.
- ศุภรัตน์ ทองอ่อน. (2550). *การศึกษาเปรียบเทียบจิตสำนึกสาธารณะในการอนุรักษ์ ทรัพยากรของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และปีที่ 6 ในจังหวัดปราจีนบุรีที่มี ระดับการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมต่างกัน*. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทร์วิโรฒ ประสานมิตร.
- สมิต สัชชุกร. (2547). "การสร้างจิตสำนึกในการทำงานอย่างมีคุณภาพ," *ส่งเสริม เทคโนโลยี*. 30(173): 139 – 140. กุมภาพันธ์-มีนาคม.
- สมบุญรณ์ ศิริสรหรือรัญ. (2547). *การพัฒนาแบบการพัฒนาคุณลักษณะภาวะผู้นำของ คณบดี*. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- แสงเดือน ทวีสิน. (2545). *จิตวิทยาการศึกษา*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ไทยแสง.

- สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ. (2542). *วาระการวิจัยแห่งชาติในภาวะวิกฤติเพื่อฟื้นฟูชาติ*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.
- สำนักพัฒนาการเมืองและการมีส่วนร่วม. (2553). “คำศัพท์การเมืองภาคพลเมือง: จิตสาธารณะ,” *จดหมายข่าวสำนักงานสภาพัฒนาการเมือง*. 2(11): 1 – 8. กันยายน-ตุลาคม.
- สุชาติ จักรพิสูทธิ์. (2544). *จิตสำนึกสาธารณะ*. ศิลปวัฒนธรรม. 22(9): 22-23.
- สุคนธ์ ธรรมหะ. (2550). *ผลของการใช้โปรแกรมพัฒนาจิตสาธารณะด้วยเทคนิคการเสนอตัวแบบผ่านภาพการ์ตูนร่วมกับการชี้แนะทางวาจาที่มีต่อจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3*. ปรินซ์นิพนธ์ วท.ม. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- สุพานี สฤษฏ์วานิช. (2552). *พฤติกรรมองค์การสมัยใหม่*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สุวรรณ ปูนอ่อน, พระ. (2555). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาในเขตภาคเหนือตอนล่าง*. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- สุวิมล ชชาติขานี. (2555). *ปัจจัยบางประการที่มีความสัมพันธ์ต่อจิตสาธารณะของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร*. วิทยานิพนธ์ ค.ม. มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- สร้อยตระกูล อรรถมานะ. (2541). *พฤติกรรมองค์การ: ทฤษฎีและการประยุกต์*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สนธิรักษ์ เทพเรณู. 2547. *การพัฒนาารูปแบบการฝึกอบรมสำหรับผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา*. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สมพงษ์ สิงห์พล. (2542). “ต้องสอนให้เกิดจิตสำนึกใหม่,” *ลีมาจารย์*. 13(27): 15 – 16. มกราคม – มีนาคม.
- สมยศ นาวิการ. (2540). *การบริหารและพฤติกรรมองค์การ*. กรุงเทพฯ: ผู้จัดการ.
- _____. 2543). *การบริหารและพฤติกรรมองค์การ*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา.

- เสริมศักดิ์ วิชาลาภรณ์. (2538). *ผู้นำแบบแลกเปลี่ยนและผู้นำแบบเปลี่ยนสภาพ*.
 กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- _____. (2540). *ภาวะผู้นำในทฤษฎีและแนวปฏิบัติในการบริหารการศึกษาหน่วยที่ 5*.
 พิมพ์ครั้งที่ 3. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- โสภณ พวงสุวรรณ. (2545). “ความฉลาดทางอารมณ์กับผู้นำ”. วารสารการบริหาร
 การศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. 1(1): 22 – 27, มกราคม – เมษายน.
- อนุชาติ พวงสำลีและวีรบุรณ์ วิสารทสกุล. (2540). *ประชาสังคม: คำความคิดและ
 ความหมาย*. กรุงเทพฯ: สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา,
- อนุชาติ พวงสำลี. (2543). *พลเมืองไทย ณ จุดเปลี่ยนศตวรรษ*. กรุงเทพมหานคร: สถาบัน
 การเรียนรู้และพัฒนาประชาสังคม.
- อรุณ รักรธรรม. (2522). *มนุษย์สัมพันธ์กับการบริหาร*. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- _____. (2523). *การพัฒนาองค์กรเพื่อการเปลี่ยนแปลง*. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- _____. (2537). *การพัฒนาองค์กร : การสร้างและการพัฒนาการทำงานเป็นทีม*.
 กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- อัญชลิกา ผิวเพชร. (2554). *ปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อจิตสาธารณะของนักเรียนชั้น
 มัธยมศึกษาปีที่ 4 ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน*. ปรินญาณินพนธ์ กศ.
 ม. สาขาวิชาการวิจัยการศึกษา. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- อัญชลี ยิ่งรักษ์พันธ์. (2550). *ผลการใช้สถานการณ์จำลองกับเทคนิคการประเมินจาก
 สภาพจริงเพื่อพัฒนาจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5*. ปรินญา
 นินพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัย ศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- อานันท์ ปันยารชุน. (2543). *ผู้นำ*. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มติชน.
- อวยชัย ชบา. (2538). *ภาวะผู้นำและวัฒนธรรมองค์กร*. ในพฤติกรรมองค์กรและการ
 จัดการตลาด หน่วยที่ 7. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- อ้อมใจ วงษ์มณฑา. *จิตสาธารณะของนักศึกษามหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์วิทยาเขต
 ปัตตานี*. สารนิพนธ์ภาควิชาบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
 ปัตตานี. 2552.
- Alkin, M.C. (1992). *Encyclopedia of Educational Research*. 6th Edition. p. 31. New York:
 MacmillanPublisher.

- Bass, Bernard M. and Avalio, Bruce J. (1990). *Manual for the Multifactor Leadership Questionnaire*. Palo Alto, California: Consulting Psychologists Press.
- Davis, K. and Newstrom, J.W. (1992). *Human Behavior at Work : Organization behavior*. New York: McGraw – Hill Book.
- Dejnozka. E.L. (1983). *Education at Administration Glossary*. Westport. Connecticut: Greenwood.
- DuBrin, A.J. (1998). *Leadership : Research Findings, Practice, and Skill*. Boston: Houghton Mifflin.
- Foster, G.W. (1999). *Elementary Mathematics and Sciences Methods: Inquiry Teaching and Learning*. Belmont: Wadsworth Publishing Company.
- Joyce, Bruce., and Weil, Marsha. (1986). “ *Model of Teaching.*” Englewood Cliffs: Prentice – Hall International Editions.
- Halpin, Andrew W. (1966). *Theory and Research in Administration*. New York: Macmillan Company.
- Hersey Paul, and Blanchard, Kenneth H. (1993). *Management of Organization Behavior : Utilizing Human Resources*. Eaglewood Cliff, N.J. A Simon and Schmaste Company.
- Manfredi, C.M. (1996). “*A descriptive study of nurse managers and leadership*”, *Western Journal of Nursing Research*, 18(3), 314–329.
- Michaelis, J.U. (1963). *Social Studies for Children in a Democracy Recent Trends and Developments*. New Jersey: Prentice – Hall, Inc.
- Robbins, Stephen R. (1996). *Mangement 5 th Edition*. Singapore : Prentice Hall International.
- Smith, R. H., and Others. (1980). “*Management : Making Organizations Perform.*” New York: Macmillan.

แบบสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ

การรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ เกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนา
ภาวะผู้นำเชิงจิตสาธารณะของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสกลราช
วิทยานุกูล จำแนกได้ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

ชื่อ – นามสกุล .....

อาชีพ ..... ตำแหน่ง .....

ที่อยู่ปัจจุบัน .....

วันที่ให้สัมภาษณ์ ..... สถานที่สัมภาษณ์ .....

ชื่อ – นามสกุล ผู้สัมภาษณ์ นายวิโรจน์ เกลยสุข ตำแหน่ง ครู วิทยฐานะ ชำนาญการ
พิเศษ โรงเรียนสกลราชวิทยานุกูล อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร

ตอนที่ 2 ข้อคำถามหลังจากที่ท่านศึกษากรอบแนวคิดเบื้องต้น ที่เป็นผลจากการที่ผู้วิจัย
ได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจิต
สาธารณะของนักเรียนระดับ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสกลราชวิทยานุกูล
นำมาวิเคราะห์เนื้อหา (Content Ananlysis) สรุปเป็นกรอบแนวคิดเบื้องต้นใน
ฐานะที่ท่านเป็นผู้ที่มีความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับการพัฒนาภาวะผู้นำเชิง
จิตสาธารณะของนักเรียน ท่านมีความคิดเห็นในประเด็นต่างๆ ต่อไปนี้อย่างไร

1. ท่านคิดว่า ภาวะผู้นำของนักเรียน มีความหมายอย่างไร
2. คุณลักษณะของนักเรียนที่มีภาวะผู้นำเป็นอย่างไร มีองค์ประกอบอะไรบ้าง
3. ท่านคิดว่า จิตสาธารณะ (Public Mind) หมายถึงอะไร มีองค์ประกอบอย่างไรบ้าง
4. จิตสาธารณะมีความสำคัญกับนักเรียนหรือเยาวชนรุ่นหลังอย่างไร
5. โอกาสที่นักเรียนจะได้รับการพัฒนาจิตสาธารณะอย่างต่อเนื่องหรือไม่ อย่างไร
6. หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้ส่งเสริมและพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจิตสาธารณะของ
นักเรียนอย่างไรเป็นรูปธรรมเพียงพอหรือไม่ เพราะเหตุใด
7. การจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนปัจจุบัน ส่งเสริมการพัฒนาจิตสาธารณะของนักเรียน
อย่างไร

8. รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำของนักเรียน ควรมีลักษณะอย่างไร มีองค์ประกอบอะไรบ้าง
9. กิจกรรมการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจิตสาธารณะ ควรมีลักษณะอย่างไร
10. รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจิตสาธารณะของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียน สกลราชวิทยานุกูล ควรเป็นอย่างไร

ภาคผนวก

แบบสำรวจความสามารถพิเศษ (ขั้นพื้นฐาน)

แบบสำรวจความสามารถพิเศษ (ขั้นพื้นฐาน) ของนักเรียน

วิธีประเมิน

อ่านคำถามในแบบประเมินทีละข้อ โดยเลือกตอบว่า “เป็นประจำ” หากมีพฤติกรรม เช่นนั้นตลอดเวลาหรือสม่ำเสมอ บ่อยครั้ง บางครั้ง หากไม่มีพฤติกรรมเช่นนั้นเลยให้ตอบว่า “ไม่ใช่” และถ้าหากเด็กยังไม่แสดงพฤติกรรม เช่นนั้นให้ตอบว่า “ไม่ปรากฏ” ในการประเมินนั้น ผู้ประเมินต้องมีใจเป็นกลางและรู้จักเด็กเป็นอย่างดี

ข้อ	รายการประเมิน	ใช่	ไม่ใช่	ไม่ปรากฏ
1.	มีความรู้สึกรุนแรงเกี่ยวกับความผิดถูก ความยุติธรรม ความเสมอภาค ผิด-ชอบ-ชั่ว-ดี ฯลฯ			
2.	เบื่อหน่ายกับกิจกรรมที่ซ้ำซาก หรือสิ่งที่เขาเห็นว่าง่ายเกินไป			
3.	มีความสนใจเกี่ยวกับตัวเลข สัญลักษณ์ การถอดรหัส ปฏิทิน เวลา แผนภูมิ เป็นต้น			
4.	สนใจเรื่องนามธรรมที่เกี่ยวกับเวลา อากาศ และมิติของเวลา			
5.	รักและสนใจสิ่งประดิษฐ์ อุปกรณ์ เครื่องมือที่มีเครื่องยนต์ กลไก หรืออุปกรณ์ไฟฟ้า			
6.	เรียนรู้และจดจำได้ดีหากมีกิจกรรมที่ใช้การเคลื่อนไหวหรือการใช้ ร่างกายในการเรียน			
7.	กระตือรือร้นที่จะเข้าร่วมกิจกรรมทางดนตรี หรือการฝึกฝนการใช้ เสียงรูปแบบต่างๆ			
8.	มีความสามารถเห็นสิ่งต่างๆ ได้หลายมิติ			
9.	มีความสามารถทางภาษา เช่น การพูด อ่าน หรือเขียน ก้าวหน้า กว่าเด็กวัยเดียวกัน			
10.	มีความเอื้ออาทร เมตตา กรุณาต่อผู้อื่น			
11.	มีความคิดแปลกใหม่ ไม่เหมือนใคร ทำในสิ่งที่คนอื่นไม่เคยทำ			
12.	ชอบเล่นตัวต่ออย่างๆ หรือของเล่นที่เกี่ยวกับการสร้างรูปทรง			

ข้อ	รายการประเมิน	ใช่	ไม่ใช่	ไม่ปรากฏ
13.	ชอบอ่านหนังสือเกี่ยวกับสิ่งประดิษฐ์หรือการผลิตสิ่งต่างๆ หรือหนังสือเกี่ยวกับธรรมชาติ ประเภทสืบสวน สอบสวนและแก้เกม ปัญหาต่างๆ มากกว่าหนังสือนิยาย			
14.	เรียนรู้เกี่ยวกับเครื่องมือ เครื่องจักร หรือเครื่องอิเล็กทรอนิกส์ทั้งหลายอย่างง่ายดาย			
15.	สนุกสนานกับการเคลื่อนไหว การออกกำลังกาย การวิ่ง ปีนป่าย การใช้ร่างกายทำท่าทางต่างๆ			
16.	ชอบร่วมกิจกรรมที่เกี่ยวกับเสียง เช่น ฝึกพากย์ภาพยนตร์ ร้องเพลง เล่นดนตรี เล่นเสียงลัตว์ ฯลฯ			
17.	มีความแม่นยำในเรื่องทิศทางและการกะค่าประมาณการเกี่ยวกับระยะทาง			
18.	ชอบเขียนหรือเล่าเรื่องแต่งเรื่องราวต่างๆ เช่น นิทาน โคลง กลอน สารคดี เป็นต้น			
19.	มีความเสียสละ ชอบอุทิศตนให้กับสังคม และผู้ด้อยโอกาส			
20.	มีความยืดหยุ่น คิดเรื่องเดียวได้หลายทิศ หลายทาง หรือมีคำตอบในเรื่องเดียวมากกว่าหนึ่งคำตอบ			
21.	ชอบทำโจทย์คณิตศาสตร์ที่ยากและท้าทาย			
22.	เป็นช่างสังเกตและมักสังเกตอย่างลึกซึ้งใกล้ชิด เช่น ฝ้ามองดู จับต้อง ตม เป็นต้น			
23.	ชอบเล่นต่อบล็อกสร้างเป็นรูปต่างๆ			
24.	สนุกกับการเล่นสีหน้า ท่าทาง แสดงกริยาท่าทางต่างๆ เล่นแบบคน หรือลัตว์			
25.	สามารถเรียนรู้ที่จะเล่นเครื่องดนตรีชนิดต่างๆ และเล่นเสียงต่างๆ ได้อย่างรวดเร็ว แม่นยำ ทั้งโทนเสียง จังหวะ ตลอดจนความละเอียดอ่อนทางอารมณ์ของเสียง			
26.	มีประสาทสัมผัสมือ-ตา ดีเยี่ยมตั้งแต่เยาว์วัย			
27.	สามารถพูดหรือเขียนแสดงความคิด ความต้องการ หรือความรู้สึกของตนเองให้ผู้อื่นเข้าใจได้อย่างชัดเจน			

ข้อ	รายการประเมิน	ใช่	ไม่ใช่	ไม่ปรากฏ
28.	สามารถเข้ากับคนอื่นได้อย่างดีทั้งเด็กและผู้ใหญ่			
29.	มีความคิดอิสระ ไม่ชอบทำตามผู้อื่น ไม่ชอบการบังคับ กำหนดกฎเกณฑ์ ตีกรอบความคิด หรือให้ตามกติกาต่างๆ			
30.	ชอบเล่นขี้ ดวง วัด น้บ และมีความสามารถในการกะค่าประมาณการสิ่งต่างๆ ได้ดี เช่น การกะน้ำหนัก ส่วนสูง ความยาว หรือปริมาตร			
31.	มีความคิดสร้างสรรค์เกี่ยวกับงานทางวิทยาศาสตร์			
32.	ชอบศึกษาเกี่ยวกับพลังงาน หรือการทำให้สิ่งต่างๆ เคลื่อนไหว			
33.	มีความสามารถในการกำหนดทิศทางระยะทางและระยะเวลาได้อย่างละเอียด			
34.	สามารถเล่นดนตรีตามเสียงเพลงที่ได้ยินได้ หรือทำเสียงตามสิ่งที่ได้ยินได้อย่างชัดเจน			
35.	สนใจเรื่องสี ความสมบูรณ์ของสิ่งที่เห็น รูปลักษณ์ ฯลฯ			
36.	เข้าใจเรื่องที่อ่านหรือฟังได้อย่างรวดเร็วและแจ่มแจ้ง			
37.	สามารถสื่อสารกับคนอื่นๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เหมาะสม กับกาลเทศะทั้งการใช้ภาษาพูด เขียน การใช้กริยาท่าทาง			
38.	มีความสามารถผสมผสานความคิดหรือสิ่งที่ดูเหมือนไม่น่าจะเกี่ยวข้องกันได้ให้เข้าด้วยกัน อย่างน่าพิศวง			
39.	มักคิดและทดลองทำเพื่อดูว่าอะไรจะเกิดขึ้น จะเป็นอย่างไรต่อไป หรือพิสูจน์ความคิดของตนเอง			
40.	มีความสามารถในการสร้าง ซ่อม สร้างสรรค์สิ่งประดิษฐ์ทางอิเล็กทรอนิกส์ หรืออุปกรณ์ของใช้ เครื่องยนต์ กลไกต่างๆ			
41.	มีความสามารถในการควบคุมความสมดุลของร่างกายได้อย่างโดดเด่น เช่น การยืนขาเดียวได้นาน กระโดดขาเดียว เดินต่อเท้าได้ อย่างคล่องแคล่วเกินวัย			
42.	มีความเข้าใจและสามารถใช้เสียงต่างๆ ให้บังเกิดต่อความรู้สึกของคนอื่น			

ข้อ	รายการประเมิน	ใช่	ไม่ใช่	ไม่ปรากฏ
43.	มีอารมณ์ตอบสนอง หรือแสดงออกถึงสุนทรียภาพกับภาพเขียน ภาพวาดหรืองานศิลปะ			
44.	สามารถเข้าใจความหมายลึกซึ้งที่แฝงอยู่ในเรื่องที่อ่าน หรือฟังได้			
45.	เป็นที่ยอมรับของคนอื่น เพื่อนชอบเล่นด้วย			
46.	รับรู้ และเรียนรู้สิ่งต่างๆ ได้อย่างรวดเร็วและจดจำได้ดี ได้นาน			
47.	สามารถเรียนรู้เกี่ยวกับตัวเลข ความสามารถของตัวเลข หรือ สัญลักษณ์สิ่งต่างๆ ได้อย่างรวดเร็วกว่าเด็กวัยเดียวกัน			
48.	ชอบจัดลำดับ จัดหมวดหมู่สิ่งต่างๆ ให้เป็นระบบหรือเป็นชั้นเป็นตอน ทั้งสิ่งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม			
49.	เวลาเรียนจะเรียนได้ดี หากมีกิจกรรมให้ลงมือปฏิบัติ มากกว่าการฟังบรรยาย			
50.	มีความสามารถทางการเคลื่อนไหว หรือใช้กล้ามเนื้อร่างกายได้ดีกว่าเด็กทั่วไป เช่น วิ่งเร็วกว่าเด็กทั่วไป ร่างกายมีความยืดหยุ่นมากกว่าเด็กทั่วไป			
51.	เต้น เคลื่อนไหว โยกหัว หรือปรบมือสอดคล้องกับจังหวะเสียงเพลงได้อย่างดี			
52.	มีความเข้าใจและความไวในเรื่องขนาดวัตถุ สี น้ำหนักและความสมดุลทางศิลปะ			
53.	มีความสามารถในการเล่าเรื่องได้อย่างสนุกสนาน ชวนติดตาม			
54.	ชอบขบคิดปัญหาสังคม เช่น ทำไมต้องมีคนจน			
55.	เป็นคนมีเหตุผลและมักตั้งคำถามที่เป็นเหตุผลต่อกัน เช่น ถ้า....แล้ว....ดังนั้น....เพราะว่า....ถ้าไม่....แล้ว			
56.	มักเป็นผู้แก้ปัญหาให้คนอื่นในเรื่องเครื่องจักรเครื่องยนต์ หรือเครื่องใช้ไฟฟ้า หรืออุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ทั้งหลาย			
57.	สามารถเรียนรู้ในการใช้เครื่องมือ อุปกรณ์กีฬา หรืออุปกรณ์ที่ใช้ร่วมกับการเคลื่อนไหวได้อย่างดี			
58.	สามารถแยกยะเสียงที่มีท่วงทำนองคล้ายกันได้อย่างแม่นยำ			
59.	เรียนรู้ได้ดีหากมีภาพประกอบ			

ข้อ	รายการประเมิน	ใช่	ไม่ใช่	ไม่ปรากฏ
60.	สามารถแสดงแนวคิดใหม่ๆ จากเรื่องทีอ่านหรือฟังได้			
61.	มีความสามารถในการควบคุมอารมณ์ตนเองได้เป็นอย่างดี			
62.	ชอบวิเคราะห์ วิพากษ์ วิचारณ์เรื่องต่างๆ อย่างมีเหตุผล			
63.	มีลักษณะพิเศษทางร่างกายที่จะทำให้ใช้ความสามารถทางกล้ามเนื้อร่างกายได้ดี เช่น มีช่วงขายาว แข็งแรง เหมาะที่จะเป็นนักวิ่ง หรือมีร่างกายยืดหยุ่นเหมาะที่จะเป็นนักยิมนาสติก เป็นต้น			
64.	รับรู้ความแตกต่างของเสียงดนตรีได้อย่างละเอียดทั้งระดับเสียง ความดัง และจังหวะ			
65.	ชอบและมีความสามารถที่จะวาดภาพ หรือผลิตผลงานทางศิลปะได้ดี			
66.	ใช้ภาษาที่ทำให้เกิดจินตนาการได้อย่างแจ่มชัดและมีสีสันที่สละสลวยงดงาม			
67.	ชอบคบกับคนที่มีอายุมากกว่า			

แบบสรุปผลการวัดความสามารถพิเศษ (ขั้นพื้นฐาน)

หลังจากที่นักเรียนแต่ละคนทำกิจกรรมรู้จักตนเองด้วยการทำแบบทดสอบวัดความสามารถพิเศษ (ขั้นพื้นฐาน) ของตนเองแล้ว สามารถตรวจสอบความสามารถของตนเองได้ โดยพิจารณาเกณฑ์การตรวจสอบความถนัด ดังนี้

การแปลผลการสำรวจแนวความสามารถพิเศษ (ขั้นพื้นฐาน)

ชื่อ-นามสกุล ..... อายุ ..... ห้อง.....เลขที่

.....

ด้าน	1	2	3	4	5	6	7	8	9	ผ่าน	รวม
ผู้นำ/นักสังคม	1	10	19	28	37	45	54	61	67	5	
นักคิด	2	11	20	29	38	46	67			4	
คณิตศาสตร์	3	12	21	30	47	55	62			4	
วิทยาศาสตร์	4	13	22	31	39	48	55	62		5	
ช่างเทคนิคและอิเล็กทรอนิกส์	5	14	23	32	40	48	49	56		5	
กีฬา/กล้ามเนื้อ	6	15	24	33	41	50	57	63		5	
ดนตรี/ความสามารถในการรับรู้ทางเสียง	7	16	25	34	42	51	58	64		5	
ศิลปะ/มิติสัมพันธ์	8	17	26	35	43	52	59	65		5	
ภาษา	9	18	27	36	44	53	60	66		5	

สรุปความสามารถพิเศษ .....

.....

ภาคผนวก

แบบสำรวจแนวผู้นำ/นักสังคม

แบบสำรวจแว้วผู้นำ/นักสังคม

ชื่อ - สกุล ..... เพศ ชาย หญิง
 วัน - เดือน - ปีเกิด ..... อายุ ..... ปี ชั้น .....

ข้อ	รายการประเมิน	เป็น ประจำ	ไม่ใช่	ไม่ ปรากฏ
1.	สามารถเข้ากับคนอื่นได้เป็นอย่างดีทั้งเด็กและผู้ใหญ่			
2.	สามารถสื่อสารกับคนอื่น ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เหมาะสมกับ กาลเทศะทั้งการใช้ภาษาพูด เขียนและสัญลักษณ์			
3.	มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี และชอบทำความรู้จักกับผู้อื่น			
4.	สามารถปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ใหม่ ๆ ได้เสมอ			
5.	เป็นคนที่สนใจและมองเห็นหนทางที่จะแก้ปัญหาเกี่ยวกับสังคมอยู่ เนื่อง ๆ			
6.	สามารถทำงานเป็นกลุ่มได้เป็นอย่างดี			
7.	เป็นที่ยอมรับของคนอื่น เพื่อนชอบเล่นด้วย			
8.	เป็นคนที่มองเห็นผลดีผลเสียที่จะเกิดกับคนอื่นได้ในสถานการณ์ ต่าง ๆ			
9.	มีความเข้าใจลึกซึ้งว่องไวในเรื่องเหตุผลและผลที่เกี่ยวข้องกับ พฤติกรรมของคน			
10.	มีความรู้ลึกซึ้งเกี่ยวกับความผิดถูก ความยุติธรรม ความเสมอ ภาค ผิด-ชอบ-ชั่ว-ดี ฯลฯ			
11.	มีมาตรฐานทางจริยธรรมสูง			
12.	มีความเอื้ออาทร เมตตา กรุณาต่อผู้อื่น			
13.	ไวและละเอียดอ่อนต่อความรู้สึกของคนอื่น			
14.	มีความอดทน มานะพยายามให้งานสำเร็จ และรับผิดชอบสูง			
15.	มีความเชื่อมั่นในตัวเอง ไม่ว่าจะอยู่ในกลุ่มเด็กเดียวกันหรือคนที่โต กว่า			

ข้อ	รายการประเมิน	เป็นประจำ	ไม่ใช่	ไม่ปรากฏ
16.	เป็นคนที่มีความอารมณ์ขัน			
17.	มีความสามารถในการควบคุมอารมณ์ตนเองได้เป็นอย่างดี			
18.	สามารถรับฟังเรื่องของผู้อื่นได้อย่างอดทนและไม่ตัดสินผู้อื่นด้วยตนเองหรือตัดสินใจแทนคนอื่น ๆ โดยปราศจากการปรึกษาหารือกับบุคคลนั้น ๆ			
19.	สามารถจับประเด็นปัญหาเข้าใจปัญหาในเรื่องต่าง ๆ ได้อย่างรวดเร็วชัดเจน หรือเข้าใจถึงเหตุที่แท้จริงของปัญหาได้อย่างรวดเร็ว			
20.	มีความเสียสละ ชอบอุทิศตนให้กับสังคมและผู้ด้อยโอกาส			
21.	มีความอดทนกับพฤติกรรมของคนที่เขาเข้ามาเกี่ยวข้องด้วยมากกว่าคนอื่น			
22.	สามารถเข้าใจความรู้สึกนึกคิดของผู้อื่นได้จากกริยาท่าทาง			
23.	ชอบขบคิดปัญหาสังคม เช่น ทำไมต้องมีคนจน			
24.	มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในการจัดระบบทางสังคม (เช่น เมื่อเห็นความไม่ยุติธรรมอาจารย์เริ่มนำกลุ่ม เพื่อหาทางแก้ไขโดยไม่ปล่อยให้ผ่านไป ฯลฯ)			
25.	มีความสามารถในการสร้างศรัทธา ทำให้ผู้อื่นเชื่อหรือคล้อยตามได้			
26.	มีความสามารถในการตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี			
27.	มีความฉับไวในการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า			
28.	มีความสามารถในการวางแผนเรื่องต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องเกี่ยวกับสังคมได้ดี			
29.	มีความสนใจศึกษาประวัติบุคคลสำคัญ เช่น ผู้นำของประเทศต่าง ๆ หรือมีความใฝ่ฝันที่จะเป็นผู้นำทางสังคม			
30.	เพื่อน ๆ มักเลือกให้เป็นผู้นำในการเล่น หรือการทำงานกลุ่ม			
31.	มีความพยายามที่จะปรับปรุงตนเองในเรื่องการวางตัวในสังคม			

เกณฑ์การตัดสินผลการวัดแวง ด้านภาวะผู้นำ/นักสังคม

แวงผู้นำ/นักสังคม

หากรวมจำนวนข้อที่ตอบว่าใช่	ได้ 25 ข้อขึ้นไป	จะได้ระดับ 3
หากรวมจำนวนข้อที่ตอบว่าใช่	ได้ 19 -24 ข้อ	จะได้ระดับ 2
หากรวมจำนวนข้อที่ตอบว่าใช่	ต่ำกว่า 19 ข้อ	จะได้ระดับ 1

ความสามารถของนักเรียนที่ประเมินจากการทำแบบสำรวจ แบ่งเป็น 3 ระดับ คือ

ระดับที่ 1 เป็นระดับความสามารถที่ต่ำกว่าระดับปกติซึ่งอาจมีผลจากความไม่สนใจไม่

ถนัด หรือ การพัฒนาด้านนี้ยังไม่ถึง ต่อบในภายหน้าเด็กอาจพัฒนา
ได้ดีขึ้น

ระดับที่ 2 เป็นระดับความสามารถที่ถือว่าอยู่ในเกณฑ์ปกติของนักเรียนทั่วไป

ระดับที่ 3 เป็นระดับที่มีความสามารถอยู่เหนือเกณฑ์ปกติ หากเด็กที่ได้รับการประเมินว่ามี

ความสามารถอยู่ในระดับ 3 ก็ถือว่าน่าจะมีแนวโน้มว่ามีความสามารถพิเศษในเรื่องนี้ ผู้ปกครองควรใช้ข้อมูลนี้ เพื่อทำกิจกรรมที่ทำทำให้นักเรียน
สนับสนุนให้นักเรียนได้มีโอกาสพัฒนาในสิ่งที่เขาถนัดให้มากยิ่งขึ้นและเพื่อเป็น
การยืนยันหรือตรวจสอบให้ชัดเจน เพื่อคัดเลือกเข้าโครงการพัฒนา

ความสามารถพิเศษ ควรจะต้องมีข้อมูลอื่นๆ ประกอบ และต้องมีกระบวนการ
ตรวจสอบเพื่อการตัดสิน

ผลการวัดแวงความสามารถ ด้านภาวะผู้นำ/นักสังคม

ภาคผนวก

แบบทดสอบวัดภาวะผู้นำเชิงจิตสาธารณะ

แบบทดสอบก่อนเรียน เรื่อง ภาวะผู้นำเชิงจิตสาธารณะ
นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสกลราชวิทยานุกูล

คำชี้แจง : แบบทดสอบฉบับนี้เป็นแบบสถานการณ์ 5 ตัวเลือก จำนวน 60 ข้อ ให้

1. นักเรียนอ่านสถานการณ์ต่อไปนี้ แล้วพิจารณาเลือกข้อความในแต่ละข้อที่ตรงตามความรู้สึกของ
2. นักเรียนมากที่สุด คำตอบที่นักเรียนตอบไม่มีข้อใดถูกหรือผิด ให้นักเรียนตอบทุกข้อ หากขาดข้อ
3. ใดข้อหนึ่งจะทำให้แบบทดสอบฉบับนี้ไม่สมบูรณ์และไม่สามารถนำไปวิเคราะห์ได้

เกณฑ์การเลือกคำตอบ

คำตอบในแต่ละข้อมี 5 ตัวเลือก ให้นักเรียนเลือกคำตอบเดียวจากข้อ ก ข ค ง หรือ จ โดยทำเครื่องหมายกากบาท (×) ลงบนกระดาษคำตอบที่แจกให้

ตัวอย่าง

(0) ชาว และดำมีหน้าที่ทำความสะอาดห้องเรียนประจำวัน โดยดำมีหน้าที่กวาดพื้นห้องและขาวมีหน้าที่ลบกระดานดำ ขณะที่ลบกระดานดำ ดำชอบใช้ชอล์กขีดเขียนเล่นไปด้วยลบไปด้วย ถ้านักเรียนเป็นขาวนักเรียนจะทำอย่างไร

- ก. เข้ามาร่วมด้วยช่วยดำเขียน
- ข. เดินไปบอกครูให้มาลงโทษดำ
- ค. ตักเตือนดำไม่ให้เขียนกระดานเล่น
- ง. ยืนยันว่าดำเขียนอะไรและนำเสนอใจใหม่
- จ. ตอว่าดำที่ไม่ช่วยกันใช้ชอล์กอย่างประหยัด

ในข้อ (0) ถ้านักเรียนเลือกคำตอบข้อ ง. คือ ยืนยันว่าดำเขียนอะไร นำเสนอใจใหม่ ให้นักเรียนทำเครื่องหมายกากบาท (×) ลงในกระดาษคำตอบ ดังนี้

ข้อ	ก	ข	ค	ง	จ
(0)				×	

ด้านการช่วยเหลือผู้อื่น

1. หลักการทำกิจกรรมเพื่อช่วยเหลือผู้อื่นที่ดี มีประสิทธิภาพ ไม่ส่งผลกระทบต่อผู้อื่น ในทางที่ไม่ดี นักเรียนคิดว่ากรกระทำของใครต่อไปนี้เหมาะสมที่สุด
  - ก. นายหมื่นเป็นคนที่มินิสัยชอบช่วยเหลือผู้อื่นอยู่เสมอ เมื่อเห็นคนอื่นมีปัญหา
  - ข. นายเรืองเดชเป็นคนที่มึน้ำใจงาม โอบอ้อมอารี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กับทุกคนที่เห็นว่าขัดสน
  - ค. นายเหล็กเป็นคนที่เตรียมตัวอยู่เสมอ ชอบตรวจสอบความสามารถความถนัดของตนเอง และพยายามฝึกตนเองในทุกด้าน เพื่อช่วยเหลือคนอื่นได้ดีและเหมาะสม
  - ง. นายปานเป็นคนเตรียมเนื้อเตรียมตัวอยู่เสมอชอบอาสาช่วยเหลือผู้อื่นทุกเรื่องที่ได้รับคำร้องขอ โดยไม่ปฏิเสธเลยแม้แต่เรื่องเดียวถึงจะลำบากอย่างไรก็ไม่ท้อถอย
  - จ. นายจ้อยเป็นคนมีกิริยาอ่อนน้อมถ่อมตน พุดจาสุภาพเรียบร้อย ชื่นชมคนอื่นอยู่เสมอ ไม่เคยตำหนิใครให้เกิดความขุ่นเคืองน้ำใจ และพุดจาเสริมแรงใจให้กำลังใจกับทุกๆ คน

2. ในช่วงเวลาว่างหลังเลิกเรียนในตอนเย็นของทุกวัน นายแดงชักชวนเพื่อนๆ มาร่วมทำกิจกรรมตามที่แต่ละถนัด พยายามฝึกฝนตนเองในด้านที่ไม่ถนัด โดยผู้นำฝึกนี้จะเปลี่ยนสลับกัน ถ้านักเรียนเป็น นายแดง จะทำแบบนี้หรือไม่ เพราะอะไร
  - ก. ไม่ทำ เพราะในช่วงหลังเลิกเรียน ถือเป็นเวลาด่วนตัวควรจะได้รับพักผ่อน
  - ข. ไม่ทำ เพราะเสียเวลาโดยเปล่าประโยชน์สู้อาเวลาไปเรียนพิเศษในรายวิชาสำคัญดีกว่า
  - ค. ทำ เพราะการทำกิจกรรมกับเพื่อนที่มีเข้าใจกัน เป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน
  - ง. ทำ เพราะการเสียสละเวลาบางส่วนมาฝึกฝนตนเองทั้งในด้านที่ตนเองมีความถนัดชอบ และฝึกกิจกรรมในส่วนเป็นจุดอ่อนได้ดี เมื่อมีโอกาสได้ช่วยเหลือผู้ได้
  - จ. ทำ เพราะไม่ชอบเรียนพิเศษ ไม่ชอบเล่นกีฬา ซึ่งนับว่าเป็นโอกาสดีมากที่ได้ทำกิจกรรมกับเพื่อนได้รู้จักเพื่อนใหม่ ได้ประสบการณ์ใหม่ๆ ถือว่าเกิดประโยชน์

3. หลังจากเลิกเรียนวิชาชีววิทยา นายจำปีจะรีบออกจากห้องเรียนก่อนเพื่อนคนอื่นๆ ทุกครั้งโดยไม่เคยช่วยเพื่อนเก็บอุปกรณ์เลย ถ้านักเรียนเป็นนายจำปีนักเรียนจะทำเช่นนี้หรือไม่
- ก. ทำ เพราะเดี๋ยวจะไปเรียนวิชาต่อไปไม่ทัน
- ข. ไม่ทำ เพราะต้องออกจากห้องเรียนไปพร้อมกันกับเพื่อนๆ
- ค. ทำ เพราะห้องปฏิบัติการชีววิทยาร้อนต้องรีบให้เร็วที่สุดเพื่อไปรับลมสบายๆ ก่อน
- ง. ไม่ทำ เพราะต้องช่วยครูและเพื่อนเก็บอุปกรณ์การทดลองทุกครั้งหลังเรียนเสร็จแล้ว
- จ. ไม่ทำ เพราะใช้เวลาในการทดลองนานไม่ควรรีบเร่งอาจทำให้ได้ข้อมูลไม่ครบส่งผลให้เกิดความกังวลจะไม่มีสมาธิในการเรียนวิชาต่อไป
4. ในช่วงเวลาเช้าๆ น.ส.ปติกาจะนั่งทำการบ้านอย่างเร่งรีบทุกวัน เมื่อนายเดชากรเห็นเช่นนี้จึงเข้าไปช่วยแนะนำ ช่วยเหลือเพื่อให้ น.ส.ปติกาทำการบ้านเสร็จทันเวลา ถ้านักเรียนเป็นนายเดชากร จะทำเช่นนั้นหรือไม่ เพราะเหตุใด
- ก. ไม่ทำ เพราะการบ้านที่ครูสั่งจะเป็นหน้าที่ของแต่ละคนต้องฝึกทำจะได้เข้าใจ
- ข. ไม่ทำ เพราะจะทำให้เพื่อเกิดความเคยตัวนับว่าเป็นการเอาเปรียบเพื่อนคนอื่น
- ค. ทำ เพราะเพื่อนอาจมีความจำเป็นบางอย่างที่สำคัญว่าเมื่อกลับไปถึงบ้านแล้ว
- ง. ทำ เพราะเห็นเพื่อนมีความรับผิดชอบสูง แต่อาจมีความจำเป็นเราต้องช่วยเหลือกัน
- จ. ทำ เพราะถ้าวันนี้เราช่วยเหลือเขา ในโอกาสภายภาคหน้าเขาอาจจะช่วยเหลือเราได้
5. วันนี้ น.ส.ณัฐมีหน้าที่เป็นเวรทำความสะอาดห้องเรียนประจำวัน โดยเพื่อนๆ มอบหมายให้ น.ส.ณัฐเป็นคนจัดโต๊ะเรียนและเก้าอี้ให้เป็นระเบียบ น.ส.ณัฐจะรีบลากโต๊ะเรียนและเก้าอี้ด้วยความแรงและเร็วมาก เพราะจะได้เสร็จเร็วๆ จนพื้นของห้องเรียนเป็นรอย ถ้าเป็นนักเรียนจะทำเช่นนี้หรือไม่ เพราะเหตุใด
- ก. ไม่ทำ เพราะถ้าพื้นเป็นรอยมากๆ จะถูกครูทำโทษ
- ข. ไม่ทำ เพราะเดี๋ยวโดนเพื่อนว่าที่ไม่ช่วยรักษาสมบัติของห้องเรียน
- ค. ไม่ทำ เพราะถ้าขาเก้าอี้หักและพื้นเป็นรอยอาจต้องรับผิดชอบเอง
- ง. ไม่ทำ เพราะถ้าพื้นห้องเป็นรอยมากๆ จะดูไม่สะอาดและสวยงาม
- จ. ไม่ทำ เพราะเป็นหน้าที่ของนักเรียนทุกคนต้องช่วยกันใช้ของส่วนรวมอย่างทะนุถนอม

6. เมื่อ น.ส.กนกวรรณเข้าไปใช้ห้องปฏิบัติการเสร็จแล้วจะเก็บอุปกรณ์และสารเคมีที่ใช้ในการทดลองเข้าที่ทุกครั้ง ถ้าเป็นนักเรียนจะทำเช่นนี้หรือไม่ เพราะเหตุใด
- ทำ เพราะถ้าครูผู้สอนทราบเข้าจะโดนทำโทษ
  - ทำ เพราะเดี๋ยวก็มีคนอื่นมาใช้ห้องปฏิบัติจะได้สะดวก
  - ทำ เพราะถ้าครูผู้สอนเห็นอาจได้รับคำชมเชยและรางวัลหรือได้คะแนนพิเศษ
  - ทำ เพราะเป็นหน้าที่ของนักเรียนทุกคนที่ใช้อุปกรณ์แล้วต้องเก็บเข้าที่ให้เรียบร้อย
  - ทำ เพราะเป็นการช่วยครูดูแลอุปกรณ์ของโรงเรียนและสะดวกต่อการใช้ของคนต่อไป
7. ขณะนั่งเรียนนายวินัย มักจะนั่งโยกเก้าอี้ นั่งเก้าอี้สองขา ถ้าเป็นนักเรียนจะทำเช่นนี้หรือไม่
- ทำ เพราะไม่ได้ทำผิดกฎระเบียบของโรงเรียน
  - ทำ เพราะเป็นการเปลี่ยนอิริยาบถทำให้รู้สึกสบายและไม่ง่วง
  - ไม่ทำ เพราะเป็นการใช้เก้าอี้อย่างไม่ถูกวิธีและอาจจะทำให้ขาเก้าอี้หักได้ง่ายขึ้น
  - ไม่ทำ เพราะถ้าครูเห็นจะคิดว่าเราไม่ตั้งใจเรียนและเป็นการรบกวนสมาธิของเพื่อนๆ
  - ไม่ทำ เพราะเป็นการใช้เก้าอี้อย่างไม่ทะนุถนอม จะทำให้ขาเก้าอี้หักและเกิดอันตรายได้
8. เมื่อ น.ส.สกล ทำกิจกรรมการทดลองเสร็จจะรีบเก็บเศษวัสดุหรือชิ้นส่วนของสิ่งมีชีวิตที่นำมาใช้การทดลอง เพื่อเอาไปทิ้งลงในถังขยะของโรงเรียนเสมอ ถ้านักเรียนเป็น น.ส.สกล นักเรียนจะทำเช่นนี้หรือไม่ เพราะเหตุใด
- ทำ เพราะสงสารภาวโรงที่ต้องคอยเดินเก็บขยะอยู่ทุกวัน
  - ทำ เพราะเป็นกฎระเบียบของโรงเรียนที่ต้องช่วยกันรักษาความสะอาด
  - ทำ เพราะถ้าไม่ทิ้งลงถังขยะครูเห็นเข้าอาจจะถูกตักเตือนหรือทำโทษได้
  - ทำ เพราะอยากให้โรงเรียนสะอาด น่าอยู่และเป็นการใช้ของของโรงเรียนอย่างถูกวิธี
  - ทำ เพราะเป็นหน้าที่ของทุกคนที่จะต้องร่วมมือกันดูแลรักษาความสะอาดของโรงเรียน

9. หลังจากทำกิจกรรมเรียนรู้ นักเรียนจะไปค้นคว้าข้อมูลเพิ่มเติมในห้องสมุดก่อนออกจากห้องสมุด น.ส. ปิยากร จะเก็บหนังสือไว้ที่ชั้นวางทุกครั้ง ถ้าเป็นจะทำเช่นนี้หรือไม่ เพราะอะไร

- ก. ทำ เพราะใช้ของแล้วทุกครั้งต้องเก็บ
- ข. ทำ เพราะเป็นคนใช้เองก็ต้องเก็บคืนเอง
- ค. ทำ เพราะกลัวครูบรรณารักษ์ดูและทำโทษ
- ง. ทำ เพราะถ้าไม่ทำอาจถูกคนอื่นหาว่าใช้ของแล้วไม่รู้จักเก็บ
- จ. ทำ เพราะสงสารครูบรรณารักษ์ที่ต้องคอยเก็บหนังสือจำนวนมากเข้าชั้นทุกวัน

10. ตอนพักกลางวัน น.ส.สุภารัตน์เดินผ่านห้องเตรียมอุปกรณ์และสารเคมี พบว่าในห้องเรียนเปิดไฟและพัดลม โดยที่ไม่มีใครอยู่ ถ้านักเรียนเป็นน.ส.สุภารัตน์นักเรียนจะทำเช่นไร

- ก. เดินผ่านไปเฉยๆ เพราะไม่ใช่ห้องของเรา
- ข. เดินผ่านไปเฉยๆ เดี่ยวมีคนเห็นแล้วโทษว่าเราเข้าไปขโมยของ
- ค. เดินเข้าไปปิดให้เรียบร้อยเพื่อเป็นการประหยัดไฟและยืดอายุการใช้งาน
- ง. เดินไปบอกเจ้าหน้าที่ประจำห้องนั้นว่าไฟและพัดลมในห้องเรียนยังเปิดอยู่
- จ. เดินเข้าไปปิดให้เรียบร้อย เพราะถ้ามีใครมาเห็นเข้าอาจจะตำหนิเจ้าหน้าที่ประจำห้องได้

11. นายสนทรรคชอบขีดเขียนข้อความ วาดรูปต่างๆ บนโต๊ะเรียนของตนและโต๊ะปฏิบัติการ จนทำให้โต๊ะเลอะเทอะ นักเรียนคิดว่า นายสนทรรค ทำไม่ถูกต้องด้วยเหตุผลใด

- ก. เพราะไม่ใช่โต๊ะของเขาที่จะทำอะไรก็ได้
- ข. เพราะครูสั่งห้ามขีดเขียนข้อความบนโต๊ะ
- ค. เพราะนักเรียนทุกคนมีหน้าที่ช่วยกันดูแลและรักษาสมบัติของโรงเรียน
- ง. เพราะโต๊ะเรียนเป็นสมบัติของโรงเรียนไม่ใช่สมบัติส่วนตัวจึงไม่มีสิทธิทำอะไรตามใจชอบ
- จ. เพราะเป็นการทำให้โต๊ะเรียนสกปรกเลอะเทอะ ไม่น่านั่งและเสียบรรยากาศในการเรียน

12. ขณะเดินไปส่งงานวิชาชีววิทยา นายนั้นทภพสังเกตเห็นน้องๆ ม.2 กำลังขีดเขียนข้อความบนฝาผนังหรือกำแพงของอาคารเรียน ถ้านักเรียนเป็นนายนั้นทภพนักเรียนจะทำอย่างไร
- รีบเดินเลี้ยวไป เพราะไม่ใช่ธุระของเรา
  - เดินไปบอกครูที่อยู่ใกล้ที่สุดเพราะมีอำนาจมากกว่า
  - เข้าไปต่อว่าน้องคนนั้นและนำตัวไปพบครูที่อยู่ใกล้ที่สุด
  - เดินผ่านไปเฉยๆ เพราะน้องคงไม่ฟังหรือไม่อาจจะโกรธก็ได้ถ้าถูกตักเตือน
  - เดินเข้าไปพูดคุยด้วยดีๆ และชักชวนน้องๆ มากันช่วยกันดูแลรักษาสมบัติของโรงเรียน
13. เมื่อมีการเคลื่อนไหวโต๊ะและเก้าอี้ในห้องเรียนมาทำงานกลุ่ม น.ส.พรพิเศษมักจะช่วยเพื่อนเก็บโต๊ะเก้าอี้เข้าที่ให้เรียบร้อยเสมอ นักเรียนคิดว่า น.ส.พรพิเศษทำถูกด้วยเหตุผลใด
- เพราะถ้าไม่เก็บแล้วใครจะเก็บ
  - เพราะเป็นคนใช้โต๊ะเก้าอี้เองก็ต้องรับผิดชอบเอง
  - เพราะเป็นหน้าที่ของทุกคนในกลุ่มที่ต้องช่วยกันอยู่แล้ว
  - เพราะใช้แล้วต้องเก็บเข้าที่ให้เรียบร้อยและเป็นการแสดงออกถึงความรับผิดชอบ
  - เพราะเป็นการแสดงออกถึงความรับผิดชอบและไม่อยากให้เป็นคนไม่มีน้ำใจ
14. เมื่อ น.ส.ลัดดาวัลย์เข้าห้องสมุดทุกครั้งจะขอส่งเสียงดัง รบกวนคนอื่นเสมอ ทำให้คนอื่นไม่มีสมาธิในการอ่านหนังสือและค้นคว้า เมื่อเป็นเช่นนี้นักเรียนคิดว่าควรทำอย่างไร
- แจ้งเจ้าหน้าที่ห้องสมุดให้เตือน เพราะเป็นการละเมิดสิทธิของบุคคลอื่น
  - แจ้งน.ส.ลัดดาวัลย์ ให้ทราบว่ากฎระเบียบในการเข้าไปใช้ห้องสมุดห้ามส่งเสียงดัง
  - บอกเพื่อนของเขา ให้ช่วยเตือนว่าการเข้าใช้บริการห้องสมุดไม่ควรส่งเสียงดังรบกวนผู้อื่น
  - บอกว่า ห้องสมุดเป็นแหล่งค้นคว้าหาความรู้ทุกคนต้องการใช้สมาธิ
  - ให้คนอื่นๆ ที่กำลังอ่านหนังสือและค้นคว้าอยู่ช่วยกันเตือนว่าทำไมไม่ถูกต้องนะ
15. ทุกครั้งที่ครูมอบหมายงานให้ นายวันเฉลิมชัยจะทำด้วยความเต็มใจเสมอ นักเรียนคิดว่านายวันเฉลิมชัยทำถูกด้วยเหตุผลใด

- ก. เพราะจะได้คะแนนเยอะๆ
- ข. เพราะครูจะได้รักและเอ็นดู
- ค. เพราะถ้าเป็นคำสั่งครูนักเรียนไม่ควรปฏิเสธ
- ง. เพราะเป็นหน้าที่ของนักเรียนที่จะต้องช่วยเหลือและตอบแทนพระคุณครูเมื่อมีโอกาส
- จ. เพราะการได้อาสาหรือช่วยแบ่งเบาภาระงานของครูถือเป็นการทำประโยชน์เพื่อส่วนรวมหรือโรงเรียนนั่นเอง
16. นายเรือง เดินผ่านกลุ่มน้องนักเรียน ม. 1 นั่งที่ม้าหินอ่อน สักเกตเห็นว่าน้องๆ กำลังถกเถียงกันอยู่จึงเดินเข้าไปถาม พบว่า น้องๆ กำลังช่วยกันหาวิธีแก้ปัญหาโจทย์วิชาคณิตศาสตร์ นายจึงอาสาช่วยน้องๆ ติววิชาคณิตศาสตร์ให้จนกลุ่มน้องเข้าใจ นักเรียนว่าการกระทำของนายเรืองเป็นอย่างไร
- ก. นายเรืองเข้าไปช่วยแก้ปัญหาให้กับน้องๆ เพื่อหวังให้น้องๆ นับถือว่ามีเรื่องเก่ง
- ข. นายเรืองช่วยแก้ปัญหาให้น้องๆ ถ้าปล่อยให้ถกเถียงกันต่อไปอาจทำให้เกิดปัญหาได้
- ค. นายเรืองช่วยน้องๆ แก้ปัญหาโจทย์ เมื่อน้องๆ เข้าใจก็จะสามารถแก้ปัญหาอื่นได้โดยไม่ต้องหวังสิ่งใดตอบแทน
- ง. นายเรืองช่วยน้องๆ แก้ปัญหาโจทย์ ด้วยหวังว่าน้องๆ จะได้ทำการบ้านเสร็จ ส่งครูทันเวลาที่กำหนด จะไม่ถูกหักคะแนน
- จ. นายเรืองทำไป เพราะเป็นหน้าที่ของรุ่นพี่ที่ต้องดูแลน้องๆ ให้มีใจรักการเรียน น้องๆ จะได้ไม่ท้อ มีพลังต่อสู้ต่อไป
17. น.ส.นิชารีย์ไม่เคยนำขนมและน้ำเข้ามาทานในห้องเรียน เมื่อเห็นเพื่อนนำขนมและน้ำมารับประทานในห้องเรียน น.ส.นิชารีย์จึงเตือนเพื่อนว่า “ทำผิดกฎระเบียบของห้องที่ตกลงร่วมกัน” นักเรียนคิดว่า สิ่งที่ น.ส.นิชารีย์ทำนั้นถูกต้องด้วยเหตุผลใด
- ก. เพราะควรกินหรือดื่มที่โรงอาหารให้เรียบร้อยก่อนเข้าห้องเรียน
- ข. เพราะเป็นข้อตกลงของห้องจะได้เป็นการช่วยกันรักษาความสะอาดของห้องเรียนด้วย
- ค. เพราะสงสารเพื่อนคนอื่นๆ ที่ไม่มีขนมเหมือนเราและอาจจะถูกครูทำโทษเมื่อครูจับได้
- ง. เพราะขนมส่วนมากมีรสหวานเคี้ยวอมชื่นมาตอมเต็มห้องเรียน ทำให้เสียสมาธิในการเรียนได้

- จ. เพราะเป็นการปฏิบัติตามกฎระเบียบและเป็นการให้เกียรติอาจารย์ผู้สอน ขณะเรียน
ไม่ควรดื่มหรือกินสิ่งใด ถ้าหิวมากทนไม่ไหวจึงออกไปกิน/ดื่ม
18. เมื่อครูมอบหมายให้นายศุภชัยไปสำรวจดูว่า ห้องไหนหน้าต่างชำรุดบ้าง นายศุภชัยจะ
หาข้ออ้างเสมอ เพื่อจะได้ไม่ต้องทำ นักเรียนคิดว่านายศุภชัยทำไมไม่ถูก ด้วยเหตุผลใด
- ก. เพราะเป็นการขัดคำสั่งครู
- ข. เพราะอาจทำให้ครูไม่พอใจและอาจจะไม่รักไม่เอ็นดู
- ค. เพราะถ้าไม่ทำตามครูอาจต้องทำเอง ทำให้ครูต้องเหนื่อยมากขึ้น
- ง. เพราะถ้าครูสั่งให้ทำอะไรนักเรียนไม่ควรปฏิเสธหรือแสดงท่าทางเกียจคร้าน
- จ. เพราะงานเล็กๆ น้อยๆ ที่เป็นประโยชน์เพื่อส่วนรวมและช่วยเหลือแบ่งเบาให้ครูได้
ควรจะทำด้วยความเต็มใจ
19. นายเดช เป็นนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษ หลายด้านโดยเฉพาะทางด้าน
วิทยาศาสตร์ ด้านการใช้เครื่องมือช่าง นายเดชได้พยายามหาจุดที่เป็นส่วนด้อยของ
ตนเอง และก็พยายามที่จะพัฒนาจุดด้อยนั้นให้ดีขึ้น นักเรียนคิดว่านายเดชทำเช่นนั้นเพื่อ
อะไร
- ก. นายเดชพัฒนาจุดด้อยของตนเองให้ดีที่สุดจะได้มีโอกาสดีๆ ในสังคม
- ข. นายเดชพัฒนาจุดด้อยของตนเอง เพื่อทำให้เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวม
- ค. นายเดชตนเองมีความสำคัญต่อการพัฒนาสิ่งอื่นๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อคนอื่นได้
- ง. นายเดชแสดงให้เห็นว่าการพัฒนาสิ่งใดก็ตาม สิ่งแรกต้องสร้างความมั่นใจตนเอง
ก่อน
- จ. นายเดชสร้างแรงจูงใจให้คนอื่นๆ จะทำให้คนมีแรงจูงใจทำประโยชน์ให้เกิดต่อ
ส่วนรวม
20. เมื่อครูบอกให้นายปริญญญาไปเก็บขยะบริเวณหน้าเสาธง นายปริญญญาจะปฏิเสธและ
บอกครูว่าผมไม่ได้ทั้งนี้ นักเรียนคิดว่านายปริญญญาทำถูกหรือไม่ เพราะเหตุใด
- ก. ถูก เพราะเป็นสิทธิของเขาและเขาไม่ได้ทั้งจริงๆ
- ข. ไม่ถูก เพราะไม่ควรขัดคำสั่งครู ครูสั่งให้ทำอะไร ถ้าทำได้ก็ควรทำ
- ค. ไม่ถูก เพราะอาจจะทำให้ครูไม่พอใจได้ ควรรับทำให้เสร็จตามคำสั่งดีกว่า

- ง. ถูก เพราะถ้ามีคนคอยเก็บให้ประจำคนทิ้งก็จะได้ใจและจะไม่เลิกพฤติกรรม
- จ. ไม่ถูก เพราะคนเราต้องพยายามให้ความร่วมมือกับผู้อื่น เพื่อทำประโยชน์ให้ส่วนรวม
21. ทุกครั้งที่ น.ส.สุदारัตน์เห็นว่าครูถือหนังสือและอุปกรณ์ต่างๆ มาเป็นจำนวนมาก น.ส.สุदारัตน์จะรีบวิ่งเข้าไปช่วยทันที นักเรียนคิดว่า น.ส.สุदारัตน์ทำถูกด้วยเหตุผลใด
- ก. เพราะเพื่อนๆ จะได้ชมและรักใคร่
- ข. เพราะเป็นการอาสาช่วยเหลือและแบ่งเบาครู
- ค. เพราะเป็นการแสดงออกถึงความมีน้ำใจต่อครู
- ง. เพราะถ้าไม่ช่วยครูอาจทำของหล่นได้รับบาดเจ็บหรือสิ่งของชำรุดเสียหายได้
- จ. เพราะการช่วยเหลือครูทุกครั้งจะเป็นการทำให้ครูรักและเมตตา ซึ่งจะส่งผลดีต่อตัวเอง
22. น.ส.สุตามณีชอบไปเดินออกกำลังกายที่สวนสาธารณะ และเดินคุยกับผู้สูงอายุที่มาเดินออกกำลังกายด้วยกัน เพื่อเป็นกำลังใจให้ผู้สูงอายุมาออกกำลังกายบ่อยๆ ถ้านักเรียนเป็น น.ส.สุตามณีนักเรียนจะทำเช่นนี้หรือไม่ เพราะเหตุใด
- ก. ไม่ทำ เพราะการออกกำลังกายต้องทำให้ร่างกายส่วนเคลื่อนไหว
- ข. ทำ เพราะการเดินคุยกับผู้สูงอายุจะได้ประสบการณ์จากการพูดคุยมากมาย
- ค. ไม่ทำ เพราะทุกคนที่มาออกกำลังกายต้องการความเป็นส่วนตัวของตนเองมากพอสมควร
- ง. ไม่ทำ เพราะการเดินไปพูดคุยจะทำให้เกิดความลำคานไม่เป็นอิสระทำเสียสมาธิในการเดิน
- จ. ทำ เพราะการเดินไปกับผู้สูงอายุจะเป็นการคอยช่วยเหลือเมื่อเกิดปัญหาขณะเดินได้ทันที
23. น.ส.วิวิสวอย ชวนเพื่อนกลุ่มไปวัดในช่วงวันหยุดเสาร์อาทิตย์ เพื่อช่วยกันทำความสะอาดบริเวณวัดให้ดูสะอาดสวยงาม เพื่อให้คนอื่นอยากไปวัดมากขึ้น ถ้าเป็นนักเรียนจะทำเช่นไร
- ก. ไม่ไปร่วมด้วย เพราะในช่วงเวลาต้องไปเรียนพิเศษเพิ่มเติม
- ข. ไม่ไปร่วมด้วย เพราะในช่วงนี้เป็นเวลาที่ต้องพักผ่อนมากกว่า

- ค. จะไปร่วมด้วย เพราะการร่วมมือกับคนอื่นในการพัฒนาวัดจะทำให้วัดแหล่งรวมใจมากขึ้น
- ง. จะไปร่วมด้วย เพราะว่าเป็นโอกาสที่ดีที่ได้ร่วมกิจกรรมพัฒนาซึ่งทำให้ได้รับยกย่องจากชุมชนตามมาด้วย
- จ. จะไปร่วมด้วย แต่ต้องพิจารณาก่อนว่ามีคนที่รู้จักหรือไม่ เพราะการทำงานกับคนที่รู้จักจะทำให้สามารถประสานกันง่ายขึ้น
24. ในช่วงตอนเช้า น.ส.แอนนี่เดินมาโรงเรียนจะผ่านทางเข้าวัด โดยที่วัดก็จะมีผู้เฒ่าผู้แก่ไปทำบุญที่วัดทุกเช้า น.ส.แอนนี่ก็ได้ช่วยเหลือผู้เฒ่าผู้แก่หลายคนโดยพาเดินข้ามถนนทุกวัน ถ้านักเรียนเป็น น.ส.แอนนี่จะทำอย่างไร
- ก. ก็ต้องพิจารณาก่อนว่าเป็นช่วงที่มีผู้เฒ่าผู้แก่เดินมาหรือไม่ ถ้าไม่มีก็รีบเดินมาให้ทันโรงเรียน
- ข. จะพยายามมาให้เร็วกว่าปกติ เพื่อจะได้มาโรงเรียนก่อนที่ผู้เฒ่าผู้แก่จะเดินข้ามถนน
- ค. จะพยายามหาเพื่อนสนิทอีกคนสองคนมาช่วยเหลือในช่วงเช้าจะได้ดูแลได้ทั่วถึงและเร็วขึ้น
- ง. ต้องพิจารณาก่อนว่าการเดินมาโรงเรียนจะต้องพยายามมาให้ทันเข้าแถวก่อนที่จะไปช่วยเหลือคนอื่น
- จ. ขึ้นอยู่กับจังหวะและโอกาสของการช่วยเหลือ ถึงแม้การช่วยเหลือคนจะเป็นสิ่งที่ดีหน้าที่ของตนเองสำคัญกว่า
25. ครูให้นายชัยกรช่วยทำความสะอาดระเบียบหน้าห้องเรียน ทั้งๆ ที่ไม่ได้เป็นเวรประจำวัน นักเรียนคิดว่า นายชัยกร ควรทำอย่างไร
- ก. บอกกับครูว่า วันนี้ไม่ใช่เวรของตน
- ข. ไปบอกคนที่ เป็นเวรประจำวันให้ไปทำแทน
- ค. พยายามหลีกเลี่ยงเพราะไม่ใช่หน้าที่ของเรา
- ง. ไปทำความสะอาดตามคำสั่งของครูด้วยความเต็มใจ
- จ. ทำตามคำสั่งของครูเพราะไม่กล้าปฏิเสธและหลีกเลี่ยง

ด้านการเสียสละเพื่อสังคม

26. วันนี้ครูแจกแบบฝึกให้นักเรียน โดยให้เป็นความรับผิดชอบของนักเรียน ซึ่งนายแฉ่งชอบรับแบบฝึกไปแจกเพื่อนๆ ในห้องเอง การกระทำของนายแฉ่ง นักเรียนมีความเห็นอย่างไร
- นายแฉ่งทำเพื่อเอาใจครู เพราะควรจะเป็นหน้าที่ของหัวหน้าห้อง
  - นายแฉ่งทำเพื่อช่วยลดภาระของครูผู้สอน ให้สามารถดำเนินให้่ง่ายขึ้น
  - นายแฉ่งทำเพื่อช่วยลดภาระของหัวหน้าห้อง และช่วยให้งานของครูสำเร็จเร็วขึ้น
  - การกระทำของนายแฉ่งอาจทำให้เพื่อนบางคนไม่ชอบ เพราะคิดว่าเป็นการทำเอาหน้า
  - นายแฉ่งเสนอตัวเองช่วยเหลือ เพื่ออำนวยความสะดวกกับทุกคนให้ได้รับความสะดวก
27. ครูผู้สอนวิชาชีววิทยาจัดการศึกษาเรียนรู้โดยใช้แหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น น.ส.การะเกดประสานกับเพื่อนๆ รวมกลุ่มกันสานต่อจากการศึกษานี้ เพื่อนำความรู้ที่ได้เรียนรู้สู่ชุมชนด้วยการทำปุ๋ยหมักจากเศษวัสดุ ถ้านักเรียนเป็น น.ส.การะเกด จะมีความคิดเห็นอย่างไร
- เมื่อได้เรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้แล้ว ควรรวมกลุ่มกับเพื่อนทำประโยชน์ให้เกิดกับชุมชน
  - เป็นการนำความรู้มาบูรณาการกับหลักวิชาการทำให้เกิดประโยชน์มากที่สุด
  - เป็นการทำโครงการด้วยความเสียสละกำลังกาย กำลังใจ กำลังทรัพย์และเสียสละเวลา เพื่อประโยชน์ต่อสังคม
  - เป็นการกระทำที่ต้องการแสดงให้เห็นว่า เด็กและเยาวชนก็สามารถทำประโยชน์ให้กับสังคมได้
  - เป็นการแสดงให้เห็นถึงประโยชน์ของภารกิจกรรมการเรียนรู้นั้นเกิดประโยชน์ต่อผู้เรียนและสังคมแท้จริง
28. ในช่วงปิดภาคเรียน น.ส.เกตสุดากับเพื่อนๆ ร่วมกันศึกษาเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นจากผู้สูงอายุในชุมชน นักเรียนคิดว่า น.ส.เกตสุดาคิดอย่างไร
- การทำกิจกรรมเรียนรู้ร่วมกันเป็นการสร้างภูมิคุ้มกันของชุมชนให้เกิดความเข้มแข็ง

- ข. การเสียสละเวลา มาร่วมสร้างประโยชน์ แลกเปลี่ยนประสบการณ์กับผู้สูงอายุจะทำให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมระยะยาว
- ค. การทำกิจกรรมจะส่งผลให้สังคมเกิดการเรียนรู้และเผยแพร่สิ่งดีงามได้มากขึ้น
- ง. การทำกิจกรรมร่วมเรียนรู้เป็นสร้างกำลังใจกับผู้สูงอายุว่าเป็นบุคคลสำคัญของสังคม
- จ. เป็นการเรียนรู้ที่สามารถศึกษาสภาพปัญหา ความต้องการของชุมชนได้โดยตรง ประเด็น ทำให้หาสาเหตุของปัญหามาทำโครงการที่เป็นประโยชน์ต่อไป
29. วันนี้ นายจักรินทร์เข้าไปใช้ปฏิบัติการทดลองเพื่อทำกิจกรรมตรวจสอบข้อมูลที่ได้รวบรวมจากกิจกรรมครั้งแล้วของกลุ่ม นักเรียนคิดว่า นายจักรินทร์ทำเพื่ออะไร
- ก. ข้อมูลที่เก็บมาต้องถูกต้อง เพราะตอนนี้ยังไม่มีใครรู้
- ข. เป็นการหาเวลาทำกิจกรรมตามक्रमอบหมายให้ดี เพราะอาจได้รับรางวัล
- ค. เป็นการทำกิจกรรมตรวจสอบความชัดเจนของข้อมูล เพราะสมาชิกยังไม่พร้อมกัน
- ง. การทำกิจกรรมตรวจสอบข้อมูลให้มีความชัดเจน เป็นการสร้างความเชื่อถือข้อมูลได้
- จ. เป็นการใช้เวลาให้คุ้มค่า เพื่อช่วยเหลือสมาชิกทุกคนในกลุ่มไม่ให้โดนหักคะแนน
30. นายนิพัทธ์มักจะแอบนำเอาอุปกรณ์การทดลองที่มีความสมบูรณ์สำหรับทำการทดลองไปซ่อนไว้เสมอ เพื่อกลุ่มของตนเองจะได้ทำการทดลองได้ถูกต้อง นักเรียนคิดว่านายนิพัทธ์ทำ ถูกต้องหรือไม่ เพราะเหตุผลใด
- ก. ถูก เพราะอุปกรณ์ทดลองมีจำกัดถ้ากลุ่มได้มาไม่ครบจะทำการทดลองไม่ทัน
- ข. ถูก เพราะแต่ละกลุ่มต้องหาโอกาสที่ทำการทดลองให้ทันกับเวลาที่กำหนดและถูกต้อง
- ค. ไม่ถูก เพราะการนำของส่วนรวมมาเป็นใช้เฉพาะกลุ่มถือเป็นการเอาเปรียบกลุ่มอื่น
- ง. ไม่ถูก เพราะอุปกรณ์ของโรงเรียนเป็นสมบัติของส่วนรวมไม่ควรนำไปใช้เฉพาะกลุ่มตนเอง
- จ. ไม่ถูก เพราะเวลาที่มีความจำเป็นต้องใช้อาจจะเดือดร้อนในการจัดซื้อใหม่และเป็นการสิ้นเปลืองงบประมาณ

31. น.ส.พรสวรรค์เป็นนักเรียนที่เรียนดีเพราะได้รับทุนการศึกษาเข้ามาเรียนในโรงเรียนประจำจังหวัดที่มีการแข่งขันสูง แต่น.ส.พรสวรรค์ได้เงินส่วนหนึ่งและรวบรวมจากเพื่อนๆ เพื่อทำกิจกรรมที่สอนน้องให้กับนักเรียนโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา นักเรียนมีความคิดเห็นอย่างกับสิ่งที่ น.ส.พรสวรรค์ทำ
- ก. สิ่งที่ น.ส.พรสวรรค์ทำเป็นสิ่งที่ดีที่เยาวชนรุ่นสมควรทำประโยชน์ต่อสังคม
  - ข. เป็นต้นแบบของเยาวชนที่เสียสละทรัพย์ กำลังกาย กำลังสมองเพื่อประโยชน์ต่อคนอื่น
  - ค. เป็นการทำที่น่ายกย่องและชื่นชมอย่างมาก สามารถเป็นตัวอย่างที่ดีให้กับเพื่อนๆ และผู้ใหญ่บางกลุ่มได้
  - ง. การทำแบบนี้อาจจะเสียเวลาเปล่า เพราะสังคมสมัยมีแต่การแก่งแย่งแข่งขันไม่สนใจคนอื่นมากนัก เมื่อเวลาผ่านไปทุกคนก็ลืม
  - จ. เป็นการกระทำแสดงให้เห็นถึงการมีน้ำใจที่ดีงาม ของเด็กและเยาวชนรุ่นใหม่ถึงแม้จะเป็นการกระทำที่ออกจะทวนกระแสแห่งสังคมของการแข่งขัน
32. นายไธดี เป็นนักเรียนกลุ่มที่มีจิตอาสาเข้ามาทำกิจกรรมเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นและสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืนตามหลักการทรงงานของพ่อหลวงรัชกาลที่ 9 และนำหลักการเรียนรู้เผยแพร่สู่แก่นักเรียนรุ่นน้องอย่างต่อเนื่อง สิ่งที่นายไธดีทำนั้นนักเรียนมีความคิดเห็นอย่างไร
- ก. การรวมกลุ่มกันทำกิจกรรมอย่างเป็นสิ่งที่เกิดประโยชน์ต่อสังคม แต่เสียเวลาในการเรียน
  - ข. เป็นกลุ่มนักเรียนที่มีความคิดสร้างสรรค์ทำในสิ่งที่เกิดประโยชน์ถึงแม้จะสวนกระแสของสังคมที่คิดว่านักเรียนต้องเรียนตามที่กำหนดให้ให้ดีที่สุดก่อน
  - ค. เป็นกลุ่มนักเรียนที่มองเห็นประโยชน์ที่เกิดขึ้นกับสังคมโดยรวมมากกว่าประโยชน์ของตนเอง และนับว่าเป็นใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ต่อสังคม นี่คือนต้นแบบของสังคม

- ง. การทำกิจกรรมที่ต้องมีที่ปรึกษาที่มีความเข้าใจ กลุ่มปราชญ์ชาวบ้านที่มีจิตใจเอื้อต่อเด็กและเยาวชนที่เข้าเสริมเติมเต็มและสร้างประสบการณ์ ที่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวม
- จ. การทำกิจกรรมอย่างกลุ่มนักเรียนต้องมีความรู้ความเข้าใจถึงบริบทของสังคม ชุมชนรอบข้าง แหล่งเรียนในท้องถิ่นที่เอื้อประโยชน์ มีกลุ่มผู้หลักผู้ใหญ่สนับสนุนการทำกิจกรรม
33. น.ส.ศิริพรชอบนำหนังสือหายากหรือหนังสือที่ตนชอบในห้องสมุด ไปซ่อนไว้ที่ตู้หนังสืออื่น เพื่อเวลาต้องการอ่านจะได้หาได้ง่ายๆ นักเรียนคิดว่า น.ส.ศิริพรทำถูกหรือไม่ เพราะเหตุใด
- ก. ถูก เพราะจะทำให้สะดวกเวลาต้องการอ่านหรือใช้
- ข. ไม่ถูก เพราะเป็นการละเมิดสิทธิการใช้ทรัพย์สินส่วนรวม
- ค. ไม่ถูก เพราะเป็นการนำเอาของส่วนรวมมาเป็นของส่วนตนไม่เป็นการเอื้อเพื่อเพื่อนฝูง
- ง. ถูก เพราะการเก็บหนังสือแบบนี้ ไม่ได้ทำผิดกฎระเบียบของการใช้ห้องสมุดแต่อย่างใด
- จ. ไม่ถูก เพราะเป็นการกระทำที่ไม่เอื้อประโยชน์ต่อบุคคลอื่น เห็นกับประโยชน์ตนเอง ทำให้สังคมไม่น่าอยู่
34. นายกิตติศักดิ์เป็นคนที่ชอบทำในสิ่งที่ไม่ค่อยเหมือนคนอื่น แต่ทำเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมโดยรวม ถึงจะมีหลายๆ คนไม่เห็นด้วยก็ตาม นักเรียนคิดว่า นายกิตติศักดิ์ มีความคิดอย่างไร
- ก. เป็นคนที่ยึดตัวเองเป็นสำคัญไม่ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น
- ข. เป็นคนที่มีความมั่นใจและเชื่อมั่นในสิ่งที่ตนเองทำว่าเป็นสิ่งที่ดี
- ค. เป็นคนที่มั่นใจตนเองว่าสิ่งที่ทำมีเหตุผลมากพอ เมื่อทำไปแล้วจะเกิดประโยชน์ต่อส่วนรวมมากกว่า
- ง. เป็นคนที่ยึดมั่นถือมั่น เชื่อในความคิดตนเอง และต้องพยายามทำให้ทุกคนเห็นว่าสิ่งที่ทำแล้วเกิดประโยชน์ต่อส่วนรวมอย่างไร
- จ. เป็นคนที่มีภาวะผู้นำสูงมากถึงแม้จะต้องเสี่ยงกับการถูกตำหนิและไม่ยอมรับจากคนในสังคมส่วนใหญ่ก็ตาม ถือว่าเป็นคนที่มีความมั่นใจสูงมาก

35. นายองอาจกับเพื่อนนักเรียนได้พยายามทำสิ่งที่เกิดประโยชน์ต่อชุมชนที่ตนเองอาศัยอยู่ โดยพากันลงพื้นที่เพื่อรวบรวมข้อมูลจากผู้ที่มีประสบการณ์ตรง และจัดลำดับความสำคัญตามสภาพที่เป็นอยู่ ณ ปัจจุบัน หลังจากนั้นก็ไปศึกษาจากผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญเฉพาะทางโดยตรง เพื่อช่วยเหลือคนในชุมชนแก้ปัญหาได้ถูกต้อง ส่งผลให้คนส่วนใหญ่ได้รับประโยชน์ ถ้าเป็นนักเรียนจะทำหรือไม่ เพราะเหตุใด
- ก. ไม่ทำ เพราะการกระทำแบบนี้ผู้ใหญ่มักไม่ให้ความสำคัญ
  - ข. ไม่ทำ เพราะมีผู้ที่ทำหน้าที่หลักมีอยู่หลายฝ่าย จะเป็นการก้าวล้ำอำนาจหน้าที่คนอื่น
  - ค. ไม่ทำ เพราะไม่ใช่หน้าที่ของเด็กๆ เป็นเรื่องที่มีหน้าที่ต้องเข้ามาดำเนินการให้เกิดประโยชน์
  - ง. ทำ เพราะถือว่าเป็นหน้าที่และบทบาทสำคัญของคนในชุมชน ถือเป็นอีกส่วนหนึ่งที่ ต้องเข้าไปร่วมมือช่วยเหลืออีกด้านหนึ่งของสังคม จึงจะเกิดประโยชน์สูงสุด
  - จ. ทำ เพราะการร่วมมือกันหลายคนทำให้เกิดพลังทำให้ผู้ใหญ่ยอมรับและให้การสนับสนุน ถือเป็นกระตุ้นผู้ที่มีหน้าที่หันกลับมามองและทำงานอย่างเต็มความสามารถมากขึ้นเพื่อประโยชน์ส่วนรวม
36. ด.ญ.แก้วตา รีบมาโรงเรียนแต่เช้าทุกวัน แล้วเอาถุงดำที่ใช้เก็บขยะของทางเรียนที่เตรียมไว้มาเดินเก็บขยะบริเวณหน้าโรงเรียน ตามทางเดิน สนามเด็กเล่น ลานกีฬา ทำให้โรงเรียนสะอาดไม่มีขยะให้เห็น ส่งผลให้สภาพบรรยากาศของโรงเรียนน่ามาเรียน นักเรียนมีความคิดอย่างไรกับการกระทำนี้
- ก. ด.ญ.แก้วตา น่าจะอยู่ใกล้โรงเรียนจึงสามารถมาโรงเรียนได้แต่เช้าทุกวัน
  - ข. ด.ญ.แก้วตา รีบมาเก็บขยะก่อนคนอื่นเพื่อนำขยะไปแยกแล้วนำไปขายหารายได้
  - ค. ด.ญ.แก้วตา ยอมเสียสละเวลาเล็กน้อยเพื่อเก็บขยะซึ่งใช้เวลาไม่นาน ทำให้โรงเรียนน่าอยู่
  - ง. ด.ญ.แก้วตา เป็นเด็กที่มีภาวะผู้นำในตัวเองสูง มีความรับผิดชอบต่อตนเอง ต่อโรงเรียนสูง มาก
  - ฉ. ด.ญ.แก้วตา เป็นประธานนักเรียนต้องมีความเสียสละ ทำหน้าที่ให้ดีที่สุด เป็นตัวอย่างให้คนอื่นได้

37. ในช่วงน้ำฝน จะมีน้ำฝนสาดเข้ามาที่ระเบียงหน้าต่างเรียน นายญาณพัฒน์กับเพื่อน ช่วยกันไปนำไม้ถูกพื้นมาช่วยกันถูและเช็ดน้ำฝนให้แห้งก่อนที่ครูจะเดินมาสอน เพราะถ้าพื้นเปียกน้ำอยู่ครูอาจจะลื่นล้มได้รับบาดเจ็บได้ ถ้าเป็นนักเรียนจะทำอย่างไร นายญาณพัฒน์หรือไม่ เพราะเหตุใด
- ก. ทำ เพราะเป็นช่วยกันไม่ใช่เรื่องหนักหนาอะไร และจะได้ไม่มีใครเกิดอุบัติเหตุขึ้นมาได้
  - ข. ทำ เพราะการทำเช่นนี้จะมีคนอื่นเห็นมากมาย เมื่อทำแล้วจะมีคนอื่นชื่นชมและให้เกียรติ
  - ค. ทำ เพราะการเสียสละกำลังกาย เสียสละเวลาทำให้คนอื่นได้รับประโยชน์ไปด้วยไม่ต้องเสี่ยงต่อการเกิดอุบัติเหตุ
  - ง. ไม่ทำ เพราะหลังจากฝนหยุดแล้วนักการภารโรงก็จะรีบมาเช็ดถูพื้นให้แห้งอยู่เนืองมีหน้าที่ประจำต้องดูแลสภาพทั่วไปให้เรียบร้อย
  - จ. ไม่ทำ เพราะจะทำให้นักการภารโรงประจำอาคารถูกผู้บริหารตำหนิได้ว่าไม่รับผิดชอบงานในหน้าที่ ใช้แรงงานเด็กซึ่งไม่ถูกต้อง
38. น.ส.อัมน์อัมน์ เป็นนักเรียนที่ชอบทำกิจกรรมเพื่อให้ตนเองมีโอกาสในการเข้าศึกษาต่อในระดับที่สูง ในสาขาที่ตนเองชอบและยากเข้าไปศึกษา จึงมีชื่อติดอยู่หลายคณะหลายมหาวิทยาลัย แต่เพื่อนติดคณะเดียวแต่ตรงกับคณะที่ น.ส.อัมน์อัมน์ยากเรียนเหมือนกัน แต่น.ส.อัมน์อัมน์ยอมสละเพื่อให้โอกาสเพื่อนได้เรียน ตนเองเลือกเรียนอีกคณะหนึ่งแทน ถ้าเป็นนักเรียนจะทำอย่างไร
- ก. จะเลือกเรียนคณะที่ตนเองชอบนั้นก่อน เพราะมันเป็นโอกาสสำคัญของชีวิต
  - ข. พยายามกระตุ้นเพื่อนให้พยายามสอบให้ได้คณะนี้แต่เป็นมหาวิทยาลัยอื่นแทน
  - ค. ช่วยแนะนำและให้กำลังใจเพื่อน สมัครเข้าเรียนคณะที่คล้ายๆ กันที่คณะที่ติดเหมือนกัน
  - ง. ยอมสละโอกาสให้เพื่อนเหมือนกันเพราะตนเองก็มีชื่อได้หลายที่ที่ไม่ต่างกันนัก เป็นการทำโอกาสกับเพื่อน เพราะถ้าเพื่อนพลาดขึ้นมาจะเสียเวลาไปหนึ่งปี
  - จ. ยอมสละโอกาสดีให้เพื่อนได้เข้าเรียนในคณะที่ต้องการดีกว่าต้องเสี่ยงกับโอกาสที่ไม่แน่นอน เพราะเพื่อนจะต้องจดสิ่งดีๆ ที่ตนเองได้มอบให้จะได้ไม่ลืมกัน

39. นายอัยย์เป็นนักเรียนที่ชอบทำกิจกรรมในขณะที่ต้องทำงานส่งครูเพราะต้องส่งภายใน สัปดาห์หน้า แต่ในขณะนั้นเกิดพายุถล่มอย่างหนักหลายวัน จึงเกิดน้ำท่วมเมืองอย่าง เฉียบพลันหลายคนต้องติดอยู่ในอาคาร ข้าวของเก็บกันไม่ทัน นายอัยย์จึงรีบออกไป ช่วยคนอื่นก่อน จึงถึงแม้ตนเองอาจจะทำงานส่งไม่ทัน ถ้าเป็นนักเรียนจะทำอย่างไร
- จะต้องรีบทำงานของตนเองให้เสร็จเรียบร้อยก่อนจึงไปช่วยเหลือคนอื่น
  - รีบออกไปช่วยเหลือคนอื่นก่อน ส่วนงานที่ต้องส่งครูนั้นขอให้เพื่อนช่วยอีกที
  - รีบออกไปช่วยเหลือคนที่เดือดร้อนเพื่อเป็นการช่วยบรรเทาทุกข์ที่เดือดร้อนก่อนแล้ว ค่อยประสานคุณครูเพื่องานที่หลัง
  - พิจารณาก่อนว่าผู้ที่เดือดร้อนนั้นมีคนมาช่วยหลายคนหรือยัง ถ้ามีมาช่วยจึง ออกไปช่วยเหลือ เพราะต้องทำงานให้เสร็จก่อน
  - รีบประสานเพื่อนๆ ชวนกันออกไปช่วยเหลือคนที่กำลังถูกน้ำท่วมทันที เพราะถ้าช้า เกินไปจะทำให้เกิดความเสียหายตามมาอีกมาก
40. หลังจากเหตุการณ์น้ำท่วมเมืองสกลนคร น.ส.แจ่งจำชวนเพื่อนๆ มาร่วมกันบริจาค เงิน สิ่งของเครื่องใช้ ข้าวสารอาหารแห้ง และพากับรับบริจาคจากคนอื่นๆ เพื่อนำมา สมทบกับคนอื่นๆ ที่ได้รับความเดือดร้อนจากน้ำท่วมในครั้งนี้ สิ่งที่ น.ส.แจ่งจำทำ นักเรียนมีความเห็นเห็นอย่างไร
- เป็นคนดีมีความคิดสร้างสรรค์ หาโอกาสทำสิ่งดีๆ ให้กับสังคม
  - เป็นคนที่มีความเสียสละทั้งกำลังทรัพย์ กำลังกาย เวลาเพื่อ ผู้ที่อ่อนแอต้องการ การช่วยเหลือ
  - เป็นคนดี มีความคิดดี ทำสิ่งดีๆ สมควรที่ได้การยกย่องจากสังคม เสนอชื่อคนดีศรี สกล เพื่อเป็นตัวอย่างสำหรับคนรุ่นใหม่ต่อไป
  - เป็นคนดี มีความน่าเชื่อถือจากคนอื่นๆ เมื่อคิดทำกิจกรรมดีๆ ในช่วงจังหวัดที่ สังคมเดือนร้อนจึงมีคนให้การสนับสนุนช่วยเหลืออย่างมากมาย

- จ. เป็นคนดี กล้าตัดสินใจทำในสิ่งที่สังคมกำลังอยู่ภาวะที่เดือนกันเป็นส่วน สมควรที่
ได้รับการเชิดชูเกียรติ แต่ตั้งให้เป็นผู้นำในด้านสังคมสงเคราะห์
41. ในช่วงที่โรงเรียนมีวันหยุดติดต่อกันหลายวัน นายกรรชัย ทำโครงการปลูกป่าในเขต
ป่าเสื่อมโทรมของพื้นที่สาธารณะในหมู่บ้าน โดยประสานขอพันธุ์ไม้จากหน่วยงาน
ของป่าไม้ โดยยึดหลักการ “ปลูกป่าสามอย่างได้ประโยชน์สี่อย่าง” นักเรียนว่า
นายกรรชัยคิดอย่างไร
- ก. ป่าปัจจุบันเกิดความเสื่อมโทรมลงมากไม่เหมาะที่กับการเป็นพื้นที่ธรรมชาติ จึงคิด
ที่จะปลูกป่าเพิ่มขึ้น
- ข. ในแต่ละชุมชนจะมีพื้นที่สาธารณะอยู่ บางพื้นที่เป็นป่าไม้ชุมชน ป่าพื้นที่เป็นที่ว่าง
การปลูกป่าไม้เพิ่มขึ้นเป็นการอนุรักษ์ป่าไม้ให้คงอยู่
- ค. ป่าไม้ชุมชนเป็นพื้นที่ที่มีความสำคัญมาก เป็นแหล่งที่อยู่ของแมลง สัตว์ต่างๆ อีกทั้ง
ยังมีเห็ดหลายชนิดเกิดขึ้นสามารถนำมาเป็นอาหารและขายได้ สมควรต้องรักษา
ป่าไม้ไว้
- ง. เป็นการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ต่อสังคม โดยการปลูกป่าไม้เสริมเข้าไปให้ป่า
ชุมชนมีความสมบูรณ์มากขึ้น แสดงว่าเป็นคนที่เห็นประโยชน์ส่วนรวมมากกว่า
ประโยชน์ส่วนตัว
- จ. การทำโครงการขึ้นป่าไม้ชุมชนเป็นพื้นที่ที่มีความสำคัญมาก เป็นแหล่งที่อยู่ของ
แมลง สัตว์ต่างๆ อีกทั้งยังมีเห็ดหลายชนิด
42. นายดำเป็นคนที่มีความรู้ในเรื่องของการดำชีวิตอย่างพอเพียง นายดำได้พยายาม
แนะนำ ถ่ายทอดความรู้ตามความเหมาะสม ณ สถานการณ์ในช่วงนั้น โดยน้องมด
แดงรวบรวมเพื่อนๆ มาเรียนด้วยกัน และลงมือทำตามทีละขั้นตอน ถ้านักเรียนเป็น
นายดำจะทำอย่างไร

- ก. ทำเช่นเดียวกับนายดำ เพราะการทำเช่นนี้จำได้รับการยกย่องว่าเป็นการช่วยเหลือคนอื่นให้มีความรู้สามารถช่วยเหลือตนเองได้ในอนาคต
- ข. การสอนคนอื่นให้สามารถนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ในการดำรงชีวิตประจำวันได้ ถือว่าเป็นผู้ที่เสียสละเวลา ความรู้ความสามารถเพื่อประโยชน์ของคนอื่น
- ค. การสอนคนอื่นให้สามารถนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ได้ ทำให้คนอื่น ๆ ยกย่องว่าเราเป็นบุคคลที่แสดงออกให้เห็นถึงการเป็นคนดี มีน้ำใจ เป็นผู้ให้มากกว่าผู้รับ
- ง. การสอนคนอื่นให้สามารถนำความไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้ จะเป็นยอมคนคนนั้นตลอดไป
- จ. การสอนคนอื่นให้มีความรู้ความสามารถในการดำรงชีวิตอย่างพอเพียงเป็นบุญ เป็นานิสงค์ที่ดี จะได้รับการยกย่องจากสังคมตลอดไป
43. น.ส.นพรัตน์เห็นน้องๆ ชอบเขียนชื่อตนไว้ที่เก้าอี้ม้านั่ง เพื่อจะได้เป็นการจับจองที่นั่งจะได้มาได้เป็น ประจำ นักเรียนคิดว่า น.ส.นพรัตน์จะทำอย่างไร
- ก. ทำเป็นเรื่องปกติที่ทุกคนยอมมีสิทธิ์ใช้เท่ากัน ไม่ได้หมายความว่า จะจองไว้คนเดียวได้
- ข. บอกน้องว่าอย่าทำให้สมบัติของส่วนรวมสกปรกไม่น่านั่งและอาจถูกทำโทษเมื่อถูกจับได้
- ค. เตือนน้องว่าไม่ควรจองไว้ เพราะเป็นสมบัติของส่วนรวมคนอื่นมีสิทธิ์ใช้สมบัตินั้นเท่ากัน
- ง. แนะนำให้น้องเข้าใจว่าสมบัติของส่วนรวมไม่ควรจับจองเอาไว้ เพราะเป็นการเห็นแก่ตัว
- จ. อธิบายให้น้องฟังว่าไม่ควรทำให้สภาพสิ่งแวดล้อมของโรงเรียนสกปรก
44. น.ส.ปภัศราและเพื่อนๆ กำลังเล่นบาสเกตบอลกันอยู่ มีน้อง ม.2 มาขอเล่นด้วย ถ้านักเรียนเป็น น.ส.ปภัศราและเพื่อนๆ นักเรียนจะทำอย่างไร
- ก. ให้น้องเล่นด้วยเพราะสงสาร
- ข. ไม่ให้เล่นด้วย เพราะไม่ใช่เพื่อนสนิทของเรา
- ค. ไม่ให้น้องเล่นด้วย เพราะการมาเล่นอาจเป็นอันตรายคนละรุ่นกับเรา
- ง. ให้น้องเล่นด้วย และพยายามแนะนำ กระตุ้น เสริมกำลังใจให้น้องทำให้สำเร็จ

- จ. ไม่ให้น้องเล่นด้วย เพราะการมาเล่นที่สนามส่วนรวมต้องรอช่วงเวลาเล่นตามลำดับ
45. น.ส.จิราภาจะแบ่งพื้นที่สนามของโรงเรียนซึ่งมีไม่เยอะให้พี่และน้องๆ เล่นแบดมินตันเสมอ ถ้าเป็นนักเรียนจะทำเหมือนจิราภาหรือไม่ เพราะเหตุใด
- ก. ทำ เพราะมีคนเล่นเยอะๆ สนุกดี
- ข. ทำ เพราะถ้าครูทราบเข้าอาจถูกตำหนิได้
- ค. ทำ เพราะถ้าไม่แบ่งให้คนอื่นเล่น คนอื่นก็จะไม่มีที่เล่น
- ง. ทำ เพราะถ้าหวงเล่นคนเดียวคนอื่นจะหาว่าเป็นคนเห็นแก่ตัว
- จ. ทำ เพราะสนามของโรงเรียนเป็นของส่วนรวมไม่ควรหวงไว้เล่นเพียงคนเดียว

ด้านความมุ่งมั่นพัฒนาสังคม

46. วันนี้ตอนเรียนวิชาศิลปะวาดเขียน ครูจะแจกดินสอให้ยืมใช้คนละ 1 แท่ง แต่ครูแจกนับดินสอมาไม่ครบจำนวนนักเรียน นายราเชนทร์จึงเอาดินสอของตนเองให้คุณครูยืมแจกให้เพื่อนใช้วาดภาพไปก่อน ถ้าเป็นนักเรียนนักเรียนจะทำเหมือนราเชนทร์หรือไม่ เพราะเหตุใด
- ก. ไม่ทำ เพราะครูไม่ได้สั่งให้เก็บนักเรียนเตรียมดินสอสำรองมาใช้หลายๆ แท่ง
- ข. ไม่ทำ เพราะกลัวครูรู้สึกเสียหน้าที่เตรียมความพร้อมในการสอนไม่พร้อม ซึ่งอาจถูกต่อว่า
- ค. ทำ เพราะคุณครูสอนหลายห้อง การเตรียมความพร้อมอาจเกิดขึ้นได้ และสงสารเพื่อนคนอื่น ๆ ที่อาจจะไม่มีดินสอใช้
- ง. ทำ เพราะกลัวดินสอไม่พอใช้ที่จะให้เพื่อนๆ ในการวาดภาพ แล้วส่งผลให้เพื่อนคนอื่นทำงานที่ครูมอบหมายไม่ได้
- จ. ไม่ทำ เพราะดินสอเป็นของส่วนตัวถ้านำไปรวมกับของส่วนรวมแล้ว จะไม่นำมาคืนแล้วดินสอจะหายไป
47. นายพงศธรชอบนำถังขยะของห้องเรียนมาใช้ใกล้ๆ ตัว เพื่อจะได้ไม่ต้องเดินไกลเวลาจะทิ้งขยะ เป็นผลทำให้ขยะในห้องมีการทิ้งไม่เป็นที่ ทำให้ห้องเรียนสกปรก เมื่อเป็นเช่นนี้ นักเรียนจะทำอย่างไร

- ก. แนะนำนายพงศธรไม่นำถังขยะมาไว้ใกล้ๆ ตนเอง ควรตั้งไว้ในที่ที่กำหนด เพราะทุกคนจะได้ทิ้งขยะได้สะดวก
- ข. ชักชวนนายพงศธรให้มาเป็นแกนนำในการจัดการขยะส่วนเกินให้เหมาะสม เพื่อห้องเรียนจะได้สะอาด คนอื่นๆ อาจจะไม่กล้าทิ้งขยะ
- ค. ประชาสัมพันธ์ให้กับเพื่อนคนอื่นๆ ช่วยกันเตือนนายพงศธรว่าอย่าเป็นคนเห็นแก่ตัว
- ง. นำเรื่องนี้ไปแจ้งครูที่ปรึกษาให้พูดเตือนนักเรียน ว่าไม่ใช้การฝ่าฝืนกฎระเบียบของห้องเรียน
- จ. ชี้แจงให้นายพงศธรเข้าใจว่าถังขยะเป็นส่วนรวม ทุกคนมีสิทธิใช้ร่วมกัน ควรจัดไว้ในที่ที่ทุกคนสะดวกในการใช้เท่าๆ กัน
48. นายฉันทาเห็นลูกบอลของโรงเรียนตกอยู่ริมถนน จึงรีบนำเก็บไว้ไปเล่นที่บ้าน ถ้านักเรียนเป็นนายฉันทานักเรียนจะทำอย่างไรหรือไม่ เพราะเหตุใด
- ก. ไม่ทำ เพราะกลัวเพื่อนเห็นจะช่วยตำหนิตนเองให้เสียหาย
- ข. ไม่ทำ เพราะเดี๋ยวมีคนเห็นอาจจะนำไปฟ้องครู
- ค. ไม่ทำ เพราะเดี๋ยวไม่มีลูกบอลใช้เล่นเวลาเรียนวิชาพลศึกษาส่งเสียต่อเพื่อนๆ และตนเองที่ไม่ได้เรียนวิชาพล
- ง. ไม่ทำ เพราะไม่ควรนำของส่วนรวมไปใช้เป็นของส่วนตัว ถึงแม้จะไม่มีใครเห็นก็ตาม
- จ. ไม่ทำ เพราะลูกบอลเป็นของโรงเรียนก็ควรจะได้รับรักษาไว้เล่นที่โรงเรียนให้อยู่ในสภาพที่ดี
49. ในวันแข่งขันกีฬาของโรงเรียนประจำปีนี้ ครูขอให้นายชาติชายคอยช่วยเหลือหลายอย่าง เช่น ยกของที่ต้องใช้จัดเตรียมสถานที่ ดูแลเรื่องอาหารและเครื่องดื่ม เป็นคณะกรรมการตัดสินกีฬาต่างๆ เป็นต้นและนายชาติชายก็ช่วยเหลือให้ความร่วมมืออย่างเต็มที่ ถ้านักเรียนเป็นนายชาติชายนักเรียนจะทำอย่างไรหรือไม่ เพราะเหตุใด
- ก. ทำ เพราะสงสารครูที่ไม่มีคนช่วยงาน
- ข. ไม่ทำ เพราะเหนื่อยเป็นคนลงแข่งกีฬาเองจะดีกว่า
- ค. ทำ เพราะเป็นการเสียสละความสุขส่วนตัวเพื่อประโยชน์ของส่วนรวม
- ง. ทำ เพราะเป็นการช่วยเหลือหรือทำประโยชน์ให้กับโรงเรียนก็ควรตั้งใจทำให้สำเร็จ
- จ. ไม่ทำ เพราะดูยุ่งยากและทำให้ไม่สะดวกในการร่วมกิจกรรมกับเพื่อนๆ

50. เมื่อกิจกรรมการแข่งขันกีฬาของโรงเรียนเสร็จสิ้นลงในตอนเย็น นายอัศวินเห็นครูผู้รับผิดชอบโครงการเก็บข้าวของและสถานที่เพียงลำพัง ถ้านักเรียนเป็นนายอัศวิน นักเรียนจะทำอย่างไร
- รออยู่บริเวณนั้นเพื่อให้ครูเรียกใช้
  - ไปบอกภารโรงให้มาช่วยครูเก็บของ
  - ไปชวนเพื่อนๆ ให้มาร่วมช่วยครูเก็บของ
  - ไปบอกเพื่อนคนอื่นๆ ให้ช่วยครูเก็บข้าวของให้สำเร็จ
  - รีบเข้าไปหาครูแล้วถามว่าให้ไปตามภารโรงมาช่วยไหม
51. ในขณะที่ร่วมกิจกรรมเข้าค่ายสิ่งแวดล้อมนอกสถานที่ นายวิรัตน์จะคอยช่วยเหลือครูผู้รับผิดชอบโครงการตลอดเวลาดำเนินกิจกรรม ระหว่างทำกิจกรรม ขณะร่วมกิจกรรมและเดินทางกลับ นักเรียนคิดว่านายวิรัตน์ทำถูกด้วยเหตุผลใด
- เพราะถ้าไม่ช่วยครูก็จะมีไม่มีใครช่วย
  - เพราะการช่วยเหลือครูจะทำให้ครูรักและเมตตา
  - เพราะเป็นการเสียสละและแสดงถึงความกตัญญู
  - เพราะเป็นการให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรมของโรงเรียน
  - เพราะเป็นการช่วยเหลือแบ่งภาระงานของครูและเป็นการทำประโยชน์ให้กับส่วนรวม
52. ในขณะที่ น.ส.อ๋อเดินไปส่งงานครู สังเกตเห็นโต๊ะครูรกเต็มไปด้วยเอกสารจึงถามครูว่าให้ช่วยทำความสะอาดโต๊ะให้ไหม ถ้านักเรียนเป็น น.ส.อ๋อนักเรียนจะทำหรือไม่ เพราะเหตุใด
- ทำ เพราะอยากอาสาช่วยเหลือครู
  - ไม่ทำ เพราะไม่กล้าถามครูกลัวโดนดุ
  - ไม่ทำ เพราะครูจะหาว่ามายุ่งอะไรด้วย
  - ทำ เพราะเป็นครูที่เราต้องเรียนด้วยตลอดปี

- จ. ทำ เพราะสงสารครูที่ไม่มีเวลาดูแลทำความสะอาดโต๊ะจึงอยากแบ่งเบาภาระครูบ้าง
53. วันนี้ตอนพักกลางวัน น.ส.แดงไปซื้อดินสอที่ห้องสหกรณ์เห็นครูชายอยู่เพียงลำพัง จึงขออนุญาตครูเพื่อช่วยชายของ ถ้านักเรียนเป็น น.ส.แดงนักเรียนจะทำอย่างนี้หรือไม่
- ก. ทำ เพราะอยากทำประโยชน์ให้กับโรงเรียน
- ข. ไม่ทำ เพราะจะเสียโอกาสในการเล่นกับเพื่อนๆ
- ค. ไม่ทำ เพราะเป็นงานที่ยุ่งยากและคงจะเหนื่อยมาก
- ง. ทำ เพราะอยากขายของและเป็นการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์
- จ. ไม่ทำ เพราะตอนพักกลางวันก็ต้องได้พักหรือเตรียมตัวเรียนวิชาในภาคบ่าย
54. วันนี้ที่โรงเรียนมีกิจกรรมเวียนเทียนเนื่องในวันออกพรรษา น.ส.วรรณุชเป็นนักเรียนชั้น ม.6 ครูขอให้มาช่วยจัดดอกไม้ ธูป เทียน เพื่อแจกให้กับครูและนักเรียนทุกคน น.ส.วรรณุชกับบอกครูว่าตนเองไม่ว่าง ถ้านักเรียนเป็น น.ส.วรรณุชนักเรียนจะทำอย่างนี้หรือไม่ เพราะเหตุใด
- ก. ไม่ทำ เพราะกลัวครูเสียใจ
- ข. ไม่ทำ เพราะกลัวบาปต่อพระพุทธศาสนา
- ค. ไม่ทำ เพราะนักเรียนทุกคนต้องร่วมกิจกรรมอยู่แล้วจะบอกว่างได้อย่างไร
- ง. ไม่ทำ เพราะครูอาจจะจัดดอกไม้ ธูป เทียน ไม่ทันส่งผลให้กิจกรรมไม่ราบรื่นได้
- จ. ไม่ทำ เพราะเป็นโอกาสในการทำประโยชน์ให้กับโรงเรียนและปฏิบัติหน้าที่เป็นชาวพุทธที่ดี
55. ในวันขึ้นปีใหม่ที่โรงเรียนมีกิจกรรมทำบุญตักบาตร ครูขอให้นายพิเชษฐ์มาช่วยถือถุงใส่ข้าวสารอาหารแห้งและจตุปัจจัยให้กับพระสงฆ์ นายพิเชษฐ์ปฏิบัติตามคำขอของครูด้วยความเต็มใจ ถ้านักเรียนเป็น นายพิเชษฐ์นักเรียนจะทำอย่างนี้ด้วย เหตุผลใด
- ก. เพราะเกรงว่าถ้าปฏิเสธจะบาป
- ข. เพราะอยากได้คะแนนพิเศษจากครู
- ค. เพราะอยากปฏิบัติตนเป็นชาวพุทธที่ดี
- ง. เพราะอยากทำประโยชน์ให้กับส่วนรวม
- จ. เพราะเป็นการทำความดีที่มีคนเห็นและรับรู้มากมาย

56. วันพรุ่งนี้ครูบอกให้นักเรียนเตรียมเงินมาบริจาคตามกำลังเพื่อนำไปช่วยเหลือผู้ประสบอุทกภัยในจังหวัดแถบภาคอีสาน ถ้าเป็นนักเรียนนักเรียนจะเตรียมเงินมาบริจาคหรือไม่ เพราะเหตุใด
- เตรียมเงินมา เพราะไม่อยากขัดคำสั่งครู
  - ไม่เตรียมเงินมา เพราะไม่อยากสิ้นเปลือง
  - ไม่เตรียมเงินมา เพราะคิดว่าไม่ใช่ภาระของเรา
  - เตรียมเงินมา เพราะเป็นการทำประโยชน์ให้กับผู้อื่นที่ไม่เกินกำลัง
  - เตรียมเงินมา เพราะรู้สึกสงสารและอยากช่วยเหลือผู้ประสบภัยที่เดือดร้อน
57. อนุวัตรเป็นประธานนักเรียนมีความรู้สึกว่ห้องเรียนแต่ละห้องนั้นค่อนข้างสกปรก จึงอยากแก้ปัญหานี้ด้วยการจัดทำโครงการแข่งขันความสะอาดของห้องเรียนขึ้น เพื่อหวังว่าจะช่วยแก้ปัญหาความสกปรกของห้องเรียนในโรงเรียนได้บ้าง นักเรียนเห็นด้วยกับความคิดของอนุวัตรหรือไม่ เพราะเหตุใด
- เห็นด้วย เพราะคิดว่าผลที่ได้รับน่าจะเป็นประโยชน์ต่อโรงเรียนบ้าง
  - เห็นด้วย เพราะนอกจากจะเป็นการบำเพ็ญประโยชน์ให้กับโรงเรียนแล้วยังอาจได้รับรางวัล
  - เห็นด้วย เพราะเป็นการเข้าไปมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาของโรงเรียนอย่างสร้างสรรค์ในวิสัยที่สามารถทำได้
  - เห็นด้วย เพราะนอกจากจะเป็นการบำเพ็ญประโยชน์ให้กับโรงเรียนแล้วยังอาจได้รับคำชมจากครูและผู้บริหารโรงเรียน
  - เห็นด้วย เพราะผลงานที่ได้น่าจะเป็นการสร้างศรัทธาในตัวของประธานนักเรียน และอาจจะได้รับความไว้วางใจในการเลือกตั้งใหม่ปีการศึกษาหน้า
58. ตอนเลิกเรียนวีระชัย เห็นครูช่วยกันทำป้ายเวที เพื่อจัดงานวันไหว้ครูในวันพรุ่งนี้ นายวีระชัยซึ่งมีความสามารถด้านศิลปะวาดเขียนจึงเข้าไปขอช่วยครูทำป้ายเวที ถ้านักเรียนเป็น นายวีระชัยนักเรียนจะทำอย่างนี้หรือไม่ เพราะเหตุใด
- ไม่ทำ เพราะต้องรีบกลับบ้าน
  - ทำ เพราะเป็นการช่วยเหลือครูและโรงเรียน
  - ไม่ทำ เพราะเป็นเรื่องของผู้ใหญ่เด็กไม่ควรยุ่ง

- ง. ทำ เพราะสงสารครูที่ยังต้องทำงานตอนเลิกเรียน
- จ. ทำ เพราะอยากมีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียน

59. ในวันพรุ่งนี้จะมีกิจกรรมทำความสะอาดครั้งใหญ่ของโรงเรียน น.ส.เทวาและเพื่อนๆ อีกหลายคนนัดกันหยุดเรียน เพราะไม่อยากมาทำความสะอาด ถ้าเป็นนักเรียนจะทำอย่างนี้หรือไม่ เพราะเหตุใด
- ก. ไม่ทำ เพราะไม่อยากอยู่บ้าน
  - ข. ไม่ทำ เพราะกลัวครูประจำชั้นจับได้
  - ค. ไม่ทำ เพราะอยากช่วยเหลือโรงเรียน
  - ง. ไม่ทำ เพราะไม่อยากเอาเปรียบเพื่อน
  - จ. ไม่ทำ เพราะเป็นการแสดงออกถึงความเห็นแก่ตัว
60. ในวันพรุ่งนี้ครูบอกว่า เราจะมีกิจกรรมคืนน้ำใสให้กับหนองหาน ซึ่งน่าเสียอย่างรุนแรง โดยการช่วยกันนำน้ำหมักชีวภาพไปเท ถ้าเป็นนักเรียนจะเข้าร่วมในกิจกรรมนี้หรือไม่ เพราะเหตุใด
- ก. เข้าร่วม เพราะไม่อยากขาดเรียน
  - ข. เข้าร่วม เพราะจะได้ถือโอกาสไปเที่ยว
  - ค. เข้าร่วม เพราะไปกันหลายคนคงสนุกดี
  - ง. เข้าร่วม เพราะเป็นกิจกรรมของโรงเรียน
  - จ. เข้าร่วม เพราะอยากมีส่วนร่วมในการรักษาสิ่งแวดล้อม

ภาคผนวก

- แบบประเมินคุณภาพด้านภาวะผู้นำเชิงจิตสาธารณะ
- แบบประเมิน ด้านการทำงานเป็นทีมของนักเรียน
- แบบประเมินด้านคุณลักษณะผู้นำของนักเรียน

แบบประเมินคุณภาพด้านภาวะผู้นำเชิงจิตสาธารณะ
จากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยใช้รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจิตสาธารณะ
กลุ่มที่ ..... กิจกรรมเรื่อง .....

รายการประเมิน	ระดับคุณภาพ				
	5	4	3	2	1
1. การนำเสนอความคิดเห็น					
2. การรับฟังความคิดเห็นผู้อื่น					
3. การให้ความร่วมมือกับสมาชิกในทีม					
4. การตัดสินใจตรงตามประเด็นที่ศึกษา					
5. การแสดงความคิดเห็นที่แตกต่าง					
6. การแสดงความคิดเห็นที่นำไปใช้ประโยชน์ได้จริง					
7. การเสนอแนวคิดที่ยืดประโยชน์ของส่วนรวม					
8. การบูรณาการประเด็นที่ศึกษาสู่การแก้ปัญหา					
9. ความคิดสร้างสรรค์กับการแก้ปัญหา					
10. ออกแบบกิจกรรมของทีมนำไปสู่การแก้ปัญหาได้จริง					

ลงชื่อ ..... ผู้ประเมิน
 (.....)
 ..... / ..... / .....

เกณฑ์การให้คะแนน

1. การนำเสนอความคิดเห็น

- 5 หมายถึง เป็นความคิดที่ตรงประเด็นที่ศึกษา ถูกต้องตามหลักวิชาการทั้งหมด
- 4 หมายถึง เป็นความคิดที่ตรงประเด็นที่ศึกษา ถูกต้องตามหลักวิชาการ
- 3 หมายถึง เป็นความคิดที่ตรงประเด็นที่ศึกษา ถูกต้องตามหลักวิชาการไม่ชัดเจน
- 2 หมายถึง เป็นความคิดที่ใกล้เคียงประเด็นที่ศึกษา ไม่เป็นตามหลักวิชาการ
- 1 หมายถึง เป็นความคิดที่ไม่ตรงประเด็นที่ศึกษา ไม่เป็นตามหลักวิชาการ

2. การรับฟังความคิดเห็นผู้อื่น

- 5 หมายถึง แสดงพฤติกรรมการสนใจ ตั้งใจ บันทึกสิ่งที่ฟัง ไม่แสดงความคิดเห็นขัด
- 4 หมายถึง แสดงพฤติกรรมการสนใจ ตั้งใจ บันทึกสิ่งที่ฟัง แสดงความคิดเห็นขัดบ้าง
- 3 หมายถึง แสดงพฤติกรรมการสนใจ ตั้งใจและบันทึกสิ่งที่ฟังบ้าง แสดงความคิดเห็นเมื่อไม่ตรงประเด็น
- 2 หมายถึง แสดงพฤติกรรมการสนใจ แต่ไม่ตั้งใจและไม่บันทึกสิ่งที่ฟัง แสดงความคิดเห็นแย้ง
- 1 หมายถึง แสดงพฤติกรรมไม่สนใจ แต่ไม่ตั้งใจและไม่บันทึกสิ่งที่ฟัง แสดงความคิดเห็นแย้ง

3. การให้ความร่วมมือกับสมาชิกในทีม

- 5 หมายถึง แสดงพฤติกรรมกระตือรือร้นที่จะร่วมทำกิจกรรมอย่างตั้งใจ เตรียมพร้อมตลอดเวลา
- 4 หมายถึง แสดงพฤติกรรมกระตือรือร้นที่จะร่วมทำกิจกรรมอย่างตั้งใจ เตรียมพร้อม
- 3 หมายถึง แสดงพฤติกรรมกระตือรือร้นที่จะร่วมทำกิจกรรมอย่างตั้งใจ ไม่ได้เตรียมความพร้อมมา
- 2 หมายถึง แสดงพฤติกรรมสนใจที่จะร่วมทำกิจกรรม ไม่ได้เตรียมความพร้อมมา
- 1 หมายถึง แสดงพฤติกรรมไม่สนใจที่จะร่วมทำกิจกรรม ไม่ได้เตรียมความพร้อมมา

4. การตัดสินใจตรงตามประเด็นที่ศึกษา

- 5 หมายถึง การเลือกประเด็นปัญหาชัดเจน ตรงหัวข้อเรื่องที่ศึกษา ถูกต้องตามหลักวิชาการ
- 4 หมายถึง การเลือกประเด็นปัญหาชัดเจน ตรงหัวข้อเรื่องที่ศึกษา สอดคล้องกับหลักวิชาการ
- 3 หมายถึง การเลือกประเด็นปัญหาได้ ใกล้เคียงกับเรื่องที่ศึกษา สอดคล้องกับหลักวิชาการ
- 2 หมายถึง การเลือกประเด็นปัญหาได้ ไม่ใกล้เคียงกับเรื่องที่ศึกษา ไม่สอดคล้องกับหลักวิชาการ
- 1 หมายถึง ไม่สามารถการเลือกประเด็นปัญหาได้

5. การแสดงความคิดเห็นที่แตกต่าง

- 5 หมายถึง การนำเสนอความคิดเห็นนอกกรอบ ไม่ยึดติดตำรา สอดคล้องสภาพความเป็นจริง
- 4 หมายถึง การนำเสนอความคิดเห็นนอกกรอบ ไม่ยึดติดตำรา ตามสภาพความเป็นจริง
- 3 หมายถึง การนำเสนอความคิดเห็นนอกกรอบ ยังยึดติดตำรา ตามสภาพความเป็นจริง
- 2 หมายถึง การนำเสนอความคิดเห็นตามกรอบ ยังยึดติดตำรา ตามสภาพความเป็นจริง
- 1 หมายถึง ไม่กล้านำเสนอความคิดเห็นที่แตกต่าง

6. การแสดงความคิดเห็นที่นำไปใช้ประโยชน์ได้จริง

- 5 หมายถึง การเสนอความคิดเห็นตรงกับสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในห้องถื่น สามารถแก้ปัญหาได้จริง
- 4 หมายถึง การเสนอความคิดเห็นตรงกับสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในห้องถื่น สามารถแก้ปัญหาได้
- 3 หมายถึง การเสนอความคิดเห็นตรงกับสภาพปัญหาในห้องถื่น สามารถปรับแก้ปัญหาได้
- 2 หมายถึง การเสนอความคิดเห็นไม่ตรงกับสภาพปัญหาในห้องถื่น นำไปใช้แก้ปัญหาได้ยาก
- 1 หมายถึง ไม่เสนอความคิดเห็นสภาพปัญหาในห้องถื่น

7. การเสนอแนวคิดที่ยืดหยุ่นของส่วนรวม

- 5 หมายถึง เกิดจากการวิเคราะห์ปัญหาในท้องถิ่นอย่างเป็นระบบ ทราบสาเหตุของปัญหา มีวิธีแก้ปัญหาได้ชัดเจน
- 4 หมายถึง เกิดจากการวิเคราะห์ปัญหาในท้องถิ่นอย่างเป็นระบบ ทราบสาเหตุของปัญหา มีวิธีแก้ปัญหาได้
- 3 หมายถึง เกิดจากการวิเคราะห์ปัญหาในท้องถิ่น ทราบสาเหตุของปัญหา มีวิธีแก้ปัญหา
- 2 หมายถึง เกิดจากการวิเคราะห์ปัญหาในท้องถิ่น ทราบสาเหตุของปัญหาไม่ชัดเจน
- 1 หมายถึง บอกรายละเอียดแต่ไม่มีการวิเคราะห์ปัญหา ไม่ทราบสาเหตุของปัญหา

8. การบูรณาการประเด็นที่ศึกษาสู่ปัญหา

- 5 หมายถึง การนำข้อมูลเชิงวิชาการมาใช้หาวิธีการแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบชัดเจน
- 4 หมายถึง การนำข้อมูลเชิงวิชาการมาใช้หาวิธีการแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ
- 3 หมายถึง การนำข้อมูลในท้องถิ่นมาใช้หาวิธีการแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ
- 2 หมายถึง การนำข้อมูลในท้องถิ่นมาใช้หาวิธีการแก้ปัญหา
- 1 หมายถึง การหาข้อมูลในท้องถิ่นไม่ชัดเจน แก้ปัญหาไม่ตรงประเด็น

9. ความคิดสร้างสรรค์กับการแก้ปัญหา

- 5 หมายถึง มีแนวทางในการแก้ปัญหาด้วยวิธีการที่ทันสมัย มีหลักการ ทันยุคเทคโนโลยี
- 4 หมายถึง มีแนวทางในการแก้ปัญหาด้วยวิธีการที่ทันสมัย มีหลักการ ใช้เทคโนโลยี
- 3 หมายถึง มีแนวทางในการแก้ปัญหาด้วยวิธีการที่ดี มีหลักการ ใช้เทคโนโลยี
- 2 หมายถึง มีแนวทางในการแก้ปัญหาด้วยวิธีการที่ดี มีหลักการ
- 1 หมายถึง มีแนวทางในการแก้ปัญหตามวิถีชุมชน

10. ออกแบบกิจกรรมของทีมนำไปสู่การแก้ปัญหาได้จริง

- 5 หมายถึง มีชื่อเรื่อง หลักการที่มาของปัญหา วัตถุประสงค์ สมมติฐาน ตัวแปร
วิธีดำเนินการชัดเจน สามารถดำเนินการได้
- 4 หมายถึง มีชื่อเรื่อง หลักการที่มาของปัญหา วัตถุประสงค์ สมมติฐาน ตัวแปร
วิธีดำเนินการ
- 3 หมายถึง มีชื่อเรื่อง หลักการที่มาของปัญหา วัตถุประสงค์ สมมติฐาน
วิธีดำเนินการ
- 2 หมายถึง มีชื่อเรื่อง หลักการที่มาของปัญหา วัตถุประสงค์ วิธีดำเนินการ
- 1 หมายถึง มีชื่อเรื่อง วัตถุประสงค์ วิธีดำเนินการ

แบบประเมิน ด้านการทำงานเป็นทีมของนักเรียน
จากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยใช้รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจิตสาธารณะ
กลุ่มที่ ..... กิจกรรมเรื่อง .....

ที่	ชื่อ - สกุล	รายการประเมิน					คะแนนรวม
		การร่วมกันวางแผนการทำงาน	ทำงานตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย	เป็นผู้พูดและผู้ฟังที่ดี	แสดงความคิดเห็นอย่างมีเหตุผล	ยอมรับข้อสรุปและผลงานของกลุ่มและร่วมปรับปรุงงาน	
		5	5	5	5	5	25
1							
2							
3							
4							
5							
6							

ลงชื่อ ..... ผู้ประเมิน
 (.....)
 ..... / ..... / .....

เกณฑ์การให้คะแนน

การร่วมกันวางแผนการทำงาน

- 5 หมายถึง ร่วมมือวางแผนการทำงานทุกขั้นตอน มีข้อเสนอที่เป็นประโยชน์ในการวางแผนงานดีมาก
- 4 หมายถึง ร่วมมือวางแผนการทำงานเกือบครบทุกขั้นตอน มีข้อเสนอที่เป็นประโยชน์ในการวางแผนงานดี
- 3 หมายถึง ร่วมมือวางแผนการทำงานบ้าง แต่ไม่ครบทุกขั้นตอน มีข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ในการวางแผนงานดีพอสมควร
- 2 หมายถึง ร่วมมือวางแผนการทำงานบ้าง แต่ไม่ครบทุกขั้นตอน มีข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ในการวางแผนงานน้อย
- 1 หมายถึง ร่วมมือวางแผนการทำงานน้อยมาก หรือไม่มีข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ในการวางแผนงาน

ทำงานตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย

- 5 หมายถึง ทำงานในหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายครบถ้วน เต็มความสามารถ พยายามแก้ปัญหาการทำงานด้วยตนเอง และมุ่งมั่นจนงานสำเร็จ
- 4 หมายถึง ทำงานในหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายครบถ้วน แก้ปัญหาการทำงานด้วยตนเองเป็นบางครั้งและทำงานจนสำเร็จ
- 3 หมายถึง ทำงานที่ได้รับมอบหมายบ้าง แต่ทำไม่ครบถ้วน แก้ปัญหาการทำงานด้วยตนเองไม่ได้ ต้องได้รับความช่วยเหลือจึงจะทำงานได้สำเร็จ
- 2 หมายถึง ทำงานที่ได้รับมอบหมายบ้าง แต่ทำไม่ครบถ้วน แก้ปัญหาการทำงานด้วยตนเองไม่ได้ ต้องได้รับความช่วยเหลือทุกเรื่องจึงจะทำงานได้สำเร็จ
- 1 หมายถึง รับผิดชอบในงานที่ได้รับมอบหมายน้อยมาก ต้องควบคุมและกระตุ้นเตือนบ่อย ๆ ทำงานไม่สำเร็จ

เป็นผู้พูดและผู้ฟังที่ดี

- 5 หมายถึง มีมารยาทในการพูดการฟัง ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นเสมอ ใช้คำพูดได้ เหมาะสมดีมาก
- 4 หมายถึง มีมารยาทในการพูดการฟัง ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นบ่อยครั้ง ใช้คำพูดได้เหมาะสมดี

- 3 หมายถึง มีมารยาทในการพูดการฟัง ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นเป็นบางครั้ง ใช้คำพูดได้เหมาะสมพอใช้
- 2 หมายถึง มีมารยาทในการพูดการฟังน้อย ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นน้อย และใช้คำพูดไม่เหมาะสม
- 1 หมายถึง ขาดมารยาทในการพูดการฟัง ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นน้อยมาก ใช้คำพูดไม่เหมาะสม ทำให้บรรยากาศการทำงานและความรู้สึกของผู้ร่วมงานไม่ดี

แสดงความคิดเห็นอย่างมีเหตุผล

- 5 หมายถึง ใช้เหตุผลในการแสดงความคิดเห็นได้ดีมาก และมุ่งประโยชน์เพื่อการพัฒนาคุณภาพงานเป็นสำคัญ
- 4 หมายถึง ใช้เหตุผลในการแสดงความคิดเห็นได้ดี
- 3 หมายถึง ใช้เหตุผลในการแสดงความคิดเห็นได้บ้างพอสมควร
- 2 หมายถึง ใช้เหตุผลในการแสดงความคิดเห็นได้น้อย
- 1 หมายถึง ใช้ความรู้สึกส่วนตัวในการแสดงความคิดเห็นมากกว่าการใช้เหตุผล

ยอมรับข้อสรุปและผลงานของกลุ่มและร่วมปรับปรุงงาน

- 5 หมายถึง มีส่วนร่วมในการสรุป ยอมรับข้อสรุปของกลุ่ม ร่วมรับผิดชอบปรับปรุงแก้ไขงานของกลุ่มทั้งหมดด้วยความเต็มใจ
- 4 หมายถึง มีส่วนร่วมในการสรุป ยอมรับข้อสรุปของกลุ่ม ร่วมรับผิดชอบปรับปรุงแก้ไขงาน ส่วนใหญ่ของกลุ่ม
- 3 หมายถึง มีส่วนร่วมในการสรุปบ้าง ยอมรับข้อสรุปของกลุ่ม ร่วมรับผิดชอบและปรับปรุงแก้ไขผลงานของกลุ่มพอสมควร
- 2 หมายถึง มีส่วนร่วมในการสรุปน้อย ยอมรับข้อสรุปของกลุ่ม ร่วมรับผิดชอบปรับปรุงแก้ไขผลงานของกลุ่มน้อย
- 1 หมายถึง เกือบจะไม่มีส่วนร่วมในการสรุป ยอมรับข้อสรุปของกลุ่ม ร่วมรับผิดชอบปรับปรุงแก้ไขผลงานของกลุ่มเพียงเล็กน้อย

แบบประเมินด้านคุณลักษณะผู้นำของนักเรียน

จากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยใช้รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจิตสาธารณะ
กลุ่มที่ ..... กิจกรรมเรื่อง .....

ที่	ชื่อ - สกุล	รายการประเมิน				รวม 20 คะแนน
		ตรงต่อเวลา(5)	รับผิดชอบ(5)	ระเบียบเรียบร้อย(5)	ความซื่อสัตย์(5)	
1.						
2.						
3.						
4.						
5.						

ลงชื่อ ..... ผู้ประเมิน

( )

..... / ..... / .....

เกณฑ์การให้คะแนน

ตรงต่อเวลา

- 5 หมายถึง มาตามนัดหมายทุกครั้งและส่งงานตรงตามกำหนด
- 4 หมายถึง มาตามนัดหมายทุกครั้งแต่ส่งงานล่าช้ากว่ากำหนดเวลา 1-2 วัน
- 3 หมายถึง มาตามนัดหมายทุกครั้งแต่ส่งงานล่าช้ากว่ากำหนดเวลา 3 วัน
- 2 หมายถึง ผิดนัดหมาย 1- 2 ครั้งและส่งงานล่าช้ากว่ากำหนด 3 วัน
- 1 หมายถึง ผิดนัดหมายมากกว่า 2 ครั้ง และส่งงานล่าช้าเกินกว่า 3 วัน

รับผิดชอบ

- 5 หมายถึง ปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมายครบถ้วน 4 บท
- 4 หมายถึง ปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมาย ได้ครบถ้วนเพียง 3 บท
- 3 หมายถึง ปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมายได้ครบถ้วนเพียง 2 บท
- 2 หมายถึง ปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมายได้ครบถ้วนเพียง 1 บท
- 1 หมายถึง ปฏิบัติงานได้ไม่ตรงตามที่มอบหมาย

ระเบียบ- เรียบร้อย

- 5 หมายถึง ผลงานสะอาด ถูกต้องตามรูปแบบและเรียบร้อยทุกรายการ
- 4 หมายถึง ผลงานสะอาด ถูกต้องตามรูปแบบ แต่ขาดไป 1 รายการ
- 3 หมายถึง ผลงานสะอาด ถูกต้องตามรูปแบบ แต่ขาดไป 2 รายการ
- 2 หมายถึง ผลงานสะอาด ถูกต้องตามรูปแบบ แต่ขาดไป 3 รายการ
- 1 หมายถึง ผลงานสะอาด ถูกต้องตามรูปแบบ แต่ขาดไปมากกว่า 4 รายการ

ความซื่อสัตย์

- 5 หมายถึง ประดิษฐ์ผลงานด้วยตนเองทุกรายการ
- 4 หมายถึง ประดิษฐ์ผลงานด้วยตนเองไม่ครบทุกรายการ คัดลอกผลงานผู้อื่น
มา 1 รายการ
- 3 หมายถึง ประดิษฐ์ผลงานด้วยตนเองไม่ครบทุกรายการคัดลอกผลงานผู้อื่น
มา 2 รายการ
- 2 หมายถึง ประดิษฐ์ผลงานด้วยตนเองไม่ครบทุกรายการคัดลอกผลงานผู้อื่น
มา 3 รายการ
- 1 หมายถึง คัดลอกผลงานผู้อื่นเกือบทุกรายการ

รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจิตสาธารณะของนักเรียน

หลักการและเหตุผล

ในสภาวะปัจจุบันโลกเราอยู่ในยุคแห่งการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และมีการแข่งขันกันอย่างรุนแรง นับวันยิ่งจะมีความรุนแรงมากขึ้น ประเทศไทยเป็นส่วนหนึ่งของประชาคมโลกจึงหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว คือผลกระทบรอบด้านไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง (กระทรวงศึกษาธิการ. 2550, หน้า 2) ซึ่งกระแสความเจริญนี้ส่งผลกระทบต่อชีวิตของทุกคนไม่ว่าจะเป็นการกระทบโดยตรงหรือโดยอ้อม ทำให้เกิดการปรับตัว มีการแข่งขันเอารอดเอาเปรียบซึ่งกันและกัน มีค่านิยมทางวัตถุสูงขึ้น เกิดการขาดคุณธรรม จริยธรรม ขาดสมดุลทั้งทางจิตใจและวัตถุ และการมุ่งแสวงหาประโยชน์ให้กับตนเองมากกว่าส่วนรวม ซึ่งเป็นสัญญาณของการขาดจิตสาธารณะของคนสูงชันระบบคุณค่าที่ดั่งามในอดีตได้เสื่อมถอยลง โดยเฉพาะในเด็กและเยาวชนทั้งเรื่องจิตสาธารณะ (Public Mind) ความเอื้ออาทร การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2549, หน้า 1-5) ในการปลูกฝังจิตใจให้บุคคลมีความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม เป็นการสร้างคุณธรรม จริยธรรม ซึ่งเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นภายใน “จิตสาธารณะ” เป็นสิ่งหนึ่งที่มีความสำคัญในการปลูกฝังจิตสำนึกให้คนรู้จักเสียสละ ร่วมแรงร่วมใจ ให้ความร่วมมือในการทำประโยชน์เพื่อส่วนรวมช่วยลบล้างปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม ช่วยกันพัฒนาคุณภาพชีวิตและช่วยแก้ปัญหา และสร้างสรรค์ให้เกิดประโยชน์สุขแก่สังคมโดยรวม (ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์. 2552, หน้า 6)

การศึกษาเป็นกระบวนการสำคัญที่ทำให้มนุษย์สามารถพัฒนาชีวิตมนุษย์ของตนให้สามารถดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข และสามารถเกื้อหนุนการพัฒนาประเทศได้อย่างเหมาะสม และสอดคล้องกับการ

เปลี่ยนแปลงในทุกๆ ด้านของประเทศ และยังเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างและ
 พัฒนาความรู้ ความคิด ความประพฤติดี และคุณธรรมของบุคคล สังคม และ
 บ้านเมืองนั้นก็จะมีพลเมืองที่มีคุณภาพ ซึ่งสามารถธำรงรักษาความเจริญมั่นคง
 ของประเทศชาติไว้ และพัฒนาให้ก้าวไกลได้ตลอด (ปรียานุช พิบูลสรวาฐ.
 2550, หน้า 4) ซึ่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ซึ่งเป็น
 รัฐธรรมนูญฉบับที่มีนโยบายให้การศึกษาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาคนมี
 บทบัญญัติไว้ในมาตราที่ 80 ว่า ให้จัดการศึกษาทุกระดับและทุกรูปแบบให้
 สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม จัดให้มีแผนการศึกษา
 แห่งชาติ ภูมิหมายเพื่อพัฒนาการศึกษาชาติ จัดให้มีการพัฒนาครูและบุคลากร
 ทางการศึกษา รวมทั้งปลูกฝังผู้เรียนให้มีจิตสำนึกของความเป็นไทย มีระเบียบ
 วินัย คำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมและยึดมั่นในการปกครองตามระบอบ
 ประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข (เดอะบุคส์. 2550, หน้า 30-31)
 ซึ่งสอดคล้องกับแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 – 2579 ตาม ยุทธศาสตร์ที่ 3
 การพัฒนาศักยภาพคนทุกช่วงวัย และการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ มีเป้าหมาย ที่กล่าว
 ว่า ผู้เรียนมีทักษะและคุณลักษณะพื้นฐานของพลเมืองไทย และทักษะและ คุณลักษณะที่
 จำเป็นในศตวรรษที่ 21 มีตัวชี้วัดที่สำคัญ เช่น ผู้เรียนที่มีคุณลักษณะและทักษะการเรียนรู้
 ในศตวรรษที่ 21 เพิ่มขึ้น ผู้เรียนทุกระดับการศึกษามีพฤติกรรมที่แสดงออกถึงความมีวินัย
 และมีจิตสาธารณะเพิ่มขึ้น สถานศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นหรือเทียบเท่าขึ้นไป ที่จัด
 กิจกรรมสะท้อนการสร้างวินัย จิตสาธารณะ และคุณลักษณะที่พึงประสงค์เพิ่มขึ้น
 (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. 2560, หน้า 108 – 118) พระราชบัญญัติ
 การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้กำหนดความมุ่งหมายและหลักการใน มาตรา
 7 ไว้ว่า ในกระบวนการเรียนรู้ต้องมุ่งปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมือง
 การปกครอง รู้จักรักษาและส่งเสริมสิทธิหน้าที่ เสรีภาพ ความเคารพกฎหมาย
 ความเสมอภาค และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์มีความภาคภูมิใจในความเป็นไทย
 รู้จักรักษาผลประโยชน์ส่วนรวมและของประเทศชาติ (สำนักปฏิรูปการศึกษา.
 2545, หน้า 5) และสอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน
 พุทธศักราช 2551 ที่ได้กำหนดในจุดหมายของหลักสูตร ข้อที่ 5 คือ ให้ผู้เรียนมี

จิตสำนึกในการอนุรักษ์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย การอนุรักษ์และพัฒนา
สิ่งแวดล้อม มีจิตสาธารณะที่มุ่งทำประโยชน์และสร้างสิ่งดีงามในสังคมและอยู่
ร่วมกันในสังคมอย่าง มีความสุข และได้กำหนดจิตสาธารณะเป็นส่วนหนึ่งของ
คุณลักษณะอันพึงประสงค์ (กระทรวงศึกษาธิการ. 2552, หน้า 5-7) จะเห็นได้
ว่ารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 พระราชบัญญัติ
การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน
พุทธศักราช 2551 ได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาจิตสาธารณะ

สังคมไทยในปัจจุบันคนมีความสำนึกต่อส่วนรวมลดน้อยลงทุกขณะ
ซึ่งตัวบ่งชี้ที่ชัดเจน จะเห็นว่ามีป้ายจำนวนมากที่เขียนไว้เพื่อเตือนสติคนในสังคม
เช่น โปรดเห็นใจสตรีและคนชรา โปรดช่วยกันรักษาความสะอาด ห้ามบ้วน
น้ำลายลงพื้น ห้ามทิ้งขยะ ขึ้นลงบันไดคนเดียวโปรดใช้บันได หรือคำว่าปิดไฟ
ก่อนออกจากห้อง ซึ่งแสดงให้เห็นว่าคนในสังคมขาดจิตสาธารณะ (ธรากร
กล้ากลีกร. 2553, หน้า 6) และการประเมินคุณลักษณะตนเองของเยาวชนไทย
พบว่า การเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชน การได้รับมอบหมายหน้าที่ที่มี
ประโยชน์ การมีส่วนร่วมกับเพื่อนบ้าน การทำกิจกรรมทางศาสนา และการพูด
ความจริงอยู่ในระดับน้อยที่สุด และจากการวิเคราะห์สภาพในปัจจุบันแสดงว่า
เยาวชนไทยขณะนี้ขาดจิตสาธารณะ ชุมชนอ่อนแอไม่สนใจกัน ขาดกิจกรรมร่วม
และห่างเหินศาสนาและขาดความซื่อสัตย์ (สุริยเดว ทรีปาตี. 2552 หน้า 8)
สอดคล้องกับผลการสำรวจเรื่องสถานภาพคุณธรรมด้านจิตสาธารณะ ของคน
ในสังคมไทย พบว่า ผู้ที่มีอายุต่ำกว่า 20 ปี จะมีจิตสาธารณะต่ำกว่าช่วงอายุอื่น
และผู้สำเร็จการศึกษาระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา มีจิตสาธารณะต่ำ
กว่าการศึกษาในระดับอื่น มีความเอนเอียงของความคิดและพฤติกรรมด้านจิต
สาธารณะในประเด็นที่ว่า การช่วยเหลือคนอื่นไม่ใช่หน้าที่ของข้าพเจ้า แสดงให้
เห็นว่าเยาวชนไทยส่วนใหญ่มีจิตสาธารณะค่อนข้างต่ำ (ศูนย์วิจัยเอแบค
นวัตกรรมทางสังคม การจัดการและธุรกิจ. 2551, หน้า 56) นั่นแสดงถึง
สัญญาณที่จะต้องมีการแก้ไขอย่างเร่งด่วน และจากรายงานการประเมิน

การจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียนในสถานศึกษา
 ขั้นพื้นฐาน การเปรียบเทียบจิตสำนึก 3 ด้าน คือ จิตคุณธรรม ซึ่งหมายถึง
 ความสำนึกที่มั่นคงต่อหลักศีลธรรมทางศาสนา และหลักธรรมของการอยู่
 ร่วมกันอย่างเคารพศักดิ์ศรีของมนุษยชาติ จิตสังคม หมายถึง สำนึกของ
 การปฏิบัติหน้าที่การปฏิบัติตนในมิติที่ต้องสัมพันธ์กับบุคคลทั้งใกล้ตัวและ
 ไกลตัว การเคารพกฎเกณฑ์ของสังคม และจิตสาธารณะ หมายถึง สำนึกใน
 ประโยชน์ สำนึกในผลกระทบที่พึงมีต่อชุมชนและสังคมโดยรวม โดยผู้ที่ต้องรับ
 ผลนั้นอาจไม่เห็นตัวตนชัดเจนว่าเป็นบุคคลใด ทราบแต่เพียงว่าสังคมโดยรวม
 ต้องได้รับผลแน่นอน เช่น การปล่อยน้ำเสียลงในแม่น้ำ วันพรุ่งนี้อาจไม่เห็นว่ามี
 ใครรับผล จนกว่าผลเสียสะสมถึงระดับหนึ่งแล้วจึงปรากฏผลเสียขึ้น หรือ
 การโกงเงินเปอร์เซ็นต์จากค่าเหมาก่อสร้างของผู้มีหน้าที่รับผิดชอบ การตัดไม้
 ทำลายป่า ผลที่เกิดอาจไม่เห็นภายในระยะเวลาอันสั้น แต่ส่งผลกระทบยาว จาก
 การศึกษาเปรียบเทียบสามารถสรุปว่า โรงเรียนเน้นการพัฒนาเรื่อง
 จิตคุณธรรมและจิตสังคม มากกว่า เรื่อง จิตสาธารณะ แต่มีแนวโน้มที่โรงเรียน
 ต่างๆ นำเรื่องนี้มากล่าวถึงมากขึ้น (ศักดิ์ชัย นิรัญทวิ และคณะ. 2550 หน้า 78)

การพัฒนาจิตสาธารณะในตัวบุคคล ควรได้รับการพัฒนาตั้งแต่วัย
 เด็ก ซึ่งผู้ที่มีอิทธิพลอย่างยิ่งต่อพฤติกรรมของเด็กก็คือ บิดา มารดา ครู และ
 เพื่อนร่วมวัย ได้ถ่ายทอดความมีจิตสำนึกที่ดี มีจิตสำนึกต่อสาธารณสมบัติ
 ส่วนรวมให้แก่เด็กอย่างสม่ำเสมอ เด็กก็จะซึมซับเอาคุณลักษณะที่ดีนี้ติดตัวไป
 นอกจากนี้ลักษณะการเรียนรู้และความสนใจของเด็กแต่ละวัยมีความแตกต่างกัน
 กัน การจะพัฒนาแต่ละคนจะเป็นการจัดกิจกรรมหรือจัดประสบการณ์ให้กับเด็ก
 อย่างไร ซึ่งสามารถทำได้หลายวิธี ดังตัวอย่างงานวิจัย เช่น การใช้ตัวแบบ
 สัญลักษณ์ผ่านสื่อหนังสือเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรมเพื่อพัฒนาจิตสาธารณะ
 ในนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 (นันทวัฒน์ ชุนชี. 2546 หน้า 35) ผล
 ของการใช้โปรแกรมพัฒนาจิตสาธารณะด้วยบทบาทสมมติกับตัวแบบของ
 นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 (ธรรมนันท์ก้า แจ้งสว่าง. 2547 หน้า 41) การฝึก

ทักษะการแก้ปัญหาโดยนำเสนอสถานการณ์ผ่านสื่อคอมพิวเตอร์เพื่อพัฒนาจิตสาธารณะในนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 (มุกิตา หวังคิด. 2547 หน้า 8) ผลการใช้รูปแบบการพัฒนาจิตสาธารณะที่มีต่อจิตสาธารณะของนักเรียนระดับประถมศึกษา โดยใช้รูปแบบการแสดงพฤติกรรมจิตสาธารณะผ่านนิทาน (ลัดดาวัลย์ เกษมเนตร. 2549 หน้า 13) จะเห็นได้ว่าตัวอย่างดังกล่าวทั้งหมดเป็นการพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะของนักเรียนในระดับประถมศึกษาที่ประสบผลสำเร็จในการแก้ปัญหาได้เป็นอย่างดี ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของสถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พบว่า การปลูกฝังทางอบรมทางสังคม อารมณ์จากทางโรงเรียนการเห็นแบบอย่างอารมณ์และพฤติกรรมจากเพื่อน และการควบคุมตนเองสามารถพยากรณ์จิตสำนึกทางปัญญาได้ร้อยละ 69 (อรพินทร์ ชูชม. 2552 อ้างถึงในชัยวัฒน์ สิทธิรัตน์. 2552 หน้า 61) แสดงว่าโรงเรียนเป็นแหล่งบ่มเพาะจิตสาธารณะของเด็กและเยาวชนที่สำคัญ

การเรียนรู้ที่ทุกคนมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมอย่างเต็มใจไม่มีอาการวิตกกังวน แสดงให้เห็นถึงความกล้าที่จะตัดสินใจได้ด้วยตนเอง ซึ่งส่วนหนึ่งของภาวะผู้นำที่มีขึ้น เมื่อมีการกระทำในลักษณะนี้ซ้ำๆ หลายๆ ครั้ง จะเกิดความเคยชินสามารถแสดงออกได้อย่างอิสระ รวดเร็วและผิดพลาดน้อยลง การแสดงออกทุกครั้งต้องมีการตัดสินใจที่อยู่ภายใต้หลักการและเหตุผลที่มีข้อเท็จจริงชัดเจนสามารถตรวจสอบได้ นั่นนักเรียนต้องมีความรู้ในเรื่องนั้นๆ ดีพอ การตัดสินใจในการทำกิจกรรมแล้วเกิดประโยชน์ต่อกลุ่ม ต่อส่วนรวมโดยที่ตนเองไม่ได้หวังสิ่งตอบแทน เมื่อทำกิจกรรมแล้วผลที่ได้ส่งผลให้ตนเองมีความรู้สึกพึงพอใจ มีกำลังใจ มีพลังอยากทำในสิ่งที่เกิดประโยชน์ต่อไป เมื่อทำกิจกรรมในลักษณะอย่างนี้อย่างต่อเนื่อง แสดงให้เห็นว่าสิ่งที่กระทำนั้นเกิดพลังภายในเป็นแรงขับเคลื่อนมาจากจิตใต้สำนึก แสดงให้เห็นถึงการมีจิตสาธารณะ การภาวะผู้นำในการทำสิ่งที่เกิดประโยชน์ด้วยความจริงใจ บริสุทธิ์ใจ โดยไม่หวังสิ่งตอบแทนจะเป็นผู้ที่มีภาวะ ผู้นำเชิงจิตสาธารณะ

การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาให้นักเรียนให้สามารถพัฒนาตนเองได้อย่างเต็มศักยภาพเป็นส่วนของงานกิจการนักเรียนในโรงเรียน เช่น กิจกรรมสภานักเรียนเป็นกิจกรรมที่แสดงให้เห็นถึงกลไกการพัฒนาโรงเรียน ที่มีวัตถุประสงค์ในการเสริมสร้างให้นักเรียนเห็นคุณค่าของระบอบประชาธิปไตย รู้จักการเป็นผู้นำผู้ตามที่ดี รู้จักเคารพสิทธิและความคิดเห็นของผู้อื่น มีบทบาทในการเป็นผู้นำในการปฏิบัติกิจกรรมเพื่อส่วนรวม ชักชวนนักเรียนและเป็นผู้นำเพื่อการมีส่วนร่วมในกิจกรรมชุมชนและสังคม ดังนั้นถ้านักเรียนมีภาวะผู้นำสูงจะส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาด้านอื่นๆ ประสพผลสำเร็จสูงขึ้นด้วย ดังนั้น ผู้วิจัยจึงคิดพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจิตสาธารณะของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 จะส่งผลให้เป็นแบบอย่างที่ดีกับนักเรียน ทำให้นักเรียนสามารถพัฒนาจิตสาธารณะดีขึ้น ซึ่งจิตสาธารณะเป็นคุณธรรมเบื้องต้นที่ดีแก่นักเรียน ที่จะพัฒนาคุณธรรมด้านอื่นๆ ที่สามารถส่งผลให้นักเรียนเป็นคนที่ดีในสังคมเมื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่จะเป็นบุคคลที่มีคุณธรรมและจริยธรรมสูง เป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศต่อไป

แนวคิดพื้นฐานในการพัฒนารูปแบบ

รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจิตสาธารณะของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสกลราชวิทยานุกูล มีแนวคิดพื้นฐานว่าด้วยการเสริมสร้างคุณลักษณะภาวะผู้นำเชิงจิตสาธารณะของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ซึ่งเป็นคุณลักษณะที่ทำให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาภาวะผู้นำทางสังคมที่เกิดการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา เนื่องจากสภาพปัญหาปัจจุบันนักเรียนส่วนใหญ่ที่เข้าเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายมีปัญหาด้านการตัดสินใจ ด้านความคิดสร้างสรรค์ ด้านความรับผิดชอบถึงแม้จะเป็นหน้าที่ของตนเอง ไม่ค่อยทำอะไรให้เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวม ไม่ร่วมกันรักษาสัมบัติส่วนรวม การพัฒนาสิ่งที่มีอยู่ แต่เป้าหมายของการศึกษาที่กำหนดไว้เพื่อพัฒนาผู้เรียนเต็มศักยภาพของแต่ละคน หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานมีเป้าหมายพัฒนาผู้เรียนให้เป็นบุคคลที่มีจิตสาธารณะ สังคมปัจจุบันมีความต้องการและเสริมสร้างให้คนเข้ามามีส่วนร่วมใน การทำกิจกรรมเพื่อสังคม ดังนั้นครูเป็นผู้ปฏิบัติการพัฒนาผู้เรียนโดยตรงจึง

จำเป็นต้องมีรูปแบบในการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นผู้ที่มีภาวะผู้นำเชิงจิตสาธารณะ ที่เหมาะสมกับนักเรียน

รูปแบบการพัฒนาจิตสาธารณะฉบับนี้พัฒนาขึ้นมาจากแนวคิดต่อไปนี้

1. การศึกษาเอกสาร งานวิจัย ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการเสริมสร้างคุณลักษณะภาวะผู้นำเชิงจิตสาธารณะของนักเรียน
2. การเรียนรู้ มุ่งเน้นให้นักเรียนได้เรียนรู้จากการทำกิจกรรมที่หลากหลาย เน้นความรู้ ความเข้าใจ ความคิด และการลงมือปฏิบัติ ทั้งที่เป็นกิจกรรมรายบุคคล รายกลุ่ม มีการแลกเปลี่ยนรู้ระหว่างนักเรียนด้วยกันและผู้รู้ที่เกี่ยวข้อง
3. การประเมิน เป็นการประเมินเพื่อติดตามพัฒนาการ ด้วยการประเมินอย่างหลากหลาย กล่าวคือ ประเมินด้วยเครื่องหลายชนิด ผู้ประเมินหลายคน และประเมินหลายช่วงเวลาทำให้นักเรียนสามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทิศทางที่เหมาะสม และท้ายสุดนักเรียนจะเกิดคุณลักษณะตามที่ต้องการ

จุดมุ่งหมายของรูปแบบการพัฒนา

รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจิตสาธารณะของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสกลราชวิทยานุกูล มีจุดมุ่งหมายดังนี้

1. เพื่อพัฒนาความรู้ความเข้าใจ สร้างความตระหนักเกี่ยวกับภาวะผู้นำเชิงจิตสาธารณะของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสกลราชวิทยานุกูล
2. เพื่อพัฒนาพฤติกรรมและทักษะด้านภาวะผู้นำเชิงจิตสาธารณะของนักเรียนของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสกลราชวิทยานุกูล
3. เพื่อให้นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสกลราชวิทยานุกูล นำความรู้ความเข้าใจ ทักษะด้านภาวะผู้นำเชิงจิตสาธารณะ ไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

เนื้อหาของรูปแบบการพัฒนา

เนื้อหาของรูปแบบการพัฒนาที่ใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้การพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจิตสาธารณะของนักเรียน ประกอบด้วย 11 กิจกรรม ดังนี้

1. หลักการวิเคราะห์ตนเอง คือ กิจกรรมที่นักเรียนแต่ละคนทำ ความเข้าใจ วิเคราะห์นิสัย ความต้องการของตนเอง ความสามารถพื้นฐานที่ตนเองมี

ด้วยการทำแบบวัดความสามารถพิเศษ (ขั้นพื้นฐาน) ของตนเอง แล้ววิเคราะห์ผลจากการแบบวัดความสามารถพิเศษ (ขั้นพื้นฐาน) ว่าตนเองมีความสามารถด้านใด

2. การตรวจสอบความสามารถพื้นฐานของตนเอง คือ หลังจากทราบว่าตนเองมีความสามารถพิเศษด้านให้บ้าง จึงตรวจตนเองด้วยการทำแบบวัดความสามารถเฉพาะทาง ตามความสามารถพิเศษที่ปรากฏด้านใดบ้าง นำข้อมูลที่ได้จากการทำแบบวัดความสามารถมาตรวจสอบเทียบกับลักษณะของตนเอง

3. การเรียนรู้ เรื่อง ภาวะผู้นำเชิงจิตสาธารณะ คือ เรียนรู้เกี่ยวกับภาวะผู้นำและจิตสาธารณะ สำหรับให้นักเรียนทำกิจกรรมเรียนรู้ตามสภาพของแต่ละคน

4. การพัฒนาตนเองผ่านกระบวนการกลุ่ม คือ การทำกิจกรรมที่เป็นระบบทีม การทำกิจกรรมฝึกคิดแบบองค์รวม ทำงานด้วยความยืดหยุ่นตามสถานการณ์ไม่ติดตำรา ใช้หลักการแก้ปัญหาด้วยความเรียบง่าย ตามสภาพและรู้จักประยุกต์ใช้สิ่งที่มี

5. การวิเคราะห์สภาพสังคมท้องถิ่นตนเอง คือ การรวบรวมข้อมูล ตามสภาพแวดล้อมของสังคมทั้งทางด้านดีและไม่ดี เลือกประเด็นทำกิจกรรมด้วยความเรียบง่าย ประหยัด ทำได้เอง หรือการตัดแปลง ปรับปรุง การแก้ไขเพื่อให้เกิดประโยชน์ ซึ่งทุกคนร่วมแสดงความคิดเห็น อย่างมีใจกว้างขวาง หนักแน่น รับฟังความคิดเห็น แม้ว่ามี การวิพากษ์วิจารณ์ อย่างมีสติ โดยคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมเป็นสำคัญ

6. การสังเคราะห์งานเพื่อแก้ปัญหา คือ การรวบรวมข้อมูลต่างๆ สิ่งที่มีความสำคัญพร้อมทำกิจกรรมให้ครบ ไม่แปลกแยกจากธรรมชาติสิ่งแวดล้อม ยึดความจริงในเรื่องธรรมชาติและกฎของธรรมชาติ ตระหนักรู้ด้วยจิตสำนึก เห็นคุณค่าและประโยชน์ที่เกิดขึ้น สิ่งสำคัญ “การให้” และ “การเสียสละ” เป็นผลกำไรที่ทำให้มีความสุข

7. การวางแผนและออกแบบการพัฒนา คือ การกำหนดปัญหาที่ได้รวบรวมข้อมูลมาอย่างดี กำหนดวัตถุประสงค์ วิธีการแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบที่ชัดเจน ด้วยตนเองเต็มขีดสมรรถนะที่ทำได้ พอดี เหมาะสมกับสภาพที่เป็นอยู่จนสำเร็จ ด้วยความซื่อสัตย์ บริสุทธิ์ใจ ถึงแม้จะมีความรู้หน่อย ก็ยอมทำให้เกิดประโยชน์ได้

8. การทดลองปฏิบัติตามแผนการพัฒนา คือ การทำงานตามแผนที่กำหนดไว้อย่างมีความสุข ทำงานโดยคำนึงถึงเป้าหมายด้วยความมุ่งมั่น ชยันและอดทน ทำงานร่วมกับทีมงาน โดยยึดหลักการรับรู้ปัญหาและวิธีแก้ปัญหา ทำงานด้วยความรักที่จะลงมือทำ แก้ปัญหา ซึ่งการแก้ปัญหาดังกล่าว ต้องร่วมมือร่วมใจกัน

9. การประเมินผลงาน คือ การตรวจสอบผลการทำกิจกรรม ทั้งในระหว่างการทำและผลที่เกิดขึ้นจากทำกิจกรรมเสร็จว่าผลที่เกิดขึ้นเป็นไปตามแผนที่กำหนดหรือไม่ พร้อมทั้งปรับปรุงพัฒนางานให้เกิดประโยชน์มากที่สุด

10. การบูรณาการงานเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาสังคม คือ การนำความรู้ความสามารถปรับมาใช้ในการพัฒนางานตามประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนตามสภาพที่พบและมีข้อมูลชัดเจน

11. การสะท้อนความคิดเห็นจากการทำกิจกรรมเรียนรู้ คือ การแสดงความคิดเห็นของแต่ละคนหลังจากได้เรียนรู้ด้วยการทำกิจกรรม ผลงานที่เกิดขึ้นจากการทำกิจกรรมเป็นอย่างไร

กระบวนการเรียนของรูปแบบการพัฒนา

กระบวนการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นมาในการจัดกิจกรรมของรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจิตสาธารณะของนักเรียน ประกอบด้วย 6 ชั้น ดังนี้

1. การกำหนดวิสัยทัศน์ของตนเอง หมายถึง นักเรียนแต่ละคนวิเคราะห์เป้าหมายของตนเองถึงความต้องการ ความสำเร็จ ความหวังสูงสุดที่จะไปให้ถึง
2. การวิเคราะห์ความสามารถขั้นพื้นฐานของตนเอง หมายถึง การทำกิจกรรมการตรวจสอบความสามารถพิเศษ (ขั้นพื้นฐาน) ของนักเรียนแต่ละคน ด้วยการทำแบบวัดความสามารถพิเศษ (ขั้นพื้นฐาน) วิเคราะห์ผลการทำแบบวัดความสามารถพิเศษตามแบบที่กำหนด และประมวลผลการวิเคราะห์ความสามารถพิเศษของแต่ละคนว่าเด่นด้านใดบ้าง มีความสามารถพิเศษแต่ไม่เด่น และความสามารถด้านใดบ้างที่ปรากฏออกมาให้เห็น
3. การทำกิจกรรมสืบค้นและพัฒนาความสามารถพิเศษ หมายถึง การจัดกลุ่มนักเรียนทำกิจกรรมการเรียนรู้เป็นกลุ่ม กลุ่มละ 5 คน ใช้เกณฑ์ในการแบ่งกลุ่มโดยยึดผลการวิเคราะห์ความสามารถพิเศษเป็นหลัก ในแต่ละกลุ่มจัดคละตามความสามารถพิเศษให้มีลักษณะคล้ายกันในแต่ละกลุ่ม การทำกิจกรรมเน้นการทำกิจกรรมเป็นระบบทีม ซึ่งแต่ละคนมีความสำคัญต่อการทำกิจกรรม
4. กำหนดเป้าหมาย/วัตถุประสงค์ หมายถึง การทำกิจกรรมการเรียนรู้แต่ละกิจกรรมนักเรียนควรรู้วัตถุประสงค์การเรียนรู้ก่อน เพื่อกำหนดเป้าหมายการทำกิจกรรมการเรียนรู้ว่าจะสามารถนำผลการเรียนรู้ไปใช้ประโยชน์อะไรบ้าง กำหนดแนวทางการนำไปใช้ประโยชน์ได้

5. การทดลองใช้และตรวจสอบ หมายถึง นักเรียนสามารถนำความรู้ความเข้าใจจากการทำกิจกรรมต่างๆ มาออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ตามประเด็นที่กลุ่มสนใจเพื่อนำไปสู่การประยุกต์ใช้ประโยชน์ต่อชุมชนหรือท้องถิ่นของนักเรียน นำรูปแบบกิจกรรมที่แต่ละกลุ่มออกแบบไว้ไปทดลองทำกิจกรรมตามที่แต่ละกลุ่มกำหนด ประเมินผลการทำกิจกรรมว่าเป็นไปตามที่กำหนดไว้หรือไม่

6. การประยุกต์และบูรณาการใช้ประโยชน์ หมายถึง กิจกรรมที่นักเรียนเรียนรู้ ทำความเข้าใจ จากการรวบรวมข้อมูลที่มีอยู่ในท้องถิ่น นำข้อมูลทางกายภาพของชุมชนในท้องถิ่น ข้อมูลจากผู้รู้ในท้องถิ่นที่มีอย่างหลากหลาย มาวางแผนทำกิจกรรมเชิงพัฒนาในชุมชน สามารถลงมือปฏิบัติได้ภายใต้ความร่วมมือของทีมและผู้ที่เกี่ยวข้อง

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียนตามรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจิตสาธารณะของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสกลราชวิทยานุกูล กำหนดไว้ 3 ลักษณะ คือ

1. การเรียนที่จัดในห้องเรียน

เป็นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อเน้นให้นักเรียนทำกิจกรรมการตรวจสอบตนเอง เช่น หลักการวิเคราะห์ตนเอง, การตรวจสอบความสามารถพื้นฐานของตนเอง และการเรียนรู้ เรื่อง ภาวะผู้นำ จิตสาธารณะ, การประเมินผลงาน, การสะท้อนความคิดเห็นจากการทำกิจกรรมเรียนรู้

2. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ณ แห่งเรียนรู้

เป็นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อเน้นให้นักเรียนทำกิจกรรม เช่น การพัฒนาตนเองผ่านกระบวนการกลุ่ม, การวิเคราะห์สภาพสังคมท้องถิ่นตนเอง, การสังเคราะห์งานเพื่อแก้ปัญหา, การวางแผนและออกแบบการพัฒนา, การบูรณาการทำงานเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาสังคม, การประเมินผลงาน, การสะท้อนความคิดเห็นจากการทำกิจกรรมเรียนรู้

3. การติดตามหลังการทำกิจกรรมเรียนรู้ ณ แห่งเรียนรู้

การทดลองปฏิบัติตามแผนการพัฒนา, การประเมินผลงาน, การสะท้อนความคิดเห็นจากการทำกิจกรรมเรียนรู้

การวัดและประเมินผล

การวัดและประเมินผลของรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจิตสาธารณะของนักเรียน มีรายละเอียด ดังนี้

1. การประเมินช่วงก่อนปฏิบัติการ เป็นการประเมินพฤติกรรมภาวะผู้นำเชิงจิตสาธารณะของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 เพื่อทราบข้อมูลพฤติกรรมด้านภาวะผู้นำ ด้านจิตสาธารณะ โดยใช้แบบประเมินภาวะผู้นำและแบบวัดจิตสาธารณะ การประเมินดำเนินการดังนี้

- 1.1 การประเมินตนเองของนักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนา
- 1.2 การประเมินโดยใช้แบบสำรวจภาวะผู้นำ
- 1.3 การประเมินโดยแบบทดสอบด้านจิตสาธารณะ

2. การประเมินในช่วงที่ทำกิจกรรมปฏิบัติการ เป็นการประเมินระหว่างการจัดกิจกรรมในแต่ละกิจกรรมการเรียนรู้ที่กำหนด เพื่อตรวจสอบว่านักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนาได้เรียนรู้ตามเกณฑ์ที่กำหนดหรือไม่โดยใช้เครื่องมือในการประเมิน ดังนี้

- 2.1 แบบประเมินพฤติกรรมในการร่วมกิจกรรม
- 2.2 แบบประเมินผลงาน

3. การประเมินหลังปฏิบัติการ เป็นการประเมินพฤติกรรมภาวะผู้นำเชิงจิตสาธารณะของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 เพื่อทราบข้อมูลพฤติกรรมพัฒนาภาวะผู้นำ จิตสาธารณะของนักเรียน และด้านการปฏิบัติตนเชิงจิตสาธารณะ หลังจากการปฏิบัติกิจกรรม โดยใช้แบบประเมินเหมือนกับการประเมินในระยะก่อนการปฏิบัติการ

ข้อเสนอแนะในการใช้รูปแบบการพัฒนา

1. ศึกษาเอกสารรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจิตสาธารณะของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสกลราชวิทยานุกูล อย่างละเอียด
2. ศึกษาการใช้รูปแบบการพัฒนา โดยเฉพาะจุดมุ่งหมาย วิธีการจัดกิจกรรม การพัฒนานักเรียนที่กำหนดไว้ใน รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจิตสาธารณะของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสกลราชวิทยานุกูล โดยเน้นให้นักเรียนทำกิจกรรมด้วยความตั้งใจ สามารถพัฒนาตนเองได้ตามลำดับ

3. วางแผนเตรียมสถานที่ในการจัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับลักษณะของกิจกรรม และควรเปิดโอกาสให้นักเรียนสามารถเรียนรู้ได้อย่างอิสระ

4. การจัดกิจกรรมควรคำนึงถึงข้อจำกัดต่างๆ และควรมีการปรับเปลี่ยนกิจกรรมให้เกิดความเหมาะสมกับสถานการณ์และบริบท

5. เตรียมสื่อการจัดกิจกรรมให้พร้อมและสอดคล้องกับกิจกรรมในแต่ละกิจกรรม

6. บทบาทของครู ควรมีบทบาทในการสนับสนุน แนะนำ ให้กำลังใจและเป็นแบบอย่างที่ดี เพื่อให้นักเรียนได้พัฒนาตนเองได้อย่างมีความสุข

กิจกรรมที่ 1
หลักการวิเคราะห์ตนเอง

กิจกรรมการเรียนรู้ที่ 1

ชื่อกิจกรรม เรื่อง หลักการวิเคราะห์ตนเอง

สาระสำคัญ

คนเราแต่ละคนต่างก็มีความถนัดที่แตกต่างกัน ถึงแม้จะเป็นคนเดียวก็ตาม สามารถที่จะมีความถนัดได้มากกว่าหนึ่ง ที่สำคัญคนคนนั้นรู้จักตนเองหรือไม่ว่าตนเองมีความถนัดอะไร ความถนัดนี้ส่วนหนึ่งที่ได้รับการถ่ายทอดมาจากทางพันธุกรรม แต่ส่วนใหญ่จะเกิดขึ้นมาในภายหลังขึ้นอยู่กับสิ่งแวดล้อมรอบด้านของแต่ละคน ที่มีอิทธิพลต่อความถนัด

ดังนั้น นักเรียนควรจะต้องตรวจสอบความถนัดของตนเองก่อน เพื่อให้รู้จักตนเองว่าเป็นอย่างไร ต่อไปก็ฝึกส่วนที่ต้องการเพิ่มและฝึกเสริมส่วนที่มีให้เด่นชัดมากขึ้น โดยการทำแบบสำรวจแววเด็กที่มีความสามารถพิเศษ (ขั้นพื้นฐาน) ที่กำหนดให้ ทุกคนทำแบบสำรวจด้วยตัวเองอย่างมั่นใจ มีความซื่อสัตย์ และเคารพการจัดสินใจของตนเอง

วัตถุประสงค์

1. มีความเข้าใจ เกิดความตระหนัก เห็นคุณค่า ความสำคัญของตนเอง
2. บอกและอธิบายความสามารถพิเศษที่ตนเองมีอยู่
3. วิเคราะห์พฤติกรรมที่ควรพัฒนาตนเองมากขึ้น

เนื้อหา

1. แบบสำรวจแววเด็กที่มีความสามารถพิเศษ (ขั้นพื้นฐาน)

กิจกรรมการเรียนรู้

1. ทำแบบสำรวจแววเด็กที่มีความสามารถพิเศษ (ขั้นพื้นฐาน)
2. สรุปความสามารถพิเศษ (ขั้นต้น) ของตนเองที่ปรากฏ
3. พิจารณาความสามารถพิเศษของตนเองเพื่อการพัฒนา

สื่อ อุปกรณ์ แหล่งเรียนรู้

1. แบบสำรวจแววเด็กที่มีความสามารถพิเศษ (ขั้นพื้นฐาน)
2. แบบตรวจสอบแววความสามารถพิเศษ (ขั้นพื้นฐาน)

กิจกรรมที่ 1.1

เรื่อง หลักการวิเคราะห์ตนเอง

คำชี้แจง ให้นักเรียนทำการตรวจความสามารถพิเศษ (ขั้นพื้นฐาน) โดย ดำเนินการดังนี้

1. รับแบบวัดความสามารถพิเศษ (ขั้นพื้นฐาน) คนละชุด
  2. รับแบบคำตอบของแบบวัดความสามารถพิเศษ (ขั้นพื้นฐาน) คนละชุด
- เขียนชื่อ – นามสกุล เลขที่ ห้องเรียนให้ชัดเจน
3. การทำแบบวัดความสามารถพิเศษ (ขั้นพื้นฐาน) นักเรียนต้องมีสมาธิกับการทำแบบวัดอย่างจริงจัง
  4. ในการทำแบบวัดความสามารถพิเศษ (ขั้นพื้นฐาน) ให้นักเรียนแบบวัดในแต่ละข้อแล้วตอบความเห็นที่ตรงกับความคิดเห็นของตนเองที่เกิดขึ้นครั้งแรก ลงในช่อง “ใช่” “ไม่ใช่” หรือ “ไม่ปรากฏ”
  5. ไม่ควรอ่านคำถามมากกว่าหนึ่งครั้ง (การอ่านคำถามมากกว่าหนึ่งครั้งถือว่าการย่ำความคิด จะทำให้ได้คำตอบไม่ตรงกับความเป็นตัวตนของตนเอง)
  6. เมื่อทำแบบวัดเสร็จเรียบร้อยทุกข้อแล้ว ให้นักเรียนแรกใบคำตอบกับเพื่อน
  7. ตรวจเช็คคำตอบของเพื่อนตามแบบเฉลยที่กำหนดให้ แล้วกรอกจำนวนข้อที่ตรงกับความจริงลงในช่องรวม
  8. เช็คความสามารถพิเศษ (ขั้นพื้นฐาน) ตามเกณฑ์ผ่านที่กำหนดให้ตามแบบที่เฉลยไว้
  9. สรุปความสามารถพิเศษ (ขั้นพื้นฐาน) ลงตอนท้ายของแบบเฉลยว่าผู้ที่ตอบแบบวัดความสามารถพิเศษ (ขั้นพื้นฐาน) มีความสามารถพิเศษด้านใดบ้าง
  10. แบบประเมินผลจากการทำแบบวัดความสามารถพิเศษ (ขั้นพื้นฐาน) คือนักเรียนเจ้าของ ผู้ที่ตอบแบบวัด
  11. นักเรียนแต่ละคนร่วมกันอภิปรายผลโดยมีครูผู้สอนนำเสนอผลการวัดความสามารถพิเศษ (ขั้นพื้นฐาน) ของแต่ละคน

แบบสำรวจความสามารถพิเศษ (ขั้นพื้นฐาน) ของนักเรียน

วิธีประเมิน

อ่านคำถามในแบบประเมินทีละข้อ โดยเลือกตอบว่า “เป็นประจำ” หากมีพฤติกรรม เช่นนั้นตลอดเวลาหรือสม่ำเสมอ บ่อยครั้ง บางครั้ง หากไม่มีพฤติกรรมเช่นนั้นเลยให้ตอบว่า “ไม่ใช่” และถ้าหากเด็กยังไม่แสดงพฤติกรรม เช่นนั้นให้ตอบว่า “ไม่ปรากฏ” ในการประเมินนั้น ผู้ประเมินต้องมีใจเป็นกลางและรู้จักเด็กเป็นอย่างดี

ข้อ	รายการประเมิน	ใช่	ไม่ใช่	ไม่ปรากฏ
1.	มีความรู้สึกรุนแรงเกี่ยวกับความผิดถูก ความยุติธรรม ความเสมอภาค ผิด-ชอบ-ชั่ว-ดี ฯลฯ			
2.	เบื่อหน่ายกับกิจกรรมที่ซ้ำซาก หรือสิ่งที่เขาเห็นว่าง่ายเกินไป			
3.	มีความสนใจเกี่ยวกับตัวเลข สัญลักษณ์ การถอดรหัส ปฏิทิน เวลา แผนภูมิ เป็นต้น			
4.	สนใจเรื่องนามธรรมที่เกี่ยวกับเวลา อากาศ และมิติของเวลา			
5.	รักและสนใจสิ่งประดิษฐ์ อุปกรณ์ เครื่องมือที่มีเครื่องยนต์ กลไกหรืออุปกรณ์ไฟฟ้า			
6.	เรียนรู้และจดจำได้ดีหากมีกิจกรรมที่ใช้การเคลื่อนไหวหรือ การใช้ร่างกายในการเรียน			
7.	กระตือรือร้นที่จะเข้าร่วมกิจกรรมทางดนตรี หรือการฝึกฝน การใช้เสียงรูปแบบต่างๆ			
8.	มีความสามารถเห็นสิ่งต่างๆ ได้หลายมิติ			
9.	มีความสามารถทางภาษา เช่น การพูด อ่าน หรือเขียน ก้าวหน้ากว่าเด็กวัยเดียวกัน			
10.	มีความเอื้ออาทร เมตตา กรุณาต่อผู้อื่น			
11.	มีความคิดแปลกใหม่ ไม่เหมือนใคร ทำในสิ่งที่คนอื่นไม่เคยทำ			
12.	ชอบเล่นตัวต่อต่างๆ หรือของเล่นที่เกี่ยวกับการสร้างรูปทรง			

ข้อ	รายการประเมิน	ใช่	ไม่ใช่	ไม่ปรากฏ
13.	ชอบอ่านหนังสือเกี่ยวกับสิ่งประดิษฐ์หรือการผลิตสิ่งต่างๆ หรือหนังสือเกี่ยวกับธรรมชาติ ประเภทสืบสวน สอบสวนและ เกมปัญหาต่างๆ มากกว่าหนังสือนิยาย			
14.	เรียนรู้เกี่ยวกับเครื่องมือ เครื่องจักร หรือเครื่องอิเล็กทรอนิกส์ ทั้งหลายอย่างง่ายดาย			
15.	สนุกสนานกับการเคลื่อนไหว การออกกำลังกาย การวิ่ง ปีนป่าย การใช้ร่างกายทำท่าทางต่างๆ			
16.	ชอบร่วมกิจกรรมที่เกี่ยวกับเสียง เช่น ฟังพากย์ภาพยนตร์ ร้องเพลง เล่นดนตรี เล่นเสียงสัตว์ ฯลฯ			
17.	มีความแม่นยำในเรื่องทิศทางและการกะค่าประมาณการ เกี่ยวกับระยะทาง			
18.	ชอบเขียนหรือเล่าเรื่องแต่งเรื่องราวต่างๆ เช่น นิทาน โคลง กลอน สารคดี เป็นต้น			
19.	มีความเสียสละ ชอบอุทิศตนให้กับสังคม และผู้ด้อยโอกาส			
20.	มีความยืดหยุ่น คิดเรื่องเดียวได้หลายทิศ หลายทาง หรือมี คำตอบในเรื่องเดียวมากกว่าหนึ่งคำตอบ			
21.	ชอบทำโจทย์คณิตศาสตร์ที่ยากและท้าทาย			
22.	เป็นช่างสังเกตและมักสังเกตอย่างลึกซึ้งใกล้ชิด เช่น ฝ้ามองดู จับต้อง ดม เป็นต้น			
23.	ชอบเล่นต่อบล็อกสร้างเป็นรูปต่างๆ			
24.	สนุกกับการเล่นสีหน้า ท่าทาง แสดงกริยาท่าทางต่างๆ เล่นแบบคน หรือสัตว์			
25.	สามารถเรียนรู้ที่จะเล่นเครื่องดนตรีชนิดต่างๆ และเล่นเสียง ต่างๆ ได้อย่างรวดเร็ว แม่นยำ ทั้งโทนเสียง จังหวะ ตลอดจน ความละเอียดอ่อนทางอารมณ์ของเสียง			
26.	มีประสาทสัมผัสมือ-ตา ดีเยี่ยมตั้งแต่เยาว์วัย			

ข้อ	รายการประเมิน	ใช่	ไม่ใช่	ไม่ปรากฏ
27.	สามารถพูดหรือเขียนแสดงความคิด ความต้องการ หรือความรู้สึกของตนเองให้ผู้อื่นเข้าใจได้อย่างชัดเจน			
28.	สามารถเข้ากับคนอื่นได้อย่างดีทั้งเด็กและผู้ใหญ่			
29.	มีความคิดอิสระ ไม่ชอบทำตามผู้อื่น ไม่ชอบการบังคับ กำหนดกฎเกณฑ์ ตีกรอบความคิด หรือให้ตามกติกาต่างๆ			
30.	ชอบเล่นขี้ ดวง วัต นับ และมีความสามารถในการกะค่า ประมาณการสิ่งต่างๆ ได้ดี เช่น การกะน้ำหนัก ส่วนสูง ความยาว หรือปริมาตร			
31.	มีความคิดสร้างสรรค์เกี่ยวกับงานทางวิทยาศาสตร์			
32.	ชอบศึกษาเกี่ยวกับพลังงาน หรือการทำให้สิ่งต่างๆ เคลื่อนไหว			
33.	มีความสามารถในการกำหนดทิศทางระยะทางและระยะเวลาได้อย่างเฉียบคม			
34.	สามารถเล่นดนตรีตามเสียงเพลงที่ได้ยินได้ หรือทำเสียงตามสิ่งที่ได้ยินได้อย่างชัดเจน			
35.	สนใจเรื่องสี ความสมบูรณ์ของสิ่งที่เห็น รูปลักษณ์ ฯลฯ			
36.	เข้าใจเรื่องที่อ่านหรือฟังได้อย่างรวดเร็วและแจ่มแจ้ง			
37.	สามารถสื่อสารกับคนอื่นๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เหมาะสมกับกาลเทศะทั้งการใช้ภาษาพูด เขียน การใช้กริยาท่าทาง			
38.	มีความสามารถผสมผสานความคิดหรือสิ่งที่คุณเหมือนไม่น่าจะเกี่ยวข้องกันได้ให้เข้าด้วยกัน อย่างน่าพิศวง			
39.	มักคิดและทดลองทำเพื่อดูว่าอะไรจะเกิดขึ้น จะเป็นอย่างไรต่อไป หรือพิสูจน์ความคิดของตนเอง			
40.	มีความสามารถในการสร้าง ซ่อม สร้างสรรค์สิ่งประดิษฐ์ทางอิเล็กทรอนิกส์ หรืออุปกรณ์ของใช้ เครื่องยนต์ กลไกต่างๆ			
41.	มีความสามารถในการควบคุมความสมดุลของร่างกายได้อย่างโดดเด่น เช่น การยืนขาเดียวได้นาน กระโดดขาเดียว เดินต่อเท้าได้อย่างคล่องแคล่วเกินวัย			

ข้อ	รายการประเมิน	ใช่	ไม่ใช่	ไม่ปรากฏ
42.	มีความเข้าใจและสามารถใช้เสียงต่างๆ ให้บังเกิดต่อความรู้สึกของคนอื่น			
43.	มีอารมณ์ตอบสนอง หรือแสดงออกถึงสุนทรียภาพกับภาพเขียน ภาพวาดหรืองานศิลปะ			
44.	สามารถเข้าใจความหมายลึกซึ้งที่แฝงอยู่ในเรื่องทีอ่าน หรือฟังได้			
45.	เป็นที่ยอมรับของคนอื่น เพื่อนชอบเล่นด้วย			
46.	รับรู้ และเรียนรู้สิ่งต่างๆ ได้อย่างรวดเร็วและจดจำได้ดี ได้นาน			
47.	สามารถเรียนรู้เกี่ยวกับตัวเลข ความสามารถของตัวเลข หรือสัญลักษณ์สิ่งต่างๆ ได้อย่างรวดเร็วกว่าเด็กวัยเดียวกัน			
48.	ชอบจัดลำดับ จัดหมวดหมู่สิ่งต่างๆ ให้เป็นระบบหรือเป็นชั้นเป็นตอน ทั้งสิ่งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม			
49.	เวลาเรียนจะเรียนได้ดี หากมีกิจกรรมให้ลงมือปฏิบัติ มากกว่าการฟังบรรยาย			
50.	มีความสามารถทางการเคลื่อนไหว หรือใช้กล้ามเนื้อร่างกาย ได้ดีกว่าเด็กทั่วไป เช่น วิ่งเร็วกว่าเด็กทั่วไป ร่างกายมีความยืดหยุ่นมากกว่าเด็กทั่วไป			
51.	เต้น เคลื่อนไหว โยกหัว หรือปรบมือสอดคล้องกับจังหวะเสียงเพลงได้อย่างดี			
52.	มีความเข้าใจและความไวในเรื่องขนาดวัตถุ สี น้ำหนักและความสมดุลทางศิลปะ			
53.	มีความสามารถในการเล่าเรื่องได้อย่างสนุกสนานชวนติดตาม			
54.	ชอบขบคิดปัญหาสังคม เช่น ทำไมต้องมีคนจน			
55.	เป็นคนมีเหตุผลและมักตั้งคำถามที่เป็นเหตุผลต่อกัน เช่น ถ้า....แล้ว....ดังนั้น....เพราะว่า....ถ้าไม่....แล้ว			

ข้อ	รายการประเมิน	ใช่	ไม่ใช่	ไม่ปรากฏ
56.	มักเป็นผู้แก้ปัญหาให้คนอื่นในเรื่องเครื่องจักรเครื่องยนต์ หรือเครื่องใช้ไฟฟ้า หรืออุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ทั้งหลาย			
57.	สามารถเรียนรู้ในการใช้เครื่องมือ อุปกรณ์กีฬา หรืออุปกรณ์ที่ใช้ร่วมกับการเคลื่อนไหวได้อย่างดี			
58.	สามารถแยกแยะเสียงที่มีท่วงทำนองคล้ายกันได้อย่างแม่นยำ			
59.	เรียนรู้ได้ดีหากมีภาพประกอบ			
60.	สามารถแสดงแนวคิดใหม่ๆ จากเรื่องี่อ่านหรือฟังได้			
61.	มีความสามารถในการควบคุมอารมณ์ตนเองได้เป็นอย่างดี			
62.	ชอบวิเคราะห์ วิพากษ์ วิจัยเรื่องต่างๆ อย่างมีเหตุผล			
63.	มีลักษณะพิเศษทางร่างกายที่จะทำให้ใช้ความสามารถทางกล้ามเนื้อร่างกายได้ดี เช่น มีช่วงขายาว แข็งแรง เหมาะที่จะเป็นนักวิ่ง หรือมีร่างกายยืดหยุ่นเหมาะที่จะเป็นนักยิมนาสติก เป็นต้น			
64.	รับรู้ความแตกต่างของเสียงดนตรีได้อย่างละเอียดทั้งระดับเสียง ความดัง และจังหวะ			
65.	ชอบและมีความสามารถที่จะวาดภาพ หรือผลิตผลงานทางศิลปะได้ดี			
66.	ใช้ภาษาที่ทำให้เกิดจินตนาการได้อย่างแจ่มชัดและมีลีลาที่สละสลวยงดงาม			
67.	ชอบคบกับคนที่มีอายุมากกว่า			

แบบสรุปผลการวัดความสามารถพิเศษ (ขั้นพื้นฐาน)

หลังจากที่นักเรียนแต่ละคนทำกิจกรรมรู้จักตนเองด้วยการทำแบบทดสอบวัดความสามารถพิเศษ (ขั้นพื้นฐาน) ของตนเองแล้ว สามารถตรวจสอบความสามารถของตนเองได้ โดยพิจารณาเกณฑ์การตรวจสอบความถนัด ดังนี้

การแปลผลการสำรวจแนวความสามารถพิเศษ (ขั้นพื้นฐาน)

ชื่อ-นามสกุล ..... อายุ ..... ห้อง.....เลขที่.....

ด้าน	1	2	3	4	5	6	7	8	9	ผ่าน	รวม
ผู้นำ/นักสังคม	1	10	19	28	37	45	54	61	67	5	
นักคิด	2	11	20	29	38	46	67			4	
คณิตศาสตร์	3	12	21	30	47	55	62			4	
วิทยาศาสตร์	4	13	22	31	39	48	55	62		5	
ช่างเทคนิคและ อิเล็กทรอนิกส์	5	14	23	32	40	48	49	56		5	
กีฬา/กล้ามเนื้อ	6	15	24	33	41	50	57	63		5	
ดนตรี/ความสามารถ ในการรับรู้ทางเสียง	7	16	25	34	42	51	58	64		5	
ศิลปะ/มิติสัมพันธ์	8	17	26	35	43	52	59	65		5	
ภาษา	9	18	27	36	44	53	60	66		5	

สรุปความสามารถพิเศษ

.....
.....

ใบงานที่ 1

เรื่อง หลักการวิเคราะห์ตนเอง

คำชี้แจง เมื่อนักเรียนทำกิจกรรม เรื่อง หลักการวิเคราะห์ตนเองแล้วให้นักเรียนแสดง
ความคิดเกี่ยวกับตนเอง ดังนี้

- 1. นักเรียนมีความสามารถพิเศษ (ขั้นพื้นฐาน) ที่เด่นชัดที่สุด คือ .....
.....
- 2. นักเรียนคิดว่าจุดเด่นของตนเองที่ตรวจได้นั้นตรงกับตนเองหรือไม่ เพราะเหตุใด .....
.....
.....
- 3. ความสามารถพิเศษ (ขั้นพื้นฐาน) ที่ไม่ปรากฏ หรือปรากฏอย่างไม่ชัดเจน นักเรียนมี
ความคิดเห็นอย่างไร .....
.....
- 4. จากผลการวัดความสามารถพิเศษ (ขั้นพื้นฐาน) นักเรียนยากพัฒนาตนเองด้านใดบ้าง
.....
.....
- 5. นักเรียนคิดว่าตนเองสามารถทำประโยชน์เพื่อส่วนรวมได้หรือไม่ ถ้าทำได้มีประเด็น
ใดบ้าง เพราะเหตุใด .....
.....
.....
.....

กิจกรรมที่ 2

การตรวจสอบแนวภาวะผู้นำ

กิจกรรมการเรียนรู้ที่ 2

ชื่อกิจกรรม เรื่อง การตรวจสอบแววภาวะผู้นำของตนเอง

สาระสำคัญ

การตรวจสอบความสามารถพื้นฐานของตนเอง เป็นการทำความรู้จักตนเองให้ดีที่สุดหลังจากตรวจสอบความสามารถพิเศษ (ขั้นพื้นฐาน) แล้วสามารถวิเคราะห์ตนเองได้ว่ามีความสามารถด้านใดบ้างตามสภาพความเป็นจริง สิ่ง que แต่ละคนมีความสามารถพิเศษที่โดดเด่นมาจากการทำแบบสำรวจ ความสามารถพิเศษนั้นตรงกับความถนัดของตนเองหรือไม่ ต้องตรวจสอบเพื่อให้แต่ละคนสามารถวางแผนในการพัฒนาตนเองให้ได้อย่างเต็มศักยภาพ จะเป็นสิ่งที่แต่ละคนสามารถทำกิจกรรมตามที่ตนเองมีความสามารถให้เกิดเป็นพลังเสริมที่มทำให้เกิดผลจากการทำกิจกรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้นและเกิดประโยชน์ โดยเฉพาะด้านภาวะผู้นำของแต่ละคน จึงต้องมีการสำรวจภาวะผู้นำของนักเรียนแต่ละคน

วัตถุประสงค์

นักเรียนมีความเข้าใจถึงแววภาวะผู้นำของตนเองเพื่อการพัฒนาศักยภาพตนเอง

วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม

1. สามารถบอกถึงแววความสามารถพิเศษด้านภาวะผู้นำของตนเอง
2. สามารถแสดงออกถึงภาวะผู้นำในการพัฒนาตนเอง
3. สามารถแสดงพฤติกรรมช่วยเหลือทีมงานตนเองได้อย่างต่อเนื่อง

เนื้อหา

1. แบบวัดแววภาวะผู้นำ

สื่อ/แหล่งเรียนรู้

1. ใบงาน เรื่อง การตรวจสอบแววภาวะผู้นำ
2. กิจกรรมการเรียนรู้ เรื่อง การตรวจสอบแววภาวะผู้นำ

กิจกรรมการเรียนรู้

1. นักเรียนแต่ละคนรับแบบวัดแววภาวะผู้นำ หลังทราบผลการการสำรวจความสามารถพิเศษ (ขั้นพื้นฐาน) คนละชุด
2. รับแบบคำตอบของแบบวัดแววภาวะผู้นำคนละชุด เขียนชื่อ – นามสกุล เลขที่ ห้องเรียนให้ชัดเจน
3. การทำแบบวัดแววภาวะผู้นำ นักเรียนต้องมีสมาธิกับการทำแบบวัดอย่างจริงจัง
4. ในการทำแบบวัดแววภาวะผู้นำ ให้นักเรียนทำแบบวัดในแต่ละข้อ แล้วตอบความเห็นที่ตรงกับความคิดเห็นของตนเองที่เกิดขึ้นครั้งแรก โดยทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง “ใช่” “ไม่ใช่” หรือ “ไม่ปรากฏ”
5. ไม่ควรอ่านคำถามมากกว่าหนึ่งครั้ง (การอ่านคำถามมากกว่าหนึ่งครั้งถือว่าการย่ำความคิด จะทำให้ได้คำตอบไม่ตรงกับความเป็นตัวตนของตนเอง)
6. เมื่อทำแบบวัดเสร็จเรียบร้อยทุกข้อแล้ว ให้นักเรียนแรกใบคำตอบกับเพื่อน
7. ตรวจเช็คคำตอบของเพื่อนตามแบบเฉลยที่กำหนดให้ แล้วรอกจำนวนข้อที่ตรงกับความจริงลงในช่องรวม
8. เช็คแววภาวะผู้นำ ตามเกณฑ์ผ่านที่กำหนดให้ตามแบบที่เฉลยไว้
9. สรุปแววภาวะผู้นำ ลงตอนท้ายของแบบเฉลยว่าผู้ที่ตอบแบบวัดภาวะผู้นำมีความสามารถพิเศษอย่างไร
10. แบบประเมินผลจากการทำแบบวัดแววภาวะผู้นำคืนเจ้าของผู้ที่ตอบแบบวัด
11. นักเรียนแต่ละคนร่วมกันอภิปรายผลโดยมีครูผู้สอนนำเสนอผลการวัดแววภาวะผู้นำของแต่ละคน

แบบสำรวจแนวความสามารถพิเศษทางภาวะผู้นำ/นักสังคม

ชื่อ – สกุล ..... เพศ ชาย หญิง
วัน-เดือน-ปีเกิด ..... อายุ ..... ปี ชั้น .....

วิธีการประเมิน

กรุณาอ่านข้อความในแบบประเมินแล้วเลือกตอบว่า “เป็นประจำ” “ไม่ใช่” หรือ “ไม่ปรากฏ” ตามความเป็นจริง โดยทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง
ใช้ หมายถึง นักเรียนแสดงพฤติกรรมนั้นอย่างชัดเจน
ไม่ใช่ หมายถึง นักเรียนไม่แสดงพฤติกรรมนั้น หรือยังไม่มีโอกาสที่จะแสดงพฤติกรรม
นั้นออกมา

ข้อ	รายการประเมิน	เป็นประจำ	ไม่ใช่	ไม่ปรากฏ
1.	สามารถเข้ากับคนอื่นได้เป็นอย่างดีทั้งเด็กและผู้ใหญ่			
2.	สามารถสื่อสารกับคนอื่น ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เหมาะสมกับกาลเทศะทั้งการใช้ภาษาพูด เขียนและสัญลักษณ์			
3.	มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี และชอบทำความรู้จักกับผู้อื่น			
4.	สามารถปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ใหม่ๆ ได้เสมอ			
5.	เป็นคนที่สนใจและมองเห็นหนทางที่จะแก้ปัญหาเกี่ยวกับสังคมอยู่เนืองๆ			
6.	สามารถทำงานเป็นกลุ่มได้เป็นอย่างดี			
7.	เป็นที่ยอมรับของคนอื่น เพื่อนชอบเล่นด้วย			
8.	เป็นคนที่มองเห็นผลดีผลเสียที่จะเกิดกับคนอื่นได้ในสถานการณ์ต่างๆ			
9.	มีความเข้าใจลึกซึ้งว่องไวในเรื่องเหตุผลและผลที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมของคน			
10.	มีความรู้สึกรุนแรงเกี่ยวกับความผิดถูก ความยุติธรรม ความเสมอภาค ผิด-ชอบ-ชั่ว-ดี ฯลฯ			
11.	มีมาตรฐานทางจริยธรรมสูง			
12.	มีความเอื้ออาทร เมตตา กรุณาต่อผู้อื่น			
13.	ไวและละเอียดอ่อนต่อความรู้สึกของคนอื่น			
14.	มีความอดทน มานะพยายามให้งานสำเร็จ และรับผิดชอบสูง			
15.	มีความเชื่อมั่นในตัวเอง ไม่ว่าจะอยู่ในกลุ่มเด็กเดียวกันหรือคนที่โตกว่า			

16.	เป็นคนที่มีอารมณ์ขัน			
ชื่อ	รายการประเมิน	เป็นประจำ	ไม่ใช่	ไม่ปรากฏ
17.	มีความสามารถในการควบคุมอารมณ์ตนเองได้เป็นอย่างดี			
18.	สามารถรับฟังเรื่องของผู้อื่นได้อย่างอดทนและไม่ตัดสินผู้อื่นด้วยตนเองหรือตัดสินใจแทนคนอื่น ๆ โดยปราศจากการปรึกษาหารือกับบุคคลนั้นๆ			
19.	สามารถจับประเด็นปัญหาเข้าใจปัญหาในเรื่องต่างๆ ได้อย่างรวดเร็วชัดเจนหรือเข้าใจถึงเหตุที่แท้จริงของปัญหาได้อย่างรวดเร็ว			
20.	มีความเสียสละ ขอบอุทิศตนให้กับสังคมและผู้ด้อยโอกาส			
21.	มีความอดทนกับพฤติกรรมของคนที่เข้ามาเกี่ยวข้องด้วยมากกว่าคนอื่น			
22.	สามารถเข้าใจความรู้สึกนึกคิดของผู้อื่นได้จากกริยาท่าทาง			
23.	ชอบขบคิดปัญหาสังคม เช่น ทำไมต้องมีคนจน			
24.	มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในการจัดระบบทางสังคม (เช่น เมื่อเห็นความไม่ยุติธรรมอาจารย์เริ่มนำกลุ่ม เพื่อหาทางแก้ไขโดยไม่ปล่อยให้ผ่านไป ฯลฯ)			
25.	มีความสามารถในการสร้างศรัทธา ทำให้ผู้อื่นเชื่อหรือคล้อยตามได้			
26.	มีความสามารถในการตัดสินใจในเรื่องต่างๆ ได้เป็นอย่างดี			
27.	มีความฉับไวในการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า			
28.	มีความสามารถในการวางแผนเรื่องต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องเกี่ยวกับสังคมได้ดี			
29.	มีความสนใจศึกษาประวัติบุคคลสำคัญ เช่น ผู้นำของประเทศต่างๆ หรือมีความใฝ่ฝันที่จะเป็นผู้นำทางสังคม			
30.	เพื่อนๆ มักเลือกให้เป็นผู้นำในการเล่น หรือการทำงานกลุ่ม			
31.	มีความพยายามที่จะปรับปรุงตนเองในเรื่องการวางตัวในสังคม			

เกณฑ์การตัดสินผลการวัดแนวความสามารถพิเศษทาง

แนวภาวะผู้นำ/นักสังคม		
หากรวมจำนวนข้อที่ตอบว่า “ใช่”	ได้ 25 ข้อขึ้นไป	จะได้ระดับ 3
หากรวมจำนวนข้อที่ตอบว่า “ใช่”	ได้ 19 – 24 ข้อ	จะได้ระดับ 2
หากรวมจำนวนข้อที่ตอบว่า “ใช่”	ได้ต่ำกว่า 19 ข้อ	จะได้ระดับ 1

ความสามารถของเด็กที่ประเมินจากการทำแบบสำรวจนั้น แบ่งเป็น 3 ระดับ คือ

ระดับที่ 1 เป็นระดับความสามารถที่ต่ำกว่าระดับปกติซึ่งอาจมีผลมาจากความไม่สนใจ ไม่นัด หรือการพัฒนาด้านนี้ยังไม่ถึง ต่อไปในสภาพภาคหน้าเด็กอาจจะพัฒนาได้ดีขึ้น

ระดับที่ 2 เป็นระดับความสามารถที่ถือว่าอยู่ในเกณฑ์ปกติของเด็กทั่วไป

ระดับที่ 3 เป็นระดับที่มีความสามารถอยู่เหนือเกณฑ์ปกติ หากเด็กที่ได้รับการประเมินว่ามีความสามารถอยู่ในระดับ 3 ก็ถือว่าน่าจะมีแนวโน้มว่ามีความสามารถพิเศษในเรื่องนี้ ผู้ปกครองควรใช้ข้อมูลนี้ เพื่อทำกิจกรรมที่ทำทนายให้กับเด็กสนับสนุนให้เด็กมีโอกาสพัฒนาในสิ่งที่เขาถนัดให้มากยิ่งขึ้นและเพื่อเป็นการยืนยันหรือตรวจสอบให้ชัดเจน เพื่อคัดเลือกเข้าโครงการพัฒนาความสามารถพิเศษ ควรต้องมีข้อมูลอื่นๆ ประกอบ และต้องมีกระบวนการตรวจสอบโดยผู้เชี่ยวชาญเพื่อการตัดสิน

ใบงานที่ 2

เรื่อง การตรวจสอบแนวความสามารถพิเศษเฉพาะทางภาวะผู้นำ

คำชี้แจง เมื่อนักเรียนแต่ละคนทำกิจกรรม เรื่อง การตรวจสอบแนวความสามารถพิเศษเฉพาะทางภาวะผู้นำของตนเอง ให้นักเรียนแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับตนเอง ดังนี้

1. นักเรียนมีแนวความสามารถพิเศษเฉพาะทางภาวะผู้นำ ระดับ .....

.....

2. นักเรียนคิดว่าแนวความสามารถพิเศษเฉพาะทางภาวะผู้นำหรือไม่

ความสามารถพิเศษเฉพาะทาง	ระดับคะแนน (จำนวนข้อ)	ระดับผลการสำรวจ
ภาวะผู้นำ		
เพราะเหตุใด		
.....		
.....		

3. แนวความสามารถพิเศษเฉพาะทางภาวะผู้นำไม่ปรากฏ หรือปรากฏอย่างไม่ชัดเจน
 นักเรียนมีความคิดเห็นอย่างไร .....

.....

.....

4. จากผลการวัดแนวภาวะผู้นำ นักเรียนยากพัฒนาตนเองอย่างไร

.....

.....

.....

5. นักเรียนคิดว่าตนเองสามารถใช้ความสามารถพิเศษเฉพาะทางภาวะผู้นำ ที่ตนมีทำ
 ประโยชน์เพื่อส่วนรวมได้หรือไม่ ถ้าทำได้มีประเด็นใดบ้าง เพราะเหตุใด.....

.....

.....

.....

.....

กิจกรรมที่ 3

การเรียนรู้ภาวะผู้นำและจิตสาธารณะ

กิจกรรมการเรียนรู้ที่ 3

ชื่อกิจกรรม 3.1 เรื่อง จิตสาธารณะ (Public mind)

สาระสำคัญ

“จิตสาธารณะ” (Public mind) หมายถึง จิตลักษณะของบุคคลที่ให้ความสำคัญต่อความรู้ ความสามารถ รู้ผิด รู้ชอบ และรู้จักการปฏิบัติตนเกี่ยวกับการช่วยเหลือผู้อื่น การเสียสละต่อสังคม และให้ความร่วมมือในการมุ่งมั่นพัฒนาสังคม ซึ่งส่งเสริมพัฒนาสังคม ส่งเสริมผลต่อการช่วยแก้ปัญหาในสังคมและทำให้สังคมโดยรวมน่าอยู่มากยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์

นักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจ เกิดความตระหนักเห็นคุณค่าและความสำคัญของการเป็นบุคคลที่มีจิตสาธารณะ

วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม

1. สามารถอธิบายความหมาย ความสำคัญ และการตระหนักถึงการมีพฤติกรรม จิตสาธารณะได้
2. สามารถบอกและวิเคราะห์พฤติกรรมที่สะท้อนให้เห็นถึงการเป็นบุคคลที่มีจิตสาธารณะได้
3. สามารถแสดงพฤติกรรมการมีจิตสาธารณะด้านการช่วยเหลือผู้อื่นที่มีความดีใจ

เนื้อหา

1. ความหมายของจิตสาธารณะ
2. ความสำคัญและความจำเป็นของเรื่องจิตสาธารณะ
3. แนวทางในการปฏิบัติตนเป็นผู้ที่แสดงออกถึงการมีจิตสาธารณะ

สื่อ/แหล่งเรียนรู้

1. ใบความรู้ เรื่อง จิตสาธารณะ
2. ใบงาน เรื่อง จิตสาธารณะ
3. กิจกรรมการเรียนรู้ เรื่อง จิตสาธารณะ

กิจกรรมการเรียนรู้

1. นักเรียนจัดกลุ่ม หลักเกณฑ์การจัดกลุ่มโดยใช้ความสามารถพิเศษ (ขั้นพื้นฐาน) ในการจัดกลุ่ม ด้วยการจัดให้ความสามารถละกันให้สมาชิกกลุ่มแต่ละกลุ่มมีความสามารถใกล้เคียงกัน สมาชิกภายในกลุ่มมีความสามารถที่แตกต่างกัน
2. กลุ่มที่จัดตามหลักเกณฑ์ในข้อ 1 ตั้งให้เป็น**กลุ่มบ้าน**
3. สมาชิกแต่ละคนจับฉลากหมายเลข 1 – 5 เพื่อจัดให้เป็นผู้เชี่ยวชาญเฉพาะเรื่องที่จะต้องไปศึกษาเรียนรู้ ตามกลุ่มที่กำหนดให้ตามใบความรู้ที่ 3.1/1, 3.1/2, 3.1/3, 3.1/4 และ 3.1/5
4. สมาชิกที่จับฉลากได้หมายเลข 1 ศึกษาใบความรู้ที่ 3.1/1 หมายเลข 2 ศึกษาใบความรู้ที่ 3.1/2 หมายเลข 3 ศึกษาใบความรู้ที่ 3.1/3 หมายเลข 4 ศึกษาใบความรู้ที่ 3.1/4 และ หมายเลข 5 ศึกษาใบความรู้ที่ 3.1/5
5. ให้สมาชิกแต่ละคนแยกไปประจำกลุ่มตามหมายเลขที่จับฉลากได้ โดยเรียกกลุ่มใหม่นี้ว่า **กลุ่มเชี่ยวชาญ**
6. สมาชิกกลุ่มเชี่ยวชาญเลือกประธานกลุ่ม เลขานุการกลุ่ม บริการกลุ่ม
7. บริการกลุ่มแต่ละหมายเลขไปรับใบความรู้ กิจกรรมต่างๆ
8. ประธานกลุ่มแต่ละหมายเลขประชุมร่วมกันกับครูที่ปรึกษา เพื่อทำความเข้าใจการทำกิจกรรม
9. ประธานกลุ่มแต่ละกลุ่มกลับไปดำเนินการทำกิจกรรมตามที่กำหนดในแต่ละใบความรู้
10. เมื่อแต่ละกลุ่มเชี่ยวชาญทำกิจกรรมสำเร็จเรียบร้อย
11. สมาชิกแต่ละคนของกลุ่มเชี่ยวชาญกลับไปยังกลุ่มบ้าน
12. ประธานกลุ่มบ้านแนะนำให้สมาชิกหมายเลข 1 นำเสนอผลการเรียนรู้สมาชิกทุกคนฟังจนเข้าใจ
13. ประธานกลุ่มพยายามกระตุ้นสมาชิกทุกให้สนใจและตั้งใจทำกิจกรรม เพราะทุกคนมีความสำคัญอย่างยิ่ง
14. เมื่อสมาชิกคนที่ 2 3 4 และ 5 นำเสนอผลการเรียนรู้ให้สมาชิกกลุ่มฟังจนเข้าใจ เลขานุการกลุ่มสรุปผลการเรียนรู้ให้สมาชิกทุกฟังอีกครั้ง

ใบความรู้ที่ 3.1/1

เรื่อง จิตสาธารณะ (Public mind)

จิตสาธารณะ

“จิตสาธารณะ” เป็นคำที่เกิดจากคำว่า “จิต” กับคำว่า “สาธารณะ” รวมกัน โดยคำว่าจิตเป็นเรื่องของ Mind หรือ Spirit ส่วนคำว่าสาธารณะนั้นเป็นเรื่องเกี่ยวกับส่วนรวมที่ทุกคนมีความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกัน มีสิทธิในการใช้และการดูแลรักษาบำรุงร่วมกัน

“จิตสาธารณะ” เป็นสิ่งที่มีความสำคัญมากในการปลูกจิตสำนึกให้เป็นคนที่มีจิตสำนึก การเสียสละ การร่วมแรงร่วมใจ มีความร่วมมือในการทำประโยชน์ให้เกิดขึ้นกับสังคมส่วนรวม ช่วยลดปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม อีกทั้งยังช่วยกันพัฒนาคุณภาพชีวิต เพื่อเป็นหลักในการดำเนินชีวิต ช่วยแก้ปัญหาและสร้างสรรค์ให้เกิดประโยชน์สุขแก่คนในสังคมประเทศชาติ และพลโลกต่อไป

ความหมายของจิตสาธารณะ

จิตสาธารณะ (Public Mind) หมายถึง จิตสำนึกเพื่อส่วนรวม เพราะคำว่า “สาธารณะ” หมายถึง สิ่งที่ไม่ได้เป็นสิ่งของผู้ใดผู้หนึ่ง จิตสาธารณะจึงเป็นความรู้สึกถึงการเป็นเจ้าของในสิ่งที่เป็นสาธารณะ ในสิทธิและหน้าที่ที่ต้องดูแลและบำรุงรักษาส่วนรวมร่วมกัน เช่น การช่วยกันดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม โดยการไม่ทิ้งขยะลงในแหล่งน้ำ การดูแลรักษาสาธารณะสมบัติ เช่น โทรศัพท์สาธารณะ หลอดไฟฟ้าให้แสงสว่างตามถนนหนทาง/สวนสาธารณะ/สนามกีฬา แม้แต่การประหยัดการใช้น้ำประปาหรือไฟฟ้าที่เป็นของส่วนรวม โดยให้เกิดประโยชน์คุ้มค่า ตลอดจนการช่วยกันดูแลรักษาให้ความช่วยเหลือผู้ตกทุกข์ได้ยาก หรือผู้ที่ร้องขอความช่วยเหลือเท่าที่จะทำได้ ตลอดจนร่วมมือกันกระทำเพื่อไม่ให้เกิดปัญหาหรือช่วยกันแก้ปัญหา แต่ต้องไม่ขัดกับกฎหมาย/ศีลธรรม/วัฒนธรรมเพื่อรักษาประโยชน์ของส่วนรวม

จิตสาธารณะเพื่อส่วนรวม

จิตสาธารณะเพื่อส่วนรวมนั้นสามารถกระทำได้ 2 ลักษณะ คือ

1. การกระทำได้โดยตนเอง ต้องมีความรับผิดชอบตนเอง เพื่อไม่ให้เกิดผลกระทบและเกิดผลเสียหายต่อส่วนรวมได้
2. การแสดงออกซึ่งบทบาทที่มีต่อสังคมในการรักษาประโยชน์ส่วนรวมของสังคม เพื่อแก้ปัญหา การสร้างสรรค์สังคม ซึ่งถือว่าเป็นความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม

กิจกรรมที่ 3.1/1

เรื่อง จิตสาธารณะ

คำชี้แจง กลุ่มที่ได้รับมอบหมาย (กลุ่มเชี่ยวชาญ) ให้ศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับจิตสาธารณะ ดำเนินกิจกรรมดังนี้

1. เลือกประธานกลุ่ม 1 คน เลขานุการ 1 คน ผู้ช่วยเลขานุการ 1 คน
2. ประธานกลุ่มชี้แจงการศึกษาเรียนรู้ มีประเด็นที่ต้องศึกษา คือ จิตสาธารณะ
3. ประธานกลุ่มกระตุ้นสมาชิกทุกคนให้ตระหนักและเห็นความสำคัญของเรื่องที่กำลังศึกษา ซึ่งเป็นเรื่องที่สังคมส่วนให้ต้องการให้เกิดขึ้นกับคนรุ่นหลังให้มากยิ่งขึ้นทั้งสังคมไทยและสังคมโลก
4. ประธานกลุ่มพยายามสร้างแรงบันดาลใจว่าสมาชิกทุกคนเป็นบุคคลที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาคุณลักษณะเพื่อเป็นต้นแบบของคนรุ่นหลัง
5. ประธานกลุ่มมอบหมายให้สมาชิกทุกคนร่วมกันศึกษาและทำความเข้าใจในเรื่องที่กลุ่มได้รับมอบหมายอย่างเต็มความสามารถ โดยใช้เวลา 10 นาที
6. เมื่อสมาชิกทุกคนได้ศึกษา เรื่อง จิตสาธารณะ จบประธานกลุ่มนำสมาชิกร่วมสรุปประเด็นที่ได้ศึกษาให้เกิดความเข้าใจตรงกัน
7. ประธานกลุ่มเปิดประเด็นการอภิปรายกลุ่ม เพื่อระดมพลังสมองของสมาชิกถึงประเด็นของจิตสาธารณะมาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อตนเอง กลุ่มเพื่อน คนใกล้ชิด โรงเรียน ชุมชนหรือสังคมระดับประเทศ
8. เลขานุการกลุ่มทำหน้าที่บันทึกการทำกิจกรรมของกลุ่มอย่างละเอียด บันทึกทุกประเด็นยกเว้นประเด็นที่ซ้ำกัน
9. ระหว่างที่ทำกิจกรรมอภิปรายกลุ่ม เพื่อระดมพลังสมอง เมื่อประธานกลุ่มเปิดโอกาสให้สมาชิกคนใดคนหนึ่งแสดงความคิดเห็น สมาชิกคนอื่นทำหน้าที่ในการฟังอย่างตั้งใจและจดบันทึกสิ่งที่เพื่อนนำเสนอ โดยไม่ต้องแสดงความคิดเห็นใดๆ ไม่ว่าจะเป็นการเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วย
10. ประธานกลุ่มเปิดโอกาสให้สมาชิกทุกคนร่วมแสดงความคิดเห็นอย่างอิสระและพยายามกระตุ้นและสร้างแรงบันดาลใจให้กับสมาชิกทุกคนว่าเราจะทำทุกอย่างเพื่อส่วนรวมอย่างเต็มความสามารถ

11. เมื่อสมาชิกทุกคนแสดงความคิดเห็นครบทุกประเด็น เลขานุการกลุ่มสรุปประเด็นต่างๆ ที่ได้จากการระดมพลังสมองให้สมาชิกทุกคนฟังอย่างละเอียดอีกครั้ง
12. ประธานกลุ่มกระตุ้นและสร้างแรงบันดาลใจให้สมาชิกทุกคนร่วมกันสร้างแนวทางของการประสบการณ์นำไปใช้ประโยชน์ให้ได้จริง โดย
  - 12.1 วิธีการทำงานควรพิจารณาจากตนเองก่อนว่าสามารถดำเนินการได้จริง
  - 12.2 บุรณาการหลักการของจิตสาธาณะที่ศึกษาเป็นแนวทางเพื่อปรับปรุงพัฒนา การทำงานอย่างเป็นระบบชัดเจนนำไปใช้ได้จริง
  - 12.3 สามารถคาดคะเนคำตอบได้ว่าเมื่อทำแล้วผลที่เกิดจะเป็นประโยชน์ต่อชุมชน สังคมส่วนรวม
13. ประธานเปิดโอกาสให้สมาชิกเพิ่มเติมแนวคิดตรงไหนบ้าง สามารถเพิ่มเติมที่
14. เมื่อไม่มีสมาชิกแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติม ประธานสรุปผลการเรียนรู้อีกครั้งและมอบหมายให้สมาชิกทุกคนกลับไปกลุ่มเดิม (กลุ่มบ้าน) โดยนำหลักการ ความรู้ ความเข้าใจ ที่ได้จากการทำกิจกรรมไปแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันกับสมาชิกในกลุ่มเดิม (กลุ่มบ้าน)

แบบบันทึกกิจกรรมที่ 3.1/1
เรื่อง จิตสาธารณะ

คำชี้แจง แบบบันทึกกิจกรรม ประกอบการทำกิจกรรมเรียนแบบทีม ดังนี้

1. การแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับความหมายจิตสาธารณะ ผลจากการระดมพลังสมอง

สมาชิกคนที่ 1 .....

สมาชิกคนที่ 2 .....

สมาชิกคนที่ 3 .....

สมาชิกคนที่ 4 .....

สมาชิกคนที่ 5 .....

สมาชิกคนที่ 6 .....

สมาชิกคนที่ 7 .....

2. การบูรณาการหลักการจิตสาธารณะเป็นแนวทางในการพัฒนาการทำกิจกรรมให้เกิดเป็นระบบชัดเจนสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการทำกิจกรรมได้ .....

.....

.....

.....

.....

.....

3. การพิจารณาหลักการพัฒนาการทำกิจกรรมของกลุ่ม ในส่วนที่ยังไม่ชัดเจน และแนวทางในการพัฒนา

หลักการพัฒนาการทำกิจกรรม	แนวทางในการพัฒนา
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....

4. หลักการแนวทางในการทำกิจกรรมเชิงจิตสาธารณะ .....

.....

.....

.....

.....

.....

5. ความหมายของ คำว่า “จิตสาธารณะ” คือ .....

.....

.....

.....

.....

.....

กลุ่มที่ .....

ใบงานที่ 3.1/1

เรื่อง จิตสาธารณะ

คำชี้แจง ให้สมาชิกในกลุ่มร่วมกันศึกษาใบความรู้ เรื่อง จิตสาธารณะ เมื่อศึกษาจบแล้ว
ทำกิจกรรม ดังต่อไปนี้

1. จิตสาธารณะ มีประเด็นสำคัญที่เห็นได้ชัดเจน คือ .....

.....

.....

.....

2. จิตสาธารณะ มีความสำคัญต่อตนเองอย่างไร .....

.....

.....

.....

3. การแสดงออกของบุคคลที่มีจิตสาธารณะสามารถสังเกตได้ อย่างไร .....

.....

.....

.....

4. ลักษณะของสังคมที่มีบุคคลที่มีจิตสาธารณะ จะมีลักษณะอย่างไร .....

.....

.....

.....

.....

.....

5. โรงเรียนเราเป็นสังคมที่บุคคลที่มีจิตสาธารณะ หรือไม่ อย่างไร .....

.....

.....

.....

.....

.....

ใบความรู้ที่ 3.1/2

เรื่อง ความสำคัญของจิตสาธารณะ

ความสำคัญของจิตสาธารณะ

จิตสาธารณะเป็นความสำคัญที่แสดงถึงความรับผิดชอบที่เกิดขึ้นภายใน คือ ความรู้สึกนึกคิด จิตใต้สำนึกตลอดจนเป็นคุณธรรมจริยธรรมซึ่งอยู่ภายในจิตใจ และส่งผลสู่การกระทำที่แสดงออกให้เห็นภายนอก ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมมากมายทั้งที่มีเป็นระดับบุคคล กลุ่มบุคคล สังคม ประเทศและระดับโลก ส่วนใหญ่จะเกิดจากการขาดจิตสาธารณะของบุคคลแต่ละคนและมีมากขึ้นในสังคม นับว่าเป็นสาเหตุสำคัญ เช่น

1. ปัญหายาเสพติด ซึ่งเกิดจากความเห็นแก่ตัวของคนบางคน ที่ไม่คำนึงถึงปัญหาที่จะเกิดตามมาและส่งผลกระทบต่อสังคมโดยรวม
2. ปัญหามลพิษต่างๆ ที่เกิดจากความไม่รับผิดชอบต่อ ขาดจิตสาธารณะ เช่น การจอดรถยนต์โดยไม่ดับเครื่องยนต์ การปล่อยน้ำเสีย/ทิ้งของเสีย/ขยะมูลฝอยลงสู่แหล่งน้ำสาธารณะ การปล่อยควันพิษสู่บรรยากาศ การตัดไม้ทำลายป่าซึ่งส่งผลให้ทรัพยากรป่าไม้ถูกทำลาย ปัญหาเด็กทารกถูกทอดทิ้ง การใช้ประโยชน์บนทางเท้าเพื่อประโยชน์ส่วนตัวในการตั้งแผงขายสินค้าโดยไม่คำนึงถึงผลกระทบต่อผู้อื่น การฉ้อฉลเร่งเนื้อแดงในเนื้อสัตว์เลี้ยง โดยเฉพาะสุกร ซึ่งส่งผลเสียต่อผู้บริโภคที่มีโอกาสเป็นโรคมะเร็งได้ การให้ยาฆ่าแมลงฉีดพ่นผักก่อนเก็บมาขาย การใส่สารกันบูด/สารปรุงแต่งรสชาติอาหารในอาหารถุงสำเร็จ เป็นต้น

ดังนั้นจิตสาธารณะจึงเป็นสิ่งสำคัญในสังคมอย่างมาก เด็กและเยาวชนจะต้องตระหนักและให้ความสำคัญต่อการพัฒนาจิตสาธารณะของตนเอง และขยายสู่กลุ่มบุคคลที่ใกล้ชิด ร่วมกันสร้างสังคมให้น่าอยู่อย่างสร้างสรรค์เพื่อความสุขของพลโลกอย่างยั่งยืน

ความรับผิดชอบต่อตนเอง

จิตสาธารณะในความรับผิดชอบต่อตนเอง นับว่าเป็นพื้นฐานที่สำคัญอย่างยิ่งต่อความรับผิดชอบต่อตนเองที่เกิดขึ้นเป็นความรับผิดชอบต่อสังคม ความรับผิดชอบต่อตนเองสามารถที่จะแสดงออกมาให้สังเกตเห็นได้เชิงพฤติกรรมง่ายๆ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

1. การตั้งใจเรียนหนังสือเพื่อศึกษาหาความรู้
2. รู้จักออกกำลังกายเพื่อสุขภาพที่แข็งแรง
3. มีความประหยัดรู้จักความพอดี

4. ประพฤติตัวให้มีความเหมาะสม ละเว้นจากการกระทำที่ก่อให้เกิดความเลื่อมเลียม
5. ทำงานที่ตนเองได้รับมอบหมายให้สำเร็จ
6. มีความรับผิดชอบ ตรงต่อเวลา สามารถพึ่งตนเองได้

ความรับผิดชอบต่อสังคม

เป็นการแสดงออกถึงการช่วยเหลือสังคม ไม่ทำให้ผู้อื่นหรือสังคมเดือดร้อนได้รับความเสียหาย พฤติกรรมที่แสดงออกมาและสามารถสังเกตได้ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

1. **มีความรับผิดชอบต่อครอบครัว** เช่น เชื้อฟังกพ่อแม่ ช่วยเหลืองานบ้าน ไม่ทำให้อแม่เสียใจ
2. **มีความรับผิดชอบต่อโรงเรียน ครูอาจารย์** เช่น ตั้งใจเรียนหนังสือ เชื้อฟงคำสั่งสอนของครู อาจารย์ ปฏิบัติตามกฎระเบียบวินัยของโรงเรียน ช่วยรักษาทรัพย์สินสมบัติของโรงเรียน
3. **มีความรับผิดชอบต่อบุคคลอื่น** เช่น ให้ความช่วยเหลือ ให้คำแนะนำ ไม่เอาเปรียบผู้อื่น เคารพสิทธิซึ่งกันและกัน
4. **มีความรับผิดชอบต่อฐานะพลเมือง** เช่น ปฏิบัติตามกฎระเบียบของสังคม ปฏิบัติตามกฎหมาย รักษาสมบัติของส่วนรวม ให้ความร่วมมือต่อสังคมในฐานะพลเมืองดี

กิจกรรมที่ 3.1/2

เรื่อง ความสำคัญของจิตสาธารณะ

คำชี้แจง กลุ่มที่ได้รับมอบหมาย (กลุ่มเชี่ยวชาญ) ให้ศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับความสำคัญของจิตสาธารณะ ดำเนินกิจกรรมดังนี้

1. เลือกประธานกลุ่ม 1 คน เลขานุการ 1 คน ผู้ช่วยเลขานุการ 1 คน
2. ประธานกลุ่มชี้แจงการศึกษาเรียนรู้ มีประเด็นที่ต้องศึกษา คือ ความสำคัญของจิตสาธารณะ
3. ประธานกลุ่มกระตุ้นสมาชิกทุกคนให้ตระหนักและเห็นความสำคัญของเรื่องที่กำลังศึกษา ซึ่งเป็นเรื่องที่สังคมส่วนให้ต้องการให้เกิดกับคนรุ่นหลังให้มากยิ่งขึ้นทั้งสังคมไทยและสังคมโลก
4. ประธานกลุ่มพยายามสร้างแรงบันดาลใจว่าสมาชิกทุกคนเป็นบุคคลที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาคุณลักษณะเพื่อเป็นต้นแบบของคนรุ่นหลัง
5. ประธานกลุ่มมอบหมายให้สมาชิกทุกคนร่วมกันศึกษาและทำความเข้าใจในเรื่องที่กลุ่มได้รับมอบหมายอย่างเต็มความสามารถ โดยใช้เวลา 10 นาที
6. เมื่อสมาชิกทุกคนได้ศึกษา เรื่อง ความสำคัญของจิตสาธารณะ จบประธานกลุ่มนำสมาชิกร่วมสรุปประเด็นที่ได้ศึกษาให้เกิดความเข้าใจตรงกัน
7. ประธานกลุ่มเปิดประเด็นการอภิปรายกลุ่ม เพื่อระดมพลังสมองของสมาชิกถึงประเด็นของความสำคัญของจิตสาธารณะมาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อตนเอง กลุ่มเพื่อน คนใกล้ชิด โรงเรียน ชุมชนหรือสังคมระดับประเทศ
8. เลขานุการกลุ่มทำหน้าที่บันทึกการทำกิจกรรมของกลุ่มอย่างละเอียด บันทึกทุกประเด็นยกเว้นประเด็นที่ซ้ำกัน
9. ระหว่างที่ทำกิจกรรมอภิปรายกลุ่ม เพื่อระดมพลังสมอง เมื่อประธานกลุ่มเปิดโอกาสให้สมาชิกคนใดคนหนึ่งแสดงความคิดเห็น สมาชิกคนอื่นทำหน้าที่ในการฟังอย่างตั้งใจและจดบันทึกสิ่งที่เพื่อนนำเสนอ โดยไม่ต้องแสดงความคิดเห็นใดๆ ไม่ว่าจะเป็นการเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วย
10. ประธานกลุ่มเปิดโอกาสให้สมาชิกทุกคนร่วมแสดงความคิดเห็นอย่างอิสระและพยายามกระตุ้นและสร้างแรงบันดาลใจให้กับสมาชิกทุกคนว่าเราจะทำทุกอย่างเพื่อส่วนรวมอย่างเต็มความสามารถ

11. เมื่อสมาชิกทุกคนแสดงความคิดเห็นครบทุกประเด็น เลขานุการกลุ่มสรุปประเด็นต่างๆ ที่ได้จากการระดมพลังสมองให้สมาชิกทุกคนฟังอย่างละเอียดอีกครั้ง
12. ประธานกลุ่มกระตุ้นและสร้างแรงบันดาลใจให้สมาชิกทุกคนร่วมกันสร้างแนวทางของการประสพการณ์นำไปใช้ประโยชน์ให้ได้จริง โดย
  - 12.1 วิธีการทำงานควรพิจารณาจากตนเองก่อนว่าสามารถดำเนินการได้จริง
  - 12.2 บูรณาการหลักการของจิตสาธารณะที่ศึกษาเป็นแนวทางเพื่อปรับพัฒนาการทำงานอย่างเป็นระบบชัดเจนนำไปใช้ได้จริง
  - 12.3 สามารถคาดคะเนคำตอบได้ว่าเมื่อทำแล้วผลที่เกิดจะเป็นประโยชน์ต่อชุมชน สังคมส่วนรวม
13. ประธานเปิดโอกาสให้สมาชิกเพิ่มเติมแนวคิดตรงไหนบ้าง สามารถเพิ่มเติมได้ที่
14. เมื่อไม่มีสมาชิกแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติม ประธานสรุปผลการเรียนรู้อีกครั้งและมอบหมายให้สมาชิกทุกคนกลับไปกลุ่มเดิม (กลุ่มบ้าน) โดยนำหลักการ ความรู้ ความเข้าใจที่ได้จากการทำกิจกรรมไปแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันกับสมาชิกในกลุ่มเดิม (กลุ่มบ้าน)

แบบบันทึกกิจกรรมที่ 3.1/2
เรื่อง ความสำคัญของจิตสาธารณะ

คำชี้แจง แบบบันทึกกิจกรรม ประกอบการทำกิจกรรมเรียนแบบทีม ดังนี้

1. การแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับความสำคัญของจิตสาธารณะ จากการระดมพลังสมอง
สมาชิกคนที่ 1 .....

.....

สมาชิกคนที่ 2 .....

.....

สมาชิกคนที่ 3 .....

.....

สมาชิกคนที่ 4 .....

.....

สมาชิกคนที่ 5 .....

.....

สมาชิกคนที่ 6 .....

.....

.....

สมาชิกคนที่ 7 .....

.....

.....

2. การนำความสำคัญของจิตสาธารณะมากำหนดเป็นแนวทางในการทำกิจกรรมให้เป็นระบบชัดเจนสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ .....

.....

.....

.....

3. ความสำคัญของจิตสาธารณะในการทำกิจกรรมของกลุ่ม ในส่วนที่ยังไม่ชัดเจน และแนวทางในการพัฒนา

ความสำคัญของจิตสาธารณะใน การทำกิจกรรม	แนวทางในการพัฒนา
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....

4. ความสำคัญของจิตสาธารณะมีผลต่อการกำหนดแนวทางในการทำกิจกรรม .....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

5. “จิตสาธารณะ” มีความสำคัญอย่างไร .....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

กลุ่มที่ .....

ใบงานที่ 3.1/2

เรื่อง ความสำคัญของจิตสาธารณะ

คำชี้แจง ให้สมาชิกในกลุ่มร่วมกันศึกษาใบความรู้ เรื่อง ความสำคัญของจิตสาธารณะ
เมื่อศึกษาจบทำกิจกรรม ดังต่อไปนี้

1. จิตสาธารณะ มีความสำคัญที่เห็นได้ชัดเจน อย่างไร .....

.....

.....

.....

2. การขาดจิตสาธารณะในตัวบุคคลจะส่งผลกระทบต่อสังคม อย่างไร .....

.....

.....

.....

3. ถ้านักเรียนเป็นบุคคลที่ขาดจิตสาธารณะจะส่งผลกระทบต่อตนเอง อย่างไร

.....

.....

.....

4. นักเรียนสามารถออกถึงลักษณะของบุคคลที่มีจิตสาธารณะต่อสังคม ได้อย่างไร

.....

.....

.....

.....

5. โรงเรียนเราจะสามารถพัฒนานักเรียนให้เป็นผู้ที่มีจิตสาธารณะ หรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ใบความรู้ที่ 3.1/3

เรื่อง แนวทางการสร้างจิตสาธารณะ

แนวทางการสร้างจิตสาธารณะ

การสร้างจิตสาธารณะเป็นความรับผิดชอบในตนเอง แม้ว่าจะได้รับการอบรมสั่งสอน ถ้าตนเองไม่มีความรับผิดชอบ จิตสาธารณะก็ไม่เกิด ฉะนั้น คำว่า “ตนเป็นที่พึ่งแห่งตน” จึงมีความสำคัญส่วนหนึ่งสำหรับการสร้างจิตสาธารณะถ้าตนเองไม่เห็นความสำคัญแล้วคงไม่มีใครบังคับได้

นอกจากของตนเองแล้ว แนวทางที่สำคัญในการสร้างเพื่อให้เกิดจิตสาธารณะก็ยังมีอีกหลายแนวทางด้วยกัน ถ้าปฏิบัติได้ก็จะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อตนเองและสังคม แนวทางในการสร้างจิตสาธารณะ เช่น

1. **สร้างวินัยในตนเอง** ตระหนักถึงการมีส่วนร่วมในระบบประชาธิปไตย รู้ถึงขอบข่ายของสิทธิ เสรีภาพ หน้าที่ ความรับผิดชอบต่อตนเองสังคม
2. **ให้ความสำคัญต่อสิ่งแวดล้อม** ตระหนักเสมอว่าตนเอง คือส่วนหนึ่งของสังคม ต้องมีความรับผิดชอบในการรักษาสีเขียวสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นเรื่องส่วนรวม ทั้งต่อประเทศชาติและโลกด้วย
3. **ตระหนักถึงปัญหาและผลกระทบที่เกิดขึ้นกับสังคม** ให้ถือว่าเป็นปัญหาของตนเองเช่นกันอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ต้องช่วยกันแก้ไข เช่น ช่วยกันดำเนินการให้โรงงานอุตสาหกรรมสร้างบ่อพักน้ำทิ้งก่อนปล่อยลงสู่แหล่งน้ำสาธารณะ
4. **ยึดหลักธรรมในการดำเนินชีวิต** เพราะหลักธรรมหรือคำสั่งสอนในศาสนาที่นับถือ สอนให้คนทำความดีทั้งสิ้น ถ้าปฏิบัติได้จะทำให้ตนเองมีความสุข นอกจากนี้ยังก่อให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมด้วย ทำให้เราสามารถอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข
5. **ยึดหลักการของบุคคลสำคัญในสังคมที่เป็นที่ยอมรับ** เพราะการทำงาน ที่ได้รับพิสูจน์และเป็นยอมรับอย่างเป็นทางการ เป็นสากล เช่น หลักการทรงงานของพระสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ 9 ราชวงศ์จักรี เป็นต้น ซึ่งหลักการทรงงานได้เป็นที่ยอมรับในบุคคลหลายกลุ่ม หลายประเทศนำไปเป็นต้นแบบในการพัฒนาคนและประเทศชัดเจน

กิจกรรมที่ 3.1/3

เรื่อง แนวทางการสร้างจิตสาธารณะ

คำชี้แจง กลุ่มที่ได้รับมอบหมาย (กลุ่มเชี่ยวชาญ) ให้ศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับแนวทางการสร้างจิตสาธารณะดำเนินกิจกรรมดังนี้

1. เลือกประธานกลุ่ม 1 คน เลขานุการ 1 คน ผู้ช่วยเลขานุการ 1 คน
2. ประธานกลุ่มชี้แจงการศึกษาเรียนรู้ มีประเด็นที่ต้องศึกษา คือ แนวทางการสร้างจิตสาธารณะ

การสร้างจิตสาธารณะ

3. ประธานกลุ่มกระตุ้นสมาชิกทุกคนให้ตระหนักและเห็นความสำคัญของเรื่องที่กำลังศึกษา ซึ่งเป็นเรื่องที่สังคมส่วนให้ต้องการให้เกิดกับคนรุ่นหลังให้มากยิ่งขึ้นทั้งสังคมไทยและสังคมโลก

4. ประธานกลุ่มพยายามสร้างแรงบันดาลใจว่าสมาชิกทุกคนเป็นบุคคลที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาคุณลักษณะเพื่อเป็นต้นแบบของคนรุ่นหลัง

5. ประธานกลุ่มมอบหมายให้สมาชิกทุกคนร่วมกันศึกษาและทำความเข้าใจในเรื่องที่กลุ่มได้รับมอบหมายอย่างเต็มความสามารถ โดยใช้เวลา 10 นาที

6. เมื่อสมาชิกทุกคนได้ศึกษา เรื่อง แนวทางการสร้างจิตสาธารณะ จบประธานกลุ่มนำสมาชิกร่วมสรุปประเด็นที่ได้ศึกษาให้เกิดความเข้าใจตรงกัน

7. ประธานกลุ่มเปิดประเด็นการอภิปรายกลุ่ม เพื่อระดมพลังสมองของสมาชิกถึงประเด็นของแนวทางการสร้างจิตสาธารณะมาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อตนเอง กลุ่มเพื่อน คนใกล้ชิด โรงเรียน ชุมชนหรือสังคมระดับประเทศ

8. เลขานุการกลุ่มทำหน้าที่บันทึกการทำกิจกรรมของกลุ่มอย่างละเอียด บันทึกทุกประเด็นยกเว้นประเด็นที่ซ้ำกัน

9. ระหว่างที่ทำกิจกรรมอภิปรายกลุ่ม เพื่อระดมพลังสมอง เมื่อประธานกลุ่มเปิดโอกาสให้สมาชิกคนใดคนหนึ่งแสดงความคิดเห็น สมาชิกคนอื่นทำหน้าที่ในการฟังอย่างตั้งใจและจดบันทึกสิ่งที่เพื่อนนำเสนอ โดยไม่ต้องแสดงความคิดเห็นใดๆ ไม่ว่าจะเป็นการเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วย

10. ประธานกลุ่มเปิดโอกาสให้สมาชิกทุกคนร่วมแสดงความคิดเห็นอย่างอิสระและพยายามกระตุ้นและสร้างแรงบันดาลใจให้กับสมาชิกทุกคนว่าเราจะทำทุกอย่างเพื่อส่วนรวมอย่างเต็มความสามารถ

11. เมื่อสมาชิกทุกคนแสดงความคิดเห็นครบทุกประเด็น เลขานุการกลุ่มสรุปประเด็นต่างๆ ที่ได้จากการระดมพลังสมองให้สมาชิกทุกคนฟังอย่างละเอียดอีกครั้ง

12. ประธานกลุ่มกระตุ้นและสร้างแรงบันดาลใจให้สมาชิกทุกคนร่วมกันสร้างแนวทางของการประกบการณนำไปใช้ประโยชน์ให้ได้จริง โดย

12.1 วิธีการทำงานควรพิจารณาจากตนเองก่อนว่าสามารถดำเนินการได้จริง

12.2 บุรณาการหลักการของแนวทางการสร้างจิตสาธารณะที่ศึกษาเป็นแนวทางเพื่อปรับพัฒนาการทำงานอย่างเป็นระบบชัดเจนนำไปใช้ได้จริง

12.3 สามารถคาดคะเนคำตอบได้ว่าเมื่อทำแล้วผลที่เกิดจะเป็นประโยชน์ต่อชุมชน สังคมส่วนรวม

13. ประธานเปิดโอกาสให้สมาชิกเพิ่มเติมแนวคิดตรงไหนบ้าง สามารถเพิ่มเติมที่

14. เมื่อไม่มีสมาชิกแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติม ประธานสรุปผลการเรียนรู้อีกครั้งและมอบหมายให้สมาชิกทุกคนกลับไปกลุ่มเดิม (กลุ่มบ้าน) โดยนำความรู้ความเข้าใจที่ได้จากการทำกิจกรรมไปแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันกับสมาชิกในกลุ่มเดิม (กลุ่มบ้าน)

แบบบันทึกกิจกรรมที่ 3.1/3
เรื่อง แนวทางการสร้างจิตสาธารณะ

คำชี้แจง แบบบันทึกกิจกรรม ประกอบการทำกิจกรรมเรียนแบบที่ม ดังนี้

1. การแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการสร้างจิตสาธารณะ จากการระดมพลังสมอง

สมาชิกคนที่ 1 .....

.....

สมาชิกคนที่ 2 .....

.....

สมาชิกคนที่ 3 .....

.....

สมาชิกคนที่ 4 .....

.....

สมาชิกคนที่ 5 .....

.....

สมาชิกคนที่ 6 .....

.....

.....

สมาชิกคนที่ 7 .....

.....

.....

2. การนำแนวทางการสร้างจิตสาธารณะมากำหนดเป็นแนวทางในการทำกิจกรรมให้เป็นระบบชัดเจนจะทำให้เกิดประโยชน์ได้อย่างไร .....

.....

.....

.....

.....

.....

3. แนวทางการสร้างจิตสาธารณะในการทำกิจกรรมของกลุ่ม ในส่วนที่ยังไม่ชัดเจน และแนวทางในการพัฒนา

แนวทางการสร้างจิตสาธารณะในการทำกิจกรรม	แนวทางในการพัฒนา
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....

4. นักเรียนมีแนวทางในการพัฒนาจิตสาธารณะตนเองได้อย่างไร .....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

5. ความเข้าใจแนวทางในการพัฒนาจิตสาธารณะของตนเองและกลุ่มมีความสำคัญอย่างไร ทำได้อย่างไร .....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

กลุ่มที่ .....

ใบงานที่ 3.1/3

เรื่อง แนวการสร้างจิตสาธารณะ

คำชี้แจง ให้สมาชิกในกลุ่มร่วมกันศึกษาใบความรู้ เรื่อง แนวการสร้างจิตสาธารณะ เมื่อศึกษาจบแล้วแต่ละกลุ่มทำกิจกรรม ดังต่อไปนี้

1. นักเรียนจะร่วมกันพัฒนาศักยภาพตนเองให้เป็นบุคคลที่จิตสาธารณะได้อย่างไร

.....
.....
.....
.....

2. สภาพปัญหาของสิ่งแวดล้อมในปัจจุบันมีมากมายและเพิ่มความรุนแรงขึ้นเรื่อยๆ นักเรียนจะมีวิธีการที่ร่วมกันทำเพื่อสิ่งแวดล้อมอย่างไร

.....
.....
.....
.....

จงเสนอแนะแนวทางในการสร้างและพัฒนาจิตสาธารณะให้กับตนเองและกลุ่มเพื่อน มีวิธีการอย่างไร พร้อมทั้งอธิบายสนับสนุนข้อเสนอนั้น

.....
.....
.....
.....

3. นักเรียนจะใช้หลักการในการพัฒนาเยาวชนให้เป็นบุคคลมีจิตสาธารณะ อย่างไร

.....
.....
.....
.....
.....
.....

ใบความรู้ที่ 3.1/4

เรื่อง คุณลักษณะของคนที่มีจิตสาธารณะ

จากคำว่า จิตสาธารณะ (Public Mind) นั้น เมื่อนำตัวอักษรภาษาอังกฤษเรียงกัน จะได้เป็น P+U+B+L+I+C+M+I+N+D ตัวอักษรภาษาอังกฤษแต่ละตัว เมื่อนำคำที่ตรงกับ อักษรตัวหน้าตรงกับอักษรที่แยกออกจากคำว่า “Public Mind” ให้ความหมายตาม ตัวอักษรได้ ดังนี้

1. P = Professional หมายถึง ทำงานแบบมืออาชีพ คนที่คิดใหม่ทำใหม่จะต้อง เป็นมืออาชีพ รู้สึกในหน้าที่ที่รับผิดชอบ รับผิดชอบในงาน มีการพัฒนาตนเองอยู่ตลอดเวลา และหาความรู้ใหม่ๆ อยู่เสมอ

2. U = Unity หมายถึง ค่านิยมใหม่ที่ต้องเป็นไปในทิศทางของ ความสามัคคีใน หมู่คณะ ฝึกรการทำงานเป็นทีม เพราะการที่องค์กรใดมีเอกภาพนั้น จะทำให้เกิด การขับเคลื่อน ในความเป็นเอกภาพนั้น จะทำให้องค์กรเป็นไป ด้วยความเรียบร้อยไม่ แยกแยก แม้จะมีความแตกต่าง

3. B = Believe หมายถึง ความเชื่อ ถ้ามีความเชื่อในการทำสิ่งต่างๆ ก็จะทำให้ เกิดความสำเร็จในการทำสิ่งนั้นๆ

4. L = Locally หมายถึง ภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยจะต้องเชื่อและมีความศรัทธาใน ความเป็นพลังยิ่งใหญ่ของภูมิปัญญาไทย ลดความเชื่อทันสมัยนิยมลง ซึ่งจะนำไปสู่ การแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบและเข้ากับบริบทของสังคมไทย ควรจะดำเนินการเรียนรู้ ร่วมกัน เข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนรู้ในชุมชน

5. I = Integrity หมายถึง ความซื่อสัตย์ ทุกคนจะต้องยึดเอาความซื่อสัตย์เป็น ที่ตั้ง เพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับสังคม คิดดี ทำดี เพื่อชาติ งานทุกชิ้นจะต้องตรวจสอบได้ มีความโปร่งใส

6. C = Creative หมายถึง ความคิดสร้างสรรค์ มีความคิดสร้างสรรค์ใน การพัฒนาประเทศให้มีความก้าวหน้า

7. M = Morality หมายถึง ความถูกต้องด้วยศีลธรรม เด็กไทยควรได้รับการปลูกฝังศรัทธาสร้างเสริมปัญญา ด้วยศาสนา สถาบันศาสนาต้องเป็นผู้นำในการสร้าง จิตสาธารณะให้เกิดขึ้น ต้องนำเยาวชนไปสู่คำสอนของแต่ละศาสนา ที่เน้นให้เห็นประโยชน์ ของสังคม ไม่บริโภคนิยมความจำเป็น มีความสนใจโดยพอใจที่จะมีกินมีอยู่ มีใช้เท่าที่จำเป็น รู้จักเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่

8. I = Innovate หมายถึง เปลี่ยนแปลง จากกระแสโลกาภิวัตน์ทำให้สังคมไทย หลีกเลียงไม่ได้ที่จะรับเอาวัฒนธรรมและวิถีปฏิบัติจากสังคมโลก ซึ่งบางสิ่งอาจไม่ เหมาะสมกับสังคมไทยและกำลังซึมซับเข้าสู่ตัวเด็กและเยาวชนไทยอย่างรวดเร็ว และ กลายเป็นวิถีปฏิบัติประจำวันไปแล้ว ดังนั้นเด็กไทยยุคใหม่จะต้องเปลี่ยนแปลงเพื่อกลับไป สู่วิถีปฏิบัติในการสร้างจิตสำนึกในการรักตนเอง ครอบครัว และประเทศชาติ

9. N = Nature หมายถึง ธรรมชาติ เราต้องสร้างความสมดุลระหว่างมนุษย์กับ ธรรมชาติ โดยฝึกอบรมให้เด็กและเยาวชนมีลักษณะและพฤติกรรมในชีวิตประจำวัน ที่ กินเป็น อยู่เป็น ดูแลเป็น ฟังเป็น หรือการดำรงชีวิตประจำวันที่เข้าใจเหตุผล รู้จักเลือกปฏิบัติ ในสิ่งที่เกิดประโยชน์ต่อชีวิต ต่อการเรียนรู้ หรือพัฒนาโดยปราศจากโทษหรือไม่ให้เกิดโทษ ต่อตนเองผู้อื่นและธรรมชาติแวดล้อม

10. D = Divide หมายถึง แบ่งปัน เด็กไทยจะต้องประกอบด้วยความรัก และ แบ่งปันความรักให้ความรักกับคนอื่น สร้างภูมิคุ้มกันตนเอง ร่วมแบ่งปันบำเพ็ญประโยชน์ และช่วยเหลือสังคม โดยไม่หวังสิ่งตอบแทนที่เป็นผลกำไรสร้างสรรค์สังคมไทยให้มี การแบ่งปันความสุขจากคนหนึ่งสู่คนอื่นอีกกลุ่มหนึ่งและเติมเต็มสังคมไทยให้เป็นสังคมที่ น่าอยู่

กิจกรรมที่ 3.1/4

เรื่อง คุณลักษณะของคนที่มีจิตสาธารณะ

คำชี้แจง กลุ่มที่ได้รับมอบหมาย (กลุ่มเชี่ยวชาญ) ให้ศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับคุณลักษณะของคนที่มีจิตสาธารณะดำเนินกิจกรรมดังนี้

1. เลือกประธานกลุ่ม 1 คน เลขานุการ 1 คน ผู้ช่วยเลขานุการ 1 คน
2. ประธานกลุ่มชี้แจงการศึกษาเรียนรู้ มีประเด็นที่ต้องศึกษา คือ คุณลักษณะของคนที่มีจิตสาธารณะ
3. ประธานกลุ่มกระตุ้นสมาชิกทุกคนให้ตระหนักและเห็นความสำคัญของเรื่องที่กำลังศึกษา ซึ่งเป็นเรื่องที่สังคมส่วนให้ต้องการให้เกิดกับคนรุ่นหลังให้มากยิ่งขึ้นทั้งสังคมไทยและสังคมโลก
4. ประธานกลุ่มพยายามสร้างแรงบันดาลใจว่าสมาชิกทุกคนเป็นบุคคลที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาคุณลักษณะเพื่อเป็นต้นแบบของคนรุ่นหลัง
5. ประธานกลุ่มมอบหมายให้สมาชิกทุกคนร่วมกันศึกษาและทำความเข้าใจในเรื่องที่กลุ่มได้รับมอบหมายอย่างเต็มความสามารถ โดยใช้เวลา 10 นาที
6. เมื่อสมาชิกทุกคนได้ศึกษา เรื่อง คุณลักษณะของคนที่มีจิตสาธารณะ จบประธานกลุ่มนำสมาชิกร่วมสรุปประเด็นที่ได้ศึกษาให้เกิดความเข้าใจตรงกัน
7. ประธานกลุ่มเปิดประเด็นการอภิปรายกลุ่ม เพื่อระดมพลังสมองของสมาชิกถึงประเด็นของคุณลักษณะของคนที่มีจิตสาธารณะมาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อตนเอง กลุ่มเพื่อน คนใกล้ชิด โรงเรียน ชุมชนหรือสังคมระดับประเทศ
8. เลขานุการกลุ่มทำหน้าที่บันทึกการทำกิจกรรมของกลุ่มอย่างละเอียด บันทึกทุกประเด็นยกเว้นประเด็นที่ซ้ำกัน
9. หน้าที่ทำกิจกรรมอภิปรายกลุ่ม เพื่อระดมพลังสมอง เมื่อประธานกลุ่มเปิดโอกาสให้สมาชิกคนใดคนหนึ่งแสดงความคิดเห็น สมาชิกคนอื่นทำหน้าที่ในการฟังอย่างตั้งใจ และจดบันทึกสิ่งที่เพื่อนนำเสนอ โดยไม่ต้องแสดงความคิดเห็นใดๆ ไม่ว่าจะเป็นการเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วย
10. ประธานกลุ่มเปิดโอกาสให้สมาชิกทุกคนร่วมแสดงความคิดเห็นอย่างอิสระ และพยายามกระตุ้นและสร้างแรงบันดาลใจให้กับสมาชิกทุกคนว่าเราจะทำทุกอย่างเพื่อส่วนรวมอย่างเต็มความสามารถ

11. เมื่อสมาชิกทุกคนแสดงความคิดเห็นครบทุกประเด็น เลขานุการกลุ่มสรุปประเด็นต่างๆ ที่ได้จากการระดมพลังสมองให้สมาชิกทุกคนฟังอย่างละเอียดอีกครั้ง
12. ประธานกลุ่มกระตุ้นและสร้างแรงบันดาลใจให้สมาชิกทุกคนร่วมกันสร้างแนวทางของการประสานการณ์นำไปใช้ประโยชน์ให้ได้จริง โดย
  - 12.1 วิธีการทำงานควรพิจารณาจากตนเองก่อนว่าสามารถดำเนินการได้จริง
  - 12.2 บูรณาการหลักการของคุณลักษณะของคนที่ดีตาสาธารณะที่ศึกษาเป็นแนวทางเพื่อปรับปรุงพัฒนาการทำงานอย่างเป็นระบบชัดเจนนำไปใช้ได้จริง
  - 12.3 สามารถคาดคะเนคำตอบได้ว่าเมื่อทำแล้วผลที่เกิดจะเป็นประโยชน์ต่อชุมชน สังคมส่วนรวม
13. ประธานเปิดโอกาสให้สมาชิกเพิ่มเติมแนวคิดตรงไหนบ้าง สามารถเพิ่มได้เต็มที่
14. เมื่อไม่มีสมาชิกแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติม ประธานสรุปผลการเรียนรู้อีกครั้งและมอบหมายให้สมาชิกทุกคนกลับไปกลุ่มเดิม (กลุ่มบ้าน) โดยนำความรู้ความเข้าใจที่ได้จากการทำกิจกรรมไปแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกับสมาชิกในกลุ่มเดิม (กลุ่มบ้าน)

แบบบันทึกกิจกรรมที่ 3.1/4

เรื่อง คุณลักษณะของคนที่มีจิตสาธารณะ

คำชี้แจง แบบบันทึกกิจกรรม ประกอบการทำกิจกรรมเรียนแบบทีม ดังนี้

1. การระดมพลังสมองเกี่ยวกับคุณลักษณะของคนที่มีจิตสาธารณะ

สมาชิกคนที่ 1 .....

.....

สมาชิกคนที่ 2 .....

.....

สมาชิกคนที่ 3 .....

.....

สมาชิกคนที่ 4 .....

.....

สมาชิกคนที่ 5 .....

.....

สมาชิกคนที่ 6 .....

.....

สมาชิกคนที่ 7 .....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2. การนำคุณลักษณะของคนที่มีความจิตสาธารณะมาเป็นแนวทางการทำกิจกรรมให้เป็นระบบชัดเจนสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ .....

.....

.....

3. แนวทางการทำกิจกรรมของคนที่มีความจิตสาธารณะในการทำกิจกรรมของกลุ่ม ในส่วนที่ยังไม่ชัดเจน และแนวทางในการพัฒนา

คุณลักษณะของคนที่มีความจิตสาธารณะในการทำกิจกรรม	แนวทางในการพัฒนา
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....

4. แนวทางการทำกิจกรรมของคนที่มีความจิตสาธารณะควรมีลักษณะอย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

.....

5. คุณลักษณะของคนที่มีความจิตสาธารณะมีลักษณะอย่างไร .....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ใบงานที่ 3.1/4

เรื่อง คุณลักษณะของคนที่มีจิตสาธารณะ

คำชี้แจง ให้สมาชิกในกลุ่มร่วมกันศึกษาใบความรู้ เรื่อง คุณลักษณะของคนที่มีจิตสาธารณะเมื่อศึกษาจบแล้วแต่ละกลุ่มทำกิจกรรม ดังต่อไปนี้

1. คุณลักษณะของบุคคลที่มีจิตสาธารณะ ควรเป็นอย่างไร .....
.....
.....
.....
2. เมื่อนักเรียนต้องการพัฒนาตนเองให้เป็นบุคคลที่มีจิตสาธารณะ มีหลักการในการพัฒนาอย่างไร .....
.....
.....
.....
3. จงเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาคุณลักษณะจิตสาธารณะให้กับตนเองและกลุ่มเพื่อน มีแนวทางในการพัฒนาอย่างไร .....
.....
.....
.....
4. เมื่อนักเรียนได้รับมอบหมายให้พัฒนาเยาวชนให้เป็นบุคคลมีจิตสาธารณะ จะทำอย่างไร .....
.....
.....
.....

ใบความรู้ที่ 3.1/5

เรื่อง กิจกรรมจิตสาธารณะ

จากการศึกษาสังเคราะห์กิจกรรมส่งเสริมความมีจิตสาธารณะ พบว่า กิจกรรมที่สะท้อนจิตสาธารณะมี ดังนี้

1. กิจกรรมพัฒนาศาสนสถาน ได้แก่ วัด และมัสยิด
2. กิจกรรมพัฒนาโรงเรียน อนามัย หมู่บ้าน ชุมชน ได้แก่ กิจกรรมรักษาเขตพื้นที่ ทำความสะอาดพื้นที่ในโรงเรียน โรงเรียนสวยด้วยมือเรา ซ่อมแซมวัสดุอุปกรณ์ของโรงเรียน กิจกรรมเรารักชุมชน โครงการ "รักษ์โรงเรียน รักโลก ด้วยวิถีพอเพียง" พัฒนาแหล่งเรียนรู้รอบโรงเรียน
3. กิจกรรมปลูกต้นไม้ปลูกป่า เช่น การปลูกต้นไม้ ปลูกป่าชายเลน การสร้างฝายกั้นน้ำ ภายในชุมชน
4. กิจกรรมค่าย ชุมนุม อาสาสมัคร เช่น ค่ายจิตอาสาและบำเพ็ญประโยชน์ ชุมนุมบำเพ็ญประโยชน์ โครงการสร้างสำนักพลเมือง ระบุนโยบายสาธารณะในชุมชน
5. กิจกรรมด้านคุณธรรม ความดี เช่น ดูแลน้องให้นักเรียนรุ่นพี่มีน้องในความดูแล 1 ต่อ 5 คน กิจกรรม Dog Lovers Club กิจกรรมพี่สอนน้อง กิจกรรมรักนี้แต่น้อง กิจกรรมพี่สอนน้อง นักเรียน ม.ปลาย สอนหนังสือน้องโรงเรียนประถมในวันเสาร์ กิจกรรมธนาคารความดี กิจกรรมส่งเสริมพระพุทธศาสนา ให้นักเรียนมีจิตศรัทธาเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา มีคาบทำวัตรเช้าของทุกวันอังคารเพื่อทำพิธีสวดมนต์ นั่งสมาธิ ยกปิ่นโตไปวัดในวันพระ แห่เทียนพรรษา กิจกรรมธรรมกับชีวิต กิจกรรมชวนเด็กไปวัด การอบรม ๕ นาที่ หลังเลิกแถว กิจกรรมวันสุดัลป์ตาร์ท โครงการฟื้นฟูศีลธรรมโลก
6. กิจกรรมนักเรียน เช่น การนำนักเรียนไปร่วมการจัดค่ายวิชาการของโรงเรียนอื่น เข้าค่ายอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ค่ายวิทยาศาสตร์รุ่นเยาว์ อนุรักษ์แหล่งต้นน้ำลำธาร ค่ายแกนนำหัวใจสีขาว กิจกรรม/พาเหรดลดภาวะโลกร้อน ประกวดคำขวัญ แต่งกลอน จัดประกวดแฟชั่นลดโลกร้อน กิจกรรมวิทยาศาสตร์กับชุมชน กิจกรรมฝึกประสบการณ์จริงในสถานประกอบการ กิจกรรมแหล่งเรียนรู้สู่ความพอเพียง กิจกรรมประชาธิปไตย เช่น ประกวดกิจกรรมสำนักพลเมืองของรัฐสภา รณรงค์เลือกตั้งให้ นักเรียนรู้จักการใช้สิทธิในการเลือกตั้ง ให้ประชาชนไปใช้สิทธิ การเลือกหัวหน้าห้อง เลือกประธานนักเรียน เลือกผู้นำท้องถิ่น สร้างสำนักพลเมือง โดยระบุนโยบายสาธารณะในชุมชน กิจกรรมสภานักเรียน รณรงค์ต่อต้านยาเสพติด/ส่งเสริมสุขภาพ จัด/เข้าร่วมกิจกรรมในโอกาสวันสำคัญ

ต่างๆ วันสำคัญทางศาสนา/ประเพณีวัฒนธรรม วันวิสาขบูชา วันมาฆบูชา วัน
อาสาฬหบูชา วันสารทเดือนสิบ กิจกรรมแห่เทียนพรรษา กิจกรรมลอยกระทง วันสำคัญ
ที่เกี่ยวข้องกับสถาบันชาติ พระมหากษัตริย์ วันพ่อแห่งชาติ วันแม่แห่งชาติ วันสถาปนา
ลูกเสือแห่งชาติ วันวชิราวุธ

7. กิจกรรมรณรงค์/ป้องกันอุบัติเหตุและสารเสพติด เช่น ชมรม To Be Number
One จัดประกวดคำขวัญ จัดทำสติ๊กเกอร์ อบรมขับซอปลอตภัยใส่หมวกกันน็อค การ
ปฏิบัติตามกฎจราจร วินัยจราจร ป้องกันอุบัติเหตุที่เกิดขึ้นในชุมชน กิจกรรมรณรงค์สร้าง
ภูมิคุ้มกันบุหรี รณรงค์ต่อต้าน ยาเสพติดและป้องกันโรคติดต่อร้ายแรง รณรงค์ลดละเลิก
ยาเสพติด จัดกิจกรรมกีฬาต้านยาเสพติด กิจกรรมในวันงดสูบบุหรี่โลก สักด้นักตี๋มหน้า
ใหม่

8. กิจกรรมบริการชุมชน ด้านดนตรี นาฏศิลป์ไทย ดนตรีสากล บริจาคโลหิต
บริจาคเงิน สิ่งของเครื่องใช้ บริการด้านสถานที่ กิจกรรม อย. รณรงค์ให้ความรู้เกี่ยวกับ
สุขภาพอนามัย บริจาคโลหิต บริจาคเงิน สิ่งของเครื่องใช้ให้กับผู้ประสบภัยต่างๆ

9. กิจกรรมที่สะท้อนจิตสาธารณะด้านความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม ได้แก่
กิจกรรมการเรียนรู้บูรณาการกับสิ่งแวดล้อม กิจกรรมปลูกป่า กิจกรรมเดินรณรงค์
อนุรักษ์สิ่งแวดล้อม กิจกรรมค่าย จัดตั้งชมรม ชุมนุม อาสาสมัคร กิจกรรมดูแลรักษา
ความสะอาดพื้นที่ในโรงเรียน กิจกรรม 5 ส และ Big Cleaning Day กิจกรรมธนาคาร
ขยะ กิจกรรมดูแล บำรุงรักษา ปรับปรุงภูมิทัศน์ในโรงเรียน กิจกรรมปลูกหญ้าแฝก
กิจกรรมอนุรักษ์ปลาและทะเล

กิจกรรมที่ 3.1/5

เรื่อง กิจกรรมจิตสาธารณะ

คำชี้แจง กลุ่มที่ได้รับมอบหมาย (กลุ่มเชี่ยวชาญ) ให้ศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับกิจกรรมจิตสาธารณะ ดำเนินกิจกรรมดังนี้

1. เลือกประธานกลุ่ม 1 คน เลขานุการ 1 คน ผู้ช่วยเลขานุการ 1 คน
2. ประธานกลุ่มชี้แจงการศึกษาเรียนรู้ มีประเด็นที่ต้องศึกษา คือ กิจกรรมจิตสาธารณะ
3. ประธานกลุ่มกระตุ้นสมาชิกทุกคนให้ตระหนักและเห็นความสำคัญของเรื่องที่กำลังศึกษา ซึ่งเป็นเรื่องที่สังคมส่วนให้ต้องการให้เกิดกับคนรุ่นหลังให้มากยิ่งขึ้นทั้งสังคมไทยและสังคมโลก
4. ประธานกลุ่มพยายามสร้างแรงบันดาลใจว่าสมาชิกทุกคนเป็นบุคคลที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาคุณลักษณะเพื่อเป็นต้นแบบของคนรุ่นหลัง
5. ประธานกลุ่มมอบหมายให้สมาชิกทุกคนร่วมกันศึกษาและทำความเข้าใจในเรื่องที่กลุ่มได้รับมอบหมายอย่างเต็มความสามารถ โดยใช้เวลา 10 นาที
6. เมื่อสมาชิกทุกคนได้ศึกษา เรื่อง กิจกรรมจิตสาธารณะ จบประธานกลุ่มนำสมาชิกร่วมสรุปประเด็นที่ได้ศึกษาให้เกิดความเข้าใจตรงกัน
7. ประธานกลุ่มเปิดประเด็นการอภิปรายกลุ่ม เพื่อระดมพลังสมองของสมาชิกถึงประเด็นของกิจกรรมจิตสาธารณะมาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อตนเอง กลุ่มเพื่อน คนใกล้ชิด โรงเรียน ชุมชนหรือสังคมระดับประเทศ
8. เลขานุการกลุ่มทำหน้าที่บันทึกการทำกิจกรรมของกลุ่มอย่างละเอียด บันทึกทุกประเด็นยกเว้นประเด็นที่ซ้ำกัน
9. ระหว่างที่ทำกิจกรรมอภิปรายกลุ่ม เพื่อระดมพลังสมอง เมื่อประธานกลุ่มเปิดโอกาสให้สมาชิกคนใดคนหนึ่งแสดงความคิดเห็น สมาชิกคนอื่นทำหน้าที่ในการฟังอย่างตั้งใจ และจดบันทึกสิ่งที่เพื่อนนำเสนอ โดยไม่ต้องแสดงความคิดเห็นใดๆ ไม่ว่าจะเป็นการเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วย
10. ประธานกลุ่มเปิดโอกาสให้สมาชิกทุกคนร่วมแสดงความคิดเห็นอย่างอิสระ และพยายามกระตุ้นและสร้างแรงบันดาลใจให้กับสมาชิกทุกคนว่าเราจะทำทุกอย่างเพื่อส่วนรวมอย่างเต็มความสามารถ

11. เมื่อสมาชิกทุกคนแสดงความคิดเห็นครบทุกประเด็น เลขานุการกลุ่มสรุปประเด็นต่างๆ ที่ได้จากการระดมพลังสมองให้สมาชิกทุกคนฟังอย่างละเอียดอีกครั้ง
12. ประธานกลุ่มกระตุ้นและสร้างแรงบันดาลใจให้สมาชิกทุกคนร่วมกันสร้างแนวทางของการประกอบการนำไปใช้ประโยชน์ให้ได้จริง โดย
  - 12.1 วิธีการทำงานควรพิจารณาจากตนเองก่อนว่าสามารถดำเนินการได้จริง
  - 12.2 บุคลากรหลักการทำงานของกิจกรรมจิตสาธารณะที่ศึกษาเป็นแนวทางเพื่อปรับปรุงพัฒนาการทำงานอย่างเป็นระบบชัดเจนนำไปใช้ได้จริง
  - 12.3 สามารถคาดคะเนคำตอบได้ว่าเมื่อทำแล้วผลที่เกิดจะเป็นประโยชน์ต่อชุมชน สังคมส่วนรวม
13. ประธานเปิดโอกาสให้สมาชิกเพิ่มเติมแนวคิดตรงไหนบ้าง สามารถเพิ่มได้เต็มที่
14. เมื่อไม่มีสมาชิกแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติม ประธานสรุปผลการเรียนรู้อีกครั้งและมอบหมายให้สมาชิกทุกคนกลับไปกลุ่มเดิม (กลุ่มบ้าน) โดยนำความรู้ความเข้าใจที่ได้จากการทำกิจกรรมไปแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกับสมาชิกในกลุ่มเดิม (กลุ่มบ้าน)

แบบบันทึกกิจกรรมที่ 3.1/5
เรื่อง กิจกรรมจิตสาธารณะ

คำชี้แจง แบบบันทึกกิจกรรม ประกอบการทำกิจกรรมเรียนแบบทีม ดังนี้

1. การแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับกิจกรรมจิตสาธารณะ จากการระดมพลังสมอง

สมาชิกคนที่ 1 .....

.....

.....

สมาชิกคนที่ 2 .....

.....

.....

สมาชิกคนที่ 3 .....

.....

.....

สมาชิกคนที่ 4 .....

.....

.....

สมาชิกคนที่ 5 .....

.....

.....

สมาชิกคนที่ 6 .....

.....

.....

.....

สมาชิกคนที่ 7 .....

.....

.....

.....

2. การนำลักษณะของกิจกรรมจิตสาธารณะมาเป็นแนวทางการพัฒนากิจกรรมให้เป็นระบบชัดเจนสามารถนำไปใช้ประโยชน์ต่อส่วนร่วมได้ อย่างไร .....

.....

.....

.....

.....

.....

3. แนวทางการทำกิจกรรมจิตสาธารณะในทำกิจกรรมของกลุ่ม ในส่วนที่ยังไม่ชัดเจน และแนวทางการพัฒนา

แนวทางการทำกิจกรรมจิตสาธารณะ	แนวทางการพัฒนา
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....

4. แนวทางการทำกิจกรรมจิตสาธารณะที่สามารถประยุกต์ให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมได้ อย่างไร .....

.....

.....

.....

.....

5. ความรู้ที่ได้จากการเรียนรู้ สามารถสรุปได้ ดังนี้ .....

.....

.....

.....

.....

ใบงานที่ 3.1/5

เรื่อง กิจกรรมจิตสาธารณะ

คำชี้แจง ให้สมาชิกในกลุ่มร่วมกันทำกิจกรรม เรื่อง กิจกรรมจิตสาธารณะ ดังต่อไปนี้

1. การพัฒนาตนเองให้เป็นผู้มีจิตสาธารณะ ควรจะตรวจสอบตนเองอย่างไร กิจกรรมที่
ทำควรเป็นอย่างไร .....

.....
.....
.....

2. การทำกิจกรรมกลุ่มสามารถพัฒนาคุณลักษณะพื้นฐานของการมีจิตสาธารณะที่ดี
กิจกรรมควรมีลักษณะอย่างไร .....

.....
.....
.....
.....

3. การเลือกกิจกรรมจิตสาธารณะมีหลักเกณฑ์พื้นฐานการเลือกอย่างไร .....

.....
.....
.....
.....

4. กิจกรรมจิตสาธารณะที่กลุ่มนักเรียนสามารถตัดสินใจดำเนินการได้เลย มีกิจกรรม
อะไร (เรียงตามกิจกรรมที่ทุกทำร่วมกันได้อย่างพร้อมเพียง)

.....
.....
.....
.....

กิจกรรมกลุ่มบ้าน

เรื่อง จิตสาธารณะ

คำชี้แจง เมื่อนักเรียนทำกิจกรรมตามเชี่ยวชาญครบทุกกลุ่ม แล้วกลับมายังกลุ่มเดิม (กลุ่มบ้าน) โดยทำกิจกรรมดังนี้

1. ประธานกลุ่มบ้านกระตุ้นสมาชิกทุกคนว่า การทำกิจกรรมของกลุ่มสมาชิกกลุ่มทุกคนมีความสำคัญอย่างยิ่ง จะขาดหรือบกพร่องอาจส่งผลถึงการทำกิจกรรมอื่นได้
2. ประธานกลุ่มแนะนำให้สมาชิกกลุ่มทุกคนพยายามทบทวนเรื่องที่ตนเองได้เรียนมาจากกลุ่มเชี่ยวชาญ สรุปประเด็นสำคัญๆ ให้ได้ใจความอธิบายให้เพื่อสมาชิกฟังให้เข้าใจตรงกัน ประมาณ 5 นาที
3. ประธานแนะนำให้สมาชิกแต่ละคนจะมีเวลาในนำเสนอเรื่องของตนเอง รับผิดชอบให้สมาชิกในกลุ่มฟัง ให้เวลาคน 3-5 นาที
4. การนำเสนอให้เรียงจากหมายเลขกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ โดยเริ่มจากกลุ่มที่ 1
5. ประธานกลุ่มเน้นย้ำกับสมาชิกทุกคนว่า เมื่อมีผู้นำเสนอจะต้องมีผู้ฟัง การฟังต้องฟังอย่างตั้งใจ ไม่เช่นนั้นจะทำให้ไม่เข้าใจเรื่องราวที่เพื่อนสมาชิกกลุ่มนำเสนอ
6. การนำเสนอผู้ฟังต้องพยายามบันทึกสิ่งที่ฟังเพื่อทำความเข้าใจ เลขานุการกลุ่มบันทึกการนำเสนอให้ได้มากที่สุด
7. เมื่อสมาชิกกลุ่มนำเสนอครบทุกคนแล้ว เลขานุการกลุ่มสรุปกิจกรรมให้สมาชิกทุกฟังอีกครั้ง
8. ประธานกลุ่มกระตุ้นสมาชิกพยายามทบทวนเรื่องที่ทำ ให้เข้าใจตรงกัน โดยเปิดโอกาสให้สมาชิกซักถามกันในประเด็นที่สงสัย
9. เมื่อสมาชิกไม่สงสัย ประธานกลุ่ม เสนอแนะให้สมาชิกศึกษาชุมชนท้องถิ่นของตนเองให้ได้ข้อมูลมากที่สุด เพื่อทำกิจกรรมต่อไป

แบบบันทึกกิจกรรมกลุ่มบ้าน

เรื่อง จิตสาธารณะ

คำชี้แจง ให้นักเรียนบันทึกผลจากการทำกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันของกลุ่มบ้าน
หลังจากที่ทำกิจกรรมกลุ่มเรียบร้อยแล้ว

1. คุณลักษณะของบุคคลที่แสดงถึงการมีจิตสาธารณะ .....

.....
.....
.....

2. การที่แต่ละบุคคลต่างมีจิตสาธารณะ จะนำมาใช้ประโยชน์ในการทำงานเป็นทีมอย่างไร
จึงเกิดประโยชน์สูงสุด .....

.....
.....
.....
.....

3. จากคำว่า “เมื่อคนเรามีจิตสาธารณะ จะส่งผลให้สังคมมีความสุข” เป็น อย่างไร

.....
.....
.....
.....

4. การทำงานที่ก่อให้เกิดประโยชน์ มีประสิทธิภาพต่อส่วนรวม จะมีหลักการอย่างไร

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

แบบรายงานตนเองเกี่ยวกับพฤติกรรมด้านจิตสาธารณะ

คำชี้แจง ให้นักเรียนทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องว่างท้ายข้อความที่ตรงตามการปฏิบัติที่แท้จริงของนักเรียนหรือใกล้เคียงมากที่สุด

รายการ	ระดับพฤติกรรมจิตสาธารณะที่แสดงออก				
	ปฏิบัติ สม่ำเสมอ	ปฏิบัติ บ่อยครั้ง	ปฏิบัติ บางครั้ง	ปฏิบัติ น้อยครั้ง	ปฏิบัติ น้อย ครั้งที่สุด
การช่วยเหลือผู้อื่น					
1. ช่วยแนะนำเพื่อนมีปัญหาในด้านการเรียน					
2. ฉันช่วยเหลือน้องและเพื่อนๆ ทำการบ้าน					
3. เวลาว่างจะชวนเพื่อนมาทบทวนบทเรียน					
4. ฉันอาสารวบรวมการบ้านของห้องส่งครู					
5. ช่วยครูเตรียมและยกอุปกรณ์ที่น้ำใช้สอน					
6. ช่วยพ่อแม่ ผู้ปกครองทำงานบ้าน					
การเสียสละต่อสังคม					
7. ช่วยคนที่อ่อนแอกว่า เช่น เด็ก คนชรา หญิงมีครรภ์					
8. เก็บขยะที่พบในที่สาธารณะทิ้งลงถังขยะ					
9. ทำความสะอาดห้องเรียนเมื่อเห็นสกปรก					
10. ทำความสะอาดห้องน้ำของนักเรียน					
11. ร่วมบริจาคเงินช่วยเหลือกิจกรรมต่างๆ					
12. ให้โอกาสคนอื่นได้รับสิ่งที่ตนเป็นประโยชน์					
ความมุ่งมั่นพัฒนาสังคม					
13. ร่วมสังเกตและรวบรวมปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม					
14. ร่วมกับเพื่อนคิดหาสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้น					
15. ร่วมกับเพื่อนพยายามคิดหาวิธีการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น					
16. จัดทำโครงการต่างๆ เพื่อช่วยในการแก้ปัญหา					
17. ร่วมมือกับคนอื่นๆ ทำกิจกรรมเพื่อแก้ปัญหา					
18. ร่วมกันหาแนวทางในการประสานความร่วมมือกับหน่วยงานอื่นในการแก้ปัญหา					

ชื่อกิจกรรม 3.2

เรื่อง ภาวะผู้นำ (Leadership)

สาระสำคัญ

การพัฒนาให้นักเรียนให้มีภาวะผู้นำที่ดีเป็นภารกิจสำคัญของครูและสถานศึกษา เพราะนักเรียนเป็นบุคคลสำคัญที่ต้องมีภาวะผู้นำในการทำกิจกรรม เสริมสร้างและพัฒนาคุณลักษณะด้านภาวะผู้นำ พฤติกรรมสำคัญของผู้นำ คือ การช่วยเหลือส่งเสริมเพื่อนร่วมงาน การทำงานแบบทีมแบบกัลยาณมิตร การมีสมรรถภาพในการสื่อสารและทักษะการฟัง การมีความสามารถในการจัดการ ความขัดแย้ง สามารถทำให้เกิดการเจรจาและเกิดการปรองดอง ดำเนินการแบบมีระบบ มีขั้นตอนการทำงาน มีทักษะกระบวนการกลุ่มมีความสามารถในการคาดการณ์ถึงผลกระทบที่เกิดขึ้น

วัตถุประสงค์

นักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจ เกิดความตระหนักเห็นคุณค่าและความสำคัญของการเป็นบุคคลที่มีภาวะผู้นำ

วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม

1. สามารถอธิบายความหมาย ความสำคัญ และการตระหนักถึงการมีพฤติกรรมของผู้นำได้
2. สามารถบอกและวิเคราะห์พฤติกรรมที่สะท้อนให้เห็นถึงการเป็นบุคคลที่มีภาวะผู้นำได้
3. สามารถแสดงพฤติกรรมของการเป็นบุคคลที่มีผู้นำ

เนื้อหา

1. ความหมายของภาวะผู้นำ
2. ความสำคัญและความจำเป็นของเรื่องภาวะผู้นำ
3. แนวทางในการปฏิบัติตนเป็นผู้ที่มีภาวะผู้นำ

สื่อ/แหล่งเรียนรู้

1. ใบความรู้ เรื่อง ภาวะผู้นำ
2. ใบงาน เรื่อง ภาวะผู้นำ
3. กิจกรรมการเรียนรู้ เรื่อง ภาวะผู้นำ

กิจกรรมการเรียนรู้

1. นักเรียนจัดกลุ่ม โดยใช้กลุ่มเดิมที่ทำกิจกรรมที่ 1 ซึ่งมีสมาชิกกลุ่มละ 5 คน
ตั้งให้เป็น**กลุ่มบ้าน**
2. สมาชิกแต่ละคนจับฉลากหมายเลข 1 – 5 เพื่อจัดให้เป็นผู้เชี่ยวชาญเฉพาะ
เรื่องที่กำหนดให้ศึกษาตามใบความรู้ที่ 2.1, 2.2, 2.3, 2.4 และ 2.5
3. สมาชิกที่จับฉลากได้หมายเลข 1 ศึกษาใบความรู้ที่ 2.1 หมายเลข 2 ศึกษาใบ
ความรู้ที่ 2.2 หมายเลข 3 ศึกษาใบความรู้ที่ 2.3 หมายเลข 4 ศึกษาใบความรู้ที่ 2.4 และ
หมายเลข 5 ศึกษาใบความรู้ที่ 2.5
4. ให้สมาชิกแต่ละคนแยกไปประจำกลุ่มตามหมายเลขที่จับฉลากได้ โดยเรียก
กลุ่มใหม่นี้ว่า **กลุ่มเชี่ยวชาญ**
5. สมาชิกกลุ่มเชี่ยวชาญเลือกประธานกลุ่ม เลขานุการกลุ่ม บริการกลุ่ม
6. บริการกลุ่มแต่ละหมายเลขไปรับใบความรู้ กิจกรรมต่างๆ
7. ประธานกลุ่มแต่ละหมายเลขประชุมร่วมกันกับครูที่ปรึกษา เพื่อทำความเข้าใจ
การทำการกิจกรรม
8. ประธานกลุ่มแต่ละกลุ่มกลับไปดำเนินการทำการกิจกรรมตามที่กำหนดในแต่ละใบ
ความรู้
9. เมื่อแต่ละกลุ่มเชี่ยวชาญทำการกิจกรรมสำเร็จเรียบร้อย
10. สมาชิกแต่ละคนของกลุ่มเชี่ยวชาญกลับไปยังกลุ่มบ้าน
11. ประธานกลุ่มบ้านแนะนำให้สมาชิกหมายเลข 1 นำเสนอผลการเรียนรู้
สมาชิกทุกคนฟังจนเข้าใจ
12. ประธานกลุ่มพยายามกระตุ้นสมาชิกทุกให้สนใจและตั้งใจทำการกิจกรรม
เพราะทุกคนมีความสำคัญอย่างยิ่ง
13. เมื่อสมาชิกคนที่ 2 3 4 และ 5 นำเสนอผลการเรียนรู้ให้สมาชิกกลุ่มฟังจน
เข้าใจ เลขานุการกลุ่มสรุปผลการเรียนรู้ให้สมาชิกทุกฟังอีกครั้ง

ใบความรู้ที่ 3.2/1

เรื่อง “ความรู้การเป็นผู้นำการเรียนรู้แบบทีม”

ความหมายของการเรียนรู้แบบทีม (Team learning)

วรวรรณ วาณิชย์เจริญชัย (อ้างถึงในสิริลักษณ์ จิเจริญ, 2545) กล่าวว่า การเรียนรู้เป็นทีม หมายถึง การที่บุคคลได้เรียนรู้ร่วมกันกับสมาชิกทุกคนในทีมงานอย่างต่อเนื่องโดยที่ทุกคนในทีมงานจะต้องมีความเข้าใจในบทบาท หน้าที่และความรับผิดชอบของตนเอง ตลอดจนการแลกเปลี่ยนประสบการณ์แก่กัน เพื่อพัฒนาความรู้ความสามารถของทีมให้เกิดขึ้นและนำไปสู่การเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานขององค์กรต่อไป การเรียนรู้ที่เป็นที่เป็นการแสดงถึงการที่สมาชิกในทีมเกิดการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างสมาชิกด้วยกัน ซึ่งสมาชิกแต่ละคนในทีมจะมีอิทธิพลส่งเสริมการเรียนรู้ซึ่งกันและกันโดยปฏิสัมพันธ์แลกเปลี่ยนความรู้และเรียนรู้ร่วมกันอย่างต่อเนื่อง การเรียนรู้เป็นทีม (Team learning) เป็นวินัยที่เกี่ยวข้องกับสติปัญญาอารมณ์ สังคม และจิตใจโดยเริ่มจากตนเอง และพัฒนาความรู้ร่วมกับผู้อื่นในทีมเป็นการกระทำที่ต่อเนื่องเป็นกระบวนการของการจัดการแนวคิด แนวปฏิบัติให้สอดคล้องกันมีจุดมุ่งหมายในการทำงานให้บรรลุผลสำเร็จที่ตั้งใจไว้ไปในทางเดียวกันเป็นการพัฒนาศักยภาพของทีมงานเพื่อสร้างสรรค์สิ่งดี สมาชิกทุกคนต้องการอย่างแท้จริง

ความสำคัญและประโยชน์ของการเรียนรู้แบบทีม

การเรียนรู้เป็นทีม เป็นการสร้างสมดุลระหว่างการทำงานกับการเรียนรู้ให้เกิดขึ้น ในขณะที่ทำงานอย่างเป็นธรรมชาติซึ่งช่วยขยายความรู้ความสามารถของสมาชิก ในขณะที่ทำงานร่วมกันเนื่องจากการเรียนแบบทีมเป็นคุณลักษณะที่ปฏิบัติได้จริงมิใช่แค่ทฤษฎี อีกทั้งการเรียนรู้ของทีม (Team learning) เป็นรูปแบบการพัฒนาการทำงานเป็นทีมที่มีลักษณะข้ามฝ่ายงาน (Cross functional) ได้อีกด้วยนอกจากนี้ การเรียนรู้เป็นทีมสามารถสร้างคุณค่าของทีมให้อยู่เหนือกว่าคุณค่าของบุคคลโดยการนำความแตกต่างและศักยภาพของแต่ละคนในทีมนั้นผสมผสาน เพื่อเพิ่มพูนศักยภาพเหล่าให้เกิดเป็น "พลังแห่งความหลากหลาย" ทำให้การทำงานร่วมกันเป็นทีมมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นการเรียนรู้เป็นทีม ในระหว่างการทำงานร่วมกันช่วยสร้างความเชื่อ ค่านิยม เป้าประสงค์ของทีม นอกจากนี้ ยังเสริมสร้างบรรยากาศที่กระตุ้นให้คนในทีมเห็นความสำคัญที่จะต้องเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาตนเองอยู่ตลอดเวลา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจเทคโนโลยีและความรู้ ข้อมูลข่าวสารใหม่ๆ และ

ความต้องการทางสังคม รวมทั้งบทบาทของทีมงาน จะมีความสำคัญยิ่งในทีมยุคสมัยใหม่ เนื่องจากจะเป็นเวทีของการตัดสินใจที่สำคัญ

พฤติกรรมสื่อสารในการเรียนรู้เป็นทีม

การสื่อสารในการเรียนรู้เป็นทีมเป็นการแสดงออกถึงพฤติกรรมและค่านิยมที่ส่งเสริมการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องของทีม ลักษณะเชิงพฤติกรรมของการสื่อสาร เป็นสิ่งที่บ่งบอกถึงความแตกต่างของประสิทธิภาพของทีมแต่ละทีม จากการศึกษาลักษณะการเรียนรู้เป็นทีม พบว่า พฤติกรรมการสื่อสารในการเรียนรู้เป็นทีมประกอบด้วย ความเชี่ยวชาญในการสนทนา (Dialogue) และการอภิปราย (Discussion) ดังนี้

การสนทนา (Dialogue) ในการเรียนรู้เป็นการพูดคุยร่วมกันของสมาชิกในทีม โดยสมาชิกแสดงความรู้สึกหรือความเห็นในเรื่องต่างๆ ได้อย่างอิสระ รับฟังสิ่งที่อยู่ในใจ และร่วมคิดด้วยกันอย่างจริงจัง ทุกคนในทีมจะพูดด้วยความเคารพต่อความคิดเห็นของกันและกันเปิดเผยความคิดและความรู้สึกโดยปราศจากความกลัวหรือความอาย การรับฟังทัศนคติ มุมมองและข้อสงสัยของผู้อื่นอย่างตั้งใจ ละความคิดเห็นเดิมๆ ของตนเองไว้ ทำให้เข้าใจมุมมองต่างๆ ได้กว้างขวางยิ่งขึ้น เกิดสมมติฐานใหม่ซึ่งจะหาไม่ได้จากการพูดคุยกันเฉพาะบุคคล ช่วยให้ทีมสามารถแก้ปัญหาที่ยากและสลับซับซ้อนจากความคิดอันหลากหลาย ทั้งนี้เป้าหมายของการสนทนา คือเพื่อแสวงหาความหมายหรือสร้างความเข้าใจใหม่ในเรื่องที่คลุมเครือ ไม่แน่ใจ หรืออยากจะตีความ ตลอดจนเพื่อสำรวจความคิดความเชื่อของแต่ละคน ทำให้เราได้มีโอกาสสังเกตและค้นพบความเชื่อของตนเอง และผู้อื่นมีความเข้าใจแตกต่างกันเช่นไรทำให้ได้รับรู้ความคิดที่หลากหลาย ซึ่งไม่จำเป็นต้องได้ข้อตกลง หรือข้อสรุปหลักจากการสนทนานั้นแต่เป็นการยกระดับทัศนคติของสมาชิกให้สูงขึ้น สร้างความเข้าใจในความรู้สึกของกันและกันมากซึ่งในบางครั้งการสนทนาทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางความคิดเห็นหรือพฤติกรรมของสมาชิกอย่างถาวร และอาจช่วยการตัดสินใจในอนาคต

การอภิปราย (Discussion) ในการเรียนรู้เป็นทีมสมาชิกแต่ละคนจะแสดงความคิดเห็นของตนเองโดยมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นที่ต่างกันอย่างเต็มที่และแสดงเหตุผลปกป้องความคิดเห็นของตนเพื่อให้สมาชิกทุกได้วิเคราะห์สถานการณ์ การอภิปรายเน้นการวิเคราะห์และแยกประเด็นที่สนใจออกเป็นส่วนๆ เป็นการแสดงเหตุผลเพื่อให้สมาชิกในทีมยอมรับแนวคิดมุมมองที่ตนเสนอเป้าหมายของการอภิปราย คือ เพื่อการตัดสินใจเลือกหาข้อตกลงข้อสรุปหรือหาทางแก้ปัญหาที่มีการตกลงร่วมกันเพื่อใช้เป็น

แนวทางการปฏิบัติของทีมในช่วงเวลานั้น เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันเป็นทีมการอภิปราย มีความจำเป็นต้องปฏิบัติควบคู่กับการสนทนาและควรจัดให้มีการสนทากันก่อนเพื่อช่วยสร้างบรรยากาศที่ดีในการอภิปรายต่อไป นอกจากนี้การใช้การสนทนาและการอภิปราย แล้วอาจใช้เทคนิคของการบริหารงานเป็นทีม (Team Management) ซึ่งเป็นเรื่องของการใช้ความสามารถของหัวหน้าทีมในความเป็นผู้นำ (Leadership) และความเข้าใจในจิตวิทยาของการบริหารทีมงานเพื่อให้เกิดการเรียนรู้จากผลสำเร็จ หรือความผิดพลาดร่วมกัน หรือใช้เทคนิคของการบริหารโครงการธุรกิจ (Business Project Management) โดยบริหารในรูปโครงการมีหัวหน้าและสมาชิกในโครงการมีจุดเริ่มต้น และกำหนดแล้วเสร็จที่ชัดเจนมีกิจกรรมพร้อมผู้รับผิดชอบตลอดจนมีกระบวนการของการบริหารอย่างเป็นระบบโดยทุกคนในโครงการจะมีโอกาสได้รับความรู้ความเข้าใจในงานทุกขั้นตอนโดยเท่าเทียมกัน

สรุปได้ว่าการเรียนรู้เป็นทีมจะต้องมีการทำงานร่วมกันเป็นทีมและเครือข่าย (Team Work and Networking) ตระหนักถึงความร่วมมือกัน การแบ่งปันการทำงานและการแก้ปัญหาาร่วมกัน การเรียนรู้เป็นทีมจึงเน้นการทำงานร่วมกันเป็นทีมในทุกขั้นตอน เริ่มตั้งแต่การเรียนรู้ การช่วยเหลือเกื้อกูลกัน สามัคคีกัน ชยันคิด ชยันเรียนรู้ และชยัน โดยใช้เทคนิคของการสนทนา (Dialogue) การอภิปราย (Discussion) การบริหารทีมงาน และการบริหารโครงการเข้ามาช่วย ซึ่งเปรียบเสมือนการถ่ายทอดอัจฉริยภาพหรือถ่ายทอดวิธีการปฏิบัติที่นำไปสู่ความสำเร็จระหว่างกันและกัน ทำให้เกิดพัฒนาการขึ้นในเวลาอันรวดเร็วและได้ประสิทธิผลสูงสุด

กิจกรรมที่ 3.2/1

เรื่อง “ความรู้การเป็นผู้นำการเรียนรู้แบบทีม”

คำชี้แจง กลุ่มที่ได้รับมอบหมาย (กลุ่มเชี่ยวชาญ) ให้ศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับกิจกรรม

จิตสาธาณณะ ดำเนินกิจกรรมดังนี้

1. เลือกประธานกลุ่ม 1 คน เลขานุการ 1 คน ผู้ช่วยเลขานุการ 1 คน
2. ประธานกลุ่มชี้แจงการศึกษาเรียนรู้ มีประเด็นที่ต้องศึกษา คือ “ความรู้การเป็นผู้นำการเรียนรู้แบบทีม”
3. ประธานกลุ่มกระตุ้นสมาชิกทุกคนให้ตระหนักและเห็นความสำคัญของเรื่องที่กำลังศึกษา ซึ่งเป็นเรื่องที่สังคมส่วนให้ต้องการให้เกิดขึ้นกับคนรุ่นหลังให้มากยิ่งขึ้นทั้งสังคมไทยและสังคมโลก
4. ประธานกลุ่มพยายามสร้างแรงบันดาลใจว่าสมาชิกทุกคนเป็นบุคคลที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาคุณลักษณะเพื่อเป็นต้นแบบของคนรุ่นหลัง
5. ประธานกลุ่มมอบหมายให้สมาชิกทุกคนร่วมกันศึกษาและทำความเข้าใจในเรื่องที่กลุ่มได้รับมอบหมายอย่างเต็มความสามารถ โดยใช้เวลา 10 นาที
6. เมื่อสมาชิกทุกคนได้ศึกษา เรื่อง “ความรู้การเป็นผู้นำการเรียนรู้แบบทีม” จบประธานกลุ่มนำสมาชิกร่วมสรุปประเด็นที่ได้ศึกษาให้เกิดความเข้าใจตรงกัน
7. ประธานกลุ่มเปิดประเด็นการอภิปรายกลุ่ม เพื่อระดมพลังสมองของสมาชิกถึงประเด็นของกิจกรรม “ความรู้การเป็นผู้นำการเรียนรู้แบบทีม” มาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อตนเอง กลุ่มเพื่อน คนใกล้ชิด โรงเรียน ชุมชนหรือสังคมระดับประเทศ
8. เลขานุการกลุ่มทำหน้าที่บันทึกการทำกิจกรรมของกลุ่มอย่างละเอียด บันทึกทุกประเด็นยกเว้นประเด็นที่ซ้ำกัน
9. ระหว่างที่ทำกิจกรรมอภิปรายกลุ่ม เพื่อระดมพลังสมอง เมื่อประธานกลุ่มเปิดโอกาสให้สมาชิกคนใดคนหนึ่งแสดงความคิดเห็น สมาชิกคนอื่นทำหน้าที่ในการฟังอย่างตั้งใจและจดบันทึกสิ่งที่เพื่อนนำเสนอ โดยไม่ต้องแสดงความคิดเห็นใดๆ ไม่ว่าจะเป็นการเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วย
10. ประธานกลุ่มเปิดโอกาสให้สมาชิกทุกคนร่วมแสดงความคิดเห็นอย่างอิสระ และพยายามกระตุ้นและสร้างแรงบันดาลใจให้กับสมาชิกทุกคนว่าเราจะทำทุกอย่างเพื่อส่วนรวมอย่างเต็มความสามารถ

11. เมื่อสมาชิกทุกคนแสดงความคิดเห็นครบทุกประเด็น เลขานุการกลุ่มสรุปประเด็นต่างๆ ที่ได้จากการระดมพลังสมองให้สมาชิกทุกคนฟังอย่างละเอียดอีกครั้ง
12. ประธานกลุ่มกระตุ้นและสร้างแรงบันดาลใจให้สมาชิกทุกคนร่วมกันสร้างแนวทางของการประกอบการรณนำไปใช้ประโยชน์ให้ได้จริง โดย
  - 12.1 วิธีการทำงานควรพิจารณาจากตนเองว่าสามารถดำเนินการได้จริง
  - 12.2 บุคลากรหลักการทำงานของกิจกรรมการเป็นผู้นำการเรียนรู้แบบทีมที่ศึกษาเป็นแนวทางเพื่อปรับพัฒนาการทำงานอย่างเป็นระบบชัดเจนนำไปใช้ได้จริง
  - 12.3 สามารถคาดคะเนคำตอบได้ว่าเมื่อทำแล้วผลที่เกิดจะเป็นประโยชน์ต่อชุมชน สังคมส่วนรวม
13. ประธานเปิดโอกาสให้สมาชิกเพิ่มเติมแนวคิดตรงไหนบ้าง สามารถเพิ่มเติมได้เต็มที่
14. เมื่อไม่มีสมาชิกแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติม ประธานสรุปผลการเรียนรู้อีกครั้ง และมอบหมายให้สมาชิกทุกคนกลับไปกลุ่มเดิม (กลุ่มบ้าน) โดยนำความรู้ความเข้าใจที่ได้จากการทำกิจกรรมไปแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันกับสมาชิกในกลุ่มเดิม (กลุ่มบ้าน)

แบบบันทึกกิจกรรมที่ 3.2/1
เรื่อง “ความรู้การเป็นผู้นำการเรียนรู้แบบทีม”

คำชี้แจง แบบบันทึกผลการทำกิจกรรม ประกอบการทำกิจกรรมเรียนแบบทีม ดังนี้

1. การแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการเป็นผู้นำการเรียนรู้แบบทีม จากการระดมพลังสมอง

สมาชิกคนที่ 1 .....

.....

สมาชิกคนที่ 2 .....

.....

สมาชิกคนที่ 3 .....

.....

สมาชิกคนที่ 4 .....

.....

สมาชิกคนที่ 5 .....

.....

สมาชิกคนที่ 6 .....

.....

สมาชิกคนที่ 7 .....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2. การนำลักษณะของผู้นำการเรียนรู้แบบทีม มาเป็นแนวทางการพัฒนาการเรียนรู้ให้เป็นระบบชัดเจนสามารถนำไปใช้ประโยชน์ต่อส่วนร่วมได้ อย่างไร .....

.....

.....

.....

3. แนวทางของผู้นำการเรียนรู้แบบทีม ในส่วนที่ยังไม่ชัดเจน และแนวทางในการพัฒนา

แนวทางการทำกิจกรรมจิตสาธารณะ	แนวทางในการพัฒนา
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....

4. แนวทางของการเป็นผู้นำการเรียนรู้แบบทีม สามารถประยุกต์ให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมได้อย่างไร

.....

.....

.....

.....

5. ความรู้ที่ได้จากการเรียนรู้ สามารถสรุปได้ ดังนี้ .....

.....

.....

.....

.....

.....

ใบงานที่ 3.2/1

เรื่อง “ความรู้การเป็นผู้นำการเรียนรู้แบบทีม”

คำชี้แจง ให้สมาชิกในกลุ่มร่วมกันทำกิจกรรม เรื่อง “ความรู้การเป็นผู้นำการเรียนรู้แบบทีม” ดังต่อไปนี้

1. การพัฒนาตนเองให้เป็นผู้จัดการเรียนรู้แบบทีมควรจะตรวจสอบตนเองอย่างไร
กิจกรรมที่ควรเป็นอย่างไร .....
2. การทำกิจกรรมกลุ่มสามารถพัฒนาคุณลักษณะพื้นฐานของผู้จัดการเรียนรู้แบบทีมที่ดี
กิจกรรมควรมีลักษณะอย่างไร .....
3. การเลือกผู้นำการเรียนรู้แบบทีมมีหลักเกณฑ์พื้นฐานการเลือกอย่างไร .....
4. กิจกรรมผู้นำการเรียนรู้แบบทีมที่กลุ่มนักเรียนสามารถตัดสินใจดำเนินการได้เลย มี
กิจกรรมอะไร (เรียงตามกิจกรรมที่ทุกทำร่วมกันได้อย่างพร้อมเพียง)

ใบความรู้ที่ 3.2/2

เรื่อง “การเป็นผู้นำของผู้นำ”

ผู้นำของผู้นำ

ผู้นำ คือ บุคคลที่ได้รับการมอบหมายอาจโดยการเลือกตั้งหรือแต่งตั้ง และเป็นที่ยอมรับของสมาชิกให้มีอิทธิพลและบทบาทเหนือกลุ่ม สามารถที่จะจูงใจ ชักนำ หรือ ชี้นำให้สมาชิกของกลุ่มรวมพลังเพื่อปฏิบัติภารกิจต่างๆ ของกลุ่มให้สำเร็จ

ภาวะผู้นำ หมายถึง กระบวนการต่างๆ ที่ผู้นำใช้รูปแบบของอิทธิพลระหว่าง ผู้นำ และสมาชิกในกลุ่มหรือใช้อิทธิพลของตำแหน่งให้สมาชิกในกลุ่มปฏิบัติตาม เพื่อนำไปสู่การบรรลุเป้าหมายของกลุ่ม ตามที่กำหนดไว้

ความสำคัญของภาวะผู้นำ

การพัฒนาให้นักเรียนให้เป็นผู้ผู้นำ และใช้ภาวะผู้นำ เพื่อการปรับปรุงและพัฒนาการเรียนรู้อุ้ในโรงเรียน ก่อให้เกิดประโยชน์ที่สำคัญ คือ

1. การเปิดโอกาสให้นักเรียนผู้นำ ได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาการเรียนรู้อุ้
2. การเพิ่มศักยภาพเกี่ยวกับการทำกิจกรรมเพื่อการเรียนรู้อุ้
3. การประกาศเกียรติคุณการสร้างโอกาสของความสำเร็จในการทำกิจกรรม สำหรับนักเรียนที่มีภาวะผู้นำ
4. การเป็นตัวอย่างสำหรับนักเรียนผู้นำกับผู้เรียน

บทบาทครูผู้นำ

ครูผู้นำ มีบทบาทที่สำคัญคือการประสานงานและการจัดการ ดังนี้

1. ประสานงานตามภารกิจประจำวันและประสานงานในเหตุการณ์พิเศษ
2. มีส่วนร่วมในการประชุมและการทำงานเชิงบริหาร
3. กำกับตรวจสอบเพื่อปรับปรุงการทำงานและการจัดการความขัดแย้ง

คุณลักษณะของครูผู้นำในบทบาทของผู้นำ

1. การช่วยเหลือส่งเสริมเพื่อนร่วมงาน
2. การทำงานแบบทีมกัลยาณมิตร
3. การมีสมรรถภาพในการสื่อสารและทักษะการฟัง
4. การมีความสามารถในการจัดการความขัดแย้ง สามารถทำให้เกิดการเจรจาและเกิดการปรองดอง
5. ดำเนินการแบบมีระบบมีขั้นตอนการทำงาน

6. มีทักษะกระบวนการกลุ่ม
7. มีความสามารถในการประเมิน ดีความ จัดอันดับความสำคัญ
8. ความสามารถในการคาดการณ์ถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการตัดสินใจ

โดยผู้บริหารและครูผู้สอน

กล่าวได้ว่า กระบวนการสำคัญที่ผู้นำใช้ ได้แก่ กระบวนการกลุ่ม กระบวนการเกลี้ยกล่อมจูงใจ กระบวนการติดต่อสื่อสารกระบวนการใช้อำนาจอิทธิพลทั้งทางตรงและทางอ้อมกระบวนการสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้นำและผู้ตาม และระหว่างผู้ตามด้วยตนเอง และกระบวนการประสานสัมพันธ์บทบาทต่างๆ ในกลุ่ม ตลอดจนการควบคุมชี้นำกิจกรรมของกลุ่มเพื่อการบรรลุเป้าหมาย

กิจกรรมที่ 3.2/2

เรื่อง “การเป็นผู้นำของผู้นำ”

คำชี้แจง กลุ่มที่ได้รับมอบหมาย (กลุ่มเชี่ยวชาญ) ให้ศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับกิจกรรม

จิตสาธาธารณะ ดำเนินกิจกรรมดังนี้

1. เลือกประธานกลุ่ม 1 คน เลขานุการ 1 คน ผู้ช่วยเลขานุการ 1 คน
2. ประธานกลุ่มชี้แจงการศึกษาเรียนรู้ มีประเด็นที่ต้องศึกษา คือ “การเป็นผู้นำของผู้นำ”
3. ประธานกลุ่มกระตุ้นสมาชิกทุกคนให้ตระหนักและเห็นความสำคัญของเรื่องที่กำลังศึกษา ซึ่งเป็นเรื่องที่สังคมส่วนให้ต้องการให้เกิดกับคนรุ่นหลังให้มากยิ่งขึ้นทั้งสังคมไทยและสังคมโลก
4. ประธานกลุ่มพยายามสร้างแรงบันดาลใจว่าสมาชิกทุกคนเป็นบุคคลที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาคุณลักษณะเพื่อเป็นต้นแบบของคนรุ่นหลัง
5. ประธานกลุ่มมอบหมายให้สมาชิกทุกคนร่วมกันศึกษาและทำความเข้าใจในเรื่องที่กลุ่มได้รับมอบหมายอย่างเต็มความสามารถ โดยใช้เวลา 10 นาที
6. เมื่อสมาชิกทุกคนได้ศึกษา เรื่อง “การเป็นผู้นำของผู้นำ” จบประธานกลุ่มนำสมาชิกร่วมสรุปประเด็นที่ได้ศึกษาให้เกิดความเข้าใจตรงกัน
7. ประธานกลุ่มเปิดประเด็นการอภิปรายกลุ่ม เพื่อระดมพลังสมองของสมาชิกถึงประเด็นของกิจกรรม “การเป็นผู้นำของผู้นำ” มาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองกลุ่มเพื่อน คนใกล้ชิด โรงเรียน ชุมชนหรือสังคมระดับประเทศ
8. เลขานุการกลุ่มทำหน้าที่บันทึกการทำกิจกรรมของกลุ่มอย่างละเอียด บันทึกทุกประเด็นยกเว้นประเด็นที่ซ้ำกัน
9. ระวังที่ทำกิจกรรมอภิปรายกลุ่ม เพื่อระดมพลังสมอง เมื่อประธานกลุ่มเปิดโอกาสให้สมาชิกคนใดคนหนึ่งแสดงความคิดเห็น สมาชิกคนอื่นทำหน้าที่ในการฟังอย่างตั้งใจและจดบันทึกสิ่งที่เพื่อนนำเสนอ โดยไม่ต้องแสดงความคิดเห็นใดๆ ไม่ว่าจะเป็นการเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วย
10. ประธานกลุ่มเปิดโอกาสให้สมาชิกทุกคนร่วมแสดงความคิดเห็นอย่างอิสระ และพยายามกระตุ้นและสร้างแรงบันดาลใจให้กับสมาชิกทุกคนว่าเราจะทำทุกอย่างเพื่อส่วนรวมอย่างเต็มความสามารถ

11. เมื่อสมาชิกทุกคนแสดงความคิดเห็นครบทุกประเด็น เลขานุการกลุ่มสรุปประเด็นต่างๆ ที่ได้จากการระดมพลังสมองให้สมาชิกทุกคนฟังอย่างละเอียดอีกครั้ง
12. ประธานกลุ่มกระตุ้นและสร้างแรงบันดาลใจให้สมาชิกทุกคนร่วมกันสร้างแนวทางของการประกอบการรณนำไปใช้ประโยชน์ให้ได้จริง โดย
  - 12.1 วิธีการทำงานควรพิจารณาจากตนเองว่าสามารถดำเนินการได้จริง
  - 12.2 บุคลากรหลักการทำงานของกิจกรรมการเป็นผู้นำของผู้นำที่ศึกษาเป็นแนวทางเพื่อปรับพัฒนาการทำงานอย่างเป็นระบบชัดเจนนำไปใช้ได้จริง
  - 12.3 สามารถคาดคะเนคำตอบได้ว่าเมื่อทำแล้วผลที่เกิดจะเป็นประโยชน์ต่อชุมชน สังคมส่วนรวม
13. ประธานเปิดโอกาสให้สมาชิกเพิ่มเติมแนวคิดตรงไหนบ้าง สามารถเพิ่มเติมได้เต็มที่
14. เมื่อไม่มีสมาชิกแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติม ประธานสรุปผลการเรียนรู้อีกครั้ง และมอบหมายให้สมาชิกทุกคนกลับไปกลุ่มเดิม (กลุ่มบ้าน) โดยนำความรู้ความเข้าใจที่ได้จากการทำกิจกรรมไปแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันกับสมาชิกในกลุ่มเดิม (กลุ่มบ้าน)

แบบบันทึกผลการทำกิจกรรมที่ 3.2/2

เรื่อง “การเป็นผู้นำของผู้นำ”

คำชี้แจง แบบบันทึกผลการทำกิจกรรม ประกอบการทำกิจกรรมเรียนแบบทีม ดังนี้

1. การแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการเป็นผู้นำของผู้นำจากการระดมพลังสมอง

สมาชิกคนที่ 1 .....

.....

สมาชิกคนที่ 2 .....

.....

สมาชิกคนที่ 3 .....

.....

สมาชิกคนที่ 4 .....

.....

สมาชิกคนที่ 5 .....

.....

.....

สมาชิกคนที่ 6 .....

.....

สมาชิกคนที่ 7 .....

.....

.....

2. การนำลักษณะของการเป็นผู้นำของผู้นำมาเป็นแนวทางการพัฒนาการเรียนรู้ให้เป็นระบบชัดเจนสามารถนำไปใช้ประโยชน์ต่อส่วนร่วมได้ อย่างไร .....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

3. แนวทางของการเป็นผู้นำของผู้นำในส่วนที่ยังไม่ชัดเจน และแนวทางในการพัฒนา

แนวทางการทำกิจกรรมจิตสาธารณะ	แนวทางในการพัฒนา
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....

4. แนวทางของการเป็นผู้นำของผู้นำสามารถประยุกต์ให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมได้อย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

5. ความรู้ที่ได้จากการเรียนรู้ สามารถสรุปได้ ดังนี้ .....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ใบงานที่ 3.2/2

เรื่อง “การเป็นผู้นำของผู้นำ”

คำชี้แจง ให้สมาชิกในกลุ่มร่วมกันทำกิจกรรม เรื่อง “การเป็นผู้นำของผู้นำ” ดังต่อไปนี้

1. การพัฒนาตนเองให้เป็นผู้นำของผู้นำควรตรวจสอบตนเองอย่างไร กิจกรรมที่สมควรเป็นอย่างไร .....

.....
.....
.....
.....

2. การทำกิจกรรมกลุ่มสามารถพัฒนาคุณลักษณะพื้นฐานของการเป็นผู้นำของผู้นำที่ดี กิจกรรมควรมีลักษณะอย่างไร .....

.....
.....
.....
.....
.....

3. การเลือกเป็นผู้นำของผู้นำมีหลักเกณฑ์พื้นฐานการเลือกอย่างไร .....

.....
.....
.....
.....

4. กิจกรรมการเป็นผู้นำของผู้นำที่กลุ่มนักเรียนสามารถตัดสินใจดำเนินการได้เลย มีกิจกรรมอะไร (เรียงตามกิจกรรมที่ทุกทำร่วมกันได้อย่างพร้อมเพียง) .....

.....
.....
.....
.....
.....

ใบความรู้ที่ 3.2/3

เรื่อง “การเป็นผู้นำที่สร้างความคิดริเริ่มสร้างสรรค์”

ผู้นำการสร้างความคิดสร้างสรรค์

ความคิดสร้างสรรค์เป็นความสามารถที่จะสร้างสิ่งใหม่ ๆ ขึ้นโดยอาศัยประสบการณ์ และพัฒนาขึ้นเป็นความคิดใหม่ที่ต่อเนื่องและมีคุณค่า ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์อาจแยกออกได้เป็นสองคำ คือ ความคิดริเริ่ม คือ ความสามารถที่จะสร้างสิ่งใหม่ๆ เป็นความคิดริเริ่มแรกที่ไม่ซ้ำแบบใคร และความคิดสร้างสรรค์ คือ ความสามารถที่จะสร้างสิ่งใหม่ๆ ขึ้นโดยอาศัยประสบการณ์ที่มีอยู่เดิม และพัฒนาขึ้นเป็นความคิดใหม่ที่ต่อเนื่องและมีคุณค่า

ลักษณะของความคิดริเริ่มสร้างสรรค์

1. ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในลักษณะกระบวนการ (Creative process) เป็นความสามารถในการแก้ปัญหาอย่างเป็นขั้นตอนและเป็นระบบ ซึ่งเป็นกระบวนการทำงานของสมองอย่างเป็นขั้นตอนตั้งแต่เริ่มต้นจนสามารถแก้ปัญหาได้สำเร็จ

2. ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในลักษณะของบุคคล (Creative person) เป็นการมองดูบุคคลที่มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ว่ามีลักษณะเป็นอย่างไร หรือประกอบด้วยลักษณะอย่างใดบ้าง ได้มีผู้เสนอไว้หลายลักษณะ เช่น

โรเจอร์ (Roger อ้างถึงใน สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2550 : 19) กล่าวไว้ว่า บุคคลที่มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ จะมีลักษณะเป็นผู้ที่เผชิญกับปัญหาต่าง ๆ โดยไม่หลีกเลี่ยงหรือหลบถอย ทำงานเพื่อความสุขของตนเอง โดยไม่หวังการประเมินผลหรือการยกย่องจากบุคคลอื่น และเป็นผู้ที่มีความสามารถในการคิดประดิษฐ์สิ่งต่างๆ

ฟรอมม์ (Fromm อ้างถึงใน เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, 2545) กล่าวถึงลักษณะของคนที่มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ไว้ว่า เป็นบุคคลที่มีความรู้สึกประหลาดใจที่ได้พบได้เห็นสิ่งใหม่ๆ สนใจสิ่งที่เกิดขึ้นใหม่ๆ มีสมาธิสูง สามารถยอมรับสิ่งต่างๆ ได้ มีความเต็มใจที่จะทำในสิ่งใหม่ๆ มีความกล้าหาญที่จะเผชิญกับสิ่งแปลกใหม่

อนาตาสี (Anatasi อ้างถึงใน อเนก ตรีภูมิ, 2550 : 18) กล่าวถึงลักษณะของคนที่มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ไว้ว่า เป็นบุคคลที่มีความรู้สึกไวต่อปัญหา มองเห็นการณ์ไกล มีความเป็นตัวของตัวเองมีความสามารถในการคิดหลายแง่หลายมุม และมีความสามารถในการเปลี่ยนแปลงความคิดอย่างคล่องแคล่วความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ใน

ลักษณะผลผลิต (Creative product) เป็นการมองดูสิ่งที่เป็นผลผลิตจากความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ซึ่งอาจเป็นได้ทั้งรูปธรรมและนามธรรม

นิวเวลล์ ชอว์ และซิมสัน (Newell Shaw and Simson อ้างถึงใน อเนก ตริภูมิ, 2550 : 19) กล่าวถึง หลักการพิจารณาว่าผลผลิตใดที่จัดเป็นผลผลิตจากความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ไว้ว่า จะต้องเป็นผลผลิตที่แปลกใหม่ มีค่าต่อผู้คิด สังคมและวัฒนธรรม ไม่เป็นไปตามปรากฏการณ์นิยม มีการคิดดัดแปลงหรือยกเลิกผลผลิต หรือความคิดที่เคยยอมรับกันมาก่อนและเป็นผลผลิตที่เกิดจากการได้รับการกระตุ้นอย่างสูง และมั่นคงเป็นระยะยาวหรือความพยายามอย่างสูง

กิจกรรมที่ 3.2/3

เรื่อง “การเป็นผู้นำที่สร้างความคิดริเริ่มสร้างสรรค์”

คำชี้แจง กลุ่มที่ได้รับมอบหมาย (กลุ่มเชี่ยวชาญ) ให้ศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับกิจกรรมจิตสาธารณะ ดำเนินกิจกรรมดังนี้

1. เลือกประธานกลุ่ม 1 คน เลขานุการ 1 คน ผู้ช่วยเลขานุการ 1 คน
2. ประธานกลุ่มชี้แจงการศึกษาเรียนรู้ มีประเด็นที่ต้องศึกษา คือ “การเป็นผู้นำที่สร้างความคิดริเริ่มสร้างสรรค์”
3. ประธานกลุ่มกระตุ้นสมาชิกทุกคนให้ตระหนักและเห็นความสำคัญของเรื่องที่กำลังศึกษา ซึ่งเป็นเรื่องที่สังคมส่วนให้ต้องการให้เกิดกับคนรุ่นหลังให้มากยิ่งขึ้นทั้งสังคมไทยและสังคมโลก
4. ประธานกลุ่มพยายามสร้างแรงบันดาลใจว่าสมาชิกทุกคนเป็นบุคคลที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาคุณลักษณะเพื่อเป็นต้นแบบของคนรุ่นหลัง
5. ประธานกลุ่มมอบหมายให้สมาชิกทุกคนร่วมกันศึกษาและทำความเข้าใจในเรื่องที่กลุ่มได้รับมอบหมายอย่างเต็มความสามารถ โดยใช้เวลา 10 นาที
6. เมื่อสมาชิกทุกคนได้ศึกษา เรื่อง “การเป็นผู้นำที่สร้างความคิดริเริ่มสร้างสรรค์” จบ ประธานกลุ่มนำสมาชิกร่วมสรุปประเด็นที่ได้ศึกษาให้เกิดความเข้าใจตรงกัน
7. ประธานกลุ่มเปิดประเด็นการอภิปรายกลุ่ม เพื่อระดมพลังสมองของสมาชิกถึงประเด็นของกิจกรรม “การเป็นผู้นำที่สร้างความคิดริเริ่มสร้างสรรค์” มาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อตนเอง กลุ่มเพื่อน คนใกล้ชิด โรงเรียน ชุมชนหรือสังคมระดับประเทศ
8. เลขานุการกลุ่มทำหน้าที่บันทึกการทำกิจกรรมของกลุ่มอย่างละเอียด บันทึกทุกประเด็นยกเว้นประเด็นที่ซ้ำกัน
9. ระหว่างที่ทำกิจกรรมอภิปรายกลุ่ม เพื่อระดมพลังสมอง เมื่อประธานกลุ่มเปิดโอกาสให้สมาชิกคนใดคนหนึ่งแสดงความคิดเห็น สมาชิกคนอื่นทำหน้าที่ในการฟังอย่างตั้งใจ และจดบันทึกสิ่งที่เพื่อนนำเสนอ โดยไม่ต้องแสดงความคิดเห็นใดๆ ไม่ว่าจะเป็นการเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วย
10. ประธานกลุ่มเปิดโอกาสให้สมาชิกทุกคนร่วมแสดงความคิดเห็นอย่างอิสระ และพยายามกระตุ้นและสร้างแรงบันดาลใจให้กับสมาชิกทุกคนว่าเราจะทำทุกอย่างเพื่อส่วนรวมอย่างเต็มความสามารถ

11. เมื่อสมาชิกทุกคนแสดงความคิดเห็นครบทุกประเด็น เลขานุการกลุ่มสรุปประเด็นต่างๆ ที่ได้จากการระดมพลังสมองให้สมาชิกทุกคนฟังอย่างละเอียดอีกครั้ง
12. ประธานกลุ่มกระตุ้นและสร้างแรงบันดาลใจให้สมาชิกทุกคนร่วมกันสร้างแนวทางการประสพการณ์นำไปใช้ประโยชน์ให้ได้จริง โดย
  - 12.1 วิธีการทำงานควรพิจารณาจากตนเองว่าสามารถดำเนินการได้จริง
  - 12.2 บุรณาการหลักการของกิจกรรมการเป็นผู้นำที่สร้างความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ที่ศึกษาเป็นแนวทางเพื่อปรับพัฒนาการทำงานอย่างเป็นระบบชัดเจนใช้ได้จริง
  - 12.3 สามารถคาดคะเนคำตอบได้ว่าเมื่อทำแล้วผลที่เกิดจะเป็นประโยชน์ต่อชุมชน สังคมส่วนรวม
13. ประธานเปิดโอกาสให้สมาชิกเพิ่มเติมแนวคิดตรงไหนบ้าง สามารถเพิ่มได้เต็มที่
14. เมื่อไม่มีสมาชิกแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติม ประธานสรุปผลการเรียนรู้อีกครั้งและมอบหมายให้สมาชิกทุกคนกลับไปกลุ่มเดิม (กลุ่มบ้าน) โดยนำความรู้ความเข้าใจที่ได้จากการทำกิจกรรมไปแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันกับสมาชิกในกลุ่มเดิม (กลุ่มบ้าน)

แบบบันทึกกิจกรรมที่ 3.2/3
เรื่อง “การเป็นผู้นำที่สร้างความคิดริเริ่มสร้างสรรค์”

คำชี้แจง แบบบันทึกกิจกรรม ประกอบการทำกิจกรรมเรียนแบบทีม ดังนี้

1. การระดมพลังสมองเกี่ยวกับการเป็นผู้นำที่สร้างความคิดริเริ่มสร้างสรรค์

สมาชิกคนที่ 1 .....

.....

สมาชิกคนที่ 2 .....

.....

สมาชิกคนที่ 3 .....

.....

สมาชิกคนที่ 4 .....

.....

สมาชิกคนที่ 5 .....

.....

.....

สมาชิกคนที่ 6 .....

.....

.....

สมาชิกคนที่ 7 .....

.....

.....

2. การนำลักษณะของการเป็นผู้นำที่สร้างความคิดริเริ่มสร้างสรรค์มาเป็นแนวทางการพัฒนาการเรียนรู้ให้เป็นระบบชัดเจนสามารถนำไปใช้ประโยชน์ต่อส่วนร่วมได้ อย่างไร

.....
.....
.....

3. แนวทางของการเป็นผู้นำที่สร้างความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในส่วนที่ยังไม่ชัดเจน และแนวทางในการพัฒนา

แนวทางการทำกิจกรรมจิตสาธารณะ	แนวทางในการพัฒนา
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....

4. แนวทางของการเป็นผู้นำที่สร้างความคิดริเริ่มสร้างสรรค์สามารถประยุกต์ให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมได้อย่างไร .....

.....
.....
.....

5. ความรู้ที่ได้จากการเรียนรู้ สามารถสรุปได้ ดังนี้ .....

.....
.....
.....
.....
.....
.....

ใบงานที่ 3.2/3

เรื่อง “การเป็นผู้นำที่สร้างความคิดริเริ่มสร้างสรรค์”

คำชี้แจง ให้สมาชิกในกลุ่มร่วมกันทำกิจกรรม เรื่อง “การเป็นผู้นำที่สร้างความคิดริเริ่มสร้างสรรค์” ดังต่อไปนี้

1. การพัฒนาตนเองให้เป็นผู้ผู้นำที่สร้างความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ควรตรวจสอบตนเองอย่างไร กิจกรรมที่ควรเป็นอย่างไร .....

.....
.....
.....

2. การทำกิจกรรมกลุ่มสามารถพัฒนาคุณลักษณะพื้นฐานของการเป็นผู้ผู้นำที่สร้างความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ที่ดี กิจกรรมควรมีลักษณะอย่างไร .....

.....
.....
.....

3. การเลือกเป็นผู้ผู้นำที่สร้างความคิดริเริ่มสร้างสรรค์มีหลักเกณฑ์พื้นฐานการเลือกอย่างไร

.....
.....
.....

4. กิจกรรมการเป็นผู้ผู้นำที่สร้างความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ที่กลุ่มนักเรียนสามารถตัดสินใจดำเนินการได้เลย มีกิจกรรมอะไร (เรียงตามกิจกรรมที่ทุกท่านทำร่วมกันได้อย่างพร้อมเพียง)

.....
.....
.....

ใบความรู้ที่ 3.2/4

เรื่อง “การเป็นผู้นำบริหารความเสี่ยง”

การเป็นผู้นำการบริหารความเสี่ยง (Risk Management Leadership)

ความหมายของการบริหารความเสี่ยงการจะดำเนินการใดๆ ก็ตามโดยเฉพาะการเริ่มดำเนินการในสิ่งใหม่ๆ ที่ยังไม่เคยทำการสร้างหรือทำความเข้าใจกับทุกคนที่เกี่ยวข้องเป็นสิ่งสำคัญ การได้ทำความเข้าใจให้ตรงกันต่อคำนิยามหรือความหมายของ “ความเสี่ยง” เพื่อให้ทุกคนสามารถบ่งชี้ความเสี่ยงและโอกาสได้เข้าใจในทิศทางเดียวกัน

ความเสี่ยง (Risk)

ความเสี่ยง คือ เหตุการณ์ การกระทำใดๆ ที่อาจเกิดขึ้นภายใต้ สถานการณ์ที่ไม่แน่นอนและจะส่งผลกระทบต่อหรือสร้างความเสียหายหรือความล้มเหลวหรือลดโอกาสที่จะบรรลุความสำเร็จต่อการบรรลุเป้าหมายและวัตถุประสงค์ได้

การควบคุมความเสี่ยง (RiskManagement) คือ การควบคุมปัจจัย และควบคุมกิจกรรม รวมทั้ง กระบวนการ การดำเนินงานต่างๆ โดยลดมูลเหตุแต่ละโอกาสที่องค์กรจะเกิดความเสียหาย เพื่อให้ระดับและขนาดของความเสียหายที่จะเกิดขึ้นในอนาคตอยู่ในระดับที่ยอมรับได้ ประเมินได้ ควบคุมและสามารถตรวจสอบได้ อย่างมีระบบโดยคำนึงถึงการบรรลุเป้าหมายขององค์กรเป็นสำคัญ

กระบวนการของการควบคุมความเสี่ยง (Risk Management Process)

1. การกำหนดวัตถุประสงค์

การกำหนดวัตถุประสงค์ เพื่อให้ทราบขอบเขตการดำเนินงานในแต่ละระดับและสามารถวิเคราะห์ ความเสี่ยงที่จะเกิดขึ้นได้ครบถ้วน การกำหนดวัตถุประสงค์ขององค์กรควรมีความสอดคล้อง กับเป้าหมายเชิงกลยุทธ์ และความเสี่ยงที่ยอมรับได้ การกำหนดวัตถุประสงค์จะต้องสอดคล้องหรือเป็นไปในทิศทางเดียวกับวัตถุประสงค์ขององค์กร

2. การระบุความเสี่ยง (Risk Identification)

เป็นการค้นหาว่ามีความเสี่ยงใดบ้างที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินกิจการ โดยดูจากทั้งปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก โดยปกติการระบุความเสี่ยงจะดูจากประวัติการเกิดเหตุการณ์ในอดีตที่ผ่านมา หรือการคาดเดาเหตุการณ์ที่อาจมีผลกระทบในอนาคต

3. การประเมินความเสี่ยง (Risk Assessment)

การประเมินความเสี่ยงมีขั้นตอนในการประเมินความเสี่ยงซึ่งประกอบด้วย

1. การระบุปัจจัยเสี่ยง (Event Identification) ความเสี่ยงมีสาเหตุปัจจัย ทั้งภายในและภายนอก ปัจจัยเหล่านี้มีผลกระทบต่อวัตถุประสงค์และเป้าหมายของผลการปฏิบัติงาน ในการระบุปัจจัยเสี่ยงจำเป็นต้องตั้งคำถามว่ามีเหตุการณ์ใดหรือกิจกรรมใดของกระบวนการปฏิบัติงานที่อาจเกิดความผิดพลาดความเสียหาย และการไม่บรรลุ วัตถุประสงค์ที่กำหนด

2. วิเคราะห์ความเสี่ยง (Risk Analysis) หลังจากระบุปัจจัยเสี่ยงแล้ว ขั้นตอนต่อไปคือ การวิเคราะห์ความเสี่ยง เทคนิคการวิเคราะห์ความเสี่ยงมีหลายวิธี การวัดความเสี่ยงที่เป็นตัวเลข ว่ามีผลกระทบเท่าไรนั้นเป็นสิ่งที่ทำได้ยาก โดยทั่วไปจะวิเคราะห์ความเสี่ยงโดยประมาณโอกาสและความถี่ที่ความเสี่ยงเกิดขึ้นว่ามีมากน้อย เพียงใดเพื่อพิจารณาผลกระทบจากความถี่และความสำคัญและความเสี่ยง ควรให้ความสำคัญต่อความเสี่ยงที่มีระดับสูงและมีโอกาสเกิดขึ้นสูง แต่อาจลดความสนใจต่อความเสี่ยงที่มีระดับต่ำ และโอกาสเกิดความเสี่ยงมีน้อย

3. การจัดการความเสี่ยง (Risk Response) เป็นขั้นตอนกำหนดวิธีการจัดการเพื่อลดความเสี่ยงซึ่งเมื่อทราบความเสี่ยงที่มีนัยสำคัญและโอกาสที่จะเกิดกับ ความเสี่ยงแล้วควรวิเคราะห์สาเหตุที่ทำให้เกิดความเสี่ยง และพิจารณาว่าจะจัดการกับ ความเสี่ยงนั้นอย่างไรในการพิจารณาเลือกดำเนินการ การจัดการความเสี่ยงนั้นควร เปรียบเทียบกับประโยชน์ที่จะได้รับว่าเหมาะสมและคุ้มค่าหรือไม่ การกำหนดวิสัยทัศน์ที่ ชัดเจน และมีการวางแผนเพื่อจัดการความเสี่ยงอย่างเป็นระบบ เป็นสิ่งสำคัญและจำเป็น สำหรับการปฏิบัติ ทุกอย่างในโลกนี้ไม่มีอะไรที่ได้มาโดยไม่มีความเสี่ยงอะไรที่มีความเสี่ยง สูงมักจะนำมาซึ่งโอกาสแห่งการประสบความสำเร็จสูงและมีความล้มเหลวสูงเช่นเดียวกัน ขึ้นกับความสามารถจัดการความเสี่ยงได้ดีกว่าเท่านั้นซึ่งจะไปสู่ความสำเร็จได้

4. วิธีจัดการความเสี่ยง (Risk Treatment) การพิจารณาเลือกวิธีการจัดการความเสี่ยงที่ควรกระทำ คือการประเมินความเสี่ยง ซึ่งพิจารณาจากความน่าจะเป็นเกิด และผลกระทบ โดยเปรียบเทียบระดับความเสี่ยงที่เกิดกับระดับความเสี่ยงที่ยอมรับได้ (Risk Appetite) และความคุ้มค่า

ในการที่จะบริหารความเสี่ยงที่เหลืออยู่ (Residual Risk) นั้น วิธีการดังกล่าว ควรจะจัดการความเสี่ยง ดังนี้

1. การหลีกเลี่ยงความเสี่ยง (Risk Avoidance) หมายถึง การเลิกหรือ หลีกเลี่ยงการกระทำหรือลดการกระทำหรือเปลี่ยนวัตถุประสงค์ เป็นต้น

2. การลดความเสี่ยง (Risk Reduction) หมายถึง การลดโอกาสความน่าจะเป็นที่จะเกิดหรือลดความเสียหาย โดยการจัดระบบการควบคุมเพื่อป้องกันการปรับปรุงแก้ไข กระบวนการร่วมกับการ กำหนดแผนสำรองในเหตุฉุกเฉิน (Contingency Planning)

3. การกระจายความเสี่ยง (Risk Diversification) หมายถึง การลดโอกาสความน่าจะเป็นที่จะเกิดหรือลดความเสียหายโดยการแบ่งโอน การหาผู้รับผิดชอบในความเสี่ยง ที่มีความชำนาญหรือเชี่ยวชาญเป็นผู้ดำเนินการแทน เป็นต้น

4. การยอมรับความเสี่ยง (Risk Acceptance) หมายถึง การไม่กระทำการใดๆ เพิ่มเติมกรณีนี้ใช้กับความเสี่ยงที่นำจะเกิดน้อยหรือเห็นว่ามีต้นทุนในการบริหาร ความเสี่ยงสูง การบริหารความเสี่ยงให้มีประสิทธิภาพ ต้องกำหนดบุคคลที่รับผิดชอบในการจัดการความเสี่ยงในแต่ละเรื่องที่ได้รับการบ่งชี้ บุคคลที่ได้รับมอบหมายให้รับผิดชอบในการจัดการความเสี่ยง ในแต่ละเรื่องควรมีคุณสมบัติ ดังต่อไปนี้

1) สามารถทบทวนประสิทธิภาพของแนวปฏิบัติการบริหารความเสี่ยง ที่มีอยู่ในปัจจุบัน

2) สามารถควบคุมและจัดการความเสี่ยงให้อยู่ในระดับที่ยอมรับได้

3) สามารถประเมินความเสี่ยงที่เหลืออยู่หลังจากได้มีการจัดการในปัจจุบันแล้ว

4) สามารถกำหนดเวลาที่แน่นอนในแต่ละขั้นตอนการดำเนินการให้ เป็นไปตามแผนที่กำหนดไว้

5. การติดตามประเมินผลและการรายงาน (Monitoring Evaluating and Reporting) การติดตามประเมินผลและรายงานผลการบริหารความเสี่ยงมีขั้นตอนและ ระยะเวลาดำเนินการดังนี้

1) ประสานงานติดตามผล

2) คณะทำงานบริหารความเสี่ยง สรุปและทบทวนปัจจัยความเสี่ยง และจัดทำร่าง รายงานการจัดการความเสี่ยงเพื่อพิจารณา

3) ให้ความเห็นชอบ

4) คณะผู้ตรวจสอบรายงานผลการติดตามการบริหารความเสี่ยงอย่าง เป็นอิสระต่อคณะกรรมการดำเนินการเพื่อทราบ

5) แจ้งฝ่ายต่างๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อทำแผนรองรับความเสี่ยง

6) จัดทำสรุปรายงานและเผยแพร่

สรุป การบริหารความเสี่ยงเป็นเครื่องมือที่สำคัญที่ทำให้เกิดความมั่นใจว่า ความเสี่ยงทั้งหมดที่มีผลกระทบสำคัญทั้งจากภายในและภายนอกที่มีต่อการบรรลุ วัตถุประสงค์ขององค์การจะได้รับการพิจารณาและจัดการให้หมดไปหรือลดน้อยลง ซึ่งจะ ทำให้ผลการดำเนินงานมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล แต่ทั้งนี้การบริหารความเสี่ยง ดังกล่าวนอกจากจะต้องมีการดำเนินการแบบบูรณาการ ยังต้องให้ความสำคัญใน การกำหนดผู้รับผิดชอบต่อกิจกรรมการควบคุม (Control Activities) เพื่อพิจารณา ประสิทธิภาพของการจัดการความเสี่ยงที่ได้ดำเนินการอยู่ในปัจจุบัน และหรือพิจารณา การปฏิบัติเพิ่มเติมที่จำเป็น เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของการจัดการความเสี่ยง มีการติดตาม (Monitoring) เพื่อให้มั่นใจได้ว่าการจัดการความเสี่ยงมีคุณภาพมีความเหมาะสมและ การบริหารความเสี่ยงได้นำไปใช้ทุกระดับ มีการรายงานความเสี่ยงทั้งหมดที่มีผลกระทบ สำคัญต่อการบรรลุวัตถุประสงค์ ท้ายสุดมีสารสนเทศและการสื่อสาร (Information & Communication) แก่บุคลากรให้ได้รับรู้และเข้าใจอย่างทั่วถึงจะสามารถช่วยให้บุคลากรที่ เกี่ยวข้องสามารถตอบสนองต่อเหตุการณ์ได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ

กิจกรรมที่ 3.2/4

เรื่อง “การเป็นผู้บริหารความเสี่ยง”

คำชี้แจง กลุ่มที่ได้รับมอบหมาย (กลุ่มเชี่ยวชาญ) ให้ศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับกิจกรรม

จิตสาธารณะ ดำเนินกิจกรรมดังนี้

1. เลือกประธานกลุ่ม 1 คน เลขานุการ 1 คน ผู้ช่วยเลขานุการ 1 คน
2. ประธานกลุ่มชี้แจงการศึกษาเรียนรู้ มีประเด็นที่ต้องศึกษา คือ “การเป็นผู้บริหารความเสี่ยง”
3. ประธานกลุ่มกระตุ้นสมาชิกทุกคนให้ตระหนักและเห็นความสำคัญของเรื่องที่กำลังศึกษา ซึ่งเป็นเรื่องที่สังคมส่วนให้ต้องการให้เกิดกับคนรุ่นหลังให้มากยิ่งขึ้นทั้งสังคมไทยและสังคมโลก
4. ประธานกลุ่มพยายามสร้างแรงบันดาลใจว่าสมาชิกทุกคนเป็นบุคคลที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาคุณลักษณะเพื่อเป็นต้นแบบของคนรุ่นหลัง
5. ประธานกลุ่มมอบหมายให้สมาชิกทุกคนร่วมกันศึกษาและทำความเข้าใจในเรื่องที่กลุ่มได้รับมอบหมายอย่างเต็มความสามารถ โดยใช้เวลา 10 นาที
6. เมื่อสมาชิกทุกได้ศึกษา เรื่อง “การเป็นผู้บริหารความเสี่ยง” จบประธานกลุ่มนำสมาชิกร่วมสรุปประเด็นที่ได้ศึกษาให้เกิดความเข้าใจตรงกัน
7. ประธานกลุ่มเปิดประเด็นการอภิปรายกลุ่ม เพื่อระดมพลังสมองของสมาชิกถึงประเด็นของกิจกรรม “การเป็นผู้บริหารความเสี่ยง” มาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อตนเอง กลุ่มเพื่อน คนใกล้ชิด โรงเรียน ชุมชนหรือสังคมระดับประเทศ
8. เลขานุการกลุ่มทำหน้าที่บันทึกการทำกิจกรรมของกลุ่มอย่างละเอียด บันทึกทุกประเด็นยกเว้นประเด็นที่ซ้ำกัน
9. ระวังที่ทำกิจกรรมอภิปรายกลุ่ม เพื่อระดมพลังสมอง เมื่อประธานกลุ่มเปิดโอกาสให้สมาชิกคนใดคนหนึ่งแสดงความคิดเห็น สมาชิกคนอื่นทำหน้าที่ในการฟังอย่างตั้งใจและจดบันทึกสิ่งที่เพื่อนนำเสนอ โดยไม่ต้องแสดงความคิดเห็นใดๆ ไม่ว่าจะเป็นการเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วย
10. ประธานกลุ่มเปิดโอกาสให้สมาชิกทุกคนร่วมแสดงความคิดเห็นอย่างอิสระและพยายามกระตุ้นและสร้างแรงบันดาลใจให้กับสมาชิกทุกคนว่าเราจะทำทุกอย่างเพื่อส่วนรวมอย่างเต็มความสามารถ

11. เมื่อสมาชิกทุกคนแสดงความคิดเห็นครบทุกประเด็น เลขานุการกลุ่มสรุปประเด็นต่างๆ ที่ได้จากการระดมพลังสมองให้สมาชิกทุกคนฟังอย่างละเอียดอีกครั้ง
12. ประธานกลุ่มกระตุ้นและสร้างแรงบันดาลใจให้สมาชิกทุกคนร่วมกันสร้างแนวทางของการประสบความสำเร็จนำไปใช้ประโยชน์ให้ได้จริง โดย
  - 12.1 วิธีการทำงานควรพิจารณาจากตนเองว่าสามารถดำเนินการได้จริง
  - 12.2 บุคลากรหลักการทำงานของกิจกรรมการเป็นผู้นำบริหารความเสี่ยงที่ศึกษาเป็นแนวทางเพื่อปรับพัฒนาการทำงานอย่างเป็นระบบชัดเจนนำไปใช้ได้จริง
  - 12.3 สามารถคาดคะเนคำตอบได้ว่าเมื่อทำแล้วผลที่เกิดจะเป็นประโยชน์ต่อชุมชน สังคมส่วนรวม
13. ประธานเปิดโอกาสให้สมาชิกเพิ่มเติมแนวคิดตรงไหนบ้าง สามารถเพิ่มเติมได้เต็มที่
14. เมื่อไม่มีสมาชิกแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติม ประธานสรุปผลการเรียนรู้อีกครั้งและมอบหมายให้สมาชิกทุกคนกลับไปกลุ่มเดิม (กลุ่มบ้าน) โดยนำความรู้ความเข้าใจที่ได้จากการทำกิจกรรมไปแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันกับสมาชิกในกลุ่มเดิม (กลุ่มบ้าน)

แบบบันทึกกิจกรรมที่ 3.2/4
เรื่อง “การเป็นผู้นำบริหารความเสี่ยง”

คำชี้แจง แบบบันทึกกิจกรรม ประกอบการทำกิจกรรมเรียนแบบทีม ดังนี้

1. การแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการเป็นผู้นำบริหารความเสี่ยงจากการระดมพลังสมอง

สมาชิกคนที่ 1 .....

.....

.....

สมาชิกคนที่ 2 .....

.....

.....

สมาชิกคนที่ 3 .....

.....

.....

สมาชิกคนที่ 4 .....

.....

.....

สมาชิกคนที่ 5 .....

.....

.....

สมาชิกคนที่ 6 .....

.....

.....

สมาชิกคนที่ 7 .....

.....

.....

.....

2. การนำลักษณะของการเป็นผู้นำบริหารความเสี่ยงมาเป็นแนวทางการพัฒนาการเรียนรู้ให้เป็นระบบชัดเจนสามารถนำไปใช้ประโยชน์ต่อส่วนร่วมได้ อย่างไร .....

.....
.....
.....

3. แนวทางของการเป็นผู้นำบริหารความเสี่ยงในส่วนที่ยังไม่ชัดเจน และแนวทางในการพัฒนา

แนวทางการทำกิจกรรมจิตสาธารณะ	แนวทางในการพัฒนา
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....

4. แนวทางของการเป็นผู้นำบริหารความเสี่ยงสามารถประยุกต์ให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมได้อย่างไร .....

.....
.....
.....

5. ความรู้ที่ได้จากการเรียนรู้ สามารถสรุปได้ ดังนี้ .....

.....
.....
.....
.....
.....
.....

ใบงานที่ 3.2/4

เรื่อง “การเป็นผู้บริหารความเสี่ยง”

คำชี้แจง ให้สมาชิกในกลุ่มร่วมกันทำกิจกรรม เรื่อง “การเป็นผู้บริหารความเสี่ยง”
ดังต่อไปนี้

1. การพัฒนาตนเองให้เป็นผู้บริหารความเสี่ยงควรตรวจสอบตนเองอย่างไร
กิจกรรมที่ควรเป็นอย่างไร .....
2. การทำกิจกรรมกลุ่มสามารถพัฒนาคุณลักษณะพื้นฐานของการเป็นผู้บริหารความเสี่ยงที่ดี ควรมีลักษณะการทำกิจกรรมอย่างไร .....
3. การเลือกผู้บริหารความเสี่ยงมีหลักเกณฑ์พื้นฐานการเลือกอย่างไร .....
4. กิจกรรมการบริหารความเสี่ยงที่กลุ่มนักเรียนสามารถตัดสินใจดำเนินการได้เลย
มีกิจกรรมอะไร (เรียงตามกิจกรรมที่ทุกคนทำร่วมกันได้อย่างพร้อมเพียง) .....

ใบความรู้ที่ 3.2/5

เรื่อง “การเป็นผู้นำที่มุ่งผลสัมฤทธิ์ของงาน”

การทำกิจกรรมแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์

การทำกิจกรรมแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์ (Results based management ; RBM) เป็นการจัดการที่ให้ความสำคัญต่อผลการดำเนินงานและการตรวจวัดผลสำเร็จในการดำเนินงานขององค์กร ทั้งในแง่ของปัจจัยนำเข้า กระบวนการ ผลผลิตและผลลัพธ์ ซึ่งจะต้องมีการกำหนดตัวบ่งชี้วัดผลการดำเนินงาน (Key performance indicators ; KPIs) รวมทั้งการกำหนดเป้าหมาย (Targets) และวัตถุประสงค์ (Objectives) ไว้ล่วงหน้า โดยอาศัยการมีส่วนร่วมระหว่างผู้นำ สมาชิกขององค์กร และตลอดถึงผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียกลุ่มต่างๆ (Stakeholders) ที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานขององค์กร ดังนั้นการจัดทำกิจกรรมแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์ของงาน (Results based management ; RBM) จึงเป็นการจัดการเพื่อการจัดทำให้ได้ทรัพยากรมาอย่างประหยัด (Economy) เน้นการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ (Efficiency) และการได้ผลงานที่บรรลุเป้าหมายขององค์กร (Effectiveness) กระบวนการของการจัดทำกิจกรรมแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์

การทำกิจกรรมแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์ของงานจะประกอบด้วยขั้นตอนที่สำคัญๆ 4 ขั้นตอน (Richard S. Williams ,1998 : 25–27 และทศพร ศิริสัมพันธ์, 2543 :151–152) ซึ่งมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

1. การวางแผนกลยุทธ์ขององค์กร ซึ่งองค์กรจะต้องทำการกำหนดทิศทางโดยรวมว่าต้องการที่จะทำอะไรอย่างไรซึ่งเป็นเรื่องของการวางยุทธศาสตร์หรือวางแผนกลยุทธ์ เพื่อทำการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมทั้งภายนอกและภายในองค์กร (SWOT Analysis) และให้ได้มาซึ่งเป้าประสงค์สุดท้ายที่ต้องการขององค์กรหรือวิสัยทัศน์ (Vision) อันจะนำไปสู่การกำหนดพันธกิจ (Mission) วัตถุประสงค์ (Objective) เป้าหมาย (Target) และกลยุทธ์การดำเนินงาน (Strategy) รวมทั้งพิจารณาถึงปัจจัยสำคัญแห่งความสำเร็จขององค์กร (Critical success factors) และสร้างตัวบ่งชี้วัดผลการดำเนินงาน (Key performance indicators) ในด้านต่างๆ

2. การกำหนดรายละเอียดของตัวบ่งชี้วัดผลดำเนินงาน เมื่อผู้บริหารขององค์กรได้ทำการตกลงร่วมกับตัวบ่งชี้วัดผลการดำเนินงานแล้ว จะเริ่มดำเนินการสำรวจเพื่อหาข้อมูลหลักฐานเกี่ยวกับสภาพในปัจจุบัน (Baseline Data) เพื่อนำมาช่วยในการกำหนดความชัดเจนของตัวบ่งชี้ดังกล่าว ทั้งในเชิงปริมาณ (Quantity) คุณภาพ

(Quality) เวลา (Time) และสถานที่หรือความครอบคลุม (Place) อันเป็นเป้าหมายที่ ต้องการของแต่ละตัวบ่งชี้

3. การวัดและการตรวจสอบผลการดำเนินงาน ผู้บริหารจะต้องจัดให้มีการตรวจสอบและรายงานผลการดำเนินงานของแต่ละตัวบ่งชี้ตามเงื่อนไขที่กำหนดไว้ เช่น รายเดือน รายไตรมาส รายปี เป็นต้น เพื่อแสดงความก้าวหน้าและสัมฤทธิ์ผลของการดำเนินงานว่าเป็นไปตามเป้าหมายที่ต้องการหรือไม่ อย่างไรก็ตามนอกจากนี้ในบางกรณี อาจจะต้องให้มีคณบดีบุคคลเพื่อทำการตรวจสอบผลการดำเนินงานเป็นเรื่องๆ ไปก็ได้

4. การให้รางวัลตอบแทน หลังจากที่ได้พิจารณาผลการดำเนินงานแล้ว ผู้บริหารจะต้องมีการให้รางวัลตอบแทนตามระดับของผลงานที่ได้ตกลงกันไว้ นอกจากนี้ อาจจะมีการให้ข้อเสนอแนะหรือกำหนดมาตรการบางประการเพื่อให้มีการปรับปรุง ผลงานให้เป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนดไว้

ลักษณะขององค์การที่ทำการกิจกรรมแบบมุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์

องค์การที่ได้ใช้ระบบการทำงานกิจกรรมแบบมุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์จะมีลักษณะต่างๆ ไป ดังต่อไปนี้ (ทิพาวดี เมฆสุวรรณ, 2543 : 21-23)

1. มีพันธกิจ วัตถุประสงค์ขององค์การที่ชัดเจน และมีเป้าหมายที่เป็นรูปธรรม โดยเน้นที่ผลผลิตและผลลัพธ์ ไม่เน้นกิจกรรมหรือการทำงานตามกฎระเบียบ
2. ผู้นำทุกระดับในองค์การต่างมีเป้าหมายของการทำงานที่ชัดเจน และเป้าหมายเหล่านั้นสั้นกระชับ ไม่คลุมเครือและเป็นเป้าหมายที่มีฐานมาจากพันธกิจขององค์การนั้น
3. เป้าหมายจะวัดได้อย่างเป็นรูปธรรมโดยมีตัวบ่งชี้ที่สามารถวัดได้ เพื่อให้สามารถติดตามผลการปฏิบัติงานได้ และสามารถเปรียบเทียบผลการปฏิบัติงานกับองค์การอื่นที่มีลักษณะงานที่เทียบเคียงกันได้
4. การตัดสินใจในการทำงานหรือโครงการต่างๆ จะพิจารณาจากผลสัมฤทธิ์ของงานเป็นหลัก ซึ่งจะสอดคล้องกับการให้ค่าตอบแทน สวัสดิการและรางวัลแก่เจ้าหน้าที่ที่จะประเมินจากผลการปฏิบัติงานเป็นหลัก
5. สมาชิกทุกคนรู้ว่าการที่องค์การคาดหวังคืออะไร ทุกคนในองค์การจะคิดเสมอว่างานที่ตนทำอยู่นั้นเพื่อให้เกิดผลอย่างไรผลที่เกิดขึ้นจะช่วยให้บรรลุเป้าหมายของโครงการและองค์การอย่างไรและทุกคนรู้สึกรับผิดชอบต่อผลงานที่ได้กำหนดไว้ได้อย่างเหมาะสมกับกำลังความสามารถของแต่ละคน

6. มีการกระจายอำนาจการตัดสินใจ การบริหารเงิน บริหารคน สู่หน่วยงานระดับล่างเพื่อให้สามารถทำงานบรรลุผลได้อย่างเหมาะสม เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้บริหารระดับต้นและระดับกลางซึ่งเข้าใจปัญหาเป็นอย่างดีได้เป็นผู้แก้ปัญหาและสะสมประสบการณ์เพื่อก้าวสู่ผู้บริหารระดับที่สูงขึ้นต่อไปซึ่งนอกจากช่วยลดขั้นตอนในการทำงาน แก้ปัญหาการทำงานที่ล่าช้าแล้วยังเป็นการเพิ่มความยืดหยุ่นและประสิทธิภาพในการทำงานอีกด้วย

7. มีวัฒนธรรมและอุดมการณ์ร่วมกันเพื่อการทำงานที่สร้างสรรค์ เป็นองค์กรที่มุ่งมั่นจะทำงานร่วมกันเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ เป็นองค์การเอื้อการเรียนรู้ที่เปิดกว้างต่อความคิดและความรู้ใหม่ๆ สามารถปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ต่างๆ ได้ดี

8. เจ้าหน้าที่มีขวัญและกำลังใจดี เนื่องจากได้มีโอกาสปรับปรุงงานและใช้ดุลยพินิจในการทำงานที่กว้างขวางขึ้นทำให้ผู้รับบริการได้รับความพึงพอใจส่วนเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานเองก็จะได้

การตอบแทนตามผลการประเมินจากผลสัมฤทธิ์ของงาน

ตัวบ่งชี้วัดผลงานตามแนวทางการบริหารแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์ จะประกอบด้วยตัวบ่งชี้ที่สำคัญดังต่อไปนี้ (ทศพร ศิริสัมพันธ์, 2543 :148-150 และสุพจน์ ทราญแก้ว ,2543:137-138)

1. ตัวบ่งชี้วัดปัจจัยนำเข้า (Input Indicators) ได้แก่ จำนวนทรัพยากรโดยรวมที่ใช้ในการดำเนินกิจกรรมหรือบริการ เพื่อก่อให้เกิดผลผลิตผลลัพธ์ เช่น จำนวนเงินที่ใช้ จำนวนบุคลากรที่จำเป็นในการให้บริการจำนวนวัตถุดิบและอุปกรณ์การผลิต เป็นต้น

2. ตัวบ่งชี้วัดผลผลิต (Output indicators) เป็นตัวบ่งชี้ที่แสดงถึงปริมาณ จำนวนสิ่งของที่ผลิตได้จากการดำเนินกิจกรรม เช่น จำนวนผู้เข้ารับอบรมการพัฒนาอาชีพ จำนวนนักเรียนที่รับเข้าเรียน จำนวนบัณฑิตที่จบการศึกษา เป็นต้น

4. ตัวบ่งชี้วัดผลลัพธ์ (Outcome indicators) หมายถึง ตัวชี้วัดที่แสดงถึงผลสัมฤทธิ์ของกิจกรรม เช่น จำนวนผู้จบการศึกษาที่มีงานทำ จำนวน กิโลเมตรของทางด่วนที่มีสภาพอยู่ในเกณฑ์ดีและยังรวมถึงตัวบ่งชี้วัดผลลัพธ์คุณภาพของการบริการ (Quality indicators) เช่น จำนวนสินค้าที่บกพร่อง จำนวนใบแจ้งหนี้ที่ผิดพลาด จำนวนหนี้ค้างชำระ ระดับความพึงพอใจของประชาชนที่มีต่อการทำงานขององค์การ เป็นต้น

4. ตัวบ่งชี้วัดประสิทธิภาพ (Efficiency indicators) หมายถึง ตัวบ่งชี้วัดผลงานที่แสดงค่าใช้จ่ายต่อหน่วยของผลผลิตหรือระยะเวลาในการให้บริการต่อรายการ เช่น

ค่าใช้จ่ายต่อหัวของนักเรียนสำเร็จการศึกษา เวลาการทำงานในการปรับสภาพพื้นผิวดิน 1 กิโลเมตร

5. ตัวบ่งชี้วัดความคุ้มค่า (Cost-effectiveness) หมายถึง ตัวบ่งชี้ที่แสดงค่าใช้จ่ายของผลลัพธ์ที่แสดงถึงความคุ้มค่า (Value formoney) ที่เกิดจากการดำเนินกิจกรรม เช่น ต้นทุนเฉลี่ยในการช่วยให้ผู้ว่างงานได้งานภายหลังการฝึกอบรมพัฒนาฝีมือแรงงาน ค่าใช้จ่ายเฉลี่ยในการซ่อมบำรุงรถยนต์ให้พร้อมใช้งาน

6. ตัวบ่งชี้วัดปริมาณงาน (Workload indicators) หมายถึง ข้อมูลที่แสดงถึงความต้องการในการใช้บริการ หรือภาระงานในหน้าที่ของบุคลากร เช่น จำนวนแพทย์ต่อประชากร จำนวนพยาบาล ต่อคนไข้ใน จำนวนใบสมัครงานที่ได้รับในแต่ละวัน เป็นต้น

7. ตัวบ่งชี้สารสนเทศเชิงอธิบาย (Explanatory information) หมายถึง ข้อมูลที่อธิบายถึงองค์ประกอบที่มีผลกระทบต่อผลการปฏิบัติงานขององค์การ ซึ่งอาจจะอยู่ภายใต้หรืออยู่นอกเหนือการควบคุมขององค์การก็ได้ เช่น อัตราส่วนของนักเรียนต่อครู อายุการใช้งานของอุปกรณ์ที่ใช้ในการซ่อมถนน ร้อยละของนักเรียนที่นับถือศาสนาพุทธ เป็นต้น

ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการบริหารแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์

ปัจจัยสำคัญที่จะทำให้การบริหารแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์ประสบความสำเร็จอยู่ที่ความเข้าใจแนวคิดวิธีการและประโยชน์ของวิธีการบริหารแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์ของเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานรวมถึงความรู้ความสามารถของเจ้าหน้าที่ทุกระดับที่จะสามารถปรับตัวและสามารถทำงานภายใต้ระบบงานที่จะต้องรับผิดชอบต่อผลการปฏิบัติงาน ทั้งนี้เงื่อนไขความสำเร็จที่สำคัญมีดังต่อไปนี้ (ทิพาวดี เมฆสวรรค์, 2543 : 40-44)

1. ผู้บริหารระดับสูงมีความเข้าใจและสนับสนุน การบริหารแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์จะประสบความสำเร็จก็ต่อเมื่อผู้บริหารระดับสูงมีความเข้าใจและให้การสนับสนุนอย่างเต็มที่ คือ สนับสนุนในการจัดทำระบบวัดผลการปฏิบัติงาน การใช้ข้อมูลผลการวัดผลการปฏิบัติงาน การจัดสรรงบประมาณ การสร้างสิ่งจูงใจเพื่อให้เจ้าหน้าที่ทำงานโดยมุ่งผลสัมฤทธิ์รวมถึงการมอบอำนาจในการตัดสินใจเพื่อแลกเปลี่ยนกับความรับผิดชอบต่อผลการปฏิบัติงาน

1.1 การกำหนดพันธกิจและแผนกลยุทธ์ที่ชัดเจน ผู้นำขององค์การจะต้องให้ความสำคัญและเข้าไปมีส่วนร่วมในกระบวนการกำหนดพันธกิจและแผนกลยุทธ์ วัตถุประสงค์และเป้าหมายของโครงการเพื่อให้เกิดผล

1.2 การใช้ข้อมูลผลการปฏิบัติงานในการบริหาร ผู้นำจะต้องระลึกอยู่เสมอว่าการวัดผลไม่ได้ทำให้ผลการปฏิบัติงานดีขึ้นโดยอัตโนมัติแต่ข้อมูลจากการวัดผลการปฏิบัติงานจะเป็นข้อมูลที่จะช่วยให้ผู้นำสามารถปรับปรุงเกณฑ์มาตรฐานในการทำงานให้ดียิ่งขึ้น แก้ปัญหาได้ถูกต้องมากขึ้น ดังนั้นผู้นำจึงต้องเอาข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์อย่างรอบคอบเพื่อกำหนดมาตรการที่จะปรับปรุงผลการปฏิบัติงานให้ดีขึ้นต่อไป

2. การจัดระบบข้อมูลผลการปฏิบัติงาน การจัดทำระบบข้อมูลผลการปฏิบัติงานจะต้องคำนึงเสมอว่าระบบข้อมูลนั้นสามารถที่จะแสดงถึงระดับการเปลี่ยนแปลงของผลลัพธ์สู่เป้าหมายขององค์การได้ซึ่งจะต้องจัดทำเพิ่มเติมขึ้นจากระบบข้อมูลเดิม ที่เน้นปัจจัยนำเข้าและกิจกรรมเพื่อให้ผู้บริหารมีข้อมูลในการตัดสินใจได้ดีขึ้น

2.1 การพัฒนาตัวบ่งชี้ การเลือกตัวบ่งชี้ที่จำเป็นต่อการให้บริการและการตัดสินใจนั้นจะต้องเลือกตัวบ่งชี้ให้ครอบคลุมความต้องการของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้องซึ่งจะต้องพัฒนาโดยผู้ที่มีประสบการณ์ในงานด้านนั้นๆ กับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับงานนั้นๆ ด้วย โดยตัวบ่งชี้จะมีทั้งส่วนของปัจจัยนำเข้า กิจกรรม ผลผลิต และผลลัพธ์ รวมถึงตัวบ่งชี้ที่แสดงความพึงพอใจของผู้รับบริการ แต่ควรจะมีตัวบ่งชี้ในจำนวนเท่าที่จำเป็นโดยคำนึงถึงความคุ้มค่าของการจัดทำและรักษาระบบข้อมูลนี้ด้วย

2.2 การวางระบบสารสนเทศเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลและประมวลผลข้อมูล ผู้พัฒนาระบบจะต้องมีความเข้าใจในเนื้อหาสาระของโครงการหรืองานที่จะวัดผลการปฏิบัติงานโดยต้องคำนึงถึงการจัดทำรายงานผลซึ่งจะแยกเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนที่จะรายงานเป็นช่วงเวลาตามกำหนดทุกครึ่งปี หรือหนึ่งปี เพื่อประโยชน์ในการกำหนดนโยบายและวางแผนหรือการจัดทำงบประมาณประจำปี และส่วนที่เป็นการรายงานเฉพาะกิจที่สามารถเรียกดูข้อมูลตัวบ่งชี้ได้ทันทีในกรณีที่เกิดปัญหาขึ้น ซึ่งความสำเร็จในการจัดทำระบบข้อมูลผลการปฏิบัติงานที่ใช้ประโยชน์ได้จึงอยู่ที่การจัดทำข้อมูลที่สะท้อนผลงานจริงทันเวลา และมีปริมาณข้อมูลที่เหมาะสม โดยมีค่าใช้จ่ายที่ประหยัด

3. การพัฒนาบุคลากรและองค์การ ผู้บริหารทุกระดับถือได้ว่ามีบทบาทสำคัญในการดำเนินงานโครงการต่างๆ ให้บรรลุเป้าหมายภายใต้ระบบการบริหารแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์ดังนั้นจึงจำเป็นที่จะต้องให้การพัฒนาผู้บริหารไว้ล่วงหน้า ให้สามารถปฏิบัติงานที่ต้องรับผิดชอบต่อผลสัมฤทธิ์ของงานภายใต้สถานะที่มีความคล่องตัวและมีอำนาจในการบริหารเพิ่มขึ้นผู้บริหารทุกคนจะต้องมีความรู้ในการวางแผนกลยุทธ์ การวัดผลการปฏิบัติงานรวมถึงการใช้ข้อมูลผลการปฏิบัติงานเพื่อการตัดสินใจในการทำงาน

ประจำวันในขณะเดียวกันจะต้องมีระบบการพัฒนาและฝึกอบรมเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานให้มีความชำนาญที่หลากหลายมากขึ้นเพื่อให้มีศักยภาพที่จะปรับเปลี่ยนบทบาทหน้าที่ได้ในยุคที่มีความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและเข้าใจเรื่องการวัดและการใช้ข้อมูลผลสัมฤทธิ์ในการปฏิบัติงานประจำวันด้วย

สรุป การบริหารแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์ (Results Based Management; RBM) เป็นนวัตกรรมทางการบริหารที่ประเทศต่างๆ ที่พัฒนาแล้วนำมาใช้ในการปฏิรูประบบราชการให้เกิดประสิทธิภาพประสิทธิผล โปร่งใสสามารถตรวจสอบได้ซึ่งประเทศไทย โดยสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือนกำลังจะใช้วิธีการบริหารรูปแบบใหม่นี้ ผสานกับเปลี่ยนแปลงระบบงบประมาณเป็นแบบมุ่งเน้นผลงาน (Performance Based Budgeting System; PBBS) ทำการปฏิรูปองค์การภาครัฐ ให้สามารถจัดบริการสาธารณะให้เป็นที่พึงพอใจของประชาชนมากขึ้นหัวใจสำคัญของสำเร็จในการใช้วิธีการบริหารแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์นั้นอยู่ที่การสร้างตัวบ่งชี้ผลการปฏิบัติงาน (Key performance indicators ;KPIs) ที่มีความตรง เป็นที่ยอมรับ และสะดวกในการนำไปใช้ เพื่อให้ได้มาซึ่งสารสนเทศสำหรับการกำกับ ติดตามและรายงานผลการดำเนินงานขององค์การ

กิจกรรมที่ 3.2/5

เรื่อง “การเป็นผู้นำที่มุ่งผลสัมฤทธิ์ของงาน”

คำชี้แจง กลุ่มที่ได้รับมอบหมาย (กลุ่มเชี่ยวชาญ) ให้ศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับกิจกรรม

จิตสาธารณะ ดำเนินกิจกรรมดังนี้

1. เลือกประธานกลุ่ม 1 คน เลขานุการ 1 คน ผู้ช่วยเลขานุการ 1 คน
2. ประธานกลุ่มชี้แจงการศึกษาเรียนรู้ มีประเด็นที่ต้องศึกษา คือ “การเป็นผู้นำที่มุ่งผลสัมฤทธิ์ของงาน”
3. ประธานกลุ่มกระตุ้นสมาชิกทุกคนให้ตระหนักและเห็นความสำคัญของเรื่องที่กำลังศึกษา ซึ่งเป็นเรื่องที่สังคมส่วนให้ต้องการให้เกิดกับคนรุ่นหลังให้มากยิ่งขึ้นทั้งสังคมไทยและสังคมโลก
4. ประธานกลุ่มพยายามสร้างแรงบันดาลใจว่าสมาชิกทุกคนเป็นบุคคลที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาคุณลักษณะเพื่อเป็นต้นแบบของคนรุ่นหลัง
5. ประธานกลุ่มมอบหมายให้สมาชิกทุกคนร่วมกันศึกษาและทำความเข้าใจในเรื่องที่กลุ่มได้รับมอบหมายอย่างเต็มความสามารถ โดยใช้เวลา 10 นาที
6. เมื่อสมาชิกทุกคนได้ศึกษา เรื่อง “การเป็นผู้นำที่มุ่งผลสัมฤทธิ์ของงาน” จบประธานกลุ่มนำสมาชิกร่วมสรุปประเด็นที่ได้ศึกษาให้เกิดความเข้าใจตรงกัน
7. ประธานกลุ่มเปิดประเด็นการอภิปรายกลุ่ม เพื่อระดมพลังสมองของสมาชิกถึงประเด็นของกิจกรรม “การเป็นผู้นำที่มุ่งผลสัมฤทธิ์ของงาน” มาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อตนเอง กลุ่มเพื่อน คนใกล้ชิด โรงเรียน ชุมชนหรือสังคมระดับประเทศ
8. เลขานุการกลุ่มทำหน้าที่บันทึกการทำกิจกรรมของกลุ่มอย่างละเอียด บันทึกทุกประเด็นยกเว้นประเด็นที่ซ้ำกัน
9. ระหว่างที่ทำกิจกรรมอภิปรายกลุ่ม เพื่อระดมพลังสมอง เมื่อประธานกลุ่มเปิดโอกาสให้สมาชิกคนใดคนหนึ่งแสดงความคิดเห็น สมาชิกคนอื่นทำหน้าที่ในการฟังอย่างตั้งใจและจดบันทึกสิ่งที่เพื่อนนำเสนอ โดยไม่ต้องแสดงความคิดเห็นใดๆ ไม่ว่าจะเป็นการเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วย
10. ประธานกลุ่มเปิดโอกาสให้สมาชิกทุกคนร่วมแสดงความคิดเห็นอย่างอิสระและพยายามกระตุ้นและสร้างแรงบันดาลใจให้กับสมาชิกทุกคนว่าเราจะทำทุกอย่างเพื่อส่วนรวมอย่างเต็มความสามารถ

11. เมื่อสมาชิกทุกคนแสดงความคิดเห็นครบทุกประเด็น เลขานุการกลุ่มสรุปประเด็นต่างๆ ที่ได้จากการระดมพลังสมองให้สมาชิกทุกคนฟังอย่างละเอียดอีกครั้ง
12. ประธานกลุ่มกระตุ้นและสร้างแรงบันดาลใจให้สมาชิกทุกคนร่วมกันสร้างแนวทางของการประสบการณ์นำไปใช้ประโยชน์ให้ได้จริง โดย
  - 12.1 วิธีการทำงานควรพิจารณาจากตนเองว่าสามารถดำเนินการได้จริง
  - 12.2 บุคลากรหลักภารกิจกรรมการเป็นผู้นำที่มุ่งผลสัมฤทธิ์ของงานที่ศึกษาเป็นแนวทางเพื่อปรับพัฒนาการทำงานอย่างเป็นระบบชัดเจนนำไปใช้ได้จริง
  - 12.3 สามารถคาดคะเนคำตอบได้ว่าเมื่อทำแล้วผลที่เกิดจะเป็นประโยชน์ต่อชุมชน สังคมส่วนรวม
13. ประธานเปิดโอกาสให้สมาชิกเพิ่มเติมแนวคิดตรงไหนบ้าง สามารถเพิ่มเติมได้เต็มที่
14. เมื่อไม่มีสมาชิกแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติม ประธานสรุปผลการเรียนรู้อีกครั้งและมอบหมายให้สมาชิกทุกคนกลับไปกลุ่มเดิม (กลุ่มบ้าน) โดยนำความรู้ความเข้าใจที่ได้จากการทำกิจกรรมไปแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันกับสมาชิกในกลุ่มเดิม (กลุ่มบ้าน)

แบบบันทึกกิจกรรมที่ 3.2/5
เรื่อง “การเป็นผู้นำที่มุ่งผลสัมฤทธิ์ของงาน”

คำชี้แจง แบบบันทึกกิจกรรม ประกอบการทำกิจกรรมเรียนแบบทีม ดังนี้

1. การแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับผู้นำที่มุ่งผลสัมฤทธิ์ของงานจากการระดมพลังสมอง
 สมาชิกคนที่ 1 .....
 .....
 .....
 สมาชิกคนที่ 2 .....
 .....
 .....
 สมาชิกคนที่ 3 .....
 .....
 .....
 สมาชิกคนที่ 4 .....
 .....
 .....
 สมาชิกคนที่ 5 .....
 .....
 .....
 สมาชิกคนที่ 6 .....
 .....
 .....
 .....
 .....
 สมาชิกคนที่ 7 .....
 .....
 .....
 .....

2. การนำลักษณะของผู้นำที่มุ่งผลสัมฤทธิ์ของงานมาเป็นแนวทางการพัฒนาการเรียนรู้ให้เป็นระบบชัดเจนสามารถนำไปใช้ประโยชน์ต่อส่วนร่วมได้ อย่างไร .....

.....

.....

.....

6. แนวทางของผู้นำที่มุ่งผลสัมฤทธิ์ของงานในส่วนที่ยังไม่ชัดเจน และแนวทางในการพัฒนา

แนวทางการทำกิจกรรมจิตสาธารณะ	แนวทางในการพัฒนา
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....

7. แนวทางของผู้นำที่มุ่งผลสัมฤทธิ์ของงานสามารถประยุกต์ให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมได้อย่างไร .....

.....

.....

.....

8. ความรู้ที่ได้จากการเรียนรู้ สามารถสรุปได้ ดังนี้ .....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ใบงานที่ 3.2/5

เรื่อง “การเป็นผู้นำที่มุ่งผลสัมฤทธิ์ของงาน”

คำชี้แจง ให้สมาชิกในกลุ่มร่วมกันทำกิจกรรม เรื่อง “การเป็นผู้นำที่มุ่งผลสัมฤทธิ์ของงาน” ดังต่อไปนี้

1. การพัฒนาตนเองให้เป็นผู้ผู้นำที่มุ่งผลสัมฤทธิ์ของงานควรตรวจสอบตนเองอย่างไร
กิจกรรมที่ควรเป็นอย่างไร .....

.....
.....
.....

2. การทำกิจกรรมกลุ่มสามารถพัฒนาคุณลักษณะพื้นฐานของการเป็นผู้ผู้นำที่มุ่ง
ผลสัมฤทธิ์ของงานที่ดี กิจกรรมควรมีลักษณะอย่างไร .....

.....
.....
.....
.....

3. การเลือกผู้นำที่มุ่งผลสัมฤทธิ์ของงานมีหลักเกณฑ์พื้นฐานการเลือกอย่างไร

.....
.....
.....

4. กิจกรรมการเป็นผู้ผู้นำที่มุ่งผลสัมฤทธิ์ของงานที่กลุ่มนักเรียนสามารถตัดสินใจ
ดำเนินการได้เลย มีกิจกรรมอะไร (เรียงตามกิจกรรมที่ทุกทำร่วมกันได้อย่างพร้อมเพียง)

.....
.....
.....
.....

กิจกรรมกลุ่มบ้าน

เรื่อง ภาวะผู้นำ

คำชี้แจง เมื่อนักเรียนทำกิจกรรมตามเชี่ยวชาญครบทุกกลุ่ม แล้วกลับมายังกลุ่มเดิม (กลุ่มบ้าน) โดยทำกิจกรรมดังนี้

1. ประธานกลุ่มบ้านกระตุ้นสมาชิกทุกคนว่า การทำกิจกรรมของกลุ่มสมาชิกกลุ่มทุกคน มีความสำคัญอย่างยิ่ง จะขาดหรือบกพร่องอาจส่งผลถึงการทำกิจกรรมอื่นได้
2. ประธานกลุ่มแนะนำให้สมาชิกกลุ่มทุกคนพยายามทบทวนเรื่องที่ตนเองได้เรียนมาจากกลุ่มเชี่ยวชาญ สรุปประเด็นสำคัญๆ ให้ได้ใจความอธิบายให้เพื่อสมาชิกฟังให้เข้าใจตรงกัน ประมาณ 5 นาที
3. ประธานแนะนำให้สมาชิกแต่ละคนจะมีเวลาในนำเสนอเรื่องที่ตนเองรับผิดชอบให้สมาชิกในกลุ่มฟัง ให้เวลาคน 3-5 นาที
4. การนำเสนอให้เรียงจากหมายเลขกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ โดยเริ่มจากกลุ่มที่ 1
5. ประธานกลุ่มเน้นย้ำกับสมาชิกทุกคนว่า เมื่อมีผู้นำเสนอจะต้องมีผู้ฟัง การฟังต้องฟังอย่างตั้งใจ ไม่เช่นนั้นจะทำให้ไม่เข้าใจเรื่องราวที่เพื่อนสมาชิกกลุ่มนำเสนอ
6. การนำเสนอผู้ฟังต้องพยายามบันทึกสิ่งที่ฟังเพื่อทำความเข้าใจ เลขานุการกลุ่มบันทึกการนำเสนอให้ได้มากที่สุด
10. เมื่อสมาชิกกลุ่มนำเสนอครบทุกคนแล้ว เลขานุการกลุ่มสรุปกิจกรรมให้สมาชิกทุกฟังอีกครั้ง
11. ประธานกลุ่มกระตุ้นสมาชิกพยายามทบทวนเรื่องที่ทำให้เข้าใจตรงกัน โดยเปิดโอกาสให้สมาชิกซักถามกันในประเด็นที่สงสัย
12. เมื่อสมาชิกไม่สงสัย ประธานกลุ่ม เสนอแนะให้สมาชิกศึกษาชุมชนท้องถิ่นของตนเองให้ได้ข้อมูลมากที่สุด เพื่อทำกิจกรรมต่อไป

บันทึกกิจกรรมกลุ่มบ้าน

เรื่อง ภาวะผู้นำ

คำชี้แจง ให้นักเรียนบันทึกผลจากการทำกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันของกลุ่มบ้าน

หลังจากที่ทำกิจกรรมกลุ่มเชี่ยวชาญจบแล้ว

1. คุณลักษณะของบุคคลที่แสดงถึงการมีภาวะผู้นำ .....

.....

.....

.....

2. การที่แต่ละบุคคลต่างมีภาวะนำ จะนำมาใช้ประโยชน์ในการทำงานเป็นทีมอย่างไร จึงเกิดประโยชน์สูงสุด .....

.....

.....

.....

3. จากที่มีการกล่าวว่า “การเป็นผู้นำที่ดี ก็ต้องเป็นผู้ตามที่ดีด้วย” มีประโยชน์อย่างไร....

.....

.....

.....

4. การทำงานเป็นทีมให้เกิดประโยชน์ มีประสิทธิภาพต่อส่วนรวม จะมีหลักการบริหารทีมอย่างไร .....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

กิจกรรมที่ 4

การพัฒนาตนเองผ่านกระบวนการกลุ่ม

กิจกรรมการเรียนรู้ที่ 4

ชื่อกิจกรรม 4 เรื่อง การพัฒนาตนเองผ่านกระบวนการกลุ่ม

สาระสำคัญ

การพัฒนาตนเองโดยผ่านกระบวนการกลุ่มนั้น เป็นลักษณะของการทำกิจกรรมกลุ่มหรือทำงานเป็นทีม การที่บุคคลได้เรียนรู้ร่วมกันกับสมาชิกทุกคนในกลุ่มหรือทีมงานอย่างต่อเนื่อง โดยที่ทุกคนในทีมงานจะเกิดการพัฒนาตนเอง มีความเข้าใจในบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบของตนเอง ตลอดจนมีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์แก่กัน เพื่อพัฒนาตนเองของสมาชิกทุกคนให้เกิดขึ้นและนำไปสู่การเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานนั้น ทุกคนต้องให้ความสำคัญต่อความรู้ ความสามารถ รู้ผิดรู้ชอบ รู้จักการช่วยเหลือผู้อื่น การเสียสละต่อสังคม และให้ความร่วมมือในการมุ่งมั่นพัฒนาสังคม ส่งเสริมพัฒนาสังคม

วัตถุประสงค์

นักเรียนสามารถพัฒนาตนเอง เกิดความตระหนัก เห็นคุณค่าและความสำคัญของตนเองที่มีผลต่อสังคม

วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม

1. สามารถบอกพฤติกรรมกรรมกรมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมร่วมกับทีมหรือกลุ่ม
2. สามารถแสดงพฤติกรรมต่อการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมของทีมหรือกลุ่ม

เนื้อหา

1. กิจกรรมการทำงานเป็นทีมหรือกลุ่ม

สื่อ/แหล่งเรียนรู้

1. ใบความรู้ เรื่อง การทำงานเป็นทีมหรือกลุ่ม
2. ใบงาน เรื่อง การทำงานเป็นทีมหรือกลุ่ม

กิจกรรมการเรียนรู้

1. นักเรียนจัดกลุ่ม หลักเกณฑ์การจัดกลุ่มโดยใช้ความสามารถพิเศษ (ขั้นพื้นฐาน) ในการจัดกลุ่ม ด้วยการจัดให้ความสามารถละกันให้สมาชิกกลุ่มแต่ละกลุ่มมีความสามารถใกล้เคียงกัน สมาชิกภายในกลุ่มมีความสามารถที่แตกต่างกัน
2. สมาชิกกลุ่มเลือกประธานกลุ่ม เลขานุการกลุ่ม บริการกลุ่ม
3. ประธานกลุ่มแต่ละกลุ่มประชุมร่วมกันกับครูที่ปรึกษา เพื่อทำความเข้าใจในการทำกิจกรรม

4. ประธานกลุ่มแต่ละกลุ่มกลับไปดำเนินการทำกิจกรรมตามที่กำหนดให้
5. เมื่อแต่ละกลุ่มทำกิจกรรมสำเร็จเรียบร้อย
6. ประธานกลุ่ม นำเสนอผลการเรียนรู้ให้สมาชิกทุกคนฟังจนเข้าใจ
7. ประธานกลุ่มพยายามกระตุ้นสมาชิกทุกให้สนใจและตั้งใจทำกิจกรรม เพราะทุกคนมีความสำคัญอย่างยิ่ง
8. เมื่อนำเสนอผลการเรียนรู้ให้สมาชิกกลุ่มฟังจนเข้าใจ เลขานุการกลุ่มสรุปผลการเรียนรู้ให้สมาชิกทุกฟังอีกครั้ง

ใบความรู้ที่ 4

เรื่อง การทำงานเป็นทีมหรือกลุ่ม

ทักษะการทำงานเป็นทีมหรือกลุ่ม หมายถึง วิธีการที่จะทำให้คนหลายๆ คน ทำหน้าที่เดียวกัน ทำงานร่วมกัน เพื่อไปถึงเป้าหมาย ซึ่งจะช่วยให้สมาชิกแต่ละคนรู้ถึง ข้อผิดพลาด และพัฒนาตัวเองได้ อย่างไรก็ตาม การทำงานเป็นทีม ก็ยากที่จะหลีกเลี่ยง ความคิดที่ขัดแย้งกัน ซึ่งจะทำให้สมาชิกผิดใจกันได้ ดังนั้น สมาชิกแต่ละคนต้องฝึกฝน ทักษะการทำงานเป็นทีมเพื่อสร้างทีมที่ดีและมีความสนิทสนมกันภายในทีม

ฟังผู้อื่น

เมื่อทุกคนที่อยู่ในทีม ควรที่จะเคารพและฟังความคิดของผู้อื่น เพราะว่าไม่มีใคร สมบูรณ์แบบ ไม่ว่าความคิดนั้นจะดีแค่ไหนก็ตาม ก็ยังสามารถที่จะมีข้อผิดพลาดได้ เรา เป็นผู้ฟังที่ยอมรับความผิดพลาดนั้น และนำไปสู่การทำให้ความคิดนั้นดีขึ้นกว่าเดิม

การฟังจะช่วยให้สมาชิกในทีมรู้ถึงข้อดีและข้อเด่นของกันและกัน และให้ คำแนะนำเพื่อปรับปรุงพัฒนามันไปด้วยกัน เพราะฉะนั้นเมื่อทำงานเป็นทีม ทุกคนควรที่จะ ฝึกทักษะด้านการฟัง

ทักษะการทำงานเป็นทีม

ทักษะของทีมเป็นความรับผิดชอบของหัวหน้าทีม หัวหน้าทีมจะต้องมี ความสามารถในการกำหนดงาน แก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในทีมและให้ความเป็นธรรมระหว่าง สมาชิกในกลุ่ม เพื่อให้งานดำเนินต่อไปได้ไม่ว่าจะเกิดอะไรขึ้น นอกจากทักษะสำหรับ การทำงานเป็นทีมคือรู้จักวิธีในการจัดการงาน เป็นหน้าที่ที่สมาชิกทุกๆ คนทำได้ดี เมื่อมี การกำหนดงาน สมาชิกทุกคนจะต้องรู้ว่าจะทำอย่างไรที่จะทำงานตามแนววิธีการทาง วิทยาศาสตร์ อย่าทำงานซ้ำมากเกินไปเมื่อเทียบกับคนอื่น ๆ และทำงานให้เสร็จให้ตรงตาม กำหนดเวลา จะช่วยให้การทำงานเป็นไปได้อย่างราบรื่น สมาชิกทุกคนควรปฏิบัติ ดังนี้

- **เปิดใจ** แน่ใจว่าการทำงานเป็นทีม ทุกคนมีความคิดเห็น มุมมอง ความรู้ที่แตกต่างกันออกไป ดังนั้น การที่เราเห็นจุดเด่น ข้อคิดโอเคเดียวต่างๆ ที่เพื่อนร่วมทีม แשרกัน การรับฟังข้อเสนอแนะ โอเคเดียว รวมไปถึงจุดบกพร่องของงาน ปราศจากอคติ ทำให้การทำงานในทีมเป็นไปอย่างราบรื่น

- **เชื่อใจ** การเชื่อใจทำให้คนในทีมเปิดเผยมากขึ้น เปรียบเสมือนการละลาย พฤติกรรมทางใจ ทำให้เกิดความเคารพซึ่งกันและกัน การเชื่อใจจะเป็นเหตุที่ทำให้เกิด

การเปิดใจของคนในทีมมากขึ้น และทำให้ความรับผิดชอบในหน้าที่ของแต่ละคนดีขึ้นอีกด้วย

- **สนับสนุน** คนในทีมทำงานได้สำเร็จตามเป้าหมาย ต้องมีการสนับสนุนไม่ว่าจะเป็น การกล่าวคำชมเชย การให้รางวัล นับว่าเป็นการสร้างแรงผลักดันในทางบวก ทำให้คนในทีมช่วยสร้างสรรค์ผลงานแล้วทำหน้าที่ของตัวเองได้เป็นอย่างดี

- **ให้เกียรติ** หมั่นให้เกียรติเพื่อนร่วมงาน ที่พึงมีให้กับเพื่อนมนุษย์ร่วมโลกด้วยกัน ไม่ควรใช้ถ้อยคำรุนแรง หยาบคายต่อว่า การกล่าวชมกันภายในทีม การสนับสนุนทางหนึ่ง ถ้าใครทำพลาด ไม่ค่อยตำหนิต่อหน้าคนอื่นฯ ให้เรียกคุยเป็นการส่วนตัวจะดีกว่า และต้องบอกเหตุผล รวมไปถึงวิธีที่จะไม่ต้องทำพลาดอีก

ให้ความช่วยเหลือและเคารพผู้อื่น

ในทีมเดียวกัน สมาชิกแต่ละคนต้องช่วยเหลือกันและกัน สมมติว่ามีสมาชิกที่เกิดปัญหาขึ้น สมาชิกหรือเราควรเข้าไปแชร์และช่วยเหลือปัญหา มันจะช่วยสร้างการติดต่อระหว่างสมาชิก

มากกว่านั้น สมาชิกแต่ละคนต้องเคารพกันและกัน สมาชิกไม่ควรคิดว่าคุณดีกว่าคนอื่น หรือประเมินตนเองมากเกินไปหรือประเมินคนอื่นน้อยเกินไป การช่วยเหลือและเคารพกันและกันเป็นการทำให้งานก้าวหน้าไปได้มากที่สุดด้วยเป้าหมายเดียวกัน

มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่

ไม่ว่าเราจะทำงานส่วนตัวหรือทำงานเป็นทีม เราต้องฝึกฝนทักษะเกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อการทำงาน เมื่อเราทำงานส่วนตัว หากผลลัพธ์ออกมาไม่ดี เราจะเป็นเพียงคนเดียวที่รับผิดชอบต่อมัน แต่หากการทำงานเป็นทีมมันต่างกัน ถ้าหากเราไปขึ้นอยู่กับคนอื่นหรือไม่ทำงานให้สำเร็จในหน้าที่ที่เราได้รับมอบหมาย มันหมายถึงว่าการกระทำของเราส่งผลกระทบต่อทั้งทีม จากนั้นความไว้วางใจที่เคยได้รับ ก็จะเปลี่ยนไป นอกจากนั้นผลลัพธ์สุดท้ายยังเป็นตัวชี้วัดที่สำคัญมากของงาน ไม่ใช่ความสำเร็จของหน้าที่

การส่งเสริมและการพัฒนาบุคคล

นี่เป็นทักษะสำหรับหัวหน้าทีม หัวหน้าทีมต้องมีความสามารถที่จะส่งเสริมสร้างแรงจูงใจ สร้างเงื่อนไขกับสมาชิกทุกคนในทีมเพื่อให้มีพัฒนาการของแต่ละบุคคล เมื่อสมาชิกแต่ละคนได้รับการสนับสนุนและมีโอกาสที่จะพัฒนา ซึ่งเป็นแรงกระตุ้นในการทำงานทำให้พวกเขาจะสามารถตระหนักได้ถึงคุณค่าของพวกเขาได้มากขึ้น

การมีการติดต่อสื่อสารกัน

เราควรรู้ถึงแนวทางที่จะทำให้เราติดต่อสื่อสารกับสมาชิกคนอื่นได้ ไม่เช่นนั้น เราจะรู้สึกโดดเดี่ยว บางเวลาเรารู้สึกว่าเราไม่ค่อยมีค่าในทีม แต่นั่นก็เป็นเพียงแค่มุมมองของเรา เราควรที่จะเรียนรู้การใกล้ชิดกับผู้คน การติดต่อสื่อสารกับผู้อื่นนั้นจะทำให้เกิดทีมที่ยอดเยี่ยม เพราะว่าสมาชิกทุกๆ คนจะเข้ากับคนอื่นได้ง่ายขึ้นจากการแบ่งปันและช่วยเหลือกันในงานและชีวิตจริง นั่นคือ ทักษะในการสื่อสาร ถือเป็นหัวใจสำคัญที่ทำให้การทำงานเป็นทีมมีความเข้าใจที่ตรงกัน การสื่อสารไม่เพียงเฉพาะการพูดและการเขียนเท่านั้น แต่ยังรวมไปถึงการสื่อสารผ่านสีหน้าท่าทาง หรือที่เรียกว่า อวัจนภาษาอีกด้วย โดยทักษะทางด้านสื่อสาร สำหรับการทำงานเป็นทีมมีดังนี้

- สามารถอธิบายความคิด โอบอ้อม ถ้อยคำให้กับคนในทีมได้อย่างเข้าใจ
- แสดงเจตนาอารมณ์ ความต้องการ ในกลุ่มได้อย่างเหมาะสม ไม่มากและไม่น้อยไป
- ลองฟังให้มากขึ้น คนอื่นอาจมีไอเดียที่ดีกว่าเราก็เป็นได้
- เมื่อทีมทำงานได้สำเร็จ ไม่ควรรับเครดิตเพียงคนเดียว ที่งานสำเร็จได้ก็เป็นเพราะคนในทีมช่วยกัน

สร้างความเป็นหนึ่งเดียว

หากเราไม่มีทักษะในการทำงานเป็นทีม มันจะเป็นการง่ายมากที่จะสร้างความแตกต่าง เพราะว่ามีหลากหลายความคิดเห็นระหว่างสมาชิกแต่ละคนในทีม จากที่กล่าวมา การรวมกันเป็นหนึ่งเดียวระหว่างสมาชิกทุกคนเป็นสิ่งสำคัญมากที่จะทำให้ทีมก้าวหน้าไปได้ในผลประโยชน์เดียวกัน นี้ไม่ใช่ทักษะที่ง่ายในการรวมกันเป็นหนึ่งเดียว สมาชิกไม่เพียงแต่ให้ความคิดเห็นของพวกเขา แต่รวมถึงการที่จะต้องฟังและเคารพความคิดของผู้อื่น รู้วิธีการวิเคราะห์ว่าสิ่งนั้นถูกหรือผิดและการโน้มน้าวใจคนในทีม

มีความเป็นธรรมและตรงไปตรงมา

เมื่อมีการทำงานในทีม เราจะต้องปฏิเสธความเห็นแก่ตัวของเรา ความไม่พอใจในสิ่งเล็กๆน้อยๆ ความอิจฉาสมาชิกในทีมและหลีกเลี่ยงความขัดแย้งกับสมาชิกคนอื่น ถ้าหากเรามีความรู้สึกว่าสถานการณ์หนึ่งๆ ไม่มีเหตุผล เราควรจะให้คำแนะนำอย่างตรงไปตรงมาทันที หากเราสามารถทำเช่นนั้นได้ เราจะทำให้สมาชิกคนอื่นยอมรับและเชื่อถือในตัวเรา ในเวลาเดียวกัน ก็ยังนำไปสู่การสร้างความเป็นหนึ่งเดียวในทีมและสร้างแรงจูงใจที่จะทำให้ทีมก้าวไปข้างหน้าได้

เมื่อมีหลากหลายคนลงมติเอกฉันท์ในเรื่องบางอย่าง แน่ใจว่าผลลัพธ์จะต้องเป็นผลลัพธ์ที่ดีกว่าผลลัพธ์ของคนๆ เดียว เป็นสมาชิกที่มีความกระตือรือร้น มีความรับผิดชอบที่จะนำทีมไปสู่เป้าหมายที่ดีที่สุดได้ อย่าไปใส่ใจกับความไม่พอใจเล็กๆน้อยๆ เพราะว่ามันจะทำให้เราและผู้อื่นไม่สนิทใจกัน เราควรจำไว้ว่า "เมื่อร่วมมือกัน เราสามารถเปลี่ยนโลกได้" อยู่ด้วยกันและแบ่งปันกันเป็นทักษะที่สำคัญที่สุดสำหรับการทำงานเป็นทีมที่เราต้องจำให้ขึ้นใจเอาไว้

ใบงานที่ 4

เรื่อง การพัฒนาตนเองผ่านกระบวนการกลุ่ม

คำชี้แจง ให้สมาชิกร่วมกันทำกิจกรรม เรื่อง การพัฒนาตนเองผ่านกระบวนการกลุ่ม ดังนี้

1. การพัฒนาตนเองให้เป็นผู้นำของการทำงานเป็นทีมหรือกลุ่ม นักเรียนควรทำอย่างไร
.....
.....
.....
.....
.....

2. เมื่อสมาชิกในทีมหรือกลุ่ม ต่างไม่ให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรมกลุ่ม นักเรียนจะทำอย่างไร .....
.....
.....
.....
.....

3. การที่เป็นคนกล้าเปิดใจ กล้าแสดงตัวตนของตนเองออกมาอย่างจริงใจ กล้ายอมรับคนอื่น และให้เกียรติกับทุกคน จะมีวิธีการอย่างไร.....
.....
.....
.....
.....

4. การเป็นผู้นำที่กลุ่มนักเรียนสามารถตัดสินใจดำเนินการอย่างไร เพื่อเป้าหมายของกลุ่ม
.....
.....
.....
.....
.....

กิจกรรมที่ 5

การวิเคราะห์สภาพชุมชนตนเอง

กิจกรรมที่ 5.1

ชื่อกิจกรรมที่ 5.1 เรื่อง การรู้สภาพชุมชนตนเอง

สาระสำคัญ

คนเราต่างก็มีถิ่นที่อยู่ด้วยกัน อาจจะเป็นถิ่นที่อยู่ในท้องถิ่นเดียวกันหรือแตกต่างกัน มีกลุ่มคนอยู่รวมกัน มีความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มคน สภาพสิ่งแวดล้อม วิธีชีวิตของคนที่อยู่ในท้องถิ่นเดียวกันหรือเรียกว่า ชุมชน สิ่งสำคัญอย่างหนึ่งของคนในชุมชนควรจะรู้สภาพของชุมชนที่ตนเองอาศัยอยู่ให้ดีที่สุดทั้งสภาพชีวิตของคน อาชีพ ความเชื่อ ศาสนา วัฒนธรรม สภาพดินฟ้าอากาศ อาณาเขตที่อาศัย การปกครอง ฯลฯ

วัตถุประสงค์

1. มีความรู้ ความเข้าใจ เกิดความตระหนัก เห็นคุณค่า ความสำคัญของชุมชนตนเอง
2. บอกและอธิบายสภาพความเป็นชุมชนของตนเองที่เป็นอยู่ในสภาพปัจจุบัน
3. วิเคราะห์สิ่งที่เป็นจุดเด่น-จุดด้อยของชุมชนเพื่อการพัฒนาชุมชนต่อไป

เนื้อหา

1. ชุมชนตนเอง
2. การวิเคราะห์ชุมชนตนเอง

ภาระงานของการทำกิจกรรม

1. นำเสนอข้อมูลชุมชนตนเอง
2. วิเคราะห์สภาพของชุมชนตนเอง
3. สรุปลักษณะความสำคัญของชุมชนที่ควรพัฒนา

กิจกรรมการเรียนรู้

1. นักเรียนจัดกลุ่ม โดยใช้กลุ่มเดิมที่ทำกิจกรรมที่ 6 ซึ่งมีสมาชิกกลุ่มละ 5 คน ตั้งให้เป็นกลุ่มบ้าน
2. สมาชิกแต่ละคนจับฉลากหมายเลข 1 – 5 เพื่อจัดให้เป็นผู้เชี่ยวชาญเฉพาะเรื่องที่กำหนดให้ศึกษาตามใบความรู้ที่ 5.1, 5.2, 5.3, 5.4 และ 5.5
3. สมาชิกที่จับฉลากได้หมายเลข 1 ศึกษาใบความรู้ที่ 5.1 หมายเลข 2 ศึกษาใบความรู้ที่ 5.2 หมายเลข 3 ศึกษาใบความรู้ที่ 5.3 หมายเลข 4 ศึกษาใบความรู้ที่ 5.4 และหมายเลข 5 ศึกษาใบความรู้ที่ 5.5

4. ให้สมาชิกแต่ละคนแยกไปประจำกลุ่มตามหมายเลขที่จับฉลากได้ โดยเรียกกลุ่มใหม่นี้ว่า **กลุ่มเชี่ยวชาญ**
5. สมาชิกกลุ่มเชี่ยวชาญเลือกประธานกลุ่ม เลขานุการกลุ่ม บริการกลุ่ม
6. บริการกลุ่มแต่ละหมายเลขไปรับใบความรู้ กิจกรรมต่างๆ
7. ประธานกลุ่มแต่ละหมายเลขประชุมร่วมกันกับครูที่ปรึกษา เพื่อทำความเข้าใจการทำกิจกรรม
8. ประธานกลุ่มแต่ละกลุ่มกลับไปดำเนินการทำกิจกรรมตามที่กำหนดในแต่ละใบความรู้
9. เมื่อแต่ละกลุ่มเชี่ยวชาญทำกิจกรรมสำเร็จเรียบร้อย
10. สมาชิกแต่ละคนของกลุ่มเชี่ยวชาญกลับไปยังกลุ่มบ้าน
11. ประธานกลุ่มบ้านแนะนำให้สมาชิกหมายเลข 1 นำเสนอผลการเรียนรู้สมาชิกทุกคนฟังจนเข้าใจ
12. ประธานกลุ่มพยายามกระตุ้นสมาชิกทุกให้สนใจและตั้งใจทำกิจกรรม เพราะทุกคนมีความสำคัญอย่างยิ่ง
13. เมื่อสมาชิกคนที่ 2 3 4 และ 5 นำเสนอผลการเรียนรู้ให้สมาชิกกลุ่มฟังจนเข้าใจ
14. เลขานุการกลุ่มสรุปผลการเรียนรู้ให้สมาชิกทุกฟังอีกครั้ง

ใบความรู้ที่ 5.1/1

เรื่อง ความหมายของชุมชน

ความหมายของชุมชน

ความหมายในพจนานุกรมศัพท์สังคมวิทยาฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2524 (ราชบัณฑิตยสถาน. 2524 : 112) ให้ความหมายว่า ชุมชนหรือประชาคม คือ

1. กลุ่มย่อยที่มีลักษณะหลายประการเหมือนกับลักษณะสังคม แต่มีขนาดเล็กกว่า และมีความสนใจร่วมที่ประสานกันในวงแคบกว่า ชุมชน หมายถึง เขตพื้นที่ระดับของความคุ้นเคยและการติดต่อระหว่างบุคคลตลอดจนพื้นฐานความยึดเหนี่ยวเฉพาะบางอย่างที่ทำให้ขมต่างไปจากกลุ่มเอนบ้าน ชุมชนมีลักษณะทางเศรษฐกิจเป็นแบบเลี้ยงตัวเองที่จำกัดมากกว่าสังคม แต่ภายในวงจำกัดเหล่านั้นย่อมมีการสังสรรค์ใกล้ชิดกว่าและความเห็นอกเห็นใจลึกซึ้งกว่า อาจมีสิ่งเฉพาะบางประการที่ผูกพันเอกภาพ เช่น เชื้อชาติ ต้นกำเนิดเดิมของชาติหรือศาสนา

2. ความรู้สึกและทัศนคติทั้งหมดที่ผูกพันปัจเจกบุคคลให้รวมเข้าเป็นกลุ่ม
 สัญญา สัญญาวิวัฒน์ ให้ความหมายว่า “ชุมชน หมายถึง องค์การทางสังคมอย่างหนึ่งที่มีอาณาเขตครอบครัวยุติกันหนึ่ง และมวลสมาชิกสามารถบรรลุถึงความต้องการพื้นฐานส่วนใหญ่ได้ และสามารถแก้ไขปัญหาส่วนใหญ่ในชุมชนของตนเองได้”
 (สัญญา สัญญาวิวัฒน์. 2526 : 6)

กรมการพัฒนาชุมชนให้ความหมายว่า “ชุมชน หมายถึง กลุ่มคนที่มีความคิดไปในแนวทางเดียวกันและสามารถร่วมกำลังดำเนินกิจกรรมใดๆ เพื่อประโยชน์ร่วมกันได้”
 (กรมพัฒนาชุมชน. 2526 : 77)

จิรพรรณ กาญจนะจิตรา ได้สรุปว่า “ชุมชนประกอบด้วยกลุ่มชนที่มีบางสิ่งบางอย่างคล้ายคลึงกันรวมกันขึ้นเป็นชุมชนหนึ่ง มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิก สถาบัน และกลุ่มคนที่อยู่ในท้องที่เดียวกัน อยู่ภายใต้กฎหมายหรือข้อบังคับเดียวกัน” (จิรพรรณ กาญจนะจิตรา. 2530 : 10-11)

ทะนงศักดิ์ คุ่มไชนะ ได้สรุปว่า “ชุมชน หมายถึง กลุ่มคนที่อาศัยอยู่รวมกันในที่ใดที่หนึ่ง โดยมีความรู้สึกผูกพันเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน มีความรู้สึกนึกคิดและสนใจในสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรือหลายๆ สิ่งคล้ายกัน มีการปฏิบัติต่อกันด้วยความรู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งของสังคมนั้น” (ทะนงศักดิ์ คุ่มไชนะ และคนอื่นๆ. 2534 : 4)

จากความหมายที่กล่าวมาสรุปได้ว่า ชุมชน หมายถึง กลุ่มคนที่มาอยู่รวมกัน ในเขตหรือบริเวณเดียวกันที่แน่นอน มีวิถีชีวิตคล้ายกันมีความรู้สึกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันมีปฏิสัมพันธ์ต่อกันและกันอยู่ได้ระบียบกฎเกณฑ์เดียวกัน ดังนั้นชุมชนจึงมีองค์ประกอบ ดังนี้

1. คน (People) คนเป็นองค์ประกอบที่สำคัญยิ่งของชุมชน หากปราศจากคนเสียแล้วจะเป็นชุมชนไม่ได้
2. ความสนใจร่วมกัน (Common Interest) คนที่อยู่ในชุมชนนั้นจะต้องมีความสนใจอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างร่วมกัน และความสนใจดังกล่าวเป็นผลมาจากการอยู่ร่วมกันในอาณาเขตบริเวณเดียวกัน
3. อาณาบริเวณ (Area) คนและสถานที่เกือบจะแยกกันไม่ได้ ต่างก็เป็นส่วนประกอบสำคัญและมีสัมพันธ์กัน มีคนต้องมีสถานที่ แต่การกำหนดขอบเขตและขนาดสถานที่ของชุมชนหนึ่งๆ เป็นเรื่องยาก
4. การประทะสังสรรค์ต่อกัน (Interaction) เมื่อคนมาอยู่ร่วมชุมชนเดียวกันแต่ละคนก็ต้องมีการติดต่อแลกเปลี่ยนและปฏิบัติต่อกัน
5. ความสัมพันธ์ของสมาชิก (Relationship) ความสัมพันธ์ต่อกันของสมาชิกในชุมชนเป็นสิ่งผูกพันให้สมาชิกอยู่ร่วมกันในชุมชนนั้น
6. วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี (Cultural Traditions) ตลอดจนแบบแผนของการดำเนินชีวิตในชุมชน (Pattern of Community Life) ซึ่งส่วนใหญ่มีลักษณะคล้ายคลึงและเป็นรูปแบบเดียวกัน

กิจกรรมที่ 5.1/1

เรื่อง ความหมายของชุมชน

คำชี้แจง กลุ่มที่ศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับความหมายของชุมชน ดำเนินกิจกรรมดังนี้

1. เลือกประธานกลุ่ม 1 คน เลขานุการ 1 คน ผู้ช่วยเลขานุการ 1 คน
2. ประธานกลุ่มชี้แจงการศึกษาเรียนรู้ มีประเด็นที่ต้องศึกษา คือ ความหมายของชุมชน
3. ประธานกลุ่มกระตุ้นสมาชิกทุกคนให้ตระหนักและเห็นความสำคัญของเรื่องที่กำลังศึกษา ซึ่งเป็นเรื่องที่สังคมต้องการให้เกิดกับคนรุ่นหลัง
4. ประธานกลุ่มพยายามสร้างแรงบันดาลใจว่าสมาชิกทุกคนเป็นบุคคลที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาคุณลักษณะเพื่อเป็นต้นแบบของคนรุ่นหลัง
5. ประธานกลุ่มหมอบหมายให้สมาชิกทุกคนร่วมกันศึกษาและทำความเข้าใจในเรื่องที่กลุ่มได้รับมอบหมายอย่างเต็มความสามารถ โดยใช้เวลา 10 นาที
6. เมื่อสมาชิกทุกคนได้ศึกษา เรื่อง ความหมายของชุมชน จบประธานกลุ่มนำสมาชิกร่วมสรุปประเด็นที่ได้ศึกษาให้เกิดความเข้าใจตรงกัน
7. ประธานกลุ่มเปิดประเด็นการอภิปรายกลุ่ม เพื่อระดมพลังสมองของสมาชิกถึงประเด็นของความหมายของชุมชนมาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อตนเอง กลุ่มเพื่อน คนใกล้ชิด โรงเรียน ชุมชนหรือสังคมระดับประเทศ
8. เลขานุการกลุ่มทำหน้าที่บันทึกการทำกิจกรรมของกลุ่มอย่างละเอียด บันทึกทุกประเด็นยกเว้นประเด็นที่ซ้ำกัน
9. ระหว่างที่ทำกิจกรรมอภิปรายกลุ่ม เพื่อระดมพลังสมอง เมื่อประธานกลุ่มเปิดโอกาสให้สมาชิกคนใดคนหนึ่งแสดงความคิดเห็น สมาชิกคนอื่นทำหน้าที่ในการฟังอย่างตั้งใจและจดบันทึกสิ่งที่เพื่อนนำเสนอ โดยไม่ต้องแสดงความคิดเห็นใดๆ ไม่ว่าจะเป็นการเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วย
10. ประธานกลุ่มเปิดโอกาสให้สมาชิกทุกคนร่วมแสดงความคิดเห็นอย่างอิสระพยายามกระตุ้นและสร้างแรงบันดาลใจให้กับสมาชิกทุกคนว่าเราจะทำทุกอย่างเพื่อส่วนรวมอย่างเต็มความสามารถ
11. เมื่อสมาชิกทุกคนแสดงความคิดเห็นครบทุกประเด็น เลขานุการกลุ่มสรุปประเด็นต่างๆ ที่ได้จากการระดมพลังสมองให้สมาชิกทุกคนฟังอย่างละเอียดอีกครั้ง

12. ประธานกลุ่มกระตุ้นและสร้างแรงบันดาลใจให้สมาชิกทุกคนร่วมกันสร้าง
แนวทางของการประกบการณำไปใช้ประโยชน์ให้ได้จริง โดย

12.1 วิธีการทำงานควรพิจารณาจากตนเองก่อนว่าสามารถดำเนินการได้
จริง

12.2 บุรณาการหลักการของความหมายของชุมชนที่ศึกษาเป็นแนวทางเพื่อ
ปรับพัฒนา การทำงานอย่างเป็นระบบชัดเจนนำไปได้จริง

12.3 สามารถคาดคะเนค่าตอบได้ว่าเมื่อทำแล้วผลที่เกิดจะเป็นประโยชน์ต่อ
ชุมชน สังคมส่วนรวม

13. ประธานเปิดโอกาสให้สมาชิกเพิ่มเติมแนวคิดตรงไหนบ้าง สามารถเพิ่มเติมได้ที่

14. เมื่อไม่มีสมาชิกแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติม ประธานสรุปผลการเรียนรู้อีกครั้ง
และมอบหมายให้สมาชิกทุกคนกลับไปกลุ่มเดิม (กลุ่มบ้าน) โดยนำหลักการ ความรู้
ความเข้าใจ ที่ได้จากการทำกิจกรรมไปแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันกับสมาชิกในกลุ่มเดิม
(กลุ่มบ้าน)

กลุ่มที่ .....

แบบบันทึกกิจกรรมที่ 5.1/1

เรื่อง ความหมายของชุมชน

คำชี้แจง แบบบันทึกกิจกรรม ประกอบการทำกิจกรรมเรียนแบบทีม ดังนี้

1. การแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับความหมายของชุมชน ที่เกิดจากการระดมพลังสมอง

สมาชิกคนที่ 1 .....

.....

.....

สมาชิกคนที่ 2 .....

.....

.....

สมาชิกคนที่ 3 .....

.....

.....

สมาชิกคนที่ 4 .....

.....

.....

สมาชิกคนที่ 5 .....

.....

.....

สมาชิกคนที่ 6 .....

.....

.....

สมาชิกคนที่ 7 .....

.....

.....

.....

กลุ่มที่ .....

ใบงานที่ 5.1/1

เรื่อง ความหมายของชุมชน

คำชี้แจง ให้สมาชิกในกลุ่มร่วมกันศึกษาใบความรู้ เรื่อง ความหมายของชุมชน เมื่อศึกษาจบทำกิจกรรม ดังต่อไปนี้

1. ชุมชน มีประเด็นสำคัญที่เห็นได้ชัดเจน คือ .....

.....

.....

.....

2. ชุมชน มีความสำคัญต่อตนเองอย่างไร .....

.....

.....

.....

3. การแสดงของบุคคลที่มีจิตสาธารณะสามารถสังเกตเห็นได้ อย่างไร

.....

.....

.....

.....

6. ลักษณะของชุมชนที่ดีควรมีบุคคล ที่มีลักษณะอย่างไร .....

.....

.....

.....

.....

.....

7. โรงเรียนเราเป็นชุมชนที่มีบุคคล ที่มีความสำคัญหรือไม่ อย่างไร .....

.....

.....

.....

.....

.....

ใบความรู้ที่ 5.1/2

เรื่อง องค์ประกอบของชุมชน

ไพรัตน์ เดชะรินทร์ (2524) ได้จำแนกองค์ประกอบของชุมชนไว้ 3 ประการ คือ

1. มนุษย์ (Human Component)
2. สิ่งที่มีมนุษย์คิดค้นประดิษฐ์ขึ้น (Man-Made Component)
3. สิ่งที่ธรรมชาติสร้าง (Natural Component)

องค์ประกอบทั้ง 3 ประการนี้สามารถอธิบายได้ คือ

1. องค์ประกอบด้านมนุษย์

เป็นองค์ประกอบที่มีบทบาทสำคัญยิ่งในทุกชุมชน จากวิวัฒนาการของมนุษย์ เป็นต้นมาจนถึงทุกวันนี้มนุษย์ชอบอยู่รวมกันเป็นกลุ่ม หรือจำเป็นต้องรวมกันเป็นกลุ่ม สรุปได้ว่า ในทุกชุมชนไม่มีใครเลยที่ถูกทอดทิ้งอยู่คนเดียว โดยไม่มีการไปมาหาสู่ติดต่อกับบุคคลอื่นในชุมชนนั้น การอยู่รวมกันเป็นกลุ่มมีหลายลักษณะและหลายรูปแบบ เช่น ครอบครัว เพื่อฝูง กลุ่มพ่อค้า เป็นต้น คือ มีทั้งกลุ่มที่เป็นทางการและกลุ่มไม่เป็นทางการ ตลอดจนกลุ่มที่เรียกว่า กลุ่มปฐมภูมิ และกลุ่มทุติยภูมิ ความจำเป็นที่มนุษย์ต้องอยู่รวมกันเป็นกลุ่ม หรือต้องมีความสัมพันธ์กับบุคคลอื่นหรือกลุ่มอื่น ก็เนื่องจากมีกิจกรรมบางอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือมีความสนใจอย่างใดอย่างหนึ่งร่วมกัน และคนที่เป็สมาชิกของกลุ่มใดๆ ก็ตามย่อมมีความสัมพันธ์ต่อสมาชิกในกลุ่มเดียวกันหรือกับกลุ่มอื่นๆ อีกเป็นลูกโซ่เกี่ยวพันกันไป สิ่งเหล่านี้เป็นส่วนสำคัญขององค์ประกอบด้านมนุษย์

2. องค์ประกอบด้านสิ่งที่มีมนุษย์คิดค้นประดิษฐ์ขึ้น

สิ่งที่มีมนุษย์คิดค้นประดิษฐ์ขึ้นมากมายหลายลักษณะ ทั้งที่เป็นรูปธรรม และนามธรรม และได้นำไปใช้ในชุมชน ไม่ว่าจะเป็นเครื่องอำนวยความสะดวก หรือ สิ่งจำเป็นสำหรับการดำรงชีวิต เช่น วิทยุ โทรทัศน์ ตู้เย็น พัดลม อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย เครื่องท่อนแรง รถยนต์ ฯลฯ นอกจากนี้สิ่งที่เป็วัตถุแล้ว มนุษย์ยังสร้างแนวคิด ปรัชญา ค่านิยม ความเชื่อ ความรู้ต่างๆ ฯลฯ เหล่านี้ล้วนเป็สิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นทั้งนั้น องค์ประกอบเหล่านี้แตกต่างกันไปในแต่ละชุมชน ซึ่งสภาพและระดับต่างๆ กัน การประดิษฐ์คิดค้นของมนุษย์ไม่มีที่สิ้นสุด และถ่ายทอดสืบต่อกันไปตลอดเวลา สิ่งทั้งหลายที่มนุษย์คิดค้นขึ้นนี้จะมีความสัมพันธ์ต่อกันในแต่ละชนิดของมันเอง ความสัมพันธ์ของสิ่งเหล่านี้คล้ายๆ กับลูกโซ่ที่ติดต่อกันเป็นช่วงๆ อันเป็นการแสดงถึงความสัมพันธ์ภายใน

องค์ประกอบของสิ่งที่มนุษย์คิดค้นขึ้น เช่น สร้างรถยนต์ขึ้นมาก็นำไปใช้วิ่งบนถนนที่สร้างขึ้น และอาจไปทำให้เกิดฝุ่นปลิวไปสร้างความเดือดร้อนให้กับบ้านเรือน หรือสามารถที่จะชนผลผลิตพวกพืชผัก ผลไม้ไปขายที่ตลาดได้เร็วขึ้น เป็นต้น

3. องค์ประกอบด้านสิ่งที่ธรรมชาติสร้างขึ้น

สิ่งที่ธรรมชาติสร้างขึ้นหมายรวมทุกอย่างที่เกี่ยวกับพืช สัตว์

ทรัพยากรธรรมชาติทั้งหลาย ซึ่งทุกชุมชนจะมีสิ่งซึ่งธรรมชาติสร้างขึ้นเป็นส่วนประกอบอยู่ทั้งนั้น สิ่งต่างๆ แต่ละชนิดในชุมชนที่ธรรมชาติสร้างขึ้นจะมีความสัมพันธ์ต่อกันเหมือนกับองค์ประกอบที่กล่าวมาแล้วทั้ง 2 ประเภท เช่น สภาพอากาศที่แห้งแล้งจะทำให้ดินแตกระแหงและไม่มีน้ำพอเพียงสำหรับความเจริญเติบโตของพืชผลทั้งหลาย เป็นต้น องค์ประกอบของชุมชน 3 ประการมีความสัมพันธ์และมีการปฏิบัติต่อกันแล้ว ยังต้องไปมีความสัมพันธ์ต่อสิ่งที่ธรรมชาติสร้างขึ้น และสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นด้วย เช่น มนุษย์ร่วมมือกันไปช่วยตัดต้นไม้ในป่า แล้วนำมาสร้างบ้านเรือนที่อยู่อาศัย เป็นต้น

องค์ประกอบทั้ง 3 ประการนี้จะต้องมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันอยู่ตลอดเวลา แต่อย่างไรก็ตามองค์ประกอบดังกล่าวนี้จะไม่เท่าเทียมกัน เพราะว่ามีตัวบ่งการ (Control Point) หรือกลไกที่มีบทบาทในการควบคุม สนับสนุน หรือส่งเสริมองค์ประกอบทั้ง 3 ของชุมชนให้เจริญก้าวหน้า หยุดอยู่กับที่หรือมีการเปลี่ยนแปลงไป ตัวบ่งการที่สำคัญนี้คือระบบต่างๆ ในชุมชนนั้นๆ นั่นเอง ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้ (ไพรัตน์ เดชะรินทร์. 2524 : 10-20)

1. **ระบบการปกครอง** ระบบบริหารประเทศย่อมขึ้นอยู่กับการจัดรูปแบบการปกครองอาจเป็นแบบการกระจายอำนาจ (Decentralization) หรือเป็นรวบอำนาจอยู่ส่วนกลาง (Centralization) และรูปแบบการปกครองย่อมมีอิทธิพลในการกำหนดหรือบ่งการองค์ประกอบของชุมชนในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง เช่น ระบบการปกครองแบบคอมมิวนิสต์แบบเสรีประชาธิปไตย ชุมชนที่มีระบบการปกครองต่างกันย่อมมีเสรีภาพ อิสระภาพ แสดงออกต่างกันและย่อมส่งผลสะท้อนมาถึงวิถีชีวิตของบุคคลที่อยู่ในชุมชนนั้น และความสัมพันธ์และการปฏิบัติต่อกันกับองค์ประกอบอื่นๆ ย่อมผิดแผกแตกต่างกันไป

2. **ระบบเศรษฐกิจ** อิทธิพลของระบบเศรษฐกิจต่อองค์ประกอบนับว่ามีมากทีเดียวการที่ชุมชนใดหรือประเทศใดจะเป็นประเทศอุตสาหกรรมหรือเกษตรกรรมนั้นนับได้ว่าเป็นตัวกำหนดการเปลี่ยนแปลงของชุมชน อย่างประเทศไทยเรามักจะกล่าวกันอยู่เสมอว่าระบบเศรษฐกิจเป็นแบบเกษตรกรรม ผลผลิตและรายได้ของประชาชนส่วนใหญ่

ได้จากผลผลิตทางการเกษตร เครื่องมือเครื่องใช้ในชุมชนจึงเป็นเครื่องมือเพื่อการเกษตร เสียส่วนมาก ปัญหาเรื่องการตลาด การผลิต จึงเป็นเรื่องของการเกษตร แต่หากเป็นชุมชน ที่ระบบเศรษฐกิจขึ้นอยู่กับการอุตสาหกรรม ชุมชนนั้นก็จะมีเครื่องมือเครื่องใช้เพื่อ อุตสาหกรรมมากกว่าเพื่อเกษตรกรรม

3. ระบบการศึกษา ความเจริญของชุมชนและความล้ำหลังของชุมชน เมื่อเปรียบเทียบกันแล้วจะเห็นว่าระบบการศึกษาเป็นตัวการสำคัญที่มีบทบาทไม่น้อยทีเดียว ชุมชนใดที่มีระบบการศึกษาได้แผ่ขยายกว้างขวาง สมาชิกในชุมชนนรการศึกษาสูง โดยเฉลี่ยแล้วการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่เจริญขึ้นย่อมมีมากเพราะการถ่ายทอดวิชาการ ความรู้และการคิดค้นสิ่งประดิษฐ์ใหม่ๆ ย่อมมีมากขึ้นกว่าในชุมชนที่มีสมาชิกในชุมชนไม่มีการศึกษา หรือโดยเฉลี่ยแล้วอยู่ในขั้นต่ำ ระบบการศึกษานี้ย่อมจะสร้างความสัมพันธ์ของ ทั้งสามองค์ประกอบให้สัมพันธ์ขึ้นหรือแบบง่าย ๆ อย่างเช่น ชุมชนในเมือง คนในชุมชนมีการศึกษามากกว่าในชนบท สถาบันทางสังคม (Social Institution) หรือกลุ่มถาวร (Permanent Groups) ย่อมมีมากกว่าในชนบท ซึ่งมีเพียงสถาบันครอบครัวเป็นสถาบันหลัก การรวมกลุ่มเพื่อกระทำกิจกรรมบางอย่างร่วมกัน ก็จะทำให้รูปลักษณะง่ายขึ้น และกลุ่มจะ สลายตัวไปเมื่อกิจกรรมสิ้นสุดลง

4. ศาสนา ตัวกำหนดความสัมพันธ์ขององค์ประกอบภายในชุมชนหนึ่งๆ ที่สำคัญไม่น้อย โดยเฉพาะในชุมชนที่ยังอยู่ในขั้นพัฒนา (Devenloping Community) คือ ศาสนา ศาสนาในที่นี้ย่อมหมายถึงความรวมถึงความเชื่อถือในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และการกระทำ พิธีกรรมต่างๆ ทางศาสนา การศึกษาของนักมานุษยวิทยาพบว่า อิทธิพลเรื่องความเชื่อถือ ศาสนา หรือลัทธิศาสนาของชุมชนนั้น มีอิทธิพลมากที่จะสร้างความสัมพันธ์หรือ เปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ของชุมชนหนึ่งๆ ได้อย่างมาก เช่น ชุมชนที่เฝ้ามนุษย์มาหาเพื่อ บูชาขี้ฉี่ โดยเชื่อว่าพระเจ้าจะบันดาลประโยชน์ให้หากได้มรการบูชาแล้ว

5. ตัวบงการอื่นๆ นอกจากตัวบงการใหญ่ทั้งสี่ประการดังกล่าวแล้ว ยังอาจมีตัว บงการอื่นๆ อีก เช่น ตัวบงการที่ธรรมชาติสร้างสรรค์ให้ เช่น สัตว์ การเกิด อุทกภัย หรือมีอากาศหนาวจัด ร้อนจัด มีภูเขาไฟระเบิด สิ่งเหล่านี้ล้วนมีอิทธิพลต่อ องค์ประกอบของชุมชนอยู่มาก

อนึ่ง ในการจำแนกองค์ประกอบของชุมชนเป็น 3 ประการดังได้กล่าวมาแล้ว ได้มี นักวิชาการผู้ปฏิบัติงานเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนในภาคสนาม นำไปใช้เป็นแนวทาง จำแนกองค์ประกอบชุมชนในระดับหมู่บ้านว่ามีองค์ประกอบ 3 ประการ คือ คน

สิ่งแวดล้อม และสถานการณ์ (ศูนย์ช่วยเหลือวิชาการพัฒนาชุมชนเขตที่ 3 .2535 : 4)
โดยมีคำประกอบดังนี้

1. **คน** เป็นองค์ประกอบสำคัญของชุมชน และเป็นเป้าหมายสำคัญที่จะต้องได้รับการพัฒนา ก่อนสิ่งอื่นๆ ถ้าเราสามารถพัฒนาคนในชุมชนได้แล้ว การพัฒนา ด้านอื่นๆ ก็จะเกิดผลสำเร็จตาม แต่ถ้าเราไม่สามารถพัฒนาคนได้แล้ว การพัฒนาทุกสิ่งทุกอย่างจะประสบกับความล้มเหลวโดยสิ้นเชิง ดังนั้นในการพัฒนาชุมชนจึงเป็น การพัฒนาที่คนสำคัญ กลุ่มคนที่ควรได้รับการพัฒนาในชุมชนมีหลายกลุ่ม เช่น เด็กเล็ก เยาวชน สตรี ผู้นำท้องถิ่นและผู้นำกลุ่มต่างๆ รวมทั้งประชาชนทุกเพศทุกวัยที่มีปัญหาใน การดำรงชีวิตด้านต่างๆ

2. **สิ่งแวดล้อม** หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่อยู่รอบตัวคน ซึ่งมีผลกระทบ ต่อการดำรงชีวิตประจำวันเป็นสิ่งแวดล้อมที่มีอยู่ตามธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์ สร้างขึ้น สิ่งแวดล้อมเหล่านี้จะเป็นจะเป็นสมบัติร่วมกันของชุมชน เช่น ถนน สะพาน ป่าไม้ แหล่งน้ำ วัด โรงเรียน ศูนย์พัฒนาหมู่บ้าน สถานีอนามัยที่สาธารณะ ตลอดจนสิ่งที่เป็น โครงสร้างพื้นฐานเพื่อการพัฒนาในด้านต่างๆ ของชุมชน สิ่งแวดล้อมมีความสัมพันธ์กับตัว คนมาก เพราะถ้าสิ่งแวดล้อมไม่ดี ความเป็นอยู่ของคนในชุมชนก็เกิดความลำบากตามไป ด้วย

3. **สถานการณ์** หมายถึง เหตุการณ์หรือความเคลื่อนไหวต่างๆ ในชุมชน อันเป็นผลจากการติดต่อปะทะสังสรรค์ระหว่างคนในชุมชน ทั้งแบบทางการและไม่เป็น ทางการ ถ้าการติดต่อปะทะสังสรรค์ระหว่างคนเป็นไปในแนวทางที่ดี สถานการณ์ก็จะดี แต่ถ้าการติดต่อปะทะสังสรรค์เป็นไปในทางลบ เช่น การชิงดีชิงเด่น การแก่งแย่ง ผลประโยชน์ ขาดความร่วมมือสามัคคี สถานการณ์ในปัจจุบันก็จะเลวร้ายตามไปด้วย

กิจกรรมที่ 5.1/2

เรื่อง องค์ประกอบของชุมชน

คำชี้แจง กลุ่มที่ศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับองค์ประกอบของชุมชน ดำเนินกิจกรรมดังนี้

1. เลือกประธานกลุ่ม 1 คน เลขานุการ 1 คน ผู้ช่วยเลขานุการ 1 คน
2. ประธานกลุ่มชี้แจงการศึกษาเรียนรู้ มีประเด็นที่ต้องศึกษา คือ องค์ประกอบของชุมชน
3. ประธานกลุ่มกระตุ้นสมาชิกทุกคนให้ตระหนักและเห็นความสำคัญของเรื่องที่กำลังศึกษา ซึ่งเป็นเรื่องที่สังคมส่วนให้ต้องการให้เกิดกับคนรุ่นหลังให้มากยิ่งขึ้นทั้งสังคมไทยและสังคมโลก
4. ประธานกลุ่มพยายามสร้างแรงบันดาลใจว่าสมาชิกทุกคนเป็นบุคคลที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาคุณลักษณะเพื่อเป็นต้นแบบของคนรุ่นหลัง
5. ประธานกลุ่มหมอบหมายให้สมาชิกทุกคนร่วมกันศึกษาและทำความเข้าใจในเรื่องที่กลุ่มได้รับมอบหมายอย่างเต็มความสามารถ โดยใช้เวลา 10 นาที
6. เมื่อสมาชิกทุกคนได้ศึกษา เรื่อง องค์ประกอบของชุมชน จบประธานกลุ่มนำสมาชิกร่วมสรุปประเด็นที่ได้ศึกษาให้เกิดความเข้าใจตรงกัน
7. ประธานกลุ่มเปิดประเด็นการอภิปรายกลุ่ม เพื่อระดมพลังสมองของสมาชิกถึงประเด็นขององค์ประกอบของชุมชนมาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อตนเอง กลุ่มเพื่อน คนใกล้ชิด โรงเรียน ชุมชนหรือสังคมระดับประเทศ
8. เลขานุการกลุ่มทำหน้าที่บันทึกการทำกิจกรรมของกลุ่มอย่างละเอียด บันทึกทุกประเด็นยกเว้นประเด็นที่ซ้ำกัน
9. ระหว่างที่ทำกิจกรรมอภิปรายกลุ่ม เพื่อระดมพลังสมอง เมื่อประธานกลุ่มเปิดโอกาสให้สมาชิกคนใดคนหนึ่งแสดงความคิดเห็น สมาชิกคนอื่นทำหน้าที่ในการฟังอย่างตั้งใจ และจดบันทึกสิ่งที่เพื่อนนำเสนอ โดยไม่ต้องแสดงความคิดเห็นใดๆ ไม่ว่าจะเป็นการเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วย
10. ประธานกลุ่มเปิดโอกาสให้สมาชิกทุกคนร่วมแสดงความคิดเห็นอย่างอิสระ พยายามกระตุ้นและสร้างแรงบันดาลใจให้กับสมาชิกทุกคนว่าเราจะทำทุกอย่างเพื่อส่วนรวมอย่างเต็มความสามารถ
11. เมื่อสมาชิกทุกคนแสดงความคิดเห็นครบทุกประเด็น เลขานุการกลุ่มสรุปประเด็นต่างๆ ที่ได้จากการระดมพลังสมองให้สมาชิกทุกคนฟังอย่างละเอียดอีกครั้ง

12. ประธานกลุ่มกระตุ้นและสร้างแรงบันดาลใจให้สมาชิกทุกคนร่วมกันสร้างแนวทางของการประสบการณ์นำไปใช้ประโยชน์ให้ได้จริง โดย
  - 12.1 วิธีการทำงานควรพิจารณาจากตนเองก่อนว่าสามารถดำเนินการได้จริง
  - 12.2 บูรณาการหลักการขององค์ประกอบของชุมชนที่ศึกษาเป็นแนวทางเพื่อปรับปรุงพัฒนา การทำงานอย่างเป็นระบบชัดเจนนำไปใช้ได้จริง
  - 12.3 สามารถคาดคะเนคำตอบได้ว่าเมื่อทำแล้วผลที่เกิดจะเป็นประโยชน์ต่อชุมชน สังคมส่วนรวม
13. ประธานเปิดโอกาสให้สมาชิกเพิ่มเติมแนวคิดตรงไหนบ้าง สามารถเพิ่มเติมได้ที่
14. เมื่อไม่มีสมาชิกแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติม ประธานสรุปผลการเรียนรู้อีกครั้งและมอบหมายให้สมาชิกทุกคนกลับไปกลุ่มเดิม (กลุ่มบ้าน) โดยนำหลักการ ความรู้ ความเข้าใจที่ได้จากการทำกิจกรรมไปแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันกับสมาชิกในกลุ่มเดิม (กลุ่มบ้าน)

แบบบันทึกกิจกรรมที่ 5.1/2
เรื่อง องค์ประกอบของชุมชน

คำชี้แจง แบบบันทึกกิจกรรม ประกอบการทำกิจกรรมเรียนแบบทีม ดังนี้

1. การแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับองค์ประกอบของชุมชน ที่เกิดจากการระดมพลังสมอง
สมาชิกคนที่ 1 .....
.....
.....
- สมาชิกคนที่ 2 .....
.....
.....
- สมาชิกคนที่ 3 .....
.....
.....
- สมาชิกคนที่ 4 .....
.....
.....
- สมาชิกคนที่ 5 .....
.....
.....
- สมาชิกคนที่ 6.....
.....
.....
- สมาชิกคนที่ 7 .....
.....
.....

ใบงานที่ 5.1/2

เรื่อง องค์ประกอบของชุมชน

คำชี้แจง ให้สมาชิกในกลุ่มร่วมกันศึกษาใบความรู้ เรื่อง องค์ประกอบของชุมชน เมื่อศึกษาจบทำกิจกรรม ดังต่อไปนี้

1. ชุมชน มีองค์ประกอบสำคัญที่เห็นได้ชัดเจน คือ .....

.....

.....

2. ตนเอง มีความสำคัญต่อองค์ประกอบของชุมชนอย่างไร .....

.....

.....

3. การแสดงออกของบุคคลที่มีความสำคัญต่อองค์ประกอบของชุมชนสังเกตได้ อย่างไร

.....

.....

4. ลักษณะของชุมชนที่มีองค์ประกอบที่ดีต่อการพัฒนา มีลักษณะอย่างไร .....

.....

.....

5. โรงเรียนเราเป็นชุมชนที่มีองค์ประกอบที่ดีต่อการพัฒนาหรือไม่ อย่างไร .....

.....

.....

.....

.....

ใบความรู้ที่ 5.1/3 เรื่อง โครงสร้างของชุมชน

โครงสร้างของชุมชนเปรียบเสมือนกับต้นไม้ ซึ่งโครงสร้างประกอบด้วยราก ลำต้น กิ่ง ใบ ดอก เป็นต้น หรือถ้าเปรียบกับบ้านก็ได้แก่ พื้น เสา ช่อ คาน ตง ฝา หลังคา เป็นต้น ซึ่งสิ่งเหล่านี้ประกอบเข้าด้วยกันอย่างเป็นระเบียบ ส่วนโครงสร้างของชุมชนที่สำคัญนั้น ได้แก่

1. บุคคล หมายถึง คนหนึ่งๆ ที่มีคุณลักษณะหรือบุคลิกลักษณะแตกต่างกันออกไ้เนื่องจากกรรมพันธุ์และสิ่งแวดล้อมเป็นตัวกำหนด
2. กลุ่มคน หมายถึง บุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป ที่มีความสัมพันธ์ทางสังคมด้วยการกระทำต่อกัน คือ มีปฏิภิกิริยาโต้ตอบกันและเข้าใจกัน
3. สถานภาพและบทบาท ได้แก่ ตำแหน่งและหน้าที่ของบุคคลซึ่งผูกพันกันอยู่ในสังคม บุคคลแต่ละคนจะมีสถานภาพและบทบาทหลายอย่างตามกลุ่มที่สังกัดอยู่
4. ระบบสังคม เป็นเครื่องมือซึ่งกำหนดและเป็นแนวทางให้สมาชิกของสังคมยึดถือปฏิบัติเพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อยและความสงบสุขของสังคม
5. สถาบันทางสังคม หมายถึง คุณธรรมและกิจกรรมบางอย่างที่มีความสำคัญต่อสังคมมนุษย์ เช่น สถาบันครอบครัว สถาบันศาสนา สถาบันเศรษฐกิจ สถาบันการเมือง การปกครอง สถาบันนันทนาการ เป็นต้น
6. การแบ่งชั้นทางสังคม ได้แก่
  - 6.1 การแบ่งชั้นในสังคมเมือง คือ ตระกูล เจ้านาย ขุนนาง ขุน หลวง พระ พระยา ความสำเร็จทางราชการ อำนาจทางเศรษฐกิจและการเมือง การศึกษา ชนิดของอาชีพ
  - 6.2 การแบ่งชั้นในสังคมชนบท คือ ชนชั้นผู้นำท้องถิ่นกับชนชั้นบ้านทั่วๆ ไป

กิจกรรมที่ 5.1/3

เรื่อง โครงสร้างของชุมชน

คำชี้แจง กลุ่มที่ศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับโครงสร้างของชุมชน ดำเนินกิจกรรมดังนี้

1. เลือกประธานกลุ่ม 1 คน เลขานุการ 1 คน ผู้ช่วยเลขานุการ 1 คน
2. ประธานกลุ่มชี้แจงการศึกษาเรียนรู้ มีประเด็นที่ต้องศึกษา คือ โครงสร้างของชุมชน
3. ประธานกลุ่มกระตุ้นสมาชิกทุกคนให้ตระหนักและเห็นความสำคัญของเรื่องที่กำลังศึกษา ซึ่งเป็นเรื่องที่สังคมส่วนให้ต้องการให้เกิดกับคนรุ่นหลังให้มากยิ่งขึ้นทั้งสังคมไทยและสังคมโลก
4. ประธานกลุ่มพยายามสร้างแรงบันดาลใจว่าสมาชิกทุกคนเป็นบุคคลที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาคุณลักษณะเพื่อเป็นต้นแบบของคนรุ่นหลัง
5. ประธานกลุ่มหมอบหมายให้สมาชิกทุกคนร่วมกันศึกษาและทำความเข้าใจในเรื่องที่กลุ่มได้รับมอบหมายอย่างเต็มความสามารถ โดยใช้เวลา 10 นาที
6. เมื่อสมาชิกทุกได้ศึกษา เรื่อง โครงสร้างของชุมชน จบประธานกลุ่มนำสมาชิกร่วมสรุปประเด็นที่ได้ศึกษาให้เกิดความเข้าใจตรงกัน
7. ประธานกลุ่มเปิดประเด็นการอภิปรายกลุ่ม เพื่อระดมพลังสมองของสมาชิกถึงประเด็นของโครงสร้างของชุมชนมาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อตนเอง กลุ่มเพื่อน คนใกล้ชิด โรงเรียน ชุมชนหรือสังคมระดับประเทศ
8. เลขานุการกลุ่มทำหน้าที่บันทึกการทำกิจกรรมของกลุ่มอย่างละเอียด บันทึกทุกประเด็นยกเว้นประเด็นที่ซ้ำกัน
9. ระหว่างที่ทำกิจกรรมอภิปรายกลุ่ม เพื่อระดมพลังสมอง เมื่อประธานกลุ่มเปิดโอกาสให้สมาชิกคนใดคนหนึ่งแสดงความคิดเห็น สมาชิกคนอื่นทำหน้าที่ในการฟังอย่างตั้งใจและจดบันทึกสิ่งที่เพื่อนนำเสนอ โดยไม่ต้องแสดงความคิดเห็นใดๆ ไม่ว่าจะเป็นการเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วย
10. ประธานกลุ่มเปิดโอกาสให้สมาชิกทุกคนร่วมแสดงความคิดเห็นอย่างอิสระพยายามกระตุ้นและสร้างแรงบันดาลใจให้กับสมาชิกทุกคนว่าเราจะทำทุกอย่างเพื่อส่วนรวมอย่างเต็มความสามารถ
11. เมื่อสมาชิกทุกคนแสดงความคิดเห็นครบทุกประเด็น เลขานุการกลุ่มสรุปประเด็นต่างๆ ที่ได้จากการระดมพลังสมองให้สมาชิกทุกคนฟังอย่างละเอียดอีกครั้ง

12. ประธานกลุ่มกระตุ้นและสร้างแรงบันดาลใจให้สมาชิกทุกคนร่วมกันสร้างแนวทางของการประสพการณ์นำไปใช้ประโยชน์ให้ได้จริง โดย

12.1 วิธีการทำงานควรพิจารณาจากตนเองก่อนว่าสามารถดำเนินการได้จริง

12.2 บุรณาการหลักการของโครงสร้างของชุมชนที่ศึกษาเป็นแนวทางเพื่อปรับปรุงพัฒนาการทำงานอย่างเป็นระบบชัดเจนนำไปใช้ได้จริง

12.3 สามารถคาดคะเนคำตอบได้ว่าเมื่อทำแล้วผลที่เกิดจะเป็นประโยชน์ต่อชุมชน สังคมส่วนรวม

13. ประธานเปิดโอกาสให้สมาชิกเพิ่มเติมแนวคิดตรงไหนบ้าง สามารถเพิ่มเติมที่

14. เมื่อไม่มีสมาชิกแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติม ประธานสรุปผลการเรียนรู้อีกครั้งและมอบหมายให้สมาชิกทุกคนกลับไปกลุ่มเดิม (กลุ่มบ้าน) โดยนำหลักการ ความรู้ ความเข้าใจ ที่ได้จากการทำกิจกรรมไปแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกับสมาชิกในกลุ่มเดิม (กลุ่มบ้าน)

กลุ่มที่ .....

แบบบันทึกกิจกรรมที่ 5.1/3

เรื่อง โครงสร้างของชุมชน

คำชี้แจง แบบบันทึกกิจกรรม ประกอบการทำกิจกรรมเรียนแบบทีม ดังนี้

1. การแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงสร้างของชุมชน ที่เกิดจากการระดมพลังสมอง

สมาชิกคนที่ 1 .....

.....

สมาชิกคนที่ 2 .....

.....

สมาชิกคนที่ 3 .....

.....

สมาชิกคนที่ 4 .....

.....

สมาชิกคนที่ 5 .....

.....

.....

สมาชิกคนที่ 6 .....

.....

.....

สมาชิกคนที่ 7 .....

.....

.....

ใบงานที่ 5.1/3
เรื่อง โครงสร้างของชุมชน

คำชี้แจง ให้สมาชิกในกลุ่มร่วมกันศึกษาใบความรู้ เรื่อง โครงสร้างของชุมชน เมื่อศึกษา
จบทำกิจกรรม ดังต่อไปนี้

1. ชุมชน มีโครงสร้างสำคัญที่เห็นได้ชัดเจน คือ .....

.....
.....
.....

2. ตนเอง มีความสำคัญต่อโครงสร้างของชุมชนอย่างไร .....

.....
.....
.....

3. การแสดงออกของบุคคลที่มีความสำคัญต่อโครงสร้างชุมชนสังเกตได้ อย่างไร .....

.....
.....
.....

4. ลักษณะของชุมชนที่มีโครงสร้างที่ดีต่อการพัฒนา มีลักษณะอย่างไร .....

.....
.....
.....

5. โรงเรียนเราเป็นชุมชนที่มีโครงสร้างที่ดีต่อการพัฒนาหรือไม่ อย่างไร .....

.....
.....
.....

ใบความรู้ที่ 5.1/4 เรื่อง ภารกิจหน้าที่ของชุมชน

ภารกิจหน้าที่ของชุมชน ตามแนวความคิดของนักสังคมวิทยาชนบทและนักสังคมมานุษยวิทยา มีดังต่อไปนี้ (สรุปจาก ไพรัตน์ เดชะรินทร์. 2524 : 24-30)

1. **ให้บริการขั้นต้นแก่สมาชิก** บริการขั้นต้น หมายถึง สิ่งที่สมาชิกของชุมชน ทุกเพศทุกวัยต้องใช้และเป็นสิ่งที่ทำให้สมาชิกในชุมชนมีความสุข สามารถอยู่ร่วมกันอย่างมีความเข้าใจซึ่งกันและกัน และสามารถถ่ายทอดวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณีของท้องถิ่นสืบต่อกันไป ตัวอย่างบริการขั้นต้นที่เห็นได้ชัด คือ สถานพยาบาล หรือสถานีอนามัย เมื่อสมาชิกเจ็บป่วย ต้องอาศัยบริการอนามัย ต่อมาคือโรงเรียนที่จะให้การศึกษา อบรมสั่งสอนวิชาความรู้แก่สมาชิกใหม่ และถัดมาอีกคือ สถาบันศาสนา ซึ่งรวมถึงความเชื่อ ขนบธรรมเนียมประเพณี ซึ่งควบคุมความประพฤติให้คนอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขภายในชุมชน

2. **จัดให้มีสิ่งอำนวยความสะดวกเบื้องต้นสำหรับสมาชิก** สิ่งอำนวยความสะดวกเบื้องต้นนี้ย่อมแล้วแต่ประเภทของชุมชน และความเจริญมากน้อยของชุมชนแต่โดยสรุปแล้วควรจะต้องมีสิ่งต่อไปนี้คือ ถนนภายในชุมชน และถนนติดต่อชุมชนภายนอก น้ำกินและน้ำใช้เพื่อการประกอบอาชีพ ไฟฟ้า สถานที่พักผ่อนหย่อนใจ และสนามกีฬา ถ้าจะนำมาเปรียบเทียบกับหมู่บ้านในชนบทไทยแล้ว ในปัจจุบันดูเหมือนจะจวนจวนอยู่กับเรื่องน้ำกินน้ำใช้ที่มีไม่เพียงพอทุกฤดูกาล ถนนติดต่อทั้งภายในและภายนอกหมู่บ้านบางหมู่บ้านมีพร้อมแล้วเรื่องน้ำและถนน กำลังต้องการไฟฟ้า และบางแห่งการจัดให้มีน้ำกินน้ำใช้ยังไม่พอเพียงก็โตมาจัดให้มีไฟฟ้าใช้ก็มี

3. **จัดให้มีหน่วยการปกครองท้องถิ่น** หน่วยการปกครองท้องถิ่นจะทำหน้าที่เป็นผู้จัดระเบียบชุมชนเป็นต้นแทนของสมาชิกที่จะตัดสินใจใจการกระทำหรือไม่กระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อประโยชน์ส่วนรวมของชุมชน ถ้าเป็นชุมชนสมัยก่อนก็เหมือนหัวหน้าเผ่าหรือหัวหน้าหมู่บ้านที่ชาวบ้านให้การเคารพนับถือ

หน่วยการปกครองท้องถิ่นในหลายประเทศก็จัดทำในรูปแบบที่แตกต่างกัน บางแห่งใช้วิธีเลือกตั้งโดยตรงจากประชาชน บางแห่งใช้การแต่งตั้งจากราชการ และบางแห่งก็ผสมกัน แม้ว่าประชาชนเลือกตั้งแล้วก็ยังต้องให้ทางราชการเห็นชอบ แล้วจึงแต่งตั้งให้เป็นที่ หรือมิฉะนั้นก็จะส่งคนของทางราชการมาควบคุมการบริการ

4. **จัดให้มีการรักษาคุ้มครองสวัสดิภาพของสมาชิก** ทั้งทรัพย์สินและร่างกายความสงบสุขของชุมชนทางสวัสดิภาพ ทรัพย์สิน และร่างกาย ถ้ามองในชุมชนที่เจริญมาแล้วก็คือการจัดให้มีตำรวจเป็นผู้ให้การคุ้มครอง แต่ในหมู่บ้านชนบทไทยผู้ให้การคุ้มครองเรื่องเหล่านี้อาจเป็นชาวบ้านในหมู่บ้านนั่นเอง จัดให้มีเวรยามคอยป้องกันวัวควาย สัตว์เลี้ยง ในบริเวณหมู่บ้านบางแห่งใช้ชายฉกรรจ์ในหมู่บ้านเป็นผู้ช่วยกำนันผู้ใหญ่บ้าน ปัจจุบันมีการคุกคามทางการเมืองบางหมู่บ้านจัดให้มีอาสาสมัครรักษาดินแดน นอกจากการปกป้องรักษาทรัพย์สินของชาวบ้านแล้ว ยังทำการต่อสู้ป้องกันการบุกรุกของบุคคลที่เข้ามาคุกคาม และก่อให้เกิดการปั่นป่วนภายในหมู่บ้าน ที่เรียกว่า ผู้ก่อการร้าย ในบางท้องที่มีพลเรือน ตำรวจ และทหาร ที่ทำหน้าที่เป็นชุดคุ้มครองอาศัยอยู่ภายในหมู่บ้าน แต่ฝ่ายป้องกันที่มีประโยชน์ต่อชุมชนยิ่งคือ หน่วยป้องกันที่ชุมชนจัดตั้งกันขึ้นมาเอง ส่วนจะทำได้เพียงไรนั้นขึ้นอยู่กับความเข้มแข็งของผู้นำในหมู่บ้าน

5. **ตำราไว้ซึ่งภาระหน้าที่ทางสวัสดิภาพของสมาชิกภายในชุมชน**
สมาชิกภายในชุมชนที่เกิดขึ้นมาแทนสมาชิกที่ตายจากไป จะต้องได้รับการเลี้ยงดูเอาใจใส่ในเรื่องปัจจัยทั้งสี่ คือ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย การรักษาโรคภัยไข้เจ็บ นอกจากภาระของครอบครัวแล้ว ชุมชนต้องมีหน้าที่คอยให้ความช่วยเหลือสนับสนุนจัดบริการเรื่องเหล่านี้ให้แก่สมาชิกในชุมชน นักการศึกษาได้อธิบายต่อไปว่า การจัดการในด้านนี้รวมไปถึงการรักษาคุ้มครองสวัสดิภาพของสมาชิก และสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ในชีวิตดูสิ่งก่อสร้างที่จะนำมาเพื่อสนับสนุนปัจจัยสี่ดังกล่าวด้วย การรวมบริการและสิ่งอำนวยความสะดวกบางอย่างภายในชุมชนนั่นเอง

6. **จัดให้มีบริการทางเศรษฐกิจและบริการอื่นๆ เพื่อสมาชิก**
ภาระหน้าที่ในข้อนี้ได้พยายามอธิบายถึงความต้องการของสมาชิกในชุมชนในด้านเศรษฐกิจ รวมตลอดถึงบริการอื่นๆ ทางเศรษฐกิจ หมายถึง ด้านการตลาด การให้ความรู้ในรูปการฝึกอบรมให้สมาชิกมีความสามารถในการประกอบอาชีพที่ตนถนัด ภายในชุมชนควรจะต้องให้มีการแบ่งผลผลิตตามสัดส่วนความเสมอภาคพอสมควรระหว่างสมาชิกในชุมชนทุกชุมชน ควรจะต้องมีการแบ่งการใช้แรงงานให้ถูกต้องตามวัยและอายุของสมาชิกในชุมชน แบ่งแยกตามความถนัดและวัยที่เหมาะสม เพื่อให้ได้ผลผลิตอย่างมีประสิทธิภาพที่สุด

7. **หน้าที่ในการผลิตสมาชิกใหม่ของชุมชน** นักการศึกษาได้อธิบายถึงภาระหน้าที่ของชุมชนในเรื่องนี้ เป็นการเตือนให้ระวังว่าบางชุมชนไม่สนใจต่ออัตราการเกิด

ของคนในชุมชน ไม่มีการวางแผนครอบครัว การเกิดเป็นเรื่องของธรรมชาติไม่ควรจะป้องกัน หากมีสมาชิกเกิดมาใหม่จนชุมชนไม่สามารถให้บริการและเลี้ยงดูให้เป็นผู้มีคุณภาพ ชุมชนย่อมประสบกับปัญหาสุดคณานับ ชุมชนเหล่านี้มักเป็นชุมชนที่อยู่ในประเทศที่กำลังพัฒนา

8. ให้ความสนใจเป็นพิเศษในขบวนการให้การศึกษา การปลูกฝังสมาชิกของชุมชนให้อยู่ในแนวทางที่ชุมชนต้องการ กล่าวโดยสรุปคือ ทุกชุมชนต้องตั้งความหวังในเรื่องความเจริญก้าวหน้าอยู่ที่สมาชิกใหม่ๆ ของชุมชน จะต้องระมัดระวังและมีการวางแผนในการศึกษาอบรมปลูกฝังชนรุ่นหลัง และจะต้องวางระบบตั้งแต่ครอบครัว เพื่อเล่นในโรงเรียน เลยอดออกมาถึงสังคมการทำงานที่ตนมีอาชีพในวงงานนั้น

9. รักษาความสงบเรียบร้อยภายในชุมชน และจัดสวัสดิการแก่สมาชิก ในชุมชนนอกจากจะจัดในรูปของขนบธรรมเนียมประเพณีแล้ว ยังหมายถึงข้อกำหนดกฎหมายที่ใช้ในชุมชนอีกด้วย เกี่ยวกับเรื่องหน้าที่ของชุมชนดังกล่าว ชุมชนบทของไทยมีลักษณะที่เด่นและเป็นข้อดีที่มีสถาบันทางศาสนา ตลอดจนความเชื่อและขนบธรรมเนียมประเพณีของหมู่บ้าน ที่มีส่วนควบคุมการประพฤติปฏิบัติเพื่อให้เกิดความสงบสุขมากที่สุดทีเดียว

10. หน้าที่สร้างสรรค์ ปลูกฝังคุณธรรมของสมาชิกในชุมชนให้เกิดความภาคภูมิใจที่เป็นส่วนหนึ่งของชุมชน การยอมรับบทบาท แนวความคิดริเริ่มที่ดีจะเป็นกำลังใจและความภาคภูมิใจแก่สมาชิกในชุมชน ก่อให้เกิดความผูกพันกันทางจิตใจ นอกจากนี้ชุมชนจะต้องแสดงออกถึงการเอาใจใส่ต่อคนทุกรุ่นทุกวัยที่อยู่ในชุมชน พยายามส่งเสริมให้คนในชุมชนเกิดทัศนคติที่ดีและศรัทธาต่อชุมชนของตน ซึ่งเป็นการให้บทบาทหน้าที่ที่ดีแก่สมาชิกในชุมชนทางอ้อมด้วย ในหมู่บ้านของไทยที่มีการจัดงานบุญต่างๆ ก็มีประโยชน์ที่มีการจัดงานบุญต่างๆ มีประโยชน์และเสริมสร้างคุณภาพของชีวิตในชุมชน ทำให้สมาชิกในชุมชนเกิดความภาคภูมิใจ และยังเป็นการสร้างความเป็นปึกแผ่นให้เกิดขึ้นในชุมชนอีกด้วย

กิจกรรมที่ 5.1/4

เรื่อง ภารกิจหน้าที่ของชุมชน

คำชี้แจง กลุ่มที่ศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับภารกิจหน้าที่ของชุมชน ดำเนินกิจกรรมดังนี้

1. เลือกประธานกลุ่ม 1 คน เลขานุการ 1 คน ผู้ช่วยเลขานุการ 1 คน
2. ประธานกลุ่มชี้แจงการศึกษาเรียนรู้ มีประเด็นที่ต้องศึกษา คือ ภารกิจหน้าที่ของชุมชน
3. ประธานกลุ่มกระตุ้นสมาชิกทุกคนให้ตระหนักและเห็นความสำคัญของเรื่องที่กำลังศึกษา ซึ่งเป็นเรื่องที่สังคมส่วนให้ต้องการให้เกิดกับคนรุ่นหลังให้มากยิ่งขึ้นทั้งสังคมไทยและสังคม
4. ประธานกลุ่มพยายามสร้างแรงบันดาลใจว่าสมาชิกทุกคนเป็นบุคคลที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาคุณลักษณะเพื่อเป็นต้นแบบของคนรุ่น
5. ประธานกลุ่มหมอบหมายให้สมาชิกทุกคนร่วมกันศึกษาและทำความเข้าใจในเรื่องที่กลุ่มได้รับมอบหมายอย่างเต็มความสามารถ โดยใช้เวลา 10 นาที
6. เมื่อสมาชิกทุกคนได้ศึกษา เรื่อง ภารกิจหน้าที่ของชุมชน จบประธานกลุ่มนำสมาชิกร่วมสรุปประเด็นที่ได้ศึกษาให้เกิดความเข้าใจตรงกัน
7. ประธานกลุ่มเปิดประเด็นการอภิปรายกลุ่ม เพื่อระดมพลังสมองของสมาชิกถึงประเด็นของภารกิจหน้าที่ของชุมชนมาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อตนเอง กลุ่มเพื่อน คนใกล้ขีด โรงเรียน ชุมชนหรือสังคมระดับประเทศ
8. เลขานุการกลุ่มทำหน้าที่บันทึกการทำกิจกรรมของกลุ่มอย่างละเอียด บันทึกทุกประเด็นยกเว้นประเด็นที่ซ้ำกัน
9. ระหว่างที่ทำกิจกรรมอภิปรายกลุ่ม เพื่อระดมพลังสมอง เมื่อประธานกลุ่มเปิดโอกาสให้สมาชิกคนใดคนหนึ่งแสดงความคิดเห็น สมาชิกคนอื่นทำหน้าที่ในการฟังอย่างตั้งใจ และจดบันทึกสิ่งที่เพื่อนนำเสนอ โดยไม่ต้องแสดงความคิดเห็นใดๆ ไม่ว่าจะเป็นการเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วย
10. ประธานกลุ่มเปิดโอกาสให้สมาชิกทุกคนร่วมแสดงความคิดเห็นอย่างอิสระ พยายามกระตุ้นและสร้างแรงบันดาลใจให้กับสมาชิกทุกคนว่าเราจะทำทุกอย่างเพื่อส่วนรวมอย่างเต็มความสามารถ
11. เมื่อสมาชิกทุกคนแสดงความคิดเห็นครบทุกประเด็น เลขานุการกลุ่มสรุปประเด็นต่างๆ ที่ได้จากการระดมพลังสมองให้สมาชิกทุกคนฟังอย่างละเอียดอีกครั้ง

12. ประธานกลุ่มกระตุ้นและสร้างแรงบันดาลใจให้สมาชิกทุกคนร่วมกันสร้างแนวทางของการประสบการณ์นำไปใช้ประโยชน์ให้ได้จริง โดย
  - 12.1 วิธีการทำงานควรพิจารณาจากตนเองก่อนว่าสามารถดำเนินการได้จริง
  - 12.2 บูรณาการหลักการของภารกิจหน้าที่ของชุมชนที่ศึกษาเป็นแนวทางเพื่อปรับพัฒนา การทำงานอย่างเป็นระบบชัดเจนนำไปใช้ได้จริง
  - 12.3 สามารถคาดคะเนคำตอบได้ว่าเมื่อทำแล้วผลที่เกิดจะเป็นประโยชน์ต่อชุมชนสังคมส่วนรวม
13. ประธานเปิดโอกาสให้สมาชิกเพิ่มเติมแนวคิดตรงไหนบ้าง สามารถเพิ่มเติมได้ที่
14. เมื่อไม่มีสมาชิกแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติม ประธานสรุปผลการเรียนรู้อีกครั้งและมอบหมายให้สมาชิกทุกคนกลับไปกลุ่มเดิม (กลุ่มบ้าน) โดยนำหลักการ ความรู้ ความเข้าใจ ที่ได้จากการทำกิจกรรมไปแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันกับสมาชิกในกลุ่มเดิม (กลุ่มบ้าน)

กลุ่มที่ .....

แบบบันทึกกิจกรรมที่ 5.1/4
เรื่อง ภารกิจหน้าที่ของชุมชน

คำชี้แจง แบบบันทึกกิจกรรม ประกอบการทำกิจกรรมเรียนแบบทีม ดังนี้

1. การแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับภารกิจหน้าที่ของชุมชน ที่เกิดจากการระดมพลังสมอง
สมาชิกคนที่ 1 .....

.....

สมาชิกคนที่ 2 .....

.....

สมาชิกคนที่ 3 .....

.....

สมาชิกคนที่ 4 .....

.....

สมาชิกคนที่ 5 .....

.....

สมาชิกคนที่ 6 .....

.....

สมาชิกคนที่ 7 .....

.....

.....

2. การบูรณาการภารกิจหน้าที่ของชุมชนเป็นหลักการหรือแนวทางในการพัฒนาการทำกิจกรรมอย่างเป็นระบบสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในชุมชนได้

.....

.....

.....

.....

.....

.....

3. การพิจารณาหลักการพัฒนาการทำกิจกรรมของกลุ่ม ในส่วนที่ยังไม่ชัดเจน และแนวทางในการพัฒนาชุมชนได้

หลักการพัฒนาการทำกิจกรรม	แนวทางในการพัฒนา
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....

4. แนวทางในการทำกิจกรรมพัฒนาชุมชนตนเอง .....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ใบความรู้ที่ 5.1/5 เรื่อง ภูมิปัญญาไทย

ความหมายและขอบข่ายภูมิปัญญาไทย

ภูมิปัญญาไทย หมายถึง องค์ความรู้ ความสามารถและทักษะของคนไทยอันเกิดจากการสั่งสมประสบการณ์ที่ผ่านกระบวนการเรียนรู้ เลือกสรร ประยุกต์ พัฒนา และถ่ายทอด สืบต่อกันมาเพื่อให้แก้ปัญหาและพัฒนาวิถีชีวิตของคนไทยให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและเหมาะสมกับยุคสมัย

ภูมิปัญญาไทย มีลักษณะเป็นองค์รวมและมีคุณค่าทางวัฒนธรรม เกิดขึ้นในวิถีชีวิตไทย ซึ่งภูมิปัญญาไทยอาจเป็นที่มาขององค์ความรู้ที่องกวมขึ้นใหม่ที่จะช่วยในการเรียนรู้ การแก้ปัญหา การจัดการและการปรับตัวในการดำเนินชีวิตของคนไทย ลักษณะองค์รวมของภูมิปัญญาไทยมีความเด่นชัดในหลายด้านเช่น

1. ด้านเกษตรกรรม ได้แก่ ความสามารถในการผสมผสาน องค์ความรู้ ทักษะและเทคนิคด้านการเกษตรกับเทคโนโลยี โดยการพัฒนามนพื้นฐานคุณค่าดั้งเดิม ซึ่งคนสามารถพึ่งพาตนเองในสภาวะการณ์ต่างๆ ได้ เช่น การทำการเกษตรแบบผสมผสาน การแก้ปัญหามลพิษด้านการตลาดการแก้ปัญหาด้านการผลิต และการรู้จักปรับใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมกับการเกษตร เป็นต้น
2. ด้านอุตสาหกรรมและหัตถกรรม ได้แก่ การรู้จักประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ในการแปรรูปผลิต เพื่อการบริโภคอย่างปลอดภัย ประหยัด และเป็นธรรมชาติ อันเป็นขบวนการให้ชุมชนท้องถิ่นสามารถพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจได้ ตลอดจนทั้งการผลิตและการจำหน่ายผลผลิตทางหัตถกรรม เช่น การรวมกลุ่มของกลุ่มโรงงาน ยางพารา กลุ่มโรงสี กลุ่มหัตถกรรม เป็นต้น
3. ด้านการแพทย์แผนไทย ได้แก่ ความสามารถในการจัดการป้องกันและรักษาสุขภาพของคนในชุมชน โดยเน้นให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองทางด้านสุขภาพและอนามัยได้ เช่น ยาจากสมุนไพรอันมีอยู่หลากหลาย การนวดแผนโบราณ การดูแลรักษาสุขภาพแบบพื้นบ้าน เป็นต้น
4. ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้แก่ ความสามารถเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทั้งการอนุรักษ์ การพัฒนา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน เช่น

การบวชป่า การสืบชะตาแม่น้ำ การทำแนวปะการังเทียม การอนุรักษ์ป่าชายเลน
การจัดการป่าต้นน้ำและป่าชุมชน เป็นต้น

5. ด้านกองทุนและธุรกิจชุมชน ได้แก่ ความสามารถในการระดมและ
กองทุนและสวัสดิการชุมชน ทั้งที่เป็นเงินตราและโภคทรัพย์เพื่อเสริมสร้างความมั่นคง
ให้แก่ชีวิต ความเป็นอยู่ของสมาชิกในกลุ่ม เช่น การจัดการกองทุนของชุมชนในรูปแบบ
ของสหกรณ์ออมทรัพย์ รวมถึงความสามารถในการจัดสวัสดิการในการประกันคุณภาพ
ชีวิตของให้เกิดความมั่นคงทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม โดยการจัดตั้งกองทุน
สวัสดิการรักษายาบาลของชุมชน และการจัดระบบสวัสดิการบริการชุมชน

6. ด้านศิลปกรรม ได้แก่ ความสามารถในการสร้างสรรค์ผลงานทางด้าน
ศิลปะสาขาต่างๆ เช่น จิตรกรรม ประติมากรรม นาฏศิลป์ ดนตรี ทัศนศิลป์ คีตศิลป์
การเล่นพื้นบ้าน และนันทนาการ

7. ด้านภาษาและวรรณกรรม ได้แก่ ความสามารถในการอนุรักษ์และ
สร้างสรรค์ผลงานด้านภาษาวรรณกรรมท้องถิ่นและการจัดทำสารานุกรมภาษาถิ่น
การปริวรรตหนังสือโบราณ การฟื้นฟูการเรียนการสอนภาษาถิ่นของท้องถิ่นต่างๆ

8. ด้านปรัชญา ศาสนา และประเพณี ได้แก่ ความสามารถในการประยุกต์
และปรับใช้หลักธรรมคำสอนทางศาสนา ปรัชญาความเชื่อและประเพณีที่มีคุณค่าให้
เหมาะสมต่อบริบททางเศรษฐกิจ สังคม เช่น การถ่ายทอดวรรณกรรม คำสอน การบวช
ป่า การประยุกต์ประเพณีบุญประเพณีต่างๆ

9. ด้านโภชนาการ ได้แก่ ความสามารถในการเลือกสรร ประดิษฐ์และปรุง
แต่งอาหารและยาได้เหมาะสมกับความต้องการของร่างกายในสภาวะการณ์ต่างๆ ตลอดจน
ผลิตเป็นสินค้าและบริการส่งออกที่ได้รับความนิยมแพร่หลาย รวมถึงการขยายคุณค่าเพิ่ม
ของทรัพยากรด้วย

กิจกรรมที่ 5.1/5

เรื่อง ภูมิปัญญาไทย

คำชี้แจง กลุ่มที่ศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับภูมิปัญญาไทย ดำเนินกิจกรรมดังนี้

1. เลือกประธานกลุ่ม 1 คน เลขานุการ 1 คน ผู้ช่วยเลขานุการ 1 คน
2. ประธานกลุ่มชี้แจงการศึกษาเรียนรู้ คือ ภูมิปัญญาไทย
3. ประธานกลุ่มกระตุ้นสมาชิกทุกคนให้ตระหนักและเห็นความสำคัญของเรื่องที่กำลังศึกษา ซึ่งเป็นเรื่องที่สังคมส่วนให้ต้องการให้เกิดกับคนรุ่นหลังให้มากยิ่งขึ้น
4. ประธานกลุ่มพยายามสร้างแรงบันดาลใจว่าสมาชิกทุกคนเป็นบุคคลที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาคุณลักษณะเพื่อเป็นต้นแบบของคนรุ่นหลัง
5. ประธานกลุ่มหมอบหมายให้สมาชิกทุกคนร่วมกันศึกษาและทำความเข้าใจในเรื่องที่กลุ่มได้รับมอบหมายอย่างเต็มความสามารถ โดยใช้เวลา 10 นาที
6. เมื่อสมาชิกทุกคนได้ศึกษา เรื่อง ภูมิปัญญาไทย จบประธานกลุ่มนำสมาชิกร่วมกันสรุปประเด็นที่ได้ศึกษาให้เกิดความเข้าใจตรงกัน
7. ประธานกลุ่มเปิดประเด็นการอภิปรายกลุ่ม เพื่อระดมพลังสมองของสมาชิกถึงประเด็นของลักษณะของภูมิปัญญาไทยมาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อตนเอง กลุ่มเพื่อน คนใกล้ชิด โรงเรียน ชุมชนหรือสังคมระดับประเทศ
8. เลขานุการกลุ่มทำหน้าที่บันทึกการทำกิจกรรมของกลุ่มอย่างละเอียด บันทึกทุกประเด็นยกเว้นประเด็นที่ซ้ำกัน
9. ระหว่างที่ทำกิจกรรมอภิปรายกลุ่ม เพื่อระดมพลังสมอง เมื่อประธานกลุ่มเปิดโอกาสให้สมาชิกคนใดคนหนึ่งแสดงความคิดเห็น สมาชิกคนอื่นทำหน้าที่ในการฟังอย่างตั้งใจ และจดบันทึกสิ่งที่เพื่อนนำเสนอ โดยไม่ต้องแสดงความคิดเห็นใดๆ ไม่ว่าจะเป็นการเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วย
10. ประธานกลุ่มเปิดโอกาสให้สมาชิกทุกคนร่วมแสดงความคิดเห็นอย่างอิสระ พยายามกระตุ้นและสร้างแรงบันดาลใจให้กับสมาชิกทุกคนว่าเราจะทำทุกอย่างเพื่อส่วนรวมอย่างเต็มความสามารถ
11. เมื่อสมาชิกทุกคนแสดงความคิดเห็นครบทุกประเด็น เลขานุการกลุ่มสรุปประเด็นต่างๆ ที่ได้จากการระดมพลังสมองให้สมาชิกทุกคนฟังอย่างละเอียดอีกครั้ง
12. ประธานกลุ่มกระตุ้นและสร้างแรงบันดาลใจให้สมาชิกทุกคนร่วมกันสร้างแนวทางของการประสพการณ์นำไปใช้ประโยชน์ให้ได้จริง โดย

- 12.1 วิธีการทำงานควรพิจารณาจากตนเองก่อนว่าสามารถดำเนินการได้จริง
  - 12.2 บุรณาการหลักการของลักษณะของชุมชนชนบทและชุมชนเมืองที่ศึกษาเป็นแนวทางเพื่อปรับพัฒนา การทำงานอย่างเป็นระบบชัดเจนนำไปใช้ได้จริง
  - 12.3 สามารถคาดคะเนคำตอบได้ว่าเมื่อทำแล้วผลที่เกิดจะเป็นประโยชน์ต่อชุมชน สังคมส่วนรวม
13. ประธานเปิดโอกาสให้สมาชิกเพิ่มเติมแนวคิดตรงไหนบ้าง สามารถเพิ่มได้เต็มที่
  14. เมื่อไม่มีสมาชิกแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติม ประธานสรุปผลการเรียนรู้อีกครั้งและมอบหมายให้สมาชิกทุกคนกลับไปกลุ่มเดิม (กลุ่มบ้าน) โดยนำหลักการ ความรู้ ความเข้าใจ ที่ได้จากการทำกิจกรรมไปแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันกับสมาชิกในกลุ่มเดิม (กลุ่มบ้าน)

แบบบันทึกกิจกรรมที่ 5.1/5

เรื่อง ภูมิปัญญาไทย

คำชี้แจง แบบบันทึกกิจกรรม ประกอบการทำกิจกรรมเรียนแบบทีม ดังนี้

1. การแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับลักษณะของภูมิปัญญาไทยจากการระดมพลังสมอง

สมาชิกคนที่ 1 .....

.....

สมาชิกคนที่ 2 .....

.....

สมาชิกคนที่ 3 .....

.....

สมาชิกคนที่ 4 .....

.....

สมาชิกคนที่ 5 .....

.....

.....

สมาชิกคนที่ 6 .....

.....

.....

สมาชิกคนที่ 7 .....

.....

.....

2. การบูรณาการลักษณะของภูมิปัญญาไทยเป็นแนวทางในการพัฒนาการทำกิจกรรม
 อย่างเป็นระบบสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในชุมชนได้ .....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

3. การพิจารณาหลักการพัฒนาการทำกิจกรรมของกลุ่ม ในส่วนที่ยังไม่ชัดเจน และ
 แนวทางในการพัฒนาชุมชนได้

หลักการพัฒนาการทำกิจกรรม	แนวทางในการพัฒนา
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....

4. แนวทางในการทำกิจกรรมพัฒนาชุมชนตนเอง .....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

กลุ่มที่ .....

ใบงานที่ 5.1/5
เรื่อง ภูมิปัญญาไทย

คำชี้แจง ให้สมาชิกทำกิจกรรมใบความรู้ เรื่อง ภูมิปัญญาไทย ดังนี้

1. ภูมิปัญญาไทยมีองค์ประกอบที่ต่างกันชัดเจน คือ .....

.....
.....
.....

2. บุคคลในชุมชนมีความสำคัญต่อภูมิปัญญาไทยอย่างไร .....

.....
.....
.....

3. บุคคลในชุมชนแสดงออกต่อภูมิปัญญาไทยอย่างไร .....

.....
.....
.....

4. ลักษณะภูมิปัญญาไทยมีผลต่อการพัฒนาชุมชน ต่างกันอย่างไร .....

.....
.....
.....

.....

5. โรงเรียนเราการแสดงถึงการอนุรักษ์และพัฒนาภูมิปัญญาไทย อย่างไร .....

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

กิจกรรมที่ 5.2

ชื่อกิจกรรม 5.2 เรื่อง การวิเคราะห์ปัญหา

สาระสำคัญ

ความรู้ประจำท้องถิ่นในแต่ละท้องถิ่น จะมีผู้เฒ่าผู้แก่หรือครูภูมิปัญญา เป็นบุคคลที่มีองค์ความรู้เกี่ยวกับท้องถิ่นในแต่ละด้านเป็นอย่างดี ซึ่งเป็นความรู้ที่มีการเรียนรู้มาจากบรรพบุรุษสู่รุ่นลูกหลานและสามารถใช้องค์ความรู้ทำประโยชน์ต่อชุมชนและบุคคลอื่นๆ โดยรวม การเรียนรู้ส่วนใหญ่จะเป็นการบอกเล่าปากต่อปาก ฝึกปฏิบัติจนเกิดความชำนาญ ซึ่งมีหลายส่วนเกิดปัญหาต้องได้รับการแก้ไขและพัฒนาต่อไป

วัตถุประสงค์

1. มีความตระหนัก เห็นคุณค่า ความสำคัญของปัญหาในการพัฒนาภูมิปัญญาในท้องถิ่น
2. วิเคราะห์หาสาเหตุของปัญหาของภูมิปัญญาในท้องถิ่น
3. นำเสนอแนวทางการแก้ปัญหาของภูมิปัญญาในท้องถิ่น

เนื้อหา

1. สภาพปัญหาของภูมิปัญญาในท้องถิ่น
2. การวิเคราะห์ปัญหาของภูมิปัญญาในท้องถิ่น

กิจกรรมหรืองานที่มอบหมาย

1. การสำรวจปัญหาของภูมิปัญญาในท้องถิ่น
2. วิเคราะห์ปัญหาของท้องถิ่นที่เลือกมา
3. สรุปแนวทางแก้ปัญหาของท้องถิ่น

สื่อ อุปกรณ์ แหล่งเรียนรู้

1. ใบความรู้ เรื่อง การวิเคราะห์ปัญหา
2. กิจกรรมการเรียนรู้ เรื่อง การวิเคราะห์ปัญหา
3. ใบงาน เรื่อง การวิเคราะห์ปัญหา

กิจกรรมการเรียนรู้

1. นักเรียนจัดกลุ่ม ตามกลุ่มเดิมซึ่งมีสมาชิกกลุ่มละ 5 คน
2. ประธานนำใบความรู้ เรื่อง การวิเคราะห์ปัญหา
3. ประธานกลุ่มนำสมาชิกร่วมกันเรียนรู้ เรื่อง การวิเคราะห์ปัญหา

4. ประธานกลุ่มกระตุ้นสมาชิกร่วมกันพิจารณาปัญหาภูมิปัญญาท้องถิ่นกิจกรรมก่อน
5. ประธานกลุ่มพยายามเน้นว่าทุกคนมีความสำคัญของกลุ่มอย่างมาก อยากให้ทุกคนทำกิจกรรมอย่างเต็มความสามารถ
6. ประธานกลุ่มกระตุ้นให้สมาชิกแต่ละคนพิจารณาปัญหาท้องถิ่นที่ตนเองเคยเรียนรู้ โดยเขียนสรุปปัญหาลงในกระดาษเป็นประเด็นๆ
7. ประธานกลุ่มแนะนำให้สมาชิกแต่ละคนเลือกปัญหาที่ตนเองรวบรวมมาเพื่อใช้ในการทำกิจการวิเคราะห์ปัญหา
8. ประธานกลุ่มกระตุ้นให้สมาชิกนำเสนอปัญหาที่แต่ละคนเลือกมาให้สมาชิกกลุ่มฟัง
9. ประธานกลุ่มกระตุ้นสมาชิกให้ร่วมกันวิเคราะห์ปัญหาสู่การพัฒนาท้องถิ่นที่เลือกมา โดยผู้ฟังต้องฟังอย่างมีสมาธิ จริงจังกับการฟังสิ่งที่เพื่อนเล่า โดยไม่แสดงความคิดเห็นใดๆ ไม่ว่าจะเห็นด้วยหรือคัดค้าน
10. ประธานกลุ่มพยายามให้กำลังใจสมาชิกร่วมกันวิเคราะห์ปัญหาเพื่อนำไปใช้ในการพัฒนากิจกรรม
11. สมาชิกคนอื่นพยายามจดบันทึกที่สิ่งที่เพื่อนเล่าให้ฟังตามประเด็น
12. เมื่อสมาชิกวิเคราะห์ปัญหาครบทุกประเด็นแล้ว ประธานกลุ่มกระตุ้นให้สมาชิกเลือกประเด็นหลักๆ ที่ได้จากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้
13. เลขานุการกลุ่มบันทึกประเด็นที่ได้จากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของกลุ่ม
14. เมื่อสมาชิกเสนอการวิเคราะห์ปัญหาครบทุกประเด็นแล้ว เลขานุการกลุ่มนำเสนอประเด็นที่ได้จากการวิเคราะห์ของกลุ่มให้สมาชิกฟังอีกครั้ง
15. ประธานกลุ่มสรุปผลการทำกิจกรรมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของกลุ่ม

16. ตัวแทนกลุ่มนำเสนอผลการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับกลุ่มอื่นๆ หน้า
ชั้นเรียน
17. ประกลุ่มแต่ละกลุ่มส่งผลการทำกิจกรรมกลุ่มให้ครูผู้สอน

ใบความรู้ที่ 5.2

เรื่อง การวิเคราะห์ปัญหา

การวิเคราะห์ปัญหาด้วยหลักการทำไม-ทำไม (Why-Why Analysis)

Why-Why Analysis คืออะไร

Why-Why Analysis เป็นเทคนิคการวิเคราะห์หาปัจจัยที่เป็นต้นเหตุที่ส่งผลให้เกิดปรากฏการณ์อย่างเป็นระบบ มีขั้นมีตอน ไม่ทำให้เกิดการตกหล่นของข้อมูล ซึ่งไม่ใช่การคิดแบบไม่มีที่มาด้วยการคาดเดาหรือนั่งเทียนคิดเอา

ข้อเท็จจริง หมายถึง ข้อความหรือเหตุการณ์ที่เป็นมาหรือที่เป็นอยู่ตามจริง

ข้ออนุมาน หมายถึง การคาดหมาย หรือ การคาดคะเนเอาเอง โดยใช้อารมณ์ และ ความรู้สึกเป็นที่ตั้ง

วิธีการคิดของ Why-Why Analysis

เมื่อเรามีปัญหาอย่างใดอย่างหนึ่งเกิดขึ้น เราจะมาคิดกันดูว่าอะไรเป็นปัจจัย หรือสาเหตุที่ทำให้มันเกิดโดยการตั้งคำถามว่า “ทำไม” โดยตั้งคำถามไปเรื่อยๆ จนกระทั่งได้ปัจจัยที่เป็นต้นตอของปัญหาในช่องสุดท้าย ปัจจัยที่อยู่หลังสุด จะต้องเป็นปัจจัยที่สามารถพลิกกลับกลายเป็นมาตรการที่มีประสิทธิภาพ (เป็นมาตรการป้องกันไม่ให้เกิดขึ้นซ้ำอีก) วิธีการคิดวิเคราะห์ด้วยการระดมพลังสมองภายใต้กฎของการระดมสมอง ดังนี้

กำหนดเป้าหมายของการระดมสมองให้ชัดเจน

- ทุกคนต้องมีส่วนร่วม
- กล้าที่จะพยานความคิดให้ทุกๆความคิดเพื่อให้เกิดความคิดใหม่ๆ
- กล้าที่จะคิดนอกกรอบและปล่อยให้ทุกคนได้คิดอย่างอิสระ
- อย่ามองข้ามความจริงและความถูกต้อง
- ละเว้นการตัดสินแต่ละความคิด
- อย่ากลัวความคิดที่เหมือนหรือซ้ำกัน
- อย่าหยุดเพื่อที่จะโต้แย้ง (ต้องการปริมาณ)
- บันทึกทุกความคิด
- เปลี่ยนมุมมองบ้าง

ก่อนการวิเคราะห์ด้วย Why-Why Analysis

1. สะสางปัญหาให้ชัดเจน ยึดกุมข้อเท็จจริงให้มั่น

ก่อนที่จะทำการวิเคราะห์ปัญหาด้วย Why-Why Analysis จะต้องไปตรวจสอบสถานที่จริง และคุณภาพของจริง อันเป็นที่มาของปัญหาเพื่อสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับรายละเอียดของปัญหาให้ถูกต้องชัดเจน

ถ้าไม่สะสางให้ดี จะทำให้การวิเคราะห์ก็กว้างเกินไป และมีปัจจัยที่เกี่ยวข้องมากเกินไป ถึงแม้ได้ผลการวิเคราะห์ออกมาก็ตาม มาตรการที่ตามมาจะมีมากเกินไปที่จะนำมาปฏิบัติได้

2. ทำความเข้าใจในโครงสร้างและหน้าที่ของส่วนที่เป็นปัญหา

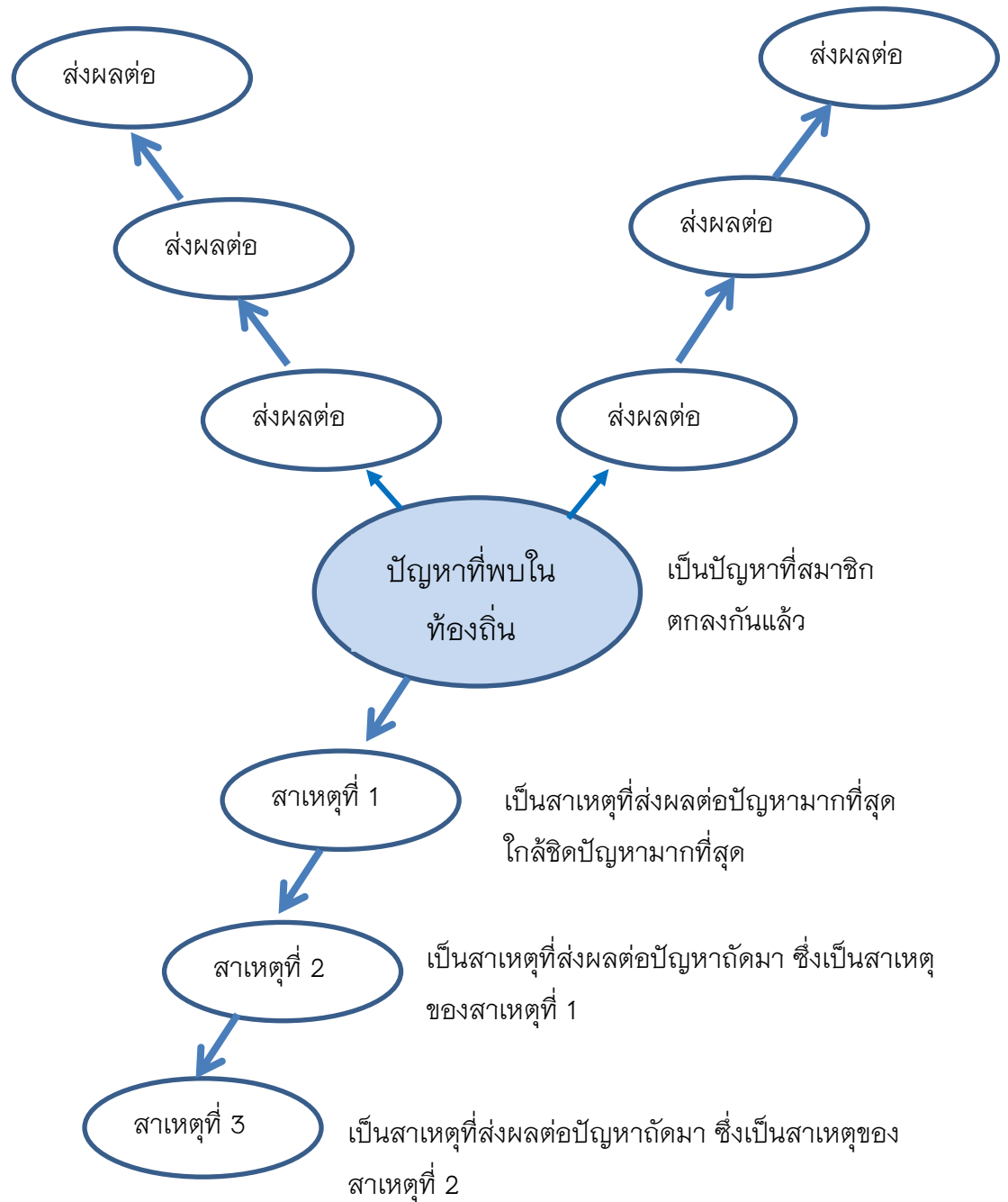
จะต้องทำการแจกแจงส่วนงานที่เป็นปัญหา ให้ออกมาเป็นไดอะแกรมแสดงความสัมพันธ์ของชิ้นส่วน, แสดงความสัมพันธ์ของหน้าที่, แสดงค่าที่ควรจะเป็นของชิ้นส่วนนั้นๆ กับสภาพที่ใช้งานจริง หรือกล่าวได้ว่าเป็นการเปรียบเทียบ basic condition กับ working condition ฯลฯ

การวิเคราะห์ในกรณีของปัญหาต่างๆ ไป ให้เขียนภาพขั้นตอน และทำความเข้าใจเกี่ยวกับหน้าที่ของสาเหตุของปัญหานั้นๆ

การมองจากสภาพที่ควรจะเป็น

แนวทางแรกนั้นเป็นการค้นหาสาเหตุโดยการนึกภาพขึ้นมาใน หัวว่าการจะทำให้ดีนั้น จะต้องมีการแบบ ลักษณะ และเงื่อนไขอย่างไร การมองปัญหาจากสภาพที่ควรจะเป็นคือ การเปรียบเทียบ วิธีการของตนเองกับสิ่งที่เป็มาตรฐานหรือเป็นที่ยอมรับของคนทั่วไป “การมองปัญหาจากสภาพที่ควรจะเป็น” เป็นการกำหนด แนวทางในการค้นหาสาเหตุของปัญหาโดยการเปรียบเทียบปัญหาที่เกิด กับสภาพที่ควรจะเป็น หลังจากกำหนดแนวทางได้แล้วก็จะตั้งคำถามว่า “ทำไม” ไปเรื่อยๆ เพื่อค้นหาปัจจัยหรือสาเหตุออกมา

การวิเคราะห์สาเหตุของปัญหา เพื่อให้ทราบถึงสาเหตุของปัญหาอย่างแท้จริงและมีความชัดเจนสามารถนำสาเหตุที่ผ่านการวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ นำมาดำเนินการออกแบบ วางแผนในดำเนินการแก้ไขปัญหายังเป็นระบบ ส่งผลต่อการดำเนินการที่มีประสิทธิภาพ เกิดประสิทธิผลอย่างยั่งยืน เป็นการเพิ่มประสิทธิภาพของภูมิปัญญาท้องถิ่นต่อไป ดังตัวอย่าง การวิเคราะห์สาเหตุของปัญหา ดังภาพ

สาเหตุของปัญหาเมื่อพิจารณาแล้วส่งผลกระทบต่อปัญหาจริงๆ ตามลำดับ
 ความสำคัญของสาเหตุ เมื่อเลือกสาเหตุที่แท้จริง คือ เมื่อแก้สาเหตุนั้นๆ แล้วทำให้ปัญหา
 หหมดไป และส่งผลดีต่อสิ่งอื่น พิจารณาตามลำดับ จนสามารถทำให้เกิดความยั่งยืน สืบไป

กลุ่มที่

แบบบันทึกกิจกรรมที่ 5.2
เรื่อง การวิเคราะห์ปัญหา

คำชี้แจง แบบบันทึกกิจกรรมการเรียนรู้ การวิเคราะห์ปัญหา ดังนี้

1. การระบุสาเหตุของปัญหาภูมิปัญญาท้องถิ่นของสมาชิก แต่ละคน

สมาชิกคนที่ 1 .....

.....

.....

สมาชิกคนที่ 2 .....

.....

.....

สมาชิกคนที่ 3 .....

.....

.....

สมาชิกคนที่ 4 .....

.....

.....

สมาชิกคนที่ 5 .....

.....

.....

2. การจัดเรียงลำดับของปัญหา ตามความชัดเจนตรงตามสภาพจริงของปัญหาที่สนใจ
มากไปน้อย 3 ลำดับ .....

.....

.....

3. เลือกปัญหาแท้จริง เพื่อศึกษาและพัฒนา .....

.....

.....

.....

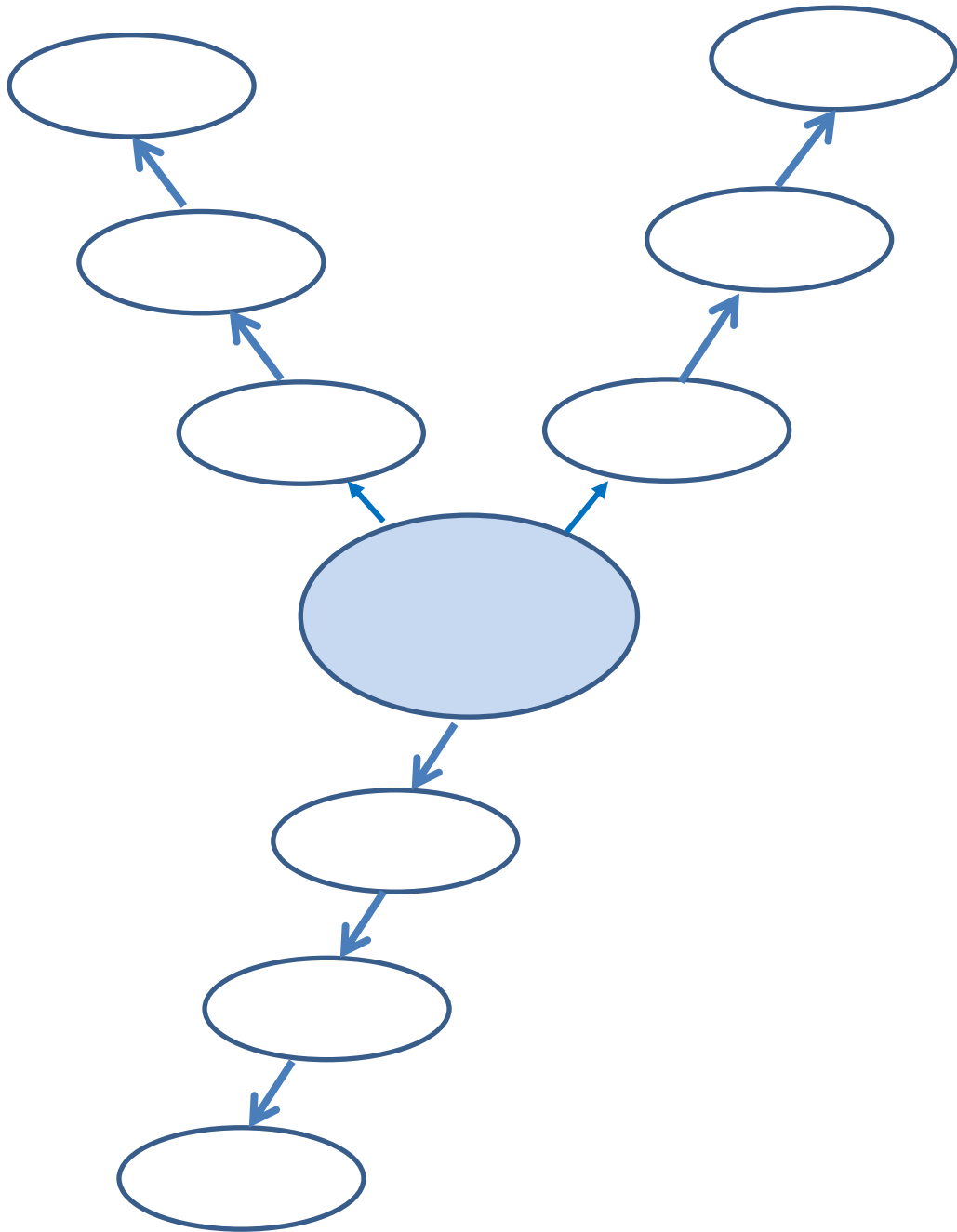

กลุ่มที่ .....

ใบงานที่ 5.2
เรื่อง การวิเคราะห์ปัญหา

คำชี้แจง ให้สมาชิกร่วมกันเขียนแผนผังภาพแสดงการวิเคราะห์สาเหตุของปัญหา ดังนี้

กิจกรรมที่ 6
การสังเคราะห์งานเพื่อแก้ปัญหา

ชื่อกิจกรรม 6 เรื่อง การสังเคราะห์งานเพื่อแก้ปัญหา

สาระสำคัญ

เมื่อทราบปัญหาที่เกิดขึ้นทั้งในสังคม ชุมชนหรือเฉพาะเรื่อง แล้วนำปัญหานั้นๆ มาวิเคราะห์จนทราบถึงสาเหตุของการเกิดปัญหา เพื่อป้องกัน แก้ไขและพัฒนาให้สภาพของสังคม ชุมชนหรือเฉพาะส่วนนั้นๆ ให้อยู่ในสภาพที่อำนวยหรือเอื้อต่อส่วนรวมมากขึ้น ด้วยการคิดหาวิธีการใหม่ หรือสร้างสิ่งใหม่ๆ หรือปรับปรุงพัฒนาวิธีเดิมๆ ให้ดีขึ้นมาเพื่อประโยชน์ต่อคนส่วนใหญ่ในสังคม ถ่ายทอดไปยังรุ่นอื่นๆ ต่อไป

วัตถุประสงค์

นักเรียนให้คิดวิธีแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบสามารถสร้างประโยชน์กับชุมชนได้

วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม

1. บอกวิธีการแก้ปัญหาที่นำมาวิเคราะห์สาเหตุได้
2. สามารถออกแบบการแก้ปัญหาจากสาเหตุที่เลือกอย่างเป็นระบบได้
3. ระบุมวิธีการแก้ปัญหาได้อย่างเป็นขั้นเป็นตอนได้

เนื้อหา

1. การสังเคราะห์วิธีการแก้ปัญหา

สื่อ/แหล่งเรียนรู้

1. ใบความรู้ เรื่อง การสังเคราะห์วิธีการแก้ปัญหา
2. กิจกรรมการเรียนรู้ เรื่อง การสังเคราะห์วิธีการแก้ปัญหา
3. ใบงาน เรื่อง การสังเคราะห์วิธีการแก้ปัญหา

กิจกรรมการเรียนรู้

1. นักเรียนจัดกลุ่ม ตามกลุ่มเดิมซึ่งมีสมาชิกกลุ่มละ 5 คน
2. แต่ละกลุ่มเลือกประธานกลุ่ม รองประธานกลุ่ม เลขานุการกลุ่ม สวัสดิการ

ประชาสัมพันธ์

3. ประธานกลุ่มแต่ละกลุ่มประชุมพร้อมกับผู้สอน เพื่อทำความเข้าใจในการทำกิจกรรม ตาม

4. ประธานกลุ่มแต่ละกลุ่มแจ้งสมาชิกถึงเรื่องที่ต้องศึกษาค้นคว้า และทำความเข้าใจตามเป้าหมายของการเรียนรู้

5. บริการกลุ่มแต่ละกลุ่มไปรับเอกสารประกอบการทำกิจกรรมต่างๆ

6. ประธานกลุ่มแต่ละกลุ่มไปดำเนินการตามที่กำหนดในแต่ละกิจกรรม

7. ประธานกลุ่มแจ้งให้สมาชิกร่วมกันศึกษาใบความรู้ เรื่อง การสังเคราะห์วิธีการแก้ปัญหา ให้เข้าใจสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการแก้ปัญหาได้
8. ประธานกลุ่มพยายามกระตุ้นสมาชิกทุกคนให้สนใจและตั้งใจทำกิจกรรม เพราะทุกคนมีความสำคัญอย่างยิ่ง
9. เมื่อศึกษาใบความรู้เข้าใจแล้วก็ร่วมกันทำใบงาน เรื่อง การสังเคราะห์วิธีการแก้ปัญหา และทำกิจกรรมตามลำดับ
10. ประธานกลุ่มแต่ละกลุ่มเน้นย้ำว่าปัญหาที่นำมาวิเคราะห์หาสาเหตุในการทำกิจกรรมครั้งนี้ คือปัญหาอะไร และสาเหตุที่กลุ่มวิเคราะห์ พบว่าสาเหตุที่สำคัญของปัญหาที่กลุ่มเลือกมา เพื่อใช้ทำกิจกรรมแก้ปัญหา คืออะไร
11. ประธานกลุ่มแต่ละกลุ่ม กระตุ้นสมาชิกทุกคนร่วมกันระดมพลังสมองกำหนดแนวทางในการทำกิจกรรมตามที่กำหนด
12. ประธานกลุ่มสรุปผลการเรียนรู้ เรื่อง การสังเคราะห์วิธีการแก้ปัญหา
13. ประธานกลุ่มนำสมาชิกร่วมกันเลือกวิธีการแก้ปัญหาจากสาเหตุที่เลือกมา
14. เลขานุการกลุ่มสรุปแนวทางในการแก้ปัญหา ตามลำดับ อย่างเป็นขั้นตอน
15. เลขานุการกลุ่มสรุปขั้นตอนการแก้ปัญหาให้สมาชิกกลุ่มฟังร่วมกัน
16. ประธานกลุ่มแนะนำสมาชิกว่าคนใดสงสัยสามารถปรับหรือเพิ่มได้ เพื่อให้สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการวางแผนการดำเนินการต่อไป

ใบความรู้ ที่ 6

เรื่อง การสังเคราะห์วิธีการแก้ปัญหา

การพัฒนาความคิด นั้นเราจะใช้ภาษาแสดงความคิดหรืออธิบายความคิดของคนเรา เพื่อนำเสนอความคิดนี้ให้คนอื่นเข้าใจ มนุษย์แสดงความคิดออกมาได้โดยการกระทำและโดยการใช้ภาษา เพื่อแสดงความคิดหรืออธิบายความคิดของคนเรา นอกจากนี้จะช่วยให้ผู้อื่นเข้าใจแล้วยังช่วยให้ผู้ใช้ภาษาได้มีโอกาสขัดเกลาความคิดของตนให้แจ่มชัดและแหลมคมยิ่งขึ้นด้วย ตัวอย่างเช่น เมื่อเราคิดว่าเราเข้าใจปัญหาของเราแล้วอย่างแจ่มแจ้ง แต่เมื่อเราต้องชี้แจงให้คนอื่นเข้าใจ จะโดยพูดหรือเขียน บางครั้งบางคนอาจชี้แจงได้ไม่ดีนัก อาจต้องเสียเวลานาน พูดหรือเขียนวกวน ขณะพูดหรือเขียนออกไปอาจรู้สึกติดขัดตรงนั้นบ้างตรงนี้บ้าง ซึ่งแสดงว่าความจริงที่นึกว่าเข้าใจนั้น แท้จริงหาได้เข้าใจอย่างแจ่มชัดไม่ ซึ่งต้องย้อนกลับไปทบทวนอีกครั้งจนจะได้เข้าใจปัญหานั้นอย่างแท้จริง สรุปได้ว่า ถ้าความสามารถในการคิดของผู้ใดมีอยู่อย่างจำกัด ความสามารถในการใช้ภาษาก็จะพลอยถูกจำกัดไปด้วย ถ้าความสามารถในการใช้ภาษามีอยู่อย่างจำกัดแล้วความสามารถในการคิดก็จะถูกจำกัดลง ในทางตรงกันข้าม ถ้าบุคคลใดมีความสามารถสูงในการคิด บุคคลนั้นก็จะพลอยมีความสามารถสูงในการใช้ภาษา ซึ่งมีผลต่อเนื่องทำให้ความสามารถในการคิดสูงตามไปด้วย

วิธีการคิดแบ่งได้ 3 ประเภท ดังนี้คือ

1. วิธีคิดเชิงวิเคราะห์ การวิเคราะห์คือ การพิจารณาแยกสิ่งใดสิ่งหนึ่งออกเป็นส่วนๆ เพื่อทำความเข้าใจแต่ละส่วนให้แจ่มแจ้ง ขั้นตอนของวิธีคิดเชิงวิเคราะห์ สรุปได้ดังนี้
  - กำหนดขอบเขตหรือนิยามสิ่งที่เราจะวิเคราะห์ให้ชัดเจนว่าจะวิเคราะห์อะไร
  - กำหนดจุดมุ่งหมายให้ชัดเจนว่าจะวิเคราะห์เพื่ออะไร
  - พิจารณาหลักความรู้ หรือทฤษฎีที่เกี่ยวข้องว่าจะใช้หลักใดเป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์
  - ใช้หลักความรู้ที่ให้ตรงกับเรื่องที่จะวิเคราะห์เป็นกรณีๆ ไป และจะต้องรู้ว่าควรวิเคราะห์อย่างไร
  - สรุปและรายงานผลการวิเคราะห์ให้เป็นระเบียบชัดเจน

2. วิธีคิดเชิงสังเคราะห์ คำว่า วิเคราะห์ กับคำว่า สังเคราะห์ มีความหมายที่แสดงถึง กระบวนการคนละทางกัน การวิเคราะห์มีความหมายว่า แยกออกพิจารณา โดยมีจุดหมายปลายทางเพื่อให้เกิดความเข้าใจ ส่วนการสังเคราะห์มีความหมายไปทางรวมเข้าด้วยกัน โดยมีจุดหมายปลายทางอยู่ที่สร้างสรรค์สิ่งใหม่ขึ้น สำหรับขั้นตอนวิธีคิดเชิงสังเคราะห์ จะต้องตั้งจุดมุ่งหมายในการสังเคราะห์ให้ชัดเจนว่าเราต้องการที่จะสร้างสรรค์สร้างสิ่งใดขึ้น เพื่อประโยชน์อะไร หรือเพื่อให้ทำหน้าที่อะไร สรุปขั้นตอนของการคิดเชิงสังเคราะห์ มีดังนี้

- หาความรู้เกี่ยวกับหลักการ ทฤษฎี หรือแนวทางที่เหมาะสม เพื่อนำมาใช้เป็นหลักในการสังเคราะห์ ทำความเข้าใจเกี่ยวกับส่วนต่างๆ ที่จะนำมาใช้เป็นส่วนประกอบในการสังเคราะห์ให้ถ่องแท้ จนแน่ใจว่าเรารู้จักหรือเข้าใจส่วนประกอบนั้นๆ ทุกส่วนเป็นอย่างดีแล้ว

- ใช้หลักความรู้ในข้อ 2 ให้เหมาะแก่กรณีที่จะสังเคราะห์

- ทบทวนว่า ผลของการสังเคราะห์สอดคล้องกับความมุ่งหมายหรือไม่ เพียงใด

3. วิธีคิดเชิงประเมินค่า คำว่า ประเมินค่า หมายถึง การใช้ดุลพินิจตัดสินคุณค่าของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ว่าสิ่งนั้นดีหรือเลว เป็นคุณหรือเป็นโทษ มีประโยชน์หรือไม่มีประโยชน์ เป็นต้น และก่อนที่เราจะประเมินค่า เราจำเป็นต้องมีเกณฑ์ที่ดี สรุปขั้นตอนวิธีคิดเชิงประเมินค่า มีดังนี้

- ทำความเข้าใจหรือทำความรู้จักสิ่งที่เราจะประเมินให้ชัดเจนก่อน ซึ่งก็คือการวิเคราะห์ นั่นเอง จากนั้นควรจะสังเคราะห์ให้ดีเสียก่อน

- พิจารณาว่าจะใช้เกณฑ์อะไรเป็นเครื่องตัดสินคุณค่าของสิ่งที่เราจะประเมิน

- ถ้าจะประเมินค่าโดยไม่ใช้เกณฑ์ อาจเปรียบเทียบกับหลักฐานอื่นซึ่งมีความสมเหตุสมผล พอที่จะนำมาเปรียบเทียบกันก็ได้

การคิดเพื่อแก้ปัญหา ปัญหา คือ สภาพการณ์ที่ทำความยุ่งยากให้แก่มนุษย์ โดยมีหลักในการคิดเพื่อ แก้ปัญหาต่างๆ แต่เราควรที่จะต้องเข้าใจเรื่องเหล่านี้เสียก่อน ก่อนที่จะคิดเพื่อแก้ปัญหา คือ ประเภทของปัญหา แบ่งได้ 3 ประเภทกว้างๆ ดังนี้

13. ปัญหาเฉพาะบุคคล ได้แก่ ปัญหาที่เกิดขึ้น โดยเฉพาะแก่บุคคลหนึ่งบุคคลใดเท่านั้น ส่วนสาเหตุที่มาของปัญหาอาจเชื่อมโยงไปถึงบุคคลอื่นหรือสิ่งอื่นก็ได้

14. ปัญหาเฉพาะกลุ่ม ได้แก่ ปัญหาที่กลุ่มบุคคลกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งประสบความยุ่งยากร่วมกัน

15. ปัญหาสาธารณะ เรียกอีกอย่างว่า ปัญหาสังคมก็ได้ เป็นปัญหาที่มีผลกระทบต่อคนทุกคน หรือคนส่วนใหญ่ในสังคมไม่โดยตรงก็โดยอ้อม

สาเหตุและสภาพแวดล้อมของปัญหา สภาพการณ์ใดๆ ที่กลายเป็นปัญหาจะต้องมี สาเหตุมาก่อนเสมอ สาเหตุอาจมีประการเดียวหรือหลายประการก็ได้แล้วแต่กรณี ปัญหาบางอย่างอาจจะเกิดขึ้นในสภาพแวดล้อมอย่างใดอย่างหนึ่งเสมอไป ตัวอย่างเช่น การเจ็บไข้ได้ป่วย เป็นต้น ซึ่งสาเหตุและสภาพแวดล้อมของปัญหาเป็นสิ่งที่เราจะต้องทราบให้ได้เช่นเดียวกับการกำหนดรู้ตัวของปัญหา เป้าหมายในการแก้ปัญหาโดยปกติเมื่อเราสามารถรู้ปัญหาแน่ชัดแล้ว แม้จะยังคิดไม่ตกว่าจะหาทางแก้ปัญหาได้อย่างไร เราก็พอจะเนได้ว่าเป้าหมายของคนเราในการแก้ปัญหานั้นคืออะไร การเลือกวิธีทางแก้ปัญหา ปัญหาส่วนมากมีวิธีการแก้ปัญหาหลายทาง จึงต้องยิ่งวิเคราะห์ให้ถี่ถ้วนรอบคอบ ซึ่งก็จะตัดสินใจเลือกวิธีทางที่เห็นว่าเหมาะสมที่สุด โดยต้องมีอุปสรรคน้อยที่สุด หรือไม่มีอุปสรรคเลย อยู่ในวิสัยที่จะปฏิบัติได้ ไม่ก่อให้เกิดความยุ่งยากตามมาและมั่นใจได้ว่าจะนำไปสู่เป้าหมายที่ต้องการ โดยสรุป หลักสำคัญในการคิดเพื่อแก้ปัญหา มีดังนี้

1. ทำความเข้าใจลักษณะของปัญหาและวางขอบเขตของปัญหา
2. พิจารณาสาเหตุของปัญหา
3. รู้สภาพแวดล้อมของปัญหา
4. ทำเป้าหมายในการที่จะแก้ปัญหา
5. เลือกวิธีทางแก้ปัญหาที่ดีที่สุดที่จะทำให้บรรลุถึงเป้าหมายที่ได้

วางไว้

แบบบันทึกกิจกรรมที่ 6
เรื่อง การสังเคราะห์งานเพื่อแก้ปัญหา

คำชี้แจง แบบบันทึกกิจกรรมเรียนรู้ เรื่อง การสังเคราะห์งานเพื่อแก้ปัญหา ดังนี้

1. การหาวิธีแก้ปัญหาเราจะต้องวิเคราะห์ปัญหาก่อนเพื่ออะไร .....

.....

.....

.....

2. การวิเคราะห์ปัญหามีหลักการอย่างไร .....

.....

.....

.....

3. การสังเคราะห์วิธีแก้ปัญหา มีหลักการสำคัญอย่างไร

.....

.....

.....

.....

4. การเลือกวิธีการมาใช้ในการแก้ปัญหา มีหลักการสำคัญอย่างไร .....

.....

.....

.....

5. ปัจจัยที่ส่งต่อการสังเคราะห์วิธีการแก้ปัญหาได้ชัดเจนมีอะไรบ้าง .....

.....

.....

.....

ใบงานที่ 6

เรื่อง การสังเคราะห์งานเพื่อแก้ปัญหา

คำชี้แจง ให้สมาชิกร่วมกันสังเคราะห์วิธีการแก้ปัญหาจากสาเหตุที่เลือกมาแล้ว ดังนี้

1. เลือกสาเหตุหลักจากการวิเคราะห์ปัญหา ที่สามารถนำดำเนินการแก้ปัญหาได้ .....

.....

.....

.....

2. วิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อสาเหตุที่เลือกมาใช้ในการแก้ปัญหา .....

.....

.....

.....

3. หาแนวทางในการดำเนินการแก้ปัญหตามสาเหตุดังกล่าว มีแนวทางใดบ้าง .....

.....

.....

.....

4. เลือกแนวทางในการแก้ปัญหามา 1 แนวทาง เพื่อใช้ในการแก้ปัญหา .....

.....

.....

.....

5. กำหนดเป้าหมายของการแก้ปัญหา ขอบเขตของการศึกษา กำหนดสิ่งที่ต้องการศึกษาให้ชัดเจน .....

.....

.....

.....

กิจกรรมที่ 7

การวางแผนและออกแบบการพัฒนา

กิจกรรมที่ 7

ชื่อกิจกรรม 7 เรื่อง การวางแผนและออกแบบการพัฒนา

สาระสำคัญ

การพัฒนางานสิ่งใดสิ่งหนึ่ง จะต้องทราบว่า จะพัฒนาอะไร ทำไมต้องพัฒนา นั่นคือ สิ่งนั้นมีปัญหาอะไร เราต้องทราบปัญหาที่เป็นเชิงประจักษ์ ที่ส่งผลกระทบต่อคนส่วนใหญ่ในสังคม นำปัญหานั้นมาวิเคราะห์แยกแยะสาเหตุของการทำให้เกิดปัญหาอย่างมีเหตุมีผลตามความหลักการและข้อเท็จจริง แล้วเลือกสาเหตุที่ได้จากการวิเคราะห์ปัญหามา เพื่อตั้งเป็นประเด็นในการแก้ปัญหา การแก้ปัญหาต้องทำกิจกรรมอย่างเป็นระบบ คือ ต้องรู้ว่าใครทำอะไร เพื่ออะไร ทำอย่างไร ทำเมื่อไร ทำที่ไหน ส่งผลอย่างไร

วัตถุประสงค์

1. นักเรียนวางแผนหรือออกแบบทำกิจกรรมแก้ปัญหาได้

วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม

1. นักเรียนกำหนดหัวข้อในการวางแผนทำกิจกรรมได้
2. นักเรียนสามารถเขียนแผนในการดำเนินการแก้ปัญหาได้
3. นักเรียนสามารถกำหนดวิธีดำเนินการให้สำเร็จตามเป้าหมายได้

เนื้อหา

1. การวางแผนหรือการออกแบบกิจกรรม

สื่อ/แหล่งเรียนรู้

1. ใบความรู้ เรื่อง การวางแผนและออกแบบการพัฒนา
2. ใบงาน เรื่อง การวางแผนและออกแบบการพัฒนา

กิจกรรมการเรียนรู้

1. นักเรียนจัดกลุ่ม ตามกลุ่มเดิมซึ่งมีสมาชิกกลุ่มละ 5 คน
2. แต่ละกลุ่มเลือกประธานกลุ่ม รองประธานกลุ่ม เลขานุการกลุ่ม สวัสดิการ

ประชาสัมพันธ์

3. ประธานกลุ่มแต่ละกลุ่มประชุมพร้อมกับครูผู้สอน เพื่อทำความเข้าใจในการทำกิจกรรม ตาม
4. ประธานกลุ่มแต่ละกลุ่มแจ้งสมาชิกถึงเรื่องที่ต้องศึกษาค้นคว้า และทำความเข้าใจตามเป้าหมายของการเรียนรู้
5. บริการกลุ่มแต่ละกลุ่มไปรับเอกสารประกอบการทำกิจกรรมต่างๆ

6. ประธานกลุ่มแต่ละกลับไปดำเนินการตามที่กำหนดในแต่ละกิจกรรม
7. ประธานกลุ่มแจ้งให้สมาชิกร่วมกันศึกษาใบความรู้ เรื่อง การสังเคราะห์วิธีการแก้ปัญหา ให้เข้าใจสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการแก้ปัญหาได้
8. ประธานกลุ่มพยายามกระตุ้นสมาชิกทุกคนให้สนใจและตั้งใจทำกิจกรรม เพราะทุกคนมีความสำคัญอย่างยิ่ง
9. เมื่อศึกษาใบความรู้ทำความเข้าใจแล้วก็ร่วมกันทำใบงาน เรื่อง การวางแผนและออกแบบการพัฒนา ทำกิจกรรมตามลำดับ
10. ประธานกลุ่มแต่ละกลุ่มเน้นย้ำว่าปัญหาที่ร่วมกันนำเสนอ วิเคราะห์สาเหตุที่สำคัญของปัญหาที่กลุ่มเลือกมา เพื่อใช้ทำกิจกรรมแก้ปัญหา คืออะไร
11. ประธานกลุ่มแต่ละกลุ่ม กระตุ้นสมาชิกทุกคนร่วมกันระดมพลังสมองในการทำกิจกรรมตามที่กำหนด
12. สมาชิกร่วมกันเขียนแผนการดำเนินการ โดยนำสาเหตุของปัญหาที่วิเคราะห์ไว้ มากำหนดเป็นหัวเรื่อง
13. ร่วมกันเขียนหลักการที่มาของปัญหาตามลำดับขั้นตอนที่ได้จากการวิเคราะห์สาเหตุของปัญหา
14. กำหนดวัตถุประสงค์ตามผลที่คาดว่าจะส่งผลตามมาจากกาแก้ปัญหาตามสาเหตุที่วิเคราะห์
15. การดำเนินการ นำผลที่เกิดจากการระดมพลังสมองสังเคราะห์แนวทางการแก้ปัญหา โดยเขียนให้เป็นขั้นเป็นตอนตามลำดับขั้นตอนของการดำเนินการให้ชัดเจน
16. ผลที่คาดว่าจะได้รับ นำผลที่ได้การวิเคราะห์การแก้ปัญหาแล้วจะส่งผลดีอย่างไรจากขั้นตอนการวิเคราะห์สาเหตุของปัญหามาจัดลำดับของผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้น
17. ประธานกลุ่มนำสมาชิกร่วมกันเขียนแผนการดำเนินงาน/โครงการ ตามหัวข้อที่กำหนดให้
18. เลขานุการกลุ่มสรุปผลการวางแผนหรือออกแบบการแก้ปัญหาตามลำดับอย่างเป็นขั้นตอน
19. ประธานกลุ่มแนะนำสมาชิกว่าคนใดสงสัยสามารถปรับหรือเพิ่มได้ เพื่อให้สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการวางแผนการดำเนินการต่อไป

ใบความรู้ที่ 7

เรื่อง การวางแผนและออกแบบการพัฒนา

ชื่อโครงการ (ระบุชื่อที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของโครงการ)

1. หลักการและเหตุผล

- ระบุความเป็นมาของโครงการ
- ระบุสภาพหรือสถานการณ์ปัจจุบัน
- ระบุสภาพปัญหาหรือความต้องการ รวมทั้งสาเหตุต่างๆ
- ระบุโอกาสถ้ามีการลงทุนในโครงการนี้
- ระบุข้อจำกัดหากไม่มีโครงการนี้
- ระบุความสำคัญของโครงการที่จะมีต่อนโยบาย

2. วัตถุประสงค์

- ระบุผลลัพธ์ที่คาดหวังว่าจะเกิดขึ้นเมื่อเสร็จโครงการ (ทำโครงการนี้แล้วผลตอบแทนที่ได้รับคืออะไร)

3. เป้าหมาย

- ระบุปริมาณและคุณภาพของผลงาน หรือผลผลิต ต่างๆ (ที่เมื่อทำได้จะทำให้เกิดผลลัพธ์ ตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้)
- ระบุเวลาที่ผลงานจะแล้วเสร็จ

4. วิธีดำเนินงาน

- ระบุกิจกรรมโครงการทั้งหมด
- ระบุขั้นตอนในการดำเนินกิจกรรม
- ระบุเทคนิคที่ใช้ในการปฏิบัติการ

5. ระยะเวลาโครงการ

- ระบุระยะเวลาที่ใช้ในการดำเนินงานของแต่ละกิจกรรม

6. สถานที่โครงการ

- ระบุสถานที่และเงื่อนไขต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง

7. งบประมาณ

- ระบุค่าใช้จ่ายของโครงการตามหมวดหมู่ของค่าใช้จ่าย ตามระเบียบการจัดทำงบประมาณ

8. ผู้รับผิดชอบ

- ระบุชื่อบุคคลหรือคณะทำงานที่รับผิดชอบในการจัดการโครงการ
- ระบุรูปแบบขององค์กรโครงการ

9. การติดตามและประเมินผล

- ระบุวิธีการ เกณฑ์วัดและระยะเวลาที่จะติดตามโครงการ
- ระบุเกณฑ์ที่จะใช้ในการประเมินผล

10. ผลที่คาดว่าจะได้รับ

- ระบุผลประโยชน์ที่กลุ่มบุคคลหรือพื้นที่หรือสังคมโดยรวมจะได้รับ
- ระบุผลกระทบในด้านบวกที่จะตามมาจากการมีโครงการ

ลงชื่อ ..... ผู้เสนอโครงการ
(.....)

ลงชื่อ ..... ผู้อนุมัติโครงการ
(.....)

หมายเหตุ แนวการเขียนโครงการที่อธิบายไว้นี้เป็นเพียงแนวทางทั่วไป อาจจะปรับ
แบบฟอร์มนี้ให้เหมาะสมกับความต้องการของหน่วยงานมากยิ่งขึ้นก็ได้

3. เป้าหมาย

เป้าหมายเชิงปริมาณ .....

.....

เป้าหมายเชิงคุณภาพ .....

.....

4. วิธีดำเนินงาน (ระบุกิจกรรม, ระบุขั้นตอน, ระบุเทคนิคในการปฏิบัติการ)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

กิจกรรมที่ 8
การกำหนดปฐิทธินปฏิบัติงำน
ตามแผนการพัฒนำ

กิจกรรมที่ 8

ชื่อกิจกรรม 8 เรื่อง การกำหนดปฏิทินปฏิบัติงานตามแผนการพัฒนา

สาระสำคัญ

การวางแผนเพื่อแก้ปัญหาที่พบในชีวิตประจำวันหรือพบในชุมชน เมื่อนำปัญหานั้นๆ มาวิเคราะห์หาสาเหตุของปัญหา นำสาเหตุของปัญหามาวางแผนหรือออกแบบการดำเนินการหรือพัฒนางานให้เกิดผลดีทำให้ปัญหานั้นๆ ลดลงหรือหมดไป เมื่อวางแผนหรือออกแบบโครงการแล้วก็ต้องดำเนินการตามแผน โดยทำกำหนดการในการปฏิบัติงานให้ชัดเจน

วัตถุประสงค์

นักเรียนกำหนดปฏิทินปฏิบัติงานตามแผนหรือโครงการได้

วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม

1. สามารถกำหนดวิธีดำเนินการกิจกรรมตามแผนที่กำหนดได้
2. สามารถกำหนดบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบของสมาชิกได้
3. สามารถกำหนดวันเวลาในการดำเนินการตามแผนได้

เนื้อหา

1. การเขียนปฏิทินปฏิบัติงานตามแผน

สื่อ/แหล่งเรียนรู้

1. ใบความรู้ เรื่อง การเขียนปฏิทินปฏิบัติงานตามแผน
2. ใบงาน เรื่อง การเขียนปฏิทินปฏิบัติงานตามแผน
3. ใบมอบหมายงาน เรื่อง การปฏิบัติตามแผน

กิจกรรมการเรียนรู้

1. นักเรียนจัดกลุ่ม ตามกลุ่มเดิมซึ่งมีสมาชิกกลุ่มละ 5 คน
2. แต่ละกลุ่มเลือกประธานกลุ่ม รองประธานกลุ่ม เลขานุการกลุ่ม สวัสดิการ

ประชาสัมพันธ์

3. ประธานกลุ่มแต่ละกลุ่มประชุมพร้อมกับผู้สอน เพื่อทำความเข้าใจในการทำกิจกรรม

4. ประธานกลุ่มแต่ละกลุ่มแจ้งสมาชิกถึงเรื่องที่ต้องศึกษาค้นคว้า และทำความเข้าใจตามเป้าหมายของการเรียนรู้

5. บริการกลุ่มแต่ละกลุ่มไปรับเอกสารประกอบการทำกิจกรรมต่างๆ

6. ประธานกลุ่มแต่ละกลับไปดำเนินการตามที่กำหนดในแต่ละกิจกรรม
7. ประธานกลุ่มแจ้งให้สมาชิกร่วมกันศึกษาใบความรู้ เรื่อง การเขียนปฏิทินปฏิบัติงานตามแผน ให้เข้าใจสามารถนำไปใช้ดำเนินการแก้ปัญหาได้
8. ประธานกลุ่มพยายามกระตุ้นสมาชิกทุกให้สนใจและตั้งใจทำกิจกรรม เพราะทุกคนมีความสำคัญอย่างยิ่ง
9. เมื่อศึกษาใบความรู้ทำความเข้าใจแล้วก็ร่วมกันทำใบงาน เรื่อง การเขียนปฏิทินปฏิบัติงานตามแผนทำกิจกรรมตามลำดับ
10. ประธานกลุ่มแต่ละกลุ่มเน้นย้ำให้สมาชิกทุกร่วมกันพิจารณาถึงการทำกิจกรรมตามแผนที่เหมาะสม สมาชิกสามารถร่วมกิจกรรมได้
11. ประธานกลุ่มนำสมาชิกร่วมกันเขียนปฏิทินปฏิบัติงานตามแผนตามหัวข้อที่กำหนดให้
12. เลขานุการกลุ่มสรุปผลการเขียนปฏิทินปฏิบัติงานตามแผนตามลำดับ อย่างเป็นขั้นตอน
13. ประธานกลุ่มแนะนำสมาชิกว่าคนใดสงสัยสามารถปรับหรือเพิ่มได้ เพื่อให้สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการวางแผนการดำเนินการต่อไป

ใบความรู้ที่ 8

เรื่อง การเขียนปฏิทินปฏิบัติงานตามแผน

การเขียนแผนปฏิบัติงานเป็นการนำเอาขั้นตอนต่างๆ ในการดำเนินงานมา แจกแจง รายละเอียดให้ผู้ที่ทำโครงการสามารถลงมือปฏิบัติงานได้โดยจะเขียนรายละเอียด แต่ละงานที่ต้องทำ มีใครเป็นผู้รับผิดชอบในงานนั้นบ้าง จะทำเมื่อใด และมีวิธีการใน การทำอะไร ซึ่งในการเขียนแผนการปฏิบัติงาน เพื่อให้สะดวกและเข้าใจได้ง่ายจึงมี การนำมาทำเป็นตารางการปฏิบัติดัง ตัวอย่างต่อไปนี้

ตาราง ตัวอย่างแผนปฏิบัติงานในโครงการผลิตไข่ไก่อนามัย

งาน	วิธีการและสถานที่	เวลา	ผู้รับผิดชอบ	หมายเหตุ
1. แจงให้ นิสิตและ ผู้เกี่ยวข้องของ ทราบ	แจงให้นิสิตที่จะเข้าร่วมโครงการ ทราบโดยการ ปดประกาศไว้ที่ ฟาร์มและคณะศึกษาศาสตร์ พรอมนัดประชุมในวันที่ 18 กรกฎาคม 2548	15 ก.ค. 48	ประสงค	
2. ชี้แจง รายละเอียด ต่างๆ ให้ นิสิตทราบ	นัดประชุมนิสิตที่เข้าร่วมโครงการที่ ฟาร์มคณะ ศึกษาศาสตร์	18 ก.ค. 48 เวลา 16:30 น.	สันติ	
3. ศึกษาถึง วิธี การเลี้ยง ไก่ไข่	ศึกษาวิธีการเลี้ยงไก่ไข่จากเอกสาร ต่างๆ และ บริษัทหรือฟาร์มไก่ไข่ของ เอกชนจนเข้าใจถึง กระบวนการต่างๆ ในการเลี้ยงไก่ไข่	18-22 ก.ค. 48	สันติ	
4. ปรับปรุง โรงเรือน	ใช้โรงเรือนไก่เนื้อของบอบปลา โดย ปรับปรุง ซ่อมแซมสวนที่ชำรุดให้ใช้ การได้ดี และสั่งอุปกรณ์ที่ใช้สร้าง ทรงตบสำหรับ แม่ไก่ จำนวน 150 ตัว	25-27 ก.ค. 48	ประสงค	

งาน	วิธีการและสถานที่	เวลา	ผู้รับผิดชอบ	หมายเหตุ
5. จัดทำกรง ตับและ อุปกรณ์ต่างๆ	ประกอบกรงตับพร้อมอุปกรณ์ต่างๆ เช่น รางอาหาร รางน้ำ ให้พร้อมที่ใช้ งานไคท์ทันที	1 ส.ค. 48	สันติ	
6. สั่งพันธุ์ไก่ อาหาร และ ยา	สั่งแม่ไก่ที่มีอายุประมาณ 4 เดือนครึ่ง จำนวน 150 ตัว จากฟาร์มของเอกชน และสั่งซื้ออาหารและยาสำหรับไก่ไข่	2 ส.ค. 48	ประสงค์	
7. นำแม่ไก่ ไขมาเลี้ยง	นำแม่ไก่ไข่ลงเลี้ยงในกรงตับจำนวน 150 ตัว	15 ส.ค. 48	ประสงค์	
8. ปฏิบัติการ เลี้ยงไก่	งานที่จะต้องทำในช่วงที่เลี้ยงไก่ไข่ 1. ให้อาหารและน้ำ 2. ให้อาหารรักษาโรค 3. การเก็บไข่ไก่ 4. จัดบันทึกข้อมูลต่างๆ เช่น จำนวน ไข่, อาหาร ฯลฯ (ตามแบบฟอร์ม การบันทึก) 5. คัดขนาด คุณภาพ และการจัด จำหน่าย 6. คัดไก่ไข่ที่ไขน้อยออกจำหน่าย	15 ส.ค. 48 ถึง 15 ก.ย. 48	ประสงค์ สันติ	
9. การ ประเมินผล	ประเมินผลและจัดทำรายงาน	30 ก.ย. 48	สันติ	

งาน	วิธีการและสถานที่	เวลา	ผู้รับผิดชอบ	หมายเหตุ

ใบมอบหมายงาน
เรื่อง การปฏิบัติงานตามแผน

คำชี้แจง ให้สมาชิกแต่ละคนปฏิบัติงานร่วมกันโดยเน้นระบบทีมตามแผนที่กำหนด

ที่	กิจกรรมที่มอบหมาย	ผู้รับผิดชอบ	กำหนดรวม	หมายเหตุ

กิจกรรมที่ 9

การประเมินผลการทำงาน

ชื่อกิจกรรม 9 เรื่อง การประเมินผลการปฏิบัติงาน

สาระสำคัญ

การประเมินผลการปฏิบัติงานก็คือ การวัดเพื่อให้ทราบว่าผลการปฏิบัติงานของผู้ปฏิบัติงานแต่ละคนนั้นได้ผลเป็นประการใด แล้วนำเอาผลที่วัดได้นั้นมาประเมินค่าว่ามีค่าเป็นอย่างไร เพื่อใช้ประโยชน์ในการบริหารงานให้บรรลุตามเป้าหมายที่กำหนดไว้เช่น เพื่อแจ้งผลการประเมินให้ผู้ถูกประเมินทราบผลการปฏิบัติงานของตนว่ามีข้อเด่นข้อด้อยอย่างไร เพื่อจะได้ปรับปรุงการทำงานของตนให้ดีขึ้น และผลการประเมินยังจะเป็นเครื่องช่วยพิจารณาหาความต้องการในการพัฒนาต่อไป

วัตถุประสงค์

1. นักเรียนตรวจสอบผลการปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมาย
2. นักเรียนร่วมกันประเมินผลงานของทีมงาน

วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม

1. สามารถตรวจสอบผลการปฏิบัติงานของสมาชิกได้
2. สามารถตรวจสอบผลการปฏิบัติงานของทีมงานได้
3. สามารถนำผลการตรวจการปฏิบัติงานมาใช้ในการพัฒนางานได้

เนื้อหา

1. การประเมินผลการปฏิบัติงาน

สื่อ/แหล่งเรียนรู้

1. ใบความรู้ เรื่อง การประเมินผลการปฏิบัติงาน
2. ใบงาน เรื่อง การประเมินผลการปฏิบัติงาน
3. ใบมอบหมายงาน เรื่อง การประเมินผลการปฏิบัติงาน

กิจกรรมการเรียนรู้

1. นักเรียนจัดกลุ่ม ตามกลุ่มเดิมซึ่งมีสมาชิกกลุ่มละ 5 คน
2. แต่ละกลุ่มเลือกประธานกลุ่ม รองประธานกลุ่ม เลขานุการกลุ่ม สวัสดิการ

ประชาสัมพันธ์

3. ประธานกลุ่มแต่ละกลุ่มประชุมพร้อมกับผู้สอน เพื่อทำความเข้าใจใน

การทำกิจกรรม

4. ประธานกลุ่มแต่ละกลุ่มแจ้งสมาชิกถึงเรื่องที่ต้องศึกษาค้นคว้า และทำความเข้าใจตามเป้าหมายของการเรียนรู้

5. บริการกลุ่มแต่ละกลุ่มไปรับเอกสารประกอบการทำกิจกรรมต่างๆ
6. ประธานกลุ่มแต่ละกลุ่มไปดำเนินการตามที่กำหนดในแต่ละกิจกรรม
7. ประธานกลุ่มแจ้งให้สมาชิกร่วมกันศึกษาใบความรู้ เรื่อง การประเมินผลการปฏิบัติงาน ให้เข้าใจสามารถนำไปใช้ดำเนินการแก้ปัญหาได้
8. ประธานกลุ่มพยายามกระตุ้นสมาชิกทุกให้สนใจและตั้งใจทำกิจกรรม เพราะทุกคนมีความสำคัญอย่างยิ่ง
9. เมื่อศึกษาใบความรู้ทำความเข้าใจ ร่วมกันทำใบงาน เรื่อง การประเมินผลการปฏิบัติงาน ทำกิจกรรมตามลำดับ
10. ประธานกลุ่มแต่ละกลุ่มเน้นย้ำให้สมาชิกทุกคนร่วมกันพิจารณาถึงการทำกิจกรรมตามแผนที่เหมาะสม สมาชิกสามารถร่วมกิจกรรมได้
11. ประธานกลุ่มนำสมาชิกประเมินผลงานของกลุ่มที่ได้รับมอบหมาย โดยให้สมาชิกประเมินตามแบบฟอร์มที่กำหนดให้
12. ประธานกลุ่มแนะนำให้สมาชิกกลุ่มประเมินผลการปฏิบัติของสมาชิกกลุ่มตามแบบฟอร์มการประเมินผลการปฏิบัติงานของสมาชิกกลุ่ม เน้นอย่างตรงไปตรงมา
13. เลขานุการกลุ่มสรุปผลการประเมินผลงานของกลุ่ม โดยคิดค่าเฉลี่ยทั้งรายข้อของรายประเมิน และค่าเฉลี่ยทั้งฉบับ
14. สมาชิกแต่ละคนช่วยกันสรุปผลการประเมินผลการปฏิบัติงานของสมาชิกกลุ่ม โดยคิดค่าเฉลี่ยทั้งรายข้อของรายประเมิน และค่าเฉลี่ยทั้งฉบับ
15. สมาชิกแต่ละคนส่งผลการสรุปแบบประเมินผลการปฏิบัติงานให้ประธานกลุ่ม
16. เลขานุการกลุ่มนำเสนอผลการประเมินผลงานของกลุ่ม
17. ประธานนำเสนอผลการปฏิบัติงานของสมาชิกแต่ละคนให้ทุกคนทราบ พร้อมเสริมแรงสมาชิกให้ร่วมแรงร่วมใจเป็นหนึ่งเพื่อผลสำเร็จในเป้าหมายเดียวกัน
18. ประธานกลุ่มแนะนำสมาชิกว่าคนใดสงสัยสามารถปรับหรือเพิ่มได้ตามความเห็นของแต่ละคนที่คิดว่าเหมาะสมชัดเจน เพื่อให้สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในเชิงการพัฒนาให้ดียิ่งๆ ขึ้นต่อไป

ใบความรู้ที่ 9

เรื่อง การประเมินผลการปฏิบัติงาน

เนื่องจากการประเมินผลการปฏิบัติงานมีความสำคัญและมีประโยชน์ต่อการทำงาน ในการทำงานแต่ละชิ้นงานจึงกำหนดให้มีการประเมินผลการปฏิบัติงานขึ้นภายในทีมงานของตน การวางระบบการประเมินผลการปฏิบัติงานจึงมีความสำคัญ จำเป็นต้องดำเนินการอย่างรอบคอบ เพื่อป้องกันมิให้เกิดปัญหาต่างๆ ติดตามมาในภายหลัง เช่น การต่อต้านผู้ที่ทำหน้าที่ประเมิน การไม่ยอมรับผู้รับการประเมิน การไม่สามารถสรุปผลการประเมินได้หลังจากที่ทำการประเมินแล้ว เป็นต้น

หลักการประเมินผลการปฏิบัติงาน

หลักการสำคัญๆ ที่ใช้เป็นแนวทางการประเมินผลการปฏิบัติงาน เพื่อให้การประเมินผลการปฏิบัติงานเป็นไปอย่างถูกต้องและบรรลุตามวัตถุประสงค์มีดังนี้

1. การประเมินผลการปฏิบัติงานเป็นกระบวนการประเมินค่าผลการปฏิบัติงาน มิใช่ประเมินบุคคล (Weigh the Work – Not the Worker)
2. การประเมินผลการปฏิบัติงานเป็นส่วนหนึ่งของหน้าที่และความรับผิดชอบของทุกคน
3. การประเมินผลการปฏิบัติงานจะต้องมีความแม่นยำในการประเมิน
4. การประเมินผลการปฏิบัติงานจะต้องมีเครื่องมือหลักช่วยในการประเมิน
5. การประเมินผลการปฏิบัติงานจะต้องมีการแจ้งผลการประเมินและหารือผลการประเมินผลการปฏิบัติงาน ภายหลังจากเสร็จสิ้นการประเมินแล้ว
6. การประเมินผลการปฏิบัติงานจะต้องมีการดำเนินการเป็นไปอย่างต่อเนื่อง

วิธีการประเมินผลการปฏิบัติงาน

เพื่อให้การประเมินผลการปฏิบัติงานทั้งในทีมและบุคคลเกิดมีความสัมพันธ์กันอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด จึงควรดำเนินการในการประเมินผลปฏิบัติงาน ดังนี้

1. กำหนดเป้าหมายของทีม ซึ่งเป็นหน้าที่ของสมาชิกที่ร่วมกันเป็นผู้กำหนด
2. กระจายเป้าหมายออกเป็นส่วนๆ สู่ผู้ปฏิบัติงาน
3. จัดทำใบประเมินผลการปฏิบัติงานระดับบุคคลและกำหนดระดับผลงานในแต่ละเกรด
4. ติดตามประเมินผลการปฏิบัติงานเป็นระยะ ๆ
5. ประเมินผลเพื่อสรุปผลงานเสร็จสิ้น

การประเมินผลการปฏิบัติงานจะต้องประเมินจากระดับหัวหน้าของทีมงาน ก่อนที่จะมีการประเมินสู่ระดับบุคคล เพื่อให้ผู้ถูกประเมินได้รับทราบผลงานของตัวเอง ก่อน ซึ่งจะทำให้ไม่เกิดปัญหาที่ว่าหัวหน้ายังไม่ทราบผลงานของตัวเอง แต่ต้องประเมินผลงานลูกทีมก่อน เพราะในความเป็นจริงแล้ว ถ้ามีการกระจายเป้าหมายถูกต้องแล้ว ผลงานของลูกทีมโดยรวมทั้งหมด จะต้องมียกระดับผลงานไม่แตกต่างไปจากผลงานของหัวหน้า ดังนั้น ถ้าหัวหน้าทราบระดับผลงานของตัวเองก่อนแล้ว จะทำให้ง่ายต่อการประเมินภาพรวมสำหรับผลงานลูกทีมได้ง่ายยิ่งขึ้น

ประโยชน์ของการประเมินผลการปฏิบัติงาน

1. แม้การวัดผลจะไม่สมบูรณ์ แต่ก็สามารถชี้ให้เห็นถึงผลการปฏิบัติงานที่แตกต่างกันของแต่ละคนได้
2. อาจต้องจัดทำเอกสารประเมินผลการปฏิบัติงานและผลสะท้อนกลับเพื่อเป็นหลักฐาน
3. การประเมินจะช่วยวางรากฐานในการสร้างระบบคุณธรรม (Merit system) และระบบการให้รางวัล (Bonus system)
4. มาตรฐานและขอบข่ายการประเมินผลงานนี้สามารถนำไปกำหนดเป้าหมายเชิงยุทธศาสตร์และกำหนดความคาดหวังต่อผลการปฏิบัติงานได้ชัดเจนมากขึ้น
5. การให้ผลสะท้อนกลับเป็นรายบุคคลถือเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหารผลการปฏิบัติงาน
6. แม้จะเน้นการประเมินรายบุคคล แต่สามารถนำการทำงานเป็นทีมมาเป็นเกณฑ์ในการประเมิน และกำหนดให้ทีมงานเป็นจุดหลักของการประเมินได้

มุมมองของสมาชิกในทีม

1. ผลสะท้อนกลับในการปฏิบัติงานเป็นสิ่งจำเป็นและพึงปรารถนา
2. ต้องประเมินเพื่อปรับปรุงผลการปฏิบัติงาน
3. เพื่อความยุติธรรม ต้องสามารถวัดระดับผลการปฏิบัติงานที่แตกต่างกันในกลุ่มคนงานได้ และระดับที่แตกต่างกันนี้จะมีกระทบต่อผลที่จะเกิดขึ้นตามมา
4. การประเมินและการรับทราบระดับผลการปฏิบัติงานช่วยจูงใจให้เกิดการพัฒนาผลการปฏิบัติงาน

ต้องมีคำอธิบายว่าทำไมบางคนจึงได้รับผลกระทบจากการปฏิบัติงานไม่เหมือนกัน นั้นพิจารณาจากการประเมินผลการปฏิบัติงานย่อมต้องเป็นไปตามมาตรฐาน

เช่นเดียวกับการทดสอบ ซึ่งการทดสอบและการประเมินผลการปฏิบัติงานถือเป็นเทคนิคในการปฏิบัติงาน ถึงแม้ว่าการประเมินผลการปฏิบัติงานอาจก่อให้เกิดปฏิกิริยาต่อต้านจากผู้ถูกประเมินบางส่วนบ้าง แต่การตัดสินใจของผู้มอบหมายงาน โดยปราศจากหลักเหตุและผลก็เป็นทางเลือกที่ยอมรับไม่ได้เช่นกัน

ใบงานที่ 9

เรื่อง การประเมินผลการปฏิบัติงาน

คำชี้แจง ให้สมาชิกร่วมกันระดมพลังสมองประเมินผลการปฏิบัติงานร่วมกัน

1. ในทีมที่ได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติงาน สิ่งแรกที่คุณควรได้รับการประเมิน คือ .....

.....

2. การประเมินผลงานของทีม ใครเป็นผู้ประเมิน .....

.....

3. การประเมินสมาชิกในทีม จะต้องประเมินอะไรบ้าง .....

.....

4. การประเมินผลการปฏิบัติของทีมกับรายตัวของสมาชิก ต่างกันอย่างไร .....

.....

5. การประเมินผลการปฏิบัติงานจะทำให้เกิดประโยชน์สูงสุด จะต้องทำอย่างไร .....

.....

6. สมาชิกแต่ละคนจะได้ประโยชน์อะไรจากกิจกรรมการประเมินผลการปฏิบัติงาน

.....

.....

.....

ใบมอบหมายงานที่ 9
เรื่อง การประเมินผลการปฏิบัติงาน

คำชี้แจง ให้สมาชิกแต่ละคนประเมินผลงานของกลุ่มและประเมินผลการปฏิบัติงานของสมาชิกในกลุ่มตามที่ได้รับมอบหมายงาน ตามแบบฟอร์มที่กำหนด

แบบประเมิน การทำงานเป็นทีม
กลุ่มที่ ..... กิจกรรมเรื่อง

ที่	ชื่อ - สกุล	รายการประเมิน					คะแนนรวม
		การร่วมกันวางแผนการทำงาน	ทำงานตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย	เป็นผู้พูดและผู้ฟังที่ดี	แสดงความคิดเห็นอย่างมีเหตุผล	ยอมรับข้อสรุปและผลงานของกลุ่มและ	
		5	5	5	5	5	25
1							
2							
3							
4							
5							
6							

ลงชื่อ ..... ผู้ประเมิน
(.....)
..... / ..... / .....

เกณฑ์การให้คะแนน

การร่วมกันวางแผนการทำงาน

- 5 หมายถึง ร่วมมือวางแผนการทำงานทุกขั้นตอน มีข้อเสนอที่เป็นประโยชน์ในการวางแผนงานดีมาก
- 4 หมายถึง ร่วมมือวางแผนการทำงานเกือบครบทุกขั้นตอน มีข้อเสนอที่เป็นประโยชน์ในการวางแผนงานดี
- 3 หมายถึง ร่วมมือวางแผนการทำงานบ้าง แต่ไม่ครบทุกขั้นตอน มีข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ในการวางแผนงานดีพอสมควร
- 2 หมายถึง ร่วมมือวางแผนการทำงานบ้าง แต่ไม่ครบทุกขั้นตอน มีข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ในการวางแผนงานน้อย
- 1 หมายถึง ร่วมมือวางแผนการทำงานน้อยมาก หรือไม่มีข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ในการวางแผนงาน

ทำงานตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย

- 5 หมายถึง ทำงานในหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายครบถ้วน เต็มความสามารถ พยายามแก้ปัญหาการทำงานด้วยตนเอง และมุ่งมั่นจนงานสำเร็จ
- 4 หมายถึง ทำงานในหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายครบถ้วน แก้ปัญหาการทำงานด้วยตนเองเป็นบางครั้งและทำงานจนสำเร็จ
- 3 หมายถึง ทำงานที่ได้รับมอบหมายบ้าง แต่ทำไม่ครบถ้วน แก้ปัญหาการทำงานด้วยตนเองไม่ได้ ต้องได้รับความช่วยเหลือจึงจะทำงานได้สำเร็จ
- 2 หมายถึง ทำงานที่ได้รับมอบหมายบ้าง แต่ทำไม่ครบถ้วน แก้ปัญหาการทำงานด้วยตนเองไม่ได้ ต้องได้รับความช่วยเหลือทุกเรื่องจึงจะทำงานได้สำเร็จ
- 1 หมายถึง รับผิดชอบในงานที่ได้รับมอบหมายน้อยมาก ต้องควบคุมและกระตุ้นเตือนบ่อยๆ ทำงานไม่สำเร็จ

เป็นผู้พูดและผู้ฟังที่ดี

- 5 หมายถึง มีมารยาทในการพูดการฟัง ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นเสมอ ใช้คำพูดได้เหมาะสมดีมาก
- 4 หมายถึง มีมารยาทในการพูดการฟัง ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นบ่อยครั้ง ใช้คำพูดได้เหมาะสมดี
- 3 หมายถึง มีมารยาทในการพูดการฟัง ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นเป็นบางครั้ง ใช้คำพูดได้เหมาะสมพอใช้
- 2 หมายถึง มีมารยาทในการพูดการฟังน้อย ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นน้อยและใช้คำพูดไม่เหมาะสม
- 1 หมายถึง ขาดมารยาทในการพูดการฟัง ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นน้อยมาก ใช้คำพูดไม่เหมาะสม ทำให้บรรยากาศการทำงานและความรู้สึกของผู้ร่วมงานไม่ดี

แสดงความคิดเห็นอย่างมีเหตุผล

- 5 หมายถึง ใช้เหตุผลในการแสดงความคิดเห็นได้ดีมาก และมุ่งประโยชน์เพื่อการพัฒนาคุณภาพงานเป็นสำคัญ
- 4 หมายถึง ใช้เหตุผลในการแสดงความคิดเห็นได้ดี
- 3 หมายถึง ใช้เหตุผลในการแสดงความคิดเห็นได้บ้างพอสมควร
- 2 หมายถึง ใช้เหตุผลในการแสดงความคิดเห็นได้น้อย
- 1 หมายถึง ใช้ความรู้สึกส่วนตัวในการแสดงความคิดเห็นมากกว่าการใช้เหตุผล

ยอมรับข้อสรุปและผลงานของกลุ่มและร่วมปรับปรุงงาน

- 5 หมายถึง มีส่วนร่วมในการสรุป ยอมรับข้อสรุปของกลุ่ม ร่วมรับผิดชอบปรับปรุงแก้ไขงานของกลุ่มทั้งหมดด้วยความเต็มใจ
- 4 หมายถึง มีส่วนร่วมในการสรุป ยอมรับข้อสรุปของกลุ่ม ร่วมรับผิดชอบปรับปรุงแก้ไขงาน ส่วนใหญ่ของกลุ่ม
- 3 หมายถึง มีส่วนร่วมในการสรุปบ้าง ยอมรับข้อสรุปของกลุ่ม ร่วมรับผิดชอบและปรับปรุงแก้ไขผลงานของกลุ่มพอสมควร
- 2 หมายถึง มีส่วนร่วมในการสรุปน้อย ยอมรับข้อสรุปของกลุ่ม ร่วมรับผิดชอบปรับปรุงแก้ไขผลงานของกลุ่มน้อย
- 1 หมายถึง เกือบจะไม่มีส่วนร่วมในการสรุป ยอมรับข้อสรุปของกลุ่ม ร่วมรับผิดชอบปรับปรุงแก้ไขผลงานของกลุ่มเพียงเล็กน้อย

แบบประเมินผลงานของกลุ่ม

กลุ่มที่ ..... เรื่อง .....

ที่	รายการประเมิน	ระความคิดเห็น				
		5	4	3	2	1
1	ผลงานเกิดจากการร่วมมือของสมาชิก					
2	ได้ผลตรงตามวัตถุประสงค์ของการทำกิจกรรม					
3	นำเสนอผลงานให้คนอื่นเข้าใจได้ตรงประเด็น					
4	สามารถนำไปประยุกต์ให้เกิดประโยชน์ต่อสังคม					
5	สามารถนำไปการพัฒนาให้เกิดประโยชน์					

ลงชื่อ.....ผู้ประเมิน

เกณฑ์การประเมิน

1. ผลงานเกิดจากการร่วมมือของสมาชิก
  - 5 หมายถึง สมาชิกกลุ่มทุกคนร่วมมือกันอย่างเป็นระบบ แจ่มบทบาทหน้าที่ชัดเจน
  - 4 หมายถึง สมาชิกกลุ่มร่วมมือกันอย่างเป็นระบบ แจ่มบทบาทหน้าที่ชัดเจน
  - 3 หมายถึง สมาชิกกลุ่มร่วมมือกันอย่างเป็นระบบ
  - 2 หมายถึง สมาชิกกลุ่มบางส่วนร่วมมือกัน
  - 1 หมายถึง สมาชิกไม่สามารถทำงานกลุ่มได้
2. ได้ผลตรงตามวัตถุประสงค์ของการทำกิจกรรม
  - 5 หมายถึง การทำกิจกรรมของกลุ่มเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดชัดเจน
  - 4 หมายถึง การทำกิจกรรมของกลุ่มเป็นไปตามวัตถุประสงค์
  - 3 หมายถึง การทำกิจกรรมของกลุ่มเป็นไปตามวัตถุประสงค์บางส่วน
  - 2 หมายถึง การทำกิจกรรมของกลุ่มไม่ตรงตามวัตถุประสงค์
  - 1 หมายถึง ไม่สามารถทำกิจกรรมได้ตามที่กำหนด

3. นำเสนอผลงานให้คนอื่นเข้าใจได้ตรงประเด็น
  - 5 หมายถึง นำเสนอที่มาของสิ่งที่ศึกษา วัตถุประสงค์ วิธีการ ผลที่เกิดขึ้นมี
ความสอดคล้องกัน
  - 4 หมายถึง นำเสนอที่มาของสิ่งที่ศึกษา วัตถุประสงค์ วิธีการ ผลที่เกิดขึ้นได้
  - 3 หมายถึง นำเสนอผลที่เกิดขึ้นสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ วิธีการ
  - 2 หมายถึง นำเสนอผลที่เกิดขึ้นไม่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ วิธีการ
  - 1 หมายถึง ไม่สามารถนำเสนอผลงานได้
4. สามารถนำไปประยุกต์เกิดประโยชน์ต่อสังคม
  - 5 หมายถึง สามารถนำผลที่เกิดขึ้นไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวมได้จริง
  - 4 หมายถึง สามารถนำผลที่เกิดขึ้นไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ได้
  - 3 หมายถึง สามารถปรับประยุกต์ผลที่เกิดขึ้นเพื่อประโยชน์ในโอกาสหน้า
  - 2 หมายถึง สามารถปรับประยุกต์ผลที่เกิดขึ้นได้บางส่วน
  - 1 หมายถึง ไม่สามารถปรับประยุกต์ผลที่เกิดขึ้นได้
5. สามารถนำไปการพัฒนาให้เกิดประโยชน์
  - 5 หมายถึง สามารถพัฒนาต่อยอดผลที่เกิดขึ้นให้เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวมได้จริง
  - 4 หมายถึง สามารถพัฒนาต่อยอดผลที่เกิดขึ้นให้เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวมได้
  - 3 หมายถึง สามารถพัฒนาต่อยอดผลบางส่วนให้เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวมได้
  - 2 หมายถึง ยังสามารถพัฒนาต่อยอดผลที่เกิดขึ้นได้
  - 1 หมายถึง ไม่สามารถนำผลที่เกิดขึ้นมาพัฒนาต่อยอดได้

กิจกรรมที่ 10

กิจกรรมการพัฒนาสู่ชุมชน

ชื่อกิจกรรม 10 เรื่อง กิจกรรมการพัฒนาสู่ชุมชน

สาระสำคัญ

การทำกิจกรรมเพื่อพัฒนาชุมชนนั้นถือว่าเป็นสิ่งสำคัญที่แสดงให้เห็นถึงผล การเรียนรู้ที่เกิดจากการทำกิจกรรม สามารถทำประโยชน์ให้กับสังคมได้ โดยที่ไม่หวังสิ่ง ตอบแทน ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการทำกิจกรรมอย่างเป็นระบบผ่านการวางแผนตามขั้นตอน แสดงให้เห็นถึงการเป็นบุคคลที่มีภาวะผู้นำและทำกิจกรรมเพื่อสาธารณะ

วัตถุประสงค์

นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมตามปฏิทินปฏิบัติงานของแผนการที่กำหนดไว้

วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม

1. สามารถร่วมกันปฏิบัติกิจกรรมเป็นทีมตามแผนที่กำหนดได้
2. สามารถประเมินผลการปฏิบัติกิจกรรมของทีมได้
3. สามารถรายงานผลที่เกิดจากการทำกิจกรรมได้

เนื้อหา

1. กิจกรรมการพัฒนาสู่ชุมชน

สื่อ/แหล่งเรียนรู้

1. กิจกรรมการเรียนรู้ เรื่อง กิจกรรมการพัฒนาสู่ชุมชน
2. ใบมอบหมายงาน เรื่อง กิจกรรมการพัฒนาสู่ชุมชน

กิจกรรมการเรียนรู้

1. นักเรียนจัดกลุ่ม ตามกลุ่มเดิมซึ่งมีสมาชิกกลุ่มละ 5 คน
2. แต่ละกลุ่มเลือกประธานกลุ่ม รองประธานกลุ่ม เลขานุการกลุ่ม สวัสดิการ ประชาสัมพันธ์
3. ประธานกลุ่มแต่ละกลุ่มประชุมพร้อมกับครูผู้สอน เพื่อทำความเข้าใจใน การทำกิจกรรม
4. ประธานกลุ่มแต่ละกลุ่มแจ้งสมาชิกถึงเรื่องที่ต้องศึกษาค้นคว้า และทำ ความเข้าใจตามเป้าหมายของการเรียนรู้
5. บริการกลุ่มแต่ละกลุ่มไปรับเอกสารประกอบการทำกิจกรรมต่างๆ
6. ประธานกลุ่มแต่ละกลุ่มไปดำเนินการตามที่กำหนดในแต่ละกิจกรรม
7. ประธานกลุ่มแจ้งให้สมาชิกร่วมกันทำกิจกรรม เรื่อง กิจกรรมการพัฒนาสู่ ชุมชน ทำความเข้าใจสามารถนำไปใช้ดำเนินการตามแผนที่กำหนดไว้

8. ประธานกลุ่มพยายามกระตุ้นสมาชิกทุกคนให้สนใจและตั้งใจทำกิจกรรม เพราะทุกคนมีความสำคัญอย่างยิ่ง
9. เมื่อร่วมกันทำกิจกรรม เรื่อง กิจกรรมการพัฒนาผู้ชุมชน ต้องทำตามลำดับ
10. ประธานกลุ่มแต่ละกลุ่มเน้นย้ำให้สมาชิกทุกคนร่วมกันทำกิจกรรมตามแผน ซึ่งอาจจะต้องมีการปรับเพื่อแก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้ตามความเหมาะสม ภายใต้เป้าหมายเดิม
11. ประธานกลุ่มนำสมาชิกประเมินผลงานของกลุ่มที่ได้รับมอบหมาย โดยให้สมาชิกประเมินตามแบบฟอร์มที่กำหนดให้
12. ประธานกลุ่มแนะนำให้สมาชิกกลุ่มประเมินผลการปฏิบัติของสมาชิกกลุ่มตามแบบฟอร์มการประเมินผลการปฏิบัติงานของสมาชิกกลุ่ม เน้นอย่างตรงไปตรงมา
13. เลขานุการกลุ่มสรุปผลการประเมินผลงานของกลุ่ม โดยคิดค่าเฉลี่ยทั้งรายข้อของรายประเมิน และค่าเฉลี่ยทั้งฉบับ ว่าเป็นไปตามเป้าที่กำหนดหรือไม่
14. สมาชิกแต่ละคนช่วยกันสรุปผลการประเมินผลการปฏิบัติงานของสมาชิกกลุ่ม โดยคิดค่าเฉลี่ยทั้งรายข้อของรายประเมิน และค่าเฉลี่ยทั้งฉบับ
15. สมาชิกแต่ละคนส่งผลการสรุปแบบประเมินผลการปฏิบัติงานให้ประธานกลุ่ม
16. เลขานุการกลุ่มนำเสนอผลการประเมินผลงานของกลุ่ม
17. ประธานนำเสนอผลการปฏิบัติงานของสมาชิกแต่ละคนให้ทุกคนทราบ พร้อมเสริมแรงสมาชิกให้ร่วมแรงร่วมใจเป็นหนึ่งเพื่อผลสำเร็จในเป้าหมายเดียวกัน
18. ประธานกลุ่มแนะนำสมาชิกว่าคนใดสงสัยสามารถปรับหรือเพิ่มได้ตามความเห็นของแต่ละคนที่คิดว่าเหมาะสมชัดเจน เพื่อให้เกิดการพัฒนาให้ดียิ่งๆ ขึ้นต่อไป

ใบมอบหมายงานที่ 10
เรื่อง กิจกรรมการพัฒนาสู่ชุมชน

คำชี้แจง ให้สมาชิกร่วมกันทำกิจกรรมพัฒนาสู่ชุมชนตามแผนที่กำหนดไว้ ดังนี้

1. ประธานกลุ่มนำปฏิทินปฏิบัติกิจกรรมและแผนดำเนินการที่จัดทำไว้แล้ว ไปแจ้งครูผู้สอน เพื่อทำความเข้าใจถึงการออกไปทำงานในชุมชน
2. ทำบันทึกขออนุญาตทำกิจกรรมผ่านครูผู้สอนถึงโรงเรียน
3. ทำบันทึกขอความอนุเคราะห์การทำกิจกรรมร่วมกับชุมชนผ่านจากโรงเรียนถึงผู้นำชุมชน
4. เตรียมอุปกรณ์ในการทำกิจกรรมให้พร้อม
5. ประสานผู้นำชุมชนเพื่อที่มจะได้เข้าไปทำกิจกรรม
6. สมาชิกดำเนินการตามแผน
7. รวบรวมข้อมูลจากการทำกิจกรรมให้ครบ
8. สรุปผลการทำกิจกรรม รายงานผลตามขั้นตอน

กิจกรรมที่ 11
การสะท้อนความคิด
จากการทำกิจกรรมเรียนรู้

ชื่อกิจกรรม 11 เรื่อง การสะท้อนความคิดจากการทำกิจกรรมเรียนรู้

สาระสำคัญ

วิธีการสะท้อนความคิดทำให้เกิดการคิดอย่างมีวิจารณญาณ เพราะการสะท้อนความคิดเป็นกระบวนการที่มีการตรวจสอบซ้ำ และทำให้แสดงออกและตัดสินใจเกี่ยวกับการฝึกปฏิบัติงาน การสะท้อนความคิดเป็นเครื่องมือที่จำเป็นสำหรับการเรียนรู้เนื่องจากผลลัพธ์ที่เกิดจากการสะท้อนความคิด ประกอบไปด้วยทางเลือกใหม่เพื่อการกระทำบางประการ ส่งเสริมให้เกิดความชัดเจน ผู้เรียนทบทวนเหตุการณ์สถานการณ์อย่างรอบคอบเพื่อการตัดสินใจและการแก้ปัญหาได้อย่างเหมาะสม เป็นการฝึกทักษะในการทำความเข้าใจกับสถานการณ์ปัญหา เมื่อบุคคลเกิดความรู้สึกคับข้องใจแสวงหาทางเลือกหรือแม้แต่ในเหตุการณ์ที่เป็นปกติ การพิจารณาอย่างมีวิจารณญาณสามารถค้นหาสภาพการณ์จริง เกิดมุมมองใหม่ส่งผลให้เกิดการพัฒนาตนต่อไปได้

วัตถุประสงค์

นักเรียนสะท้อนความรู้สึกที่เกิดจากการทำกิจกรรมพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจิตสาธารณะ

วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม

1. สามารถอธิบายความรู้สึกที่เกิดจากการทำกิจกรรมพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจิตสาธารณะได้
2. สามารถสะท้อนพฤติกรรมที่พัฒนาจากการทำกิจกรรมพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจิตสาธารณะได้

เนื้อหา

1. การสะท้อนความคิดจากการทำกิจกรรมเรียนรู้

สื่อ/แหล่งเรียนรู้

1. ใบความรู้ เรื่อง การสะท้อนความคิดจากการทำกิจกรรมเรียนรู้
2. ใบงาน เรื่อง การสะท้อนความคิดจากการทำกิจกรรมเรียนรู้

กิจกรรมการเรียนรู้

1. ประธานแต่ละกลุ่ม(กลุ่มเดิม) ประชุมพร้อมกับครูผู้สอน เพื่อทำความเข้าใจในการทำกิจกรรม
2. ประธานกลุ่มแต่ละกลุ่มแจ้งสมาชิกให้ทำกิจกรรมอย่างตั้งเพื่อนำเสนอผลที่เกิดจากการเรียนรู้ที่ผ่านมา

3. ครูกระตุ้นนักเรียนให้ร่วมกันเสนอประเด็นการสะท้อนความคิดที่เกิดจากการทำกิจกรรมการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจิตสาธารณะ
4. เลือกนักเรียนทำหน้าที่เลขานุการตามความสมัครใจบันทึกข้อเสนอร่วมกัน ซึ่งการบันทึกข้อเสนอไม่บันทึกข้อเสนอที่ซ้ำกัน
5. เมื่อนักเรียนร่วมกันเสนอประเด็นการสะท้อนความคิดที่เกิดจากการทำกิจกรรมการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจิตสาธารณะครบ
6. ครูกระตุ้นนักเรียนให้ร่วมกันพิจารณาประเด็นที่เสนอว่ามีส่วนใดบ้างที่ต้องการเพิ่มเติม สามารถเสนอเพิ่มได้เพื่อให้ครอบคลุมสิ่งที่เกิดขึ้น
7. ทิมเลขานุกุ่มร่วมกันสรุปประเด็นที่นำเสนอที่ละประเด็นโดยไม่ซ้ำกัน
8. จัดเรียงลำดับประเด็นที่สะท้อนความคิด โดยเรียงจากประเด็นที่เสนอมากไปหาประเด็นที่เสนอน้อย
9. สรุปประเด็นการสะท้อนความคิดที่เกิดจากการทำกิจกรรมการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจิตสาธารณะ

ใบงานที่ 11/1

เรื่อง การสะท้อนความคิดจากการทำกิจกรรมเรียนรู้

คำชี้แจง ให้นักเรียนแต่ละคนทำกิจกรรมการสะท้อนความคิด ดังนี้

- 1. นักเรียนแต่ละคน พยายามทำสมาธิสงบจิตให้นิ่ง ประมาณ 5 นาที
- 2. ลำดับเหตุการณ์ตั้งแต่ก่อนเริ่มทำกิจกรรมสำรวจความสามารถพิเศษ (ขั้นพื้นฐาน)

พิจารณาทีละประเด็นตามลำดับของการทำกิจกรรม

- 3. เขียนสะท้อนความคิดจากช่วงก่อนกับหลังทำกิจกรรม ดังนี้

3.1 มีความรู้สึกกับความสามารถพิเศษขั้นพื้นฐานของตนเอง

.....
.....

3.2 ความสามารถในการตัดสินใจในการทำกิจกรรม .....

.....
.....

3.3 การรับฟังความคิดเห็นของคนอื่น .....

.....
.....

3.4 การพัฒนาตนเองในแต่ละด้านทั้งที่ถนัดและไม่ถนัด .....

.....
.....

3.5 การช่วยเหลือเพื่อนในทีมและในกลุ่มใหญ่ .....

.....
.....

3.6 การเสียสละเพื่อประโยชน์ของคนส่วนใหญ่ .....

.....
.....

3.7 การทำประโยชน์เพื่อสังคม .....

.....
.....
.....

3.8 การมองปัญหาของสังคมโดยรวม .....

.....
.....

3.9 การคิดวิเคราะห์หาสาเหตุของปัญหา .....

.....
.....

3.10 การพิจารณาเลือกวิธีการแก้ปัญหา .....

.....
.....

3.11 การคิดวางแผนในการแก้ปัญหา .....

.....
.....

3.12 การดำเนินการแก้ปัญหา .....

.....
.....

3.13 ความเกี่ยวข้องกับการแก้ปัญหาของสังคม .....

.....
.....

3.14 ความรู้สึกเกี่ยวกับภาวะผู้นำของตนเอง .....

.....
.....

3.15 ความรู้สึกเกี่ยวกับคุณลักษณะจิตสาธารณะ .....

.....
.....

.....
.....

กิจกรรมที่ 11/1

เรื่อง การสะท้อนความคิดจากการทำกิจกรรมเรียนรู้

คำชี้แจง ให้นักเรียนร่วมกันทำกิจกรรมการเปิดใจตนเอง ดังนี้

1. ให้สมาชิกจัดกลุ่ม กลุ่มละ 3 คน ต้องไม่มีสมาชิกในกลุ่มใหม่ซ้ำกับกลุ่มเดิม
2. สมาชิกกลุ่มใหม่เลือกประธานกลุ่ม 1 คน เพื่อดำเนินกิจกรรม
3. ประธานกลุ่มใหม่ แนะนำให้สมาชิกในกลุ่มเล่าประสบการณ์ที่เกิดจากการทำกิจกรรมเรียนรู้เพื่อพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจิตสาธารณะ
4. สมาชิกในกลุ่มคนอื่นตั้งใจฟังสิ่งเพื่อเล่าให้ฟังอย่างตั้งใจ
5. เมื่อสมาชิกคนที่ 1 เล่าจบ สมาชิกคนที่ 2 ก็เล่าประสบการณ์ของตนเองให้ฟังเช่นกัน ทำจนครบ 3 คน
6. สมาชิกทั้ง 3 คน ร่วมกันเขียนแผนผังความคิดรวบยอดที่สะท้อนถึงผลที่เกิดจากการทำกิจกรรมการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจิตสาธารณะ
7. แต่ละกลุ่มนำแผนผังความคิดไปติดบอร์ดเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน
8. เมื่อนักเรียนร่วมกิจกรรมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันแล้ว ครูนำนักเรียนร่วมกันสะท้อนความคิดที่เกิดจากการทำกิจกรรมการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจิตสาธารณะ

4. ฟังความคิดรวบยอดของการสะท้อนความคิดจากการทำกิจกรรม

เอกสารอ้างอิง

- ชัยญา อภิบาลกุล และคณะ. “รูปแบบการพัฒนาการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในการบริหารและจัดการศึกษาภายใต้โครงการกระจายอำนาจการบริหารการศึกษา : กรณีศึกษาของสำนักงานประถมศึกษาจังหวัดขอนแก่น.” วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษาดุฎิบัณฑิต, สาขาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ , มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2545.
- ทิพาดี เมฆสุวรรณค์. กล้าคิด กล้าทำ กล้านำ กล้าเปลี่ยน. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : เอ็กชเปอร์เน็ท, 2545.
- รัตติกรณ์ จงวิศาล. ผลการฝึกอบรมภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้นำ นิสิต มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ . วิทยานิพนธ์ วท.ด. (พฤติกรรมศาสตร์). สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์, 2543.
- วินัย ดอนโคตรจันทร์. ศึกษาความต้องการพัฒนาบุคลากรในโรงเรียนปฏิรูปการศึกษาสังกัดสำนักงานประถมศึกษาอุดรธานี. รายงานการศึกษาค้นคว้าอิสระ กศ.ม. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2542.
- สมศรี ดุสิต. การพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาศรีสะเกษ เขต 1. ศรีสะเกษ : สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาศรีสะเกษ เขต 1, 2551.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3. รายงานการจัดการศึกษาของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3 ประจำปี. สุราษฎร์ธานี, 2553.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. มาตรฐานการบริหารและการจัดการศึกษาโดยใช้สถานศึกษาเป็นฐาน. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2553.
- สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน). การประเมินมาตรฐานการศึกษา : คุณภาพที่ประเทศมุ่งหวัง. กรุงเทพฯ : พรีเมียมส์เตอร์, 2553.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. ปาฐกถาพิเศษเรื่อง “ทศวรรษที่สองของการปฏิรูปการศึกษา : ปัญหาและทางออก”. สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2552.

สุเทพ พงศ์ศิริวัฒน์. “ภาวะผู้นำแบบสร้างสรรค์” [ออนไลน์] เข้าถึงได้จาก:

<http://suthep.ricr.ac.th>, 21 สิงหาคม 2561.

As R. & Persall M. “The New Work of Formative Leadership.” Samford University Birmingham, Alabama. U.S.A., 1999.

Kotter J.P. “On What Leaders Really Do.” Harvard Business Review Book. Boston: Harvard Business School, 1999.

Mugkasem, U. “The Experimental Study of The Creative Leadership Training on Creative Leadership Quality of Education Chief Executive Officers.” Dissertation Presented to the Graduate School, Technical University of the Philippines, 2001.